

การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

A STUDYING HUMAN CAPITAL AND SOCIAL CAPITAL THAT AFFECT
SUSTAINABILITY FROM STRENGTHENING COMMUNITY ENTERPRISES
IN CROP PRODUCTION IN CHIANG MAI PROVINCE

ปวรพรรณ ดวงสนิท

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

พ.ศ. 2567

The Title : A Studying Human Capital and Social Capital that affect Sustainability from Strengthening Community Enterprises in Crop Production in Chiang Mai Province

The Author : Pawonwan Duangsanit

Program : Business Administration

Study Field : Management

Independent Study Advisor

: Acting Sub Lieutenant Dr. Darucha Rattanadumrongaksorn Advisor

ABSTRACT

The objectives of this quantitative research were to investigate the importance levels of human and social capitals and sustainability from empowerment of plant-producing community enterprises in Chiang Mai province, and to test the influence of the capitals affecting the sustainability. The questionnaire was used to collect the data from 231 samples who were members of the community enterprises. The descriptive statistics was used to analyze the data for frequency, percentage, mean, and standard deviation, and the inference statistics, multiple regression analysis, was also applied. The research results revealed that most of the samples were males, aged over 60 years, married, undergraduate degree holders, involved in private businesses/trade with an average monthly income between 20,001 and 30,000 baht and debts, having four family members, and holding director positions of the enterprises. Most enterprises were located in Hot district, Chiang Mai province with a five-year operation duration and 12 members. The result from testing the hypothesis revealed that the capitals affected the sustainability and they comprised intellectual, creative, entrepreneurial, labor, community participation, social norm, and network with the statistical significance at the 0.05 level.

Keywords : Sustainability from Empowerment of Community Enterprises, Human Capital, Social Capital,

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัย เรื่อง การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสำเร็จลุล่วงและประสบความสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ดรชารัตนดำรงอักษร อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลทิพย์ คำใจ กรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาในครั้งนี้ รวมถึง รองศาสตราจารย์ ดร.กฤตดิ ลิ้มอุสัน โน ที่ให้เกียรติเป็นประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการวิจัย

ขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรของคณะวิทยาการจัดการ และบุคลากรของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้และประกอบการศึกษาในครั้งนี้ และให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทำให้การจัดทำการค้นคว้าอิสระเรื่องนี้เป็นไปอย่างราบรื่น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.คันสนีย์ กระจ่าง โนม อาจารย์ ดร.อาชว์บารมี ฤปะดิวงค์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนวันต์ สิทธิไทย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบสอบถามในงานวิจัยเรื่องนี้

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณ ผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถาม รวมถึงความช่วยเหลือจากครอบครัว รุ่นพี่ และเพื่อน ๆ ทุกคน ที่ทำให้งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อประธานวิสาหกิจชุมชน รองประธานวิสาหกิจชุมชน และเลขานุการวิสาหกิจชุมชน ประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงผู้ที่สนใจจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช อนึ่ง หากงานวิจัยในครั้งนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยกราบขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ปวรวรรณ ดวงสนิท

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ข
ABSTRACT	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดการวิจัย	7
2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
ทฤษฎี	9
ทฤษฎี	53
ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน	83
วิสาหกิจชุมชน	92
3 วิธีดำเนินการวิจัย	102
รูปแบบการวิจัย	102
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	102
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	103
การเก็บรวบรวมข้อมูล	108
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	108

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	111
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ...	111
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)	139
5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	151
สรุปผลการวิจัย	151
อภิปรายผล	154
ข้อเสนอแนะ	158
บรรณานุกรม	164
ภาคผนวก	178
ภาคผนวก ก ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของชุด	
แบบสอบถาม	179
ภาคผนวก ข แบบสรุปการประเมินการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา	
จากผู้เชี่ยวชาญ	183
ภาคผนวก ค แบบสอบถาม	197
ภาคผนวก ง การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	208
ประวัติผู้วิจัย	211

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านของทุนมนุษย์ (Try – out = 30 ชุด) ...	106
3.2	การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านของทุนสังคม (Try – out = 30 ชุด) ...	107
3.3	การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านของความยั่งยืนจากการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน (Try – out = 30 ชุด)	107
3.4	คำอธิบายอักษรย่อแต่ละตัวแปรที่นำมาใช้ในการเขียนสมการพยากรณ์จาก การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA)	110
4.1	ค่าความถี่และค่าร้อยละข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการ ผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่	112
4.2	ค่าความถี่และค่าร้อยละข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชใน จังหวัดเชียงใหม่	116
4.3	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานทุนมนุษย์ในภาพรวม	119
4.4	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนทางปัญญา	120
4.5	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนความคิดสร้างสรรค์	121
4.6	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนการเรียนรู้และ ประสบการณ์	122
4.7	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนนวัตกรรม	123
4.8	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนการเป็นผู้ประกอบการ	124
4.9	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนแรงงาน	125
4.10	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานทุนสังคมในภาพรวม	127
4.11	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ...	128
4.12	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านทุนการมีส่วนร่วมใน ชุมชน	128
4.13	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนการได้รับความ ช่วยเหลือของกลุ่ม	130
4.14	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนบรรทัดฐานทาง สังคม	131

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.15	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนความไว้เนื้อ เชื่อใจ	132
4.16	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนเครือข่าย	133
4.17	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความยั่งยืนจากการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในภาพรวม	134
4.18	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านเศรษฐกิจ	135
4.19	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านสังคม	136
4.20	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านวัฒนธรรม	137
4.21	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	138
4.22	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างทุนมนุษย์ กับ การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่	142
4.23	ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter ของทุนมนุษย์ส่งผลต่อความยั่งยืน จากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในจังหวัดเชียงใหม่	143
4.24	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างทุนสังคมกับการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่	147
4.25	ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter ของทุนสังคมส่งผลต่อความยั่งยืน จากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในจังหวัดเชียงใหม่	148

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1	7
2.1	11
2.2	18
2.3	24
2.4	37
2.5	37
2.6	47
2.7	48
2.8	49
2.9	85
2.10	100
2.11	101
4.1	145
4.2	150

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความอ่อนไหวอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอก เช่น เศรษฐกิจโลก นโยบายในต่างประเทศ หรือค่าเงินสกุลต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยในทุกระดับ แม้ว่าจะมีการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนต่าง ๆ เป็นกลุ่มองค์กร เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มของตน แต่ที่ผ่านมาพบว่า ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากกลุ่มองค์กรเหล่านี้ยังคงขาดความเข้มแข็ง ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเต็มที่ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการขาดรูปแบบในการดำเนินงานที่เหมาะสมถูกต้อง ส่งผลให้การพัฒนาประเทศ และเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปอย่างเชื่องช้า ไม่ทันต่อการแข่งขันในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ชนบท ซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรของประเทศไทยที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2566)

ทั้งนี้ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับรากหญ้า โดยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการส่งเสริมจากส่วนต่าง ๆ ของภาครัฐที่มุ่งสร้างความมั่นคงทางด้านอาชีพและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนด้วยการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และตามนโยบายสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจรากหญ้าให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนมีความสามารถในการจัดการบริหารองค์กรได้ด้วยตนเอง ดังจะเห็นได้จาก การส่งเสริมให้ชุมชนรวมกลุ่มกันประกอบกิจการในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) ซึ่งเป็นการประกอบกิจการเพื่อการพึ่งพาตนเอง ด้วยการนำวัตถุดิบ ทรัพยากร และภูมิปัญญาที่มีอยู่ ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และเกิดการเรียนรู้กันในชุมชน (ชนนิกันต์ อินทรเผือก, ประเพศ ไกรจันทร์ และทวีศักดิ์ รูปสิงห์, 2564)

จากข้อมูลแสดงจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับอนุมัติให้จดทะเบียนในปี พ.ศ. 2565 พบว่า มีการจดทะเบียนของวิสาหกิจชุมชนทั่วประเทศ จำนวน 37,812 แห่ง และเมื่อพิจารณาเป็นรายภาค พบว่า จำนวนการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ภาคตะวันออก-เฉียงเหนือ จำนวน 21,810 แห่ง รองลงมาเป็นภาคเหนือ จำนวน 7,447 แห่ง และภาคใต้ จำนวน 4,400 แห่ง ตามลำดับ ซึ่งในเขตภาคเหนือ พบว่า จังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนผู้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนอยู่ที่ 874 แห่ง และเป็นประเภทการผลิตพืชมีจำนวนมากที่สุด โดยมีจำนวน 231 แห่ง รองลงมา คือ การแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จำนวน 139 แห่ง และการผลิตปศุสัตว์ จำนวน 79 แห่ง ตามลำดับ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566)

เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทการผลิตพืช จึงมีความสัมพันธ์ต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชนต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเข้ามาสนับสนุนและส่งเสริม ตลอดจนยกระดับสินค้าของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชให้เป็นที่ยอมรับของตลาดมากขึ้น แต่จากการแพร่ระบาดของอย่างรุนแรงของไวรัสโควิด - 19 (COVID - 19) ในปี พ.ศ. 2563 ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชบางแห่งไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ และขอยกเลิกประกอบกิจการ จำนวน 134 แห่ง คิดเป็นลดลงร้อยละ 25.31 ในขณะที่ปี พ.ศ. 2564 มีการขอทำเรื่องยกเลิกประกอบกิจการ 100 แห่ง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566) และเมื่อสถานการณ์กลับมาเป็นปกติอีกครั้งในปี พ.ศ. 2565 มีนักวิชาการให้ข้อสังเกตว่า วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชที่ยังคงอยู่รอดได้นั้น ส่วนใหญ่เป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีการจัดการในเรื่องทุนมนุษย์และทุนสังคม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562 อ้างถึงใน เพียงตะวัน พลอาจ, 2562) โดยวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชมีความเข้มแข็งได้นั้น ก็คือ ทฤษฎีฐานราก ซึ่งอธิบายว่าในการสร้างความเข้มแข็งต้องประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม จึงจะทำให้วิสาหกิจชุมชนอยู่รอดได้ แต่การอยู่รอดอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีความยั่งยืนด้วย ทั้งนี้ มีการยืนยันแล้วว่าทุนมนุษย์กับทุนสังคมมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนด้วย แม้ว่าจะยังไม่มีข้อสรุป หรือผลการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ชัดเจน แต่สามารถสรุปเป็นประเด็นที่เป็นช่องว่างของการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก คือ เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดย นงนุช ศรีสุข (2563) ได้ใช้หลักเกณฑ์การเสริมความเข้มแข็งด้วยทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งวิสาหกิจชุมชนของ นภากรณ์ หะวานนท์, เพ็ญสิริ จิระเดชากุล และสุรวุฒิ ปัดไธสง (2550) ที่ได้นำเสนอทฤษฎีดังกล่าวที่มุ่งเน้นให้วิสาหกิจชุมชนทุกแห่งมีความเข้มแข็งในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน อันประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ประเด็นที่สอง เมื่อพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องระหว่างปัจจัยทุนมนุษย์กับการสร้างความแข็งแกร่งและยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน กิตติกร ฮวดศรี และคนอื่น ๆ (2562) ได้กล่าวว่า ปัจจัยทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ทุนทางปัญญา เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางแห่งยังขาดการต่อยอดองค์ความรู้ แนวทางการปฏิบัติ และการต่อยอดเชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม และมักต้องเผชิญปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและทุนแรงงาน เพราะส่วนใหญ่แรงงานในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักประกอบอาชีพประเภทเดียวกัน ซึ่งมีความสอดคล้องในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในขณะที่ Apibunyopas & Songmuang (2007) ได้เสนอปัจจัยทุนมนุษย์ว่ามีอยู่ 2 ปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้นและเกิดความยั่งยืน อันได้แก่ ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์และทุนการเป็นผู้ประกอบการ ในขณะที่ อภิสิทธิ์ ธรรมวิมุตติ และธีระวัฒน์ จันทิก (2560) กล่าวว่า ในปัจจุบันนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์มีอิทธิพลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างผลิตภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์ให้วิสาหกิจชุมชนของตนเกิดความยั่งยืน ดังนั้น องค์ประกอบการของทุนมนุษย์ จึงประกอบด้วย ทุนนวัตกรรม และทุนความคิดสร้างสรรค์

ประเด็นที่สาม เมื่อพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องระหว่างปัจจัยทุนสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความแข็งแกร่งและความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน โดย พุดนาม (Putnam, 1993) มองว่า ทุนสังคมเป็นทุนที่สามารถเพิ่มระดับรายได้ของครัวเรือน ซึ่งการวัดทุนสังคมจากจำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นสมาชิกระดับการร่วมมือกันในกลุ่มนั้น ๆ จะวัดจากทุนบรรทัดฐานทางสังคม ทุนความไว้วางใจและทุนเครือข่ายเท่านั้น ในขณะที่ บุตตา, รานา และอซาด (Bhutta, Rana & Asad, 2008) มีความเห็นว่า ทุนสังคมในวิสาหกิจชุมชน จะประกอบด้วย ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน และทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม และส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืนได้

ด้วยเหตุผลข้างต้นที่กล่าวข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่อย่างไร โดยการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากประธาน หรือรองประธาน หรือเลขานุการของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จะนำมาเป็นแนวทางการยกระดับวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจากท้องถิ่นต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนส่งเสริมสินค้าประเภทการผลิตพืชจากวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ให้เป็นที่รู้จักของตลาดและผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกิดเป็นความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

คำถามเพื่อการวิจัย

1. ทูนมมนุษย์ ได้แก่ ทูนทางปัญญา ทูนความคิดสร้างสรรค์ ทูนการเรียนรู้และประสบการณ์ ทูนนวัตกรรม ทูนการเป็นผู้ประกอบการ และทุนแรงงาน ปัจจัยใดที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

2. ทูนสังคม ได้แก่ ทูนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทูนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทูนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม ทุนบรรทัดฐานทางสังคม ทูนความไว้วางใจและทุนเครือข่าย ปัจจัยใดที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการให้ความสำคัญทั้งทุนมนุษย์ ทุนสังคม และความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อทดสอบอิทธิพลของทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้เกิดความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

2. วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำความเข้าใจทุนมนุษย์และทุนสังคมมากำหนดแนวทางการวางแผนและการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินวิสาหกิจชุมชนของตนให้มีความเข้มแข็งและอยู่ได้อย่างยั่งยืน

3. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำความรู้ที่ได้มาเป็นแบบแผนในการจัดการช่วยกลุ่มชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด จำนวน 231 แห่ง โดยแต่ละแห่งจะเก็บกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลระดับฝ่ายบริหาร ในตำแหน่งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

คือ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือรองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือเลขานุการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คนใดคนหนึ่งเท่านั้น

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ตัวแปรอิสระ คือ

1.1 ทูมนมนุษย์ ได้แก่

- 1.1.1 ทูมทางปัญญา
- 1.1.2 ทูมความคิดสร้างสรรค์
- 1.1.3 ทูมการเรียนรู้และประสบการณ์
- 1.1.4 ทูมนวัตกรรม
- 1.1.5 ทูมการเป็นผู้ประกอบการ
- 1.1.6 ทูมแรงงาน

1.2 ทูมสังคม ได้แก่

- 1.2.1 ทูมภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.2.2 ทูมการมีส่วนร่วมในชุมชน
- 1.2.3 ทูมการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม
- 1.2.4 ทูมบรรทัดฐานทางสังคม
- 1.2.5 ทูมความไว้วางใจ
- 1.2.6 ทูมเครือข่าย

2. ตัวแปรตาม คือ ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

- 2.1 เศรษฐกิจ
- 2.2 สังคม
- 2.3 วัฒนธรรม
- 2.4 ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2566 จนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2567

ขอบเขตด้านสถานที่

ผู้วิจัยเลือกศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทุนมนุษย์ หมายถึง สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชของตนมีความรู้ ทักษะ ตลอดจนความสามารถในการสร้างทุนทางปัญญา ทุนความคิดสร้างสรรค์ ทุนการเรียนรู้ และประสบการณ์ ทุนนวัตกรรม ทุนการเป็นผู้ประกอบการ และทุนแรงงาน ให้เกิดความเข้มแข็ง และยั่งยืนภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

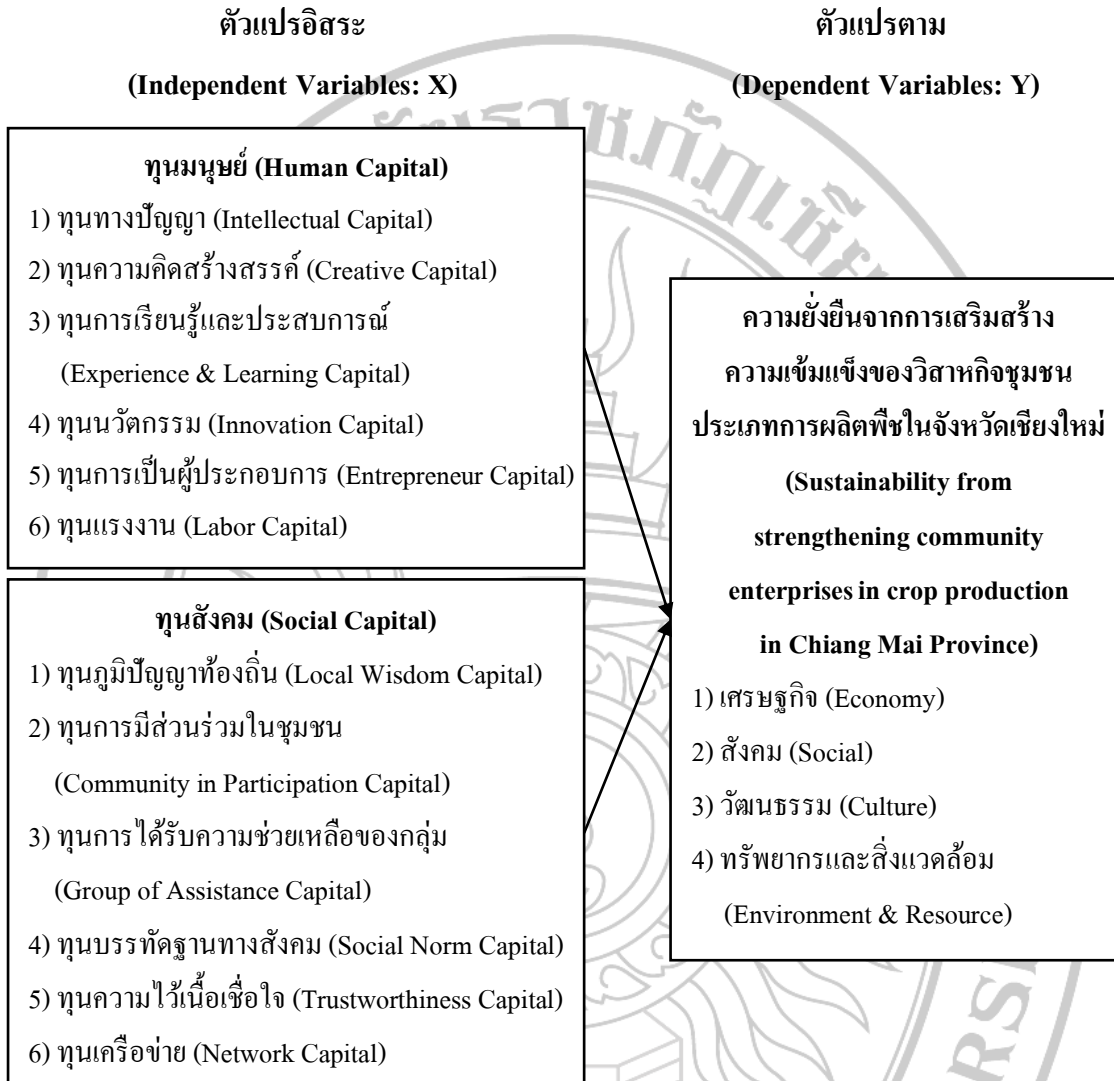
ทุนสังคม หมายถึง การรวมตัวกันของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ร่วมการคิดและร่วมกันสร้าง ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม ทุนบรรทัดฐานทางสังคม ทุนความไว้วางใจ และทุนเครือข่าย ทำให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็ง หมายถึง แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งวิสาหกิจชุมชนภายใต้ทฤษฎีฐานราก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในบริบทของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสมาชิกกลุ่มได้รวมตัวกัน ระดมความคิด ความรู้ ประกอบกับการใช้ทักษะและความสามารถของแต่ละบุคคล มาร่วมกันสร้างทุนมนุษย์และทุนสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายให้วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่เกิดความเข้มแข็ง อันนำไปสู่ความยั่งยืนภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวของคนในชุมชนแต่ละแห่งภายในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีข้อได้เปรียบทางทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนของตนนำมาสร้างมูลค่าด้วยการแปรรูปให้เป็นสินค้าและบริการที่สามารถสร้างมูลค่าให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช หมายถึง การรวมตัวของคนในชุมชนแต่ละท้องที่ ภายในอาณาบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ที่มีข้อได้เปรียบทางสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ในชุมชนของตนนำมาใช้ในการเพาะปลูกพืชผลต่าง ๆ ให้เกิดเป็นวัตถุดิบ หรือสินค้าและบริการที่สามารถส่งมอบ หรือป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรมและการค้าส่ง – ค้าปลีก จนคนในชุมชนมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 : กรอบแนวคิดการวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นกลุ่มตัวแปรอิสระด้านทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ทุนทางปัญญา ทุนความคิดสร้างสรรค์ ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ ทุนนวัตกรรม ทุนการเป็นผู้ประกอบการ ทุนแรงงาน และกลุ่มตัวแปรอิสระด้านทุนสังคม ซึ่งประกอบด้วย ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม ทุนบรรทัดฐานทางสังคม ทุนความไว้วางใจ และทุนเครือข่าย ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ มีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทุนมนุษย์
 - 1.1 ทุนทางปัญญา
 - 1.2 ทุนความคิดสร้างสรรค์
 - 1.3 ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์
 - 1.4 ทุนนวัตกรรม
 - 1.5 ทุนการเป็นผู้ประกอบการ
 - 1.6 ทุนแรงงาน
2. ทุนสังคม
 - 2.1 ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.2 ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน
 - 2.3 ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม
 - 2.4 ทุนบรรทัดฐานทางสังคม
 - 2.5 ทุนความไว้วางใจ
 - 2.6 ทุนเครือข่าย
3. ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน
4. วิสาหกิจชุมชน

ทุนมนุษย์

คำนิยามของทุนมนุษย์ มีดังนี้

นิสคาร์ก เวชยานนท์ (2551) ให้คำนิยามของทุนมนุษย์ไว้ว่า หมายถึง การจัดการการเรียนรู้ การลงทุนด้านทักษะ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงผลตอบแทนที่องค์กรจะได้รับเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของบุคลากรในองค์การในการเสริมสร้างทุนมนุษย์ ถือเป็นการลงทุนเพื่อให้ได้คืนมาซึ่งผลกำไร ประกอบด้วย การศึกษา การเรียนรู้ ที่ทำให้งานออกมามีประสิทธิภาพ

วรรณวิไล ยกย่อง (2558) ให้คำนิยามของทุนมนุษย์ไว้ว่า หมายถึง ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความชำนาญ และประสบการณ์ของแต่ละคนที่สั่งสมอยู่ในตัวเอง สามารถนำสิ่งเหล่านี้มารวมกันเป็นศักยภาพขององค์การ หรือเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่า ซึ่งจะทำให้องค์การนั้นมีความสามารถสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง

สุวภัทร หนู่มคำ และอิสราวัชร เพ็ญอ้อม (2565) ให้คำนิยามของทุนมนุษย์ หมายถึง ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ และศักยภาพของการพัฒนา และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่สะสมอยู่ในตัวมนุษย์ นอกจากนั้น ทุนมนุษย์ยังนับเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่ไม่สามารถเปลี่ยนถ่ายให้กับบุคคลอื่นใด

สกุข (Schultz, 1961) ให้คำนิยามของทุนมนุษย์ หมายถึง ความสามารถหลาย ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นมาหรือเกิดจากการสะสม การเรียนรู้ จะมีคุณค่าเพิ่มขึ้นเมื่อมีการลงทุนที่เหมาะสม

ปิ่นเกสร, กิตติศักดิ์นาวิน และก้องไถล (Pinkesorn, Kittisaknawin & Kongklai, 2017) ให้คำนิยามของทุนมนุษย์ หมายถึง ความรู้ ทักษะ และความสามารถเฉพาะตัวอื่น ๆ ที่สะสมอยู่ในตัวมนุษย์ โดยถือเป็นสมบัติส่วนตัวของแต่ละคน โดยหน้าที่ขององค์กรที่จะต้องจัดการความรู้ (Knowledge Management) มาคัดกรองและแปลงความรู้เฉพาะตัว (Tacit Knowledge) ให้เป็นความรู้แบบชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การ

จากคำนิยามข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ทุนมนุษย์ หมายถึง ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมมาในตัวแต่ละคน จนกลายเป็นความสามารถ และความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว ไม่สามารถเปลี่ยนถ่ายให้บุคคลอื่นได้ ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับองค์การที่แสวงหาความเปรียบทางการแข่งขัน

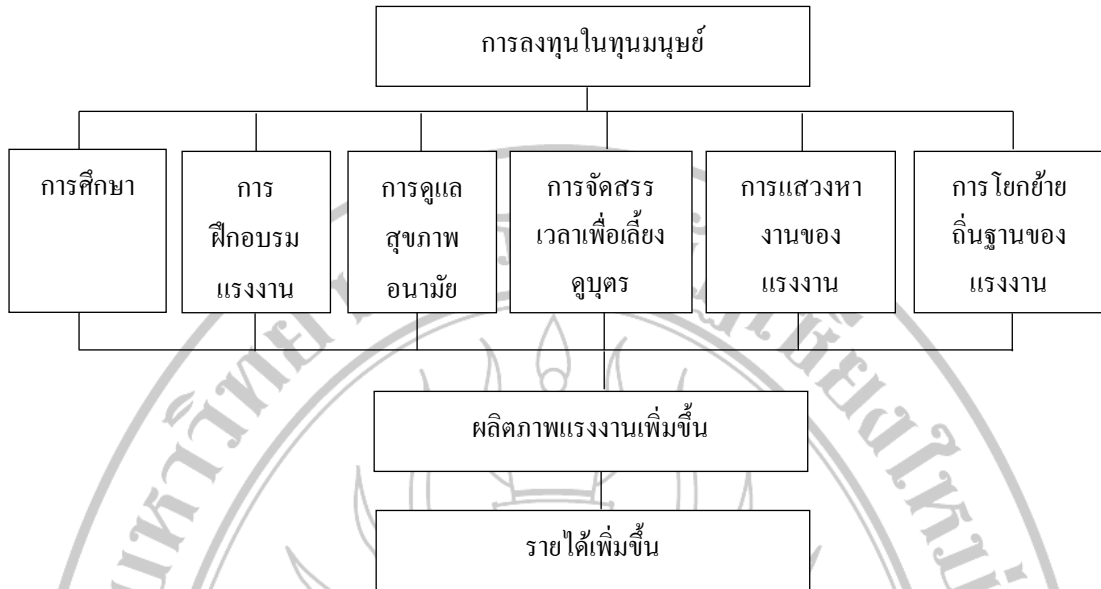
แนวคิดเกี่ยวกับทุนมนุษย์ มีดังนี้

สุมาลี ปิตยานนท์ (2535) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับทุนมนุษย์ไว้ว่า โดยทั่วไปการเพิ่มผลผลิตในระบบเศรษฐกิจ สามารถทำได้โดยเพิ่มปริมาณแรงงานหรือปริมาณทุนในฐานะที่เป็นปัจจัยการผลิต ขณะเดียวกันอาจเพิ่มผลผลิตโดยไม่เพิ่มปริมาณของปัจจัยการผลิต แต่เพิ่มคุณภาพของปัจจัยนั้น ๆ แทนได้ สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับความแตกต่างของคุณภาพแรงงานนั้น ได้ถูก

กล่าวถึงในหนังสือ The Wealth of Nations ของอดัม สมิท (Adam Smith, 1776) โดยระบุว่าในแต่ละสังคมจะมีสมาชิกของสังคมจำนวนหนึ่ง พยายามศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ ด้วยการศึกษาล่าเรียน หรือฝึกหัดอบรมอาชีพต่าง ๆ จนสามารถนำเอาสิ่งเหล่านี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเองได้ โดยเฉพาะการเพิ่มพูนรายได้ของตน

ชูลทซ์ (Schultz, 1961) นักเศรษฐศาสตร์ผู้ที่พัฒนาแนวคิดเรื่องทุนมนุษย์จนเป็นที่ยอมรับกันแพร่หลาย ได้เขียนบทความ เรื่อง การลงทุนในมนุษย์ (Investment in Human Capital) ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1961 และแกรี่ เบ็กเกอร์ (Gary S. Becker) นักเศรษฐศาสตร์ผู้เขียนหนังสือเรื่องทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1975 ได้กล่าวว่า การลงทุนในมนุษย์ หมายถึง กิจกรรมหรือพฤติกรรมที่มีผลต่อระดับรายได้ที่เป็นเงิน หรือผลทางด้านจิตวิทยาในอนาคต ซึ่งผ่านการเพิ่มพูนทางด้านทรัพยากรในตัวบุคคลที่ประกอบกิจกรรม หรือทำพฤติกรรมนั้น โดยการตัดสินใจลงทุนในทุนมนุษย์จะมีมากหรือน้อย ก็ขึ้นอยู่กับต้นทุนและผลตอบแทนที่จะได้รับในอนาคต การลงทุนเพื่อสร้างทุนมนุษย์ย่อมมีต้นทุนเช่นเดียวกับการลงทุนอื่น ๆ ซึ่งต้นทุนเหล่านี้จำแนกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ต้นทุนทางตรง (Direct Costs) หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ผู้ลงทุนจะต้องจ่ายเป็นตัวเงิน เช่น ค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือ และค่าใช้จ่ายส่วนตัวอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียน เป็นต้น และต้นทุนทางอ้อม (Indirect Costs) ได้แก่ ค่าเสียโอกาสในการทำงานระหว่างที่ใช้เวลาไปกับการศึกษา ต้นทุนดังกล่าวจะต้องนำมาเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ (Benefits) ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต ซึ่งจำแนกได้ 2 ส่วน ได้แก่ ผลประโยชน์ทางตรง (Direct Benefits) หรือผลตอบแทนในรูปตัวเงิน เช่น ค่าจ้างหรือค่าตอบแทนอื่น ๆ เช่น โบนัส ค่าล่วงเวลา เป็นต้น ส่วนผลประโยชน์ทางอ้อม (Indirect Benefits) จะหมายถึง ผลตอบแทนซึ่งไม่เป็นตัวเงิน เช่น ชื่อเสียง และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สุมาลี ปิตยานนท์ (2535) และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545) ได้แสดงถึงแนวคิดเกี่ยวกับทุนมนุษย์ ซึ่งสรุปได้ว่า หมายถึง กิจกรรมหรือพฤติกรรม ซึ่งเป็นการลงทุนในทุนมนุษย์ 6 กิจกรรมด้วยกัน ได้แก่ การศึกษา การฝึกอบรมแรงงาน การดูแลสุขภาพอนามัย การจัดสรรเวลาเพื่อเลี้ยงดูบุตร การแสวงหางานของแรงงาน และการโยกย้ายถิ่นฐานของแรงงาน การลงทุนในทุนมนุษย์ในกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้แรงงานมีผลิตภาพแรงงานเพิ่มขึ้น และนำไปสู่รายได้ที่สูงขึ้นของแรงงาน สามารถแสดงแผนภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 : การลงทุนในทุนมนุษย์

ที่มา : สุมาลี ปิตยานนท์, 2535 และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545

ทฤษฎีเกี่ยวกับทุนมนุษย์ มีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดของทฤษฎีทุนมนุษย์ เชื่อว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นทุนทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ด้านของปริมาณของทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ชั่วโมงการทำงานและจำนวนแรงงาน ด้านคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อผลิตภาพของมนุษย์ (Productivity) คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์นี้สามารถเพิ่มขึ้นได้ด้วยการลงทุนในทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นการเพิ่มความสามารถให้ตนเอง ในการหารายได้ และความสามารถในการเพิ่มผลผลิต ซึ่งหมายถึง ทักษะและความสามารถต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวบุคคล หรือมาจากการพัฒนาสุขภาพและสาธารณสุข การศึกษาและการฝึกอบรมที่เกิดจากประสบการณ์ที่สามารถนำมาเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการ (World Bank, 1995)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การศึกษามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ โดยทำให้บุคคลมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ดังนั้น บุคคลจะตัดสินใจศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เมื่อคาดว่า การลงทุนการศึกษาจะทำให้บุคคลมีรายได้ หลังจบการศึกษาที่เพิ่มขึ้นมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ศึกษา โดยจะสามารถเพิ่มทุนมนุษย์ในตัวผู้ลงทุนและเพิ่มความสามารถในการหารายได้ ดังนั้นการลงทุนทางการศึกษา จึงเป็นกระบวนการลงทุนอย่างหนึ่งในทุนมนุษย์ (Investment in Human Capital)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ มีสาระสำคัญ ดังนี้

วันชัย ธรรมสักการ, อัสวลักษณ์ ราชพลสิทธิ์, ปรีดี โชติช่วง, อังคณา ธรรมสักการ และ สมฤดี สงวนแก้ว (2551) ได้ศึกษา เรื่อง ทุนชุมชนและศักยภาพในการจัดการตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการรูปแบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทุนชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน และทุนทางวัฒนธรรม รวมถึงศักยภาพการจัดการตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นตำบลแห่งหนึ่ง ในอำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส

ผลการวิจัย พบว่า ทุนชุมชน ในด้านทุนมนุษย์มีผลต่อการจัดการตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งในทุนมนุษย์มีปัจจัยเกื้อหนุนในการจัดการตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพและโครงสร้างทางสังคม ประกอบด้วย 1) ปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรม ด้านพิธีกรรมทางศาสนา/ประเพณี ด้านหัตถกรรม ด้านสุขภาพ ด้านคหกรรม ด้านศิลปกรรม เป็นต้น 2) ผู้นำฝ่ายท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 3) ผู้นำฝ่ายท้องถิ่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 4) ผู้นำองค์กรศาสนา 5) ผู้นำองค์กรภาครัฐ 6) ผู้นำองค์กรเอกชน 7) ผู้นำองค์กรชุมชน และ 8) แรงงานชุมชน

ในขณะที่ สุวภัทร หนุ่มคำ และอิสราวัชร เพ็ญอ้อม (2565) ได้ศึกษา เรื่อง ทุนมนุษย์กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเทียนแก้ว ในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านหนองจอกพัฒนา อำเภอลองขลุ้ง จังหวัดกำแพงเพชร การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารงานกลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมเทียนแก้วจากภูมิปัญญาในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 2) ศึกษารูปแบบทุนมนุษย์กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 3) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และ 4) ศึกษาผลการใช้แนวทางในการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของกลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมเทียนแก้วจากภูมิปัญญา โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่มย่อยในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ 2 ราย กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน 3 ราย กลุ่มผู้ดูแลและสนับสนุน 3 ราย และตัวแทนนักวิชาการ 1 ราย รวม 9 ราย

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบสำคัญของทุนมนุษย์ที่ช่วยให้ผลิตภัณฑ์ขนมเทียนแก้วได้รับการพัฒนาต่ออย่างรวดเร็วมา คือ รูปแบบของทุนทางปัญญา ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และการพัฒนาตนเองตลอดเวลาของเจ้าของผลิตภัณฑ์ รวมถึงทุนทางสังคมที่เป็นลักษณะ เครือข่าย

ทางสังคมที่พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ทัน โลก และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาต่อยอด

จากงานศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนที่จะประสบความสำเร็จได้ จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องทุนมนุษย์ เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำวิสาหกิจชุมชนไปสู่เป้าหมาย ตลอดจนความ เข้มแข็งและยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น ในการศึกษาวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในบริบทของการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยจึงใช้ทุนมนุษย์มาเป็นตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้

จากคำนิยาม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับทุนมนุษย์ มีนักวิชาการต่าง ๆ จึงนำทฤษฎีทุนมนุษย์มาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญของทุนมนุษย์โดยปัจจัยสำคัญของทุนมนุษย์ประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ 1) ทุนทางปัญญา 2) ทุนความคิดสร้างสรรค์ 3) ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ 4) ทุนนวัตกรรม 5) ทุนการเป็นผู้ประกอบการ และ 6) ทุนแรงงาน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ทุนทางปัญญา

คำนิยามของทุนทางปัญญา มีดังนี้

นิสคารก์ เวชยานนท์ (2551) ให้ความหมายของทุนทางปัญญาไว้ว่า หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านทักษะ และประสบการณ์ที่มนุษย์สะสมเอาไว้

อาภรณ์ แก้วทอง (2561) ได้ให้ความหมายของทุนทางปัญญาไว้ว่า หมายถึง สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนและเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับองค์กร ซึ่งเกิดจากความรู้และความสามารถที่อยู่ในตัวบุคคล ความสามารถทางนวัตกรรม กระบวนการปฏิบัติงาน และระบบการบริหาร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างรายได้เปรียบให้แก่องค์กร

พรลักษ์มี พลเดช (2563) ได้ให้ความหมายของทุนทางปัญญาไว้ว่า เป็นการที่เจ้าของความรู้ การประยุกต์ ประสบการณ์ เทคโนโลยีขององค์กร ความสัมพันธ์กับผู้บริโภค ทำให้องค์กรสามารถแข่งขันได้ในตลาด ความรู้ ความสามารถ ทักษะการเรียนรู้และการทำงาน รวมถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และประสบการณ์ที่สะสมอยู่ในตัวของบุคคล ซึ่งทุนทางปัญญา ประกอบด้วย ทุนทางกายภาพ ทุนมนุษย์ ทุน โครงสร้าง เป็นสินทรัพย์ที่มีตัวตนและสินทรัพย์ไม่มีตัวตน สามารถสร้างมูลค่าให้แก่องค์กรได้ในระยะยาว และสร้างความมั่งคั่งให้แก่องค์กร

บุศย์ศรี และสินจรรุญศักดิ์ (Butsalee & Sincharoonsak, 2020) ให้ความหมายของทุนทางปัญญาว่า หมายถึง สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนหรือทรัพย์สินความรู้ สิ่งสำคัญในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ตลอดจนองค์ความรู้ที่เป็นทรัพยากรที่มองไม่เห็นภายในองค์กร ประกอบด้วย ทุนมนุษย์

ทุนโครงสร้างความสัมพันธ์ และสินทรัพย์ในธุรกิจที่เป็นตัวหลักค้ำให้องค์กรสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จากคำนิยามข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ทุนทางปัญญา หมายถึง สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ทักษะและประสบการณ์ อันเป็นสินทรัพย์ที่อยู่ในตัวบุคคลนั้น ๆ ที่จะสามารถสร้างมูลค่าเศรษฐกิจและความมั่งคั่งให้องค์กรในระยะยาว

แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางปัญญา มีดังนี้

มีนักวิจัยหลายท่านได้กล่าวถึง ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) โดยสจิวต์ (Stewart, 1991) ให้นิยามของทุนทางปัญญาว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Material) ที่ประกอบด้วยความรู้ และประสบการณ์ที่นำไปใช้สร้างความมั่งคั่งให้องค์กรได้ ในขณะที่ เอ็ดวินสันและมาโรน (Edvinsson & Malone, 1997) ได้จัดให้ทุนทางปัญญาเป็นมูลค่าของสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน ความรู้ซึ่งสามารถวัดได้จากผลต่างระหว่างมูลค่าตลาด (Market Value) และมูลค่าทางบัญชี (Book Value) หรือเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ตัวเงินและไม่ใช่ทรัพยากรที่จับต้องได้ โดยทุนทางปัญญามีฐานมาจาก 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ทุนมนุษย์ (Human Capital) และทุนโครงสร้าง (Structural Capital) ที่แบ่งย่อยเป็นทุนองค์กร (Organizational Capital) และทุนผู้บริโภค (Customer Capital) ต่อมา มีนักวิจัยอีกหลายท่านได้อธิบาย และจัดแบ่งทุนทางปัญญาเป็นทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนโครงสร้าง (Structural Capital) และทุนความสัมพันธ์ (Relational Capital) เช่น ในงานวิจัยของเมลาเรียน, ราเซซ, อควาน และกาตารี (Mehralian, Rasekh, Akhavan & Ghatari, 2013) และหวังและคนอื่น ๆ (Wang et al, 2015) โดยสรุปแล้วทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) หมายถึง เป็นสินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้หรือสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน (Intangible assets) ตามแนวคิด ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) ประกอบด้วย 1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) นับเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดสำหรับการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เพราะผลจากการดำเนินงานขององค์กรกับสิ่งทีบุคลากรจะป้อนเข้าไป (Input) 2) ทุนโครงสร้าง (Structural Capital) และ 3) ทุนความสัมพันธ์ (Relational Capital)

ทฤษฎีเกี่ยวกับทุนทางปัญญา มีสาระสำคัญ ดังนี้

มีผู้เสนอว่า การวัดมูลค่าทุนปัญญาในทางบัญชีนั้นเกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีต แต่ไม่สามารถเปิดเผยตัวเลขในงบการเงินอย่างชัดเจนได้เลย เพราะการวัดมูลค่าให้ได้ตามมาตรฐานทางบัญชีนั้นเป็นไปได้ยากมาก มีนักวิจัยหลายท่านที่ได้คิดค้นวิธีการวัดทุนทางปัญญา จนเกิดเป็นโมเดลต่าง ๆ แต่ปัญหาที่มักพบ คือ ข้อมูลไม่สามารถหาได้จากแหล่งข้อมูลภายนอกองค์กร เพราะส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ที่ขึ้นอยู่กับวิจารณญาณ รวมถึงยังเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถเปลี่ยนเป็นเชิงปริมาณได้ (ธนวรรณ เจริญทิพย์, 2561)

อย่างไรก็ตาม หนึ่งในวิธีการวัดทุนทางปัญญาที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ Value Added Intellectual Coefficient (VAIC) ถูกคิดค้นโดยพูติก (Pulic, 1998) ที่มีมุมมองแบบผู้มีส่วนได้เสีย เพราะการวัดประสิทธิภาพขององค์กรเป็นการวัดที่อาศัยทุนทางกายภาพ ทุนทางการเงิน และ ทุนทางปัญญา เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้ถือหุ้น พนักงานดูแลลูกค้า เจ้าหนี้ ไปถึงภาครัฐ ซึ่งเบลกาอูย (Belkaoui, 2003) ได้กล่าวถึง Value Added Intellectual Coefficient (VAIC) ว่าเกิดจากผลรวมขององค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ประสิทธิภาพทุนมนุษย์ (Human Capital Efficiency) ประสิทธิภาพทุนโครงสร้าง (Structural Capital Efficiency) และประสิทธิภาพทุนบุคลากร (Employed Capital Efficiency)

งานวิจัยเกี่ยวกับทุนทางปัญญา มีรายละเอียด ดังนี้ ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า ทุนทางปัญญาเป็นหนึ่งในปัจจัยทุนมนุษย์ขององค์กร มีดังต่อไปนี้

ชมพูนุท ศรีพงษ์, นัทที ขจรกิตติยา, ปิยะดา มณีนิล และสัสดี กำแพงดี (2564) ศึกษา เรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ เกษตรแปรรูปในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน 2) พัฒนาแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน และ 3) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลความได้เปรียบในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ เกษตรแปรรูปในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 325 ราย วิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าไคสแควร์ ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืน (Goodness of Fit Index : GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index : CFI) ค่าดัชนีรากกำลังสองค่าเฉลี่ยของส่วนเหลือมาตรฐาน (Standardized Root Mean Square Residual : SRMR) และค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximate: RMSEA) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำวิสาหกิจชุมชน จำนวน 15 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ทุนทางปัญญา ความสามารถทางนวัตกรรม และความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุ แสดงถึงการส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่า ความสามารถทางนวัตกรรมและความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบ

ในการแข่งขัน และทุนทางปัญญาส่งผลทางอ้อมเชิงบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยมีความสามารถทางนวัตกรรมและความสามารถเชิงพลวัตเป็นตัวแปรส่งผ่าน นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ผลดังกล่าวยังสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ กล่าวคือ ความสามารถทางนวัตกรรมและความสามารถเชิงพลวัต ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน อีกทั้ง ทุนทางปัญญาส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน จากการที่บุคลากรมีความคิดและความสามารถปรับปรุงธุรกิจ และผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เผชิญ

กิตติกร ฮวดศรี, กิตติวินต์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์, รังสิมา สว่างทัพ, รพีพรรณ พงษ์อินทร์วงศ์ และชนินาถ ทิพย์อักษร (ม.ป.ป.) ศึกษา เรื่อง ปัจจัยด้านทุนมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ทุนทางปัญญา และทุนแรงงาน ที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำกลุ่มหรือหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตพื้นที่ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 11 กลุ่ม วิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทุนมนุษย์ของผู้นำ หรือหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในด้านทุนทางปัญญา พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความสามารถในการเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการทำงานในอาชีพของตน ได้ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในอาชีพ และมีโอกาสแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ สามารถนำความรู้จากการศึกษาเล่าเรียนมาหรือจากการได้อบรมพัฒนาจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดให้มาประยุกต์ใช้กับงานปัจจุบันของตนเองได้ สามารถถ่ายทอด หรือให้คำแนะนำเพื่อนร่วมงานหรือเพื่อนร่วมอาชีพหรือบุคคลที่มาขอคำแนะนำได้อยู่ในระดับปานกลางมีทักษะการสื่อสารที่รวดเร็ว เข้าใจง่ายอยู่ในระดับปานกลาง มีทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขที่แม่นยำ ไม่ผิดพลาดอยู่ในระดับปานกลาง และมีทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารเพื่อลดขั้นตอนในการทำงานได้อยู่ในระดับน้อยตามลำดับ

ดังนั้น จากงานวิจัยข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทุนปัญญาเป็นปัจจัยย่อยของทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญในการนำไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จของการดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกนำทุนปัญญามาร่วมในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทุนความคิดสร้างสรรค์

คำนิยามของทุนความคิดสร้างสรรค์ มีดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2559) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถทางสมองที่คิดในลักษณะอนันต์ อันนำไปสู่การคิดค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการคิดดัดแปลง การปรุงแต่ง การผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ รวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้น ทฤษฎี หรือหลักการได้สำเร็จ

ขนิษฐา จิตรหลัง (2566) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า หมายถึง การคิดอย่างรอบด้าน การคิดสิ่งใหม่ ๆ ที่จะช่วยแก้ไขปัญหา ทำให้มีสิ่งที่ดีเกิดขึ้น และมีประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เป็นการคิดเชิงบวก ซึ่งจะสร้างประโยชน์และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ทั้งนี้ การคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริม หรือพัฒนาต่อไปได้

บารอน และเมย์ (Baron & May, 1960) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า หมายถึง ความสามารถของมนุษย์ที่จะนำไปสู่สิ่งใหม่ ๆ เกิดผลผลิตใหม่ ๆ รวมไปถึงความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์

เดรดาล (Dredahl, 1960) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า หมายถึง ความสามารถของปัจเจกบุคคลในการคิด การสร้างผลผลิต หรือการทำสิ่งแปลกใหม่ที่เกิดจากการรวบรวมเอาความรู้ต่าง ๆ ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่นั้นจะออกมาในรูปของผลิตผลทางศิลปะ วรรณคดี วิทยาศาสตร์ หรือเป็นเพียงกระบวนการ หรือวิธีการ

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของทุนความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นความสามารถในการคิดของบุคคลอย่างรอบด้านที่จะคิดสิ่งใหม่ ๆ หรือวิธีการใหม่ ๆ มาใช้แก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม

แนวคิดเกี่ยวกับทุนความคิดสร้างสรรค์ มีสาระสำคัญ ดังนี้

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เกิดขึ้นจากต้นแบบและแนวทางการเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่จะช่วยก่อให้เกิดการจุดประเด็นความคิดใหม่ ๆ หรือมองเห็นมุมมองใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยอ้างอิงจากประสบการณ์เดิมที่เคยมี แล้วพัฒนาต่อยอดไปสู่สิ่งใหม่ที่ดีกว่า ทั้งนี้ ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดอิสระในตัวเอง มีความมุ่งมั่นและทุ่มเท ชื่นชอบการทำงานที่ตัวเองสนใจอย่างมาก มีความกระตือรือร้น ชอบเรียนรู้ ชอบค้นหาคำความรู้ สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วทันที่ทันใจ มีความคิดที่ครอบคลุมและหลากหลาย มีความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มีสมาธิอยู่ตลอดเวลา ชอบคิดและทำสิ่งใหม่ ๆ มีความอดทนยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ เป็นคนคิดนอกกรอบ ไม่อยู่แต่ในกรอบที่ใครกำหนดเอาไว้ ไม่ชอบกฎและระเบียบเคร่งครัด การเป็นคนคิดบวก อารมณ์ดี และมีจินตนาการ นอกจากนี้ ต้องมีสภาพแวดล้อม

ที่เอื้อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การเปิดกว้างทางความคิด การยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายในวิธีการ ไม่มีการตัดสินชี้ถูกหรือชี้ผิด เปิดโอกาสให้มีการเสนอความคิดสร้างสรรค์ มีการเอาใจใส่และตอบคำถามทุกข้อสงสัย เหล่านี้จะช่วยกระตุ้นให้การคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และทำให้เห็นประโยชน์ในความคิดของตัวเอง และชี้แนะแนวทางที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้เกิดการคิดในสิ่งแปลกใหม่ ซึ่งสังคมที่ให้เสรีภาพในการแสดงออก การให้รางวัลสำหรับแนวคิดที่หลากหลาย การส่งเสริมความแตกต่างทางวัฒนธรรม การส่งเสริมการแข่งขันกันอย่างเสรี ล้วนจะช่วยสร้างบรรยากาศ หรือสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์ ทำให้กล้าที่จะเสนอแนวคิด กล้าที่จะเรียนรู้ค้นพบ หรือสร้างสิ่งใหม่ ๆ ได้ (ขนิษฐา จิตรหลัง, 2566)

การจะเกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทอเรนซ์ และเมเยอร์ (Torrance & Myers, 1972) ได้นำเสนอแผนภูมิกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 : กระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
ที่มา : Torrance & Myers, 1972

จากภาพกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ข้างต้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ด้วยกัน ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2559)

1. การพบความจริง (Fact – Finding) กล่าวคือ ในขั้นนี้จะเริ่มตั้งแต่เกิดความรู้สึกกังวลใจ มีความสับสนวุ่นวาย เกิดขึ้นในจิตใจ แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไร จากขั้นตอนนี้ต้องพิจารณาว่าอะไรคือสาเหตุของความยุ่งยาก ความสับสนวุ่นวายหรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้กังวลใจ นั้นมันคืออะไร

2. การค้นพบปัญหา (Problem – Finding) ในขั้นนี้เกิดต่อจากขั้นที่ 1 กล่าวคือ เมื่อได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว จึงสรุปได้ว่าความกังวลใจ และความสับสนวุ่นวายในใจนั้น ก็คือ การมีปัญหาก่อเกิดขึ้น

3. การตั้งสมมติฐาน (Idea – Finding) ในขั้นนี้ก็ต่อจากขั้นที่ 2 กล่าวคือ เมื่อรู้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นก็จะพยายามคิดหาคำตอบ หรือตั้งสมมติฐานขึ้น และรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการทดสอบสมมติฐานในขั้นต่อไป

4. การค้นพบคำตอบ (Solution – Finding) ในขั้นนี้ก็จะพบคำตอบจากการทดสอบสมมติฐานในขั้นที่ 3 นั้นเอง

5. การยอมรับผลจากการค้นพบ (Acceptance – Finding) กล่าวคือ จะเป็นการยอมรับคำตอบที่ได้จากการพิสูจน์แล้วว่า จะแก้ปัญหาให้สำเร็จได้อย่างไร สิ่งที่ได้จากการค้นพบจะนำไปสู่แนวทาง หรือแนวคิดใหม่ เรียกว่า ความท้าทายสิ่งใหม่ (New Challenges)

ทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ มีสาระสำคัญ ดังนี้

จากทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของเดวิส (Davis , 1973 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2535) ได้รวบรวมทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของนักจิตวิทยาที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม (พลະกริต คอนซัลแทนท์, 2566) ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงจิตวิเคราะห์ กล่าวคือ มีนักจิตวิทยาทางจิตวิเคราะห์หลายคน อย่างเช่น ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) และเอิร์นส์ คริส (Ernst Kris) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเกิดความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นผลมาจากความขัดแย้งภายในจิตใต้สำนึก ระหว่างแรงขับทางเพศ (Libido) กับความรู้สึกผิดชอบทางสังคม (Social Conscience) ดังนั้น เพื่อให้แรงขับทางเพศได้แสดงออกมาในรูปธรรมหรือพฤติกรรมที่สังคมยอมรับได้ จึงเปลี่ยนเป็นความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ในส่วนของคูไบ (Kubie) และรัก (Rugg) เป็นนักจิตวิเคราะห์แนวใหม่ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์นั้นเกิดขึ้นระหว่างการรู้สติดกับจิตใต้สำนึก ซึ่งอยู่ในขอบเขตของจิตส่วนที่เรียกว่า จิตก่อนสำนึก

2. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงพฤติกรรมนิยม กล่าวคือ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ โดยเน้นที่ความสำคัญของการเสริมแรง การตอบสนองที่ถูกต้องกับสิ่งเร้าเฉพาะหรือสถานการณ์ นอกจากนี้ยังเน้นความสัมพันธ์ทางปัญญา คือ การโยงความสัมพันธ์จากสิ่งเร้าหนึ่งไปยังสิ่งเร้าต่าง ๆ ทำให้เกิดความคิดใหม่หรือสิ่งใหม่เกิดขึ้น

3. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงมานุษยนิยม กล่าวคือ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวคิดว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มนุษย์คิดตัวมาตั้งแต่เกิด ซึ่งอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) และคาร์ล โรเจอร์ (Carl Roger) ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญของแนวคิดกลุ่มนี้ โดยมีแนวคิดว่าผู้ที่สามารถนำความคิดสร้างสรรค์ออกมาใช้ได้ นั่นคือ ผู้ที่มีสัจการแห่งตน คือ รู้จักตนเองตรงตามความเป็นจริง เข้าใจตนเอง พอใจและยอมรับตนเองทั้งในส่วนที่ดีและส่วนที่บกพร่องทั้งจุดอ่อนและจุดแข็ง ความตระหนักและใช้ตนเองเต็มตามศักยภาพของตน โดยมนุษย์จะสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ของตน ได้อย่างเต็มที่นั้น ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถในการตระหนักรู้ความสามารถของตนเองก่อน พึงพาตนเองได้ริเริ่มสิ่งใหม่และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งมีอิสรภาพในการคิด วิเคราะห์ การตัดสินใจเลือกทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง คนรอบข้าง และสังคมให้เกิดประโยชน์สุข โดยบรรยากาศที่สำคัญในการส่งเสริมกระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์ คือ การสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวย ประกอบด้วย ความปลอดภัยในเชิงจิตวิทยาความมั่นคงของจิตใจ มองเห็นศักดิ์ศรีและคุณค่าของตน

4. ทฤษฎีอูต้า (AUTA) กล่าวคือ ทฤษฎีนี้เป็นรูปแบบการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล โดยเป็นแนวคิดสร้างสรรค์ที่เดวิด เคลลี (David Kelley) และมิเชล ซัลลิแวน (Michele Sullivan) คิดค้นขึ้นมาในปี พ.ศ. 2523 ซึ่งทฤษฎีนี้อธิบายไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์นั้นมิอยู่ในมนุษย์ทุกคนและสามารถส่งเสริมพัฒนาให้สูงขึ้นได้ ด้วยการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ ตามการจัดลำดับการพัฒนาแบบอูต้า (AUTA) ซึ่งมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การตระหนัก (Awareness) หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อตัวเองและสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต และตระหนักถึงความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตนเองด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ความเข้าใจ (Understanding) หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ บุคลิกภาพของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ ธรรมชาติของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ความสามารถที่สร้างสรรค์ ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ และวิธีฝึก รวมถึงปัจจัยที่กำหนดให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 3 เทคนิควิธี (Techniques) หมายถึง การรู้จักเทคนิควิธีในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทั้งที่เป็นเทคนิคส่วนบุคคลและเทคนิคที่เป็นมาตรฐาน สามารถทำได้หลายอย่าง เช่น การระดมพลังสมอง การเอาคุณลักษณะต่าง ๆ ออกมาแจกแจงหรือปรับปรุงใหม่ การจับคู่ในลักษณะ 2 ด้าน แล้วจับคู่สลับกันหลาย ๆ คู่ การใช้ความคิดริเริ่มหรือสร้างสิ่งใหม่ ๆ โดยอาศัยข้อมูลที่ตนมีอยู่ และการคิดโดยเอาสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องจับมาเกี่ยวข้องกัน หรือทำสิ่งธรรมดาให้กลายเป็นสิ่งแปลกใหม่ โดยใช้คุณลักษณะของการเปรียบเทียบเข้ามาใช้

ขั้นตอนที่ 4 การตระหนักในความจริงของสิ่งต่าง ๆ (Actualization) หมายถึง การรู้จักหรือตระหนักในตนเอง พอใจในตนเอง และพยายามใช้ตนเองให้เต็มศักยภาพ รวมถึงการเปิดกว้างรับประสบการณ์ต่าง ๆ โดยมีการปรับตัวอย่างเหมาะสม การตระหนักถึงเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การผลิตผลงานด้วยตนเอง และมีความคิดที่ยืดหยุ่นเข้ากับทุกรูปแบบของชีวิตด้วยตนเอง

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ทฤษฎีที่กล่าวข้างต้นทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่มีในตัวบุคคลทุกคนตามธรรมชาติ และสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้ โดยอาศัยการตระหนักรู้ในตนเอง การเรียนรู้ที่เปิดกว้าง การมีสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศเอื้ออำนวยที่จะช่วยผลักดันให้บุคคลดึงศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของตนเอง แล้วออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะบุคลากรในองค์กรหากมีความคิดสร้างสรรค์ และใช้มันอย่างเต็มที่ ย่อมจะให้เกิดประโยชน์กับองค์กรอย่างยั่งยืน และกลายเป็นหนึ่งในทุนมนุษย์ ด้านทุนสร้างสรรค์ ที่องค์กรต้องการรักษาและวางแผนเอาไว้ตลอดไป

งานวิจัยเกี่ยวกับทุนความคิดสร้างสรรค์ มีสาระสำคัญ ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐานที่ว่าทุนความคิดสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในปัจจัยทุนมนุษย์ขององค์กร มีดังต่อไปนี้

วันสรา จันทร์กมล (2563) ศึกษา เรื่อง เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 2) ศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ในการข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ทุ่งทองยั่งยืน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเรือนไทยบ้านบางแม่หม้ายโฮมสเตย์ รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุพรรณบุรี และเจ้าหน้าที่จากบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัดสุพรรณบุรี รวมกันทั้งหมด 10 ราย และใช้การวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสร้างทฤษฎีฐานรากและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี มีกระบวนการ คือ 1.1) การสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อเป้าหมายทางสังคม โดยอาศัยต้นทุนในชุมชนมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์และบริการ 1.2) การสร้างความมั่นคงทางการเงิน โดยการจัดตั้งกองทุน เพื่อเป็นเงินทุนสำรองในการบริหารจัดการกลุ่ม 1.3) การดำเนินกิจการอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการดำเนินการทุกขั้นตอนของกลุ่มคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม 1.4) การคืนผลตอบแทนสู่ชุมชนและสังคม โดยการใช้แรงงานของสมาชิกและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และ 1.5) การสร้างความรู้จากชุมชน โดยผ่านรูปแบบของการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และผ่านกิจกรรม ต่อมา 2) เงื่อนไขนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย 2.1) การมีภาวะผู้นำของผู้ประกอบการ โดยการวางแผนบริหารจัดการเพื่อนำกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ 2.2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยการสร้างความแตกต่างและหลากหลายให้กับผู้บริโภค 2.3) การบริหารจัดการที่ดี โดยการดำเนินการตามแบบแผนที่วางไว้ได้อย่างโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ 2.4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยที่คนในชุมชนสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับการดำเนินการ หรือกิจกรรมของกลุ่ม 2.5) การร่วมมือจากเครือข่าย โดยการให้คำแนะนำ ให้ความรู้ รวมถึงเงินทุนสำหรับดำเนินการ และ 2.6) ความสำเร็จจากการประกอบกิจการ โดยการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้และกลุ่มมีความมั่นคง งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีนโยบายมาสนับสนุนส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ หรือบริการจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้เป็นที่สนใจของผู้บริโภคจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องรายได้ของคนในชุมชนและสามารถนำไปสู่การก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจเพื่อสังคมในชุมชน

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น แสดงให้เห็นว่าทุนความคิดสร้างสรรค์เป็นปัจจัยย่อยของทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกนำทุนความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์

คำนิยามของทุนการเรียนรู้ มีดังนี้

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2541) ให้ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่มนุษย์เคยมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งปริมาณการเปลี่ยนความรู้ของผู้เรียน

ทิตินา แคมมณี (2550) ให้ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการทางสติปัญญา และกระบวนการทางจิตใจของบุคคลในการรับรู้สิ่งเร้าต่าง ๆ และพยายามสร้างความหมายของสิ่งเร้า หรือประสบการณ์ที่ตนได้รับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประสบการณ์นั้น ซึ่งอาศัย

กระบวนการสังคมเข้ามาช่วย และมีเป้าหมายเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งด้านเจตคติ ความรู้สึก ความคิดและการกระทำต่าง ๆ ต่อการดำรงชีวิตประจำวันร่วมกับผู้อื่น

ไคลน์ (Klien, 1991) ให้ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ได้มาจากประสบการณ์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งโดยเฉพาะ หรือการมีวุฒิภาวะ หรือสัญชาตญาณ

เวย์เทน (Weiten, 2001) ให้ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยและความรู้โดยอาศัยประสบการณ์

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของทฤษฎีการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการทางสติปัญญาและทางจิตใจที่ได้จากประสบการณ์ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือการฝึกหัดต่าง ๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัย ความรู้สึก และพฤติกรรมในการดำรงชีวิตประจำวันร่วมกับผู้อื่น

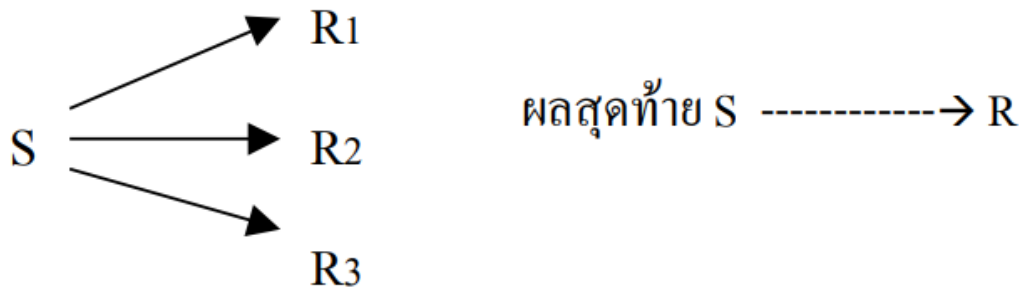
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

การเรียนรู้นับเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ผู้ถ่ายทอดความรู้จะต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เนื้อหา การถ่ายทอด และวางแผนจัดลำดับการถ่ายทอด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน ซึ่งนักการศึกษาหรือบางครั้งเรียกว่า นักปรัชญา นักสังคมวิทยา และนักจิตวิทยา ที่มีความเชื่อแตกต่างกันย่อมทำให้เกิดแนวคิดการเรียนรู้ และวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับการสอน เนื้อหา หรือกระบวนการมากนัก้อยแตกต่างกัน โดยการถ่ายทอดความรู้เป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ ความหมายของความเป็นศาสตร์นั้น ก็คือ การถ่ายทอดความรู้ที่มีกระบวนการ หรือมีขั้นตอนชัดเจนอย่างเป็นลำดับในเชิงระบบ ในส่วนศิลปะนั้น มีความหมายว่า ในการเรียนนั้นผู้ถ่ายทอดความรู้ควรคำนึงถึงอารมณ์ ความเหมาะสมของสถานการณ์และบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ คำนึงถึงความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งบางครั้งผู้ถ่ายทอดความรู้ไม่สามารถประเมินออกมาได้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้จึงควรทราบถึงเทคนิคการถ่ายทอด หลักการและทฤษฎี (สมชาย รัตนทองคำ, 2556) เพื่อให้ผู้ถ่ายทอดความรู้สามารถนำเผยแพร่ให้กับผู้เรียนจนเกิดเข้าใจ และเกิดทักษะในการสร้างประโยชน์ให้กับองค์กร และกลายเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นข้อได้เปรียบแก่องค์กร

ทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ มีสาระสำคัญ ดังนี้

ในการเรียนรู้แต่ละครั้ง ไม่อาจมีทฤษฎีการเรียนรู้เพียงทฤษฎีเดียวเท่านั้น โดยทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยามีหลากหลายทฤษฎี ซึ่งขอนำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ มีดังนี้ (สมชาย รัตนทองคำ, 2556)

1. ทฤษฎีเชื่อมโยงของธอร์นไคค์ (Thorndike's Connected Theory) เกิดขึ้นจากเอ็ดเวิร์ด ธอร์นไคค์ (Edward L. Thorndike) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันกลุ่มพฤติกรรมนิยมเป็นผู้นำทฤษฎีหลักการเรียนรู้ โดยกล่าวถึงการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) กับการตอบสนอง (Response) ที่มีหลักเบื้องต้นว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง สามารถแสดงรูปแบบต่าง ๆ จนกว่าจะเป็นที่พึงพอใจที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งเรียกว่า การลองผิดลองถูก (Trial & Error) ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 : แผนภูมิของการลองผิดลองถูกเมื่อมีสิ่งเร้า (S) และการตอบสนอง (R)
ที่มา : สมชาย รัตนทองคำ, 2556

ผู้เรียนจะเลือกตอบสนองเป็น R1, R2, R3, ... Rn จนกระทั่งได้ผลพอใจที่สุดของผู้เรียน การตอบสนองที่ไม่เหมาะสมจะถูกขจัดทิ้งไป เหลือเพียงการเชื่อมโยงระหว่าง S และ R เท่านั้น ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2524 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2540) กล่าวว่า กฎการเรียนรู้ตามทฤษฎีเชื่อมโยง ประกอบด้วย กฎ 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

กฎที่ 1 กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) กล่าวถึง สภาพความพร้อมของผู้เรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความพร้อมทางร่างกาย หมายถึง ความพร้อมทางวุฒิภาวะอารมณ์ และอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ทางด้านจิตใจ หมายถึง ความพร้อมที่เกิดจากความพึงพอใจ เป็นสำคัญ ถ้าเกิดความพึงพอใจย่อมนำไปสู่การเรียนรู้ ถ้าเกิดความไม่พึงพอใจจะทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้หรือทำให้การเรียนรู้หยุดชะงักไป

กฎที่ 2 กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) กล่าวถึง การสร้างความมั่นคงของการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่ถูกต้อง ซึ่งการฝึกหัดทำซ้ำบ่อย ๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทนถาวร จากกฎข้อนี้แบ่งได้เป็น 1) กฎแห่งการใช้ (Law of Used) เมื่อเกิด

ความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้ว มีการกระทำหรือนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้บ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้นั้น คงทนถาวร และ 2) กฎแห่งการไม่ใช้ (Law of Disused) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้ แล้วไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้นั้นไม่คงทนหรือลืมจนไม่เรียนรู้อีกเลย

กฎที่ 3 กฎแห่งผลที่ได้รับ (Law of Effect) กล่าวถึง ผลที่ได้รับเมื่อแสดงพฤติกรรม การเรียนรู้แล้วว่า ถ้าได้รับผลที่พึงพอใจ ผู้เรียนย่อมต้องการจะเรียนรู้ต่อไปอีก แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ ผู้เรียนย่อมไม่อยากเรียนรู้หรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ ดังนั้น ถ้าจะทำให้ การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองความมั่งคั่งถาวร ต้องให้ผู้เรียนได้รับผลที่พึงพอใจ ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของแต่ละบุคคล

2. ทฤษฎีจัดกลุ่มเพื่อเรียนรู้ของกลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt) เกิดขึ้นจากนักจิตวิทยาชาวเยอรมัน ราวปี พ.ศ. 2455 โดยผู้นำกลุ่ม คือ แมกซ์ เวอร์ไธเมอร์ (Max Wertheimer) และผู้ร่วมกลุ่มอีก 3 คน คือ เคอร์ท เลอวิน (Kurt Lewin) เคอร์ท คอฟฟ์กา (Kurt Koffka) และวอล์ฟกัง โคลเลอร์ (Wolfgang Kohler) โดยกลุ่มนี้มีแนวคิดว่าการเรียนรู้เกิดจากการจัดประสบการณ์ทั้งหลายที่อยู่อย่างกระจัดกระจายให้มารวมกันเสียก่อน แล้วจึงพิจารณาส่วนย่อยไป ซึ่งหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีนี้จะเน้น การเรียนรู้ในรูปแบบส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อย ซึ่งจะเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น จาก 2 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 การรับรู้ (perception) เป็นการแปลความหมายจากการสัมผัสด้วย อวัยวะรับสัมผัสทั้ง 5 ส่วน คือ หู ตา จมูก ลิ้น และผิวหนัง การรับรู้ทางสายตาระยะประมาณ ร้อยละ 75 ของการรับรู้ทั้งหมด ดังนั้น กลุ่มเกสตัลท์ จึงจัดระเบียบการรับรู้โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย เรียกว่า กฎแห่งการจัดระเบียบ (The Law of Organization) คือ 1) กฎแห่งความชัดเจน (Clearness) การเรียนรู้ ที่ดีต้องมีความชัดเจนและแน่นอน 2) กฎแห่งความคล้ายคลึง (Law of Similarity) เป็นการวาง หลักการรับรู้ในสิ่งที่คล้ายกันเพื่อให้จัดเข้ากลุ่มเดียวกัน 3) กฎแห่งความสมบูรณ์ (Law of Closure) บุคคลสามารถรับรู้สิ่งเร้าที่ยังไม่สมบูรณ์ได้หากบุคคลมีประสบการณ์เดิม 4) กฎแห่งความต่อเนื่อง หากสิ่งเร้ามีความต่อเนื่องกันหรือมีทิศทางไปในทางเดียวกัน บุคคลสามารถรับรู้เป็นสิ่งเดียวกัน หรือเป็นเหตุเป็นผลกัน 5) กฎแห่งความคงที่ หากบุคคลรับรู้ภาพรวมของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะมีความ คงที่ในการรับรู้สิ่งนั้นในลักษณะเดิม และ 6) กฎแห่งการบิดเบือน การรับรู้ของบุคคลอาจเกิด ผิดพลาดขึ้นได้ หากสิ่งเร้านั้นทำให้เกิดการลวงตา

ลักษณะที่ 2 การเรียนรู้จากการหยั่งเห็น (Insight) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการ พิจารณาปัญหาในภาพรวมและการใช้กระบวนการทางความคิด เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับ ปัญหาที่เผชิญอยู่ ซึ่งเคอร์ท เลอวิน (Kurt Lewin) ได้อธิบายการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับ “Life Space” ของแต่ละบุคคล ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่

และสิ่งแวดลอม ทางจิตวิทยา เช่น แรงขับ (Drive) แรงจูงใจ (Motivation) เป้าหมาย (Goal) และความสนใจ (Interest) เป็นต้น ซึ่งเคอร์ท เลอวิน (Kurt Lewin) อธิบายว่า พฤติกรรมของคน มีพลังและทิศทาง สิ่งใดที่อยู่ในความสนใจและความต้องการของคนจะมีพลังเป็นบวก สิ่งที่อยู่ นอกเหนือจากความสนใจจะมีพลังเป็นลบ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีแรงจูงใจหรือแรงขับ ที่จะทำให้ไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่ตนต้องการ

3. ทฤษฎีการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของบลูม (Bloom) เกิดขึ้นจากบลูม (Bloom, 1964) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านเจตคติหรือความรู้สึก (Affective Domain) และด้านทักษะ (Psycho Motor Domain) ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะการเรียนรู้ด้านความรู้ โดยการเรียนรู้ด้านความรู้หรือพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายออกเป็น 6 ระดับ (จากระดับต่ำเป็นระดับสูง) ดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ความรู้ความจำ (Knowledge) คือ ความสามารถในการระลึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน ประกอบด้วย 1) ความรู้เฉพาะสิ่ง (Knowledge of Specifics) ได้แก่ ความรู้ศัพท์เฉพาะ (Knowledge of Terminology) และความรู้ข้อเท็จจริงเฉพาะสิ่ง (Knowledge of Specific Facts) 2) ความรู้เรื่องวิธทางและวิธีการจัดการทำกับสิ่งเฉพาะ (Knowledge of Ways & Means of Dealing with Specifics) ได้แก่ ความรู้เรื่องแบบแผนนิยม (Knowledge of Conversions) ความรู้เรื่องแนวโน้มและลำดับเหตุการณ์ (Knowledge of Tend & Sequence) ความรู้เรื่องการจัดจำพวกและประเภท (Knowledge of Classifications of Categories) ความรู้เรื่องเกณฑ์ (Knowledge of Criteria) และความรู้เรื่องระเบียบวิธี (Knowledge of Methodology) และ 3) ความรู้เรื่องสากลและเรื่องนามธรรมในสาขาต่าง ๆ (Knowledge of The Universals & Abstraction Field) ได้แก่ ความรู้เรื่องหลักการและข้อสรุปทั่วไป (Knowledge of Principles & Generalizations) และความรู้เรื่องทฤษฎีและโครงสร้าง (Knowledge of Theories & Structures)

ระดับที่ 2 ความเข้าใจ (Comprehension) คือ ความสามารถในการผสมผสานความรู้ ความจำเป็นความคิดของตนเอง อาจขยายความออกไปอย่างสมเหตุสมผล สามารถอธิบายความ โดยใช้ความคิดและคำพูดของตนเอง ประกอบด้วย 1) การแปลความ (Translation) 2) การตีความ (Interpretation) และ 3) การสรุปอ้างอิง (Extrapolation)

ระดับที่ 3 การประยุกต์หรือการนำไปใช้ (Application) คือ ความสามารถการนำสิ่งที่รู้แล้วไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่ไม่เคยเห็น หรือไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน

ระดับที่ 4 การวิเคราะห์ (Analysis) คือ ความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อยเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของส่วนย่อยเหล่านั้นอย่างชัดเจน ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความสำคัญหน่วยย่อย (Analysis of Elements) 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์

(Analysis of Relationship) และ 3) การวิเคราะห์หลักการจัดระเบียบ (Analysis of Organization Principles)

ระดับที่ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis) คือ ความสามารถในการนำหน่วยย่อย ๆ มารวมเข้าเป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อให้เห็นถึงโครงสร้างที่ชัดเจน หรือแปลกไปจากเดิม ประกอบด้วย 1) ผลสังเคราะห์ความหมายเฉพาะ (Production of Unique Communication) 2) ผลสังเคราะห์แผนปฏิบัติการ (Production of a Plan, or Proposed Set of Operations) และ 3) สังเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงนามธรรม (Derivation of a Set of Abstract Relations)

ระดับที่ 6 การประเมิน (Evaluation) คือ ความสามารถในการตัดสินคุณค่าเนื้อหาและวิธีการ ประกอบด้วย 1) การตัดสินตามเกณฑ์ภายใน (Judgements in Terms of Internal Criteria) และ 2) การตัดสินตามเกณฑ์ภายนอก (Judgments in Terms of External Criteria)

4. ทฤษฎีการคิดแก้ไขปัญหาอนาคตของทอเรนซ์ (Torrance's Future Problem Solving Model) เอลลิส ทอร์เรนซ์ (Ellis Torrance) มีความเชื่อว่า การศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าคิด กล้าแสดงออก จะช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนเองอย่างเต็มที่ ความคิดสร้างสรรค์มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตมาก เพราะผู้ถ่ายทอดความรู้ไม่สามารถสอนทุกสิ่งทุกอย่างของตนเอง ทุกอย่างของชีวิตให้ผู้เรียนได้ ผู้เรียนต้องค้นคว้าความรู้และแสวงหาความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต โดยนิยามว่า ความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นกระบวนการของความรู้ที่ก้าวต่อปัญหา หรือสิ่งที่ขาดหายไป หรือสิ่งที่ไม่ประสานกัน แล้วเกิดความพยายามในการสร้างแนวคิด ตั้งสมมติฐาน ทดสอบสมมติฐาน และเผยแพร่ผลที่ได้ให้ผู้อื่น ได้รับรู้และเข้าใจ อันเป็นแนวทางค้นพบสิ่งใหม่ต่อไป ซึ่งทอร์เรนซ์ได้นำเสนอแนวคิดแบบเอนกนัย (Divergent Thinking) มาเสนอเป็นองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ 3 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 ความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และสามารถสร้างคำตอบได้ในปริมาณมากในเวลาที่กำหนด

องค์ประกอบที่ 2 ความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภท หลายทิศทาง และหลายรูปแบบ

องค์ประกอบที่ 3 ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะของความคิดแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดาและไม่ซ้ำกับความคิดที่มีอยู่ทั่วไป

นอกจากนั้น ทอเรนซ์ (Torrance) ได้เสนอกระบวนการความคิดสร้างสรรค์แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาข้อเท็จจริง (Fact Finding) เริ่มจากการเกิดความรู้สึกกังวล สับสน วุ่นวายขึ้นในจิตใจ แต่ยังไม่ทราบสาเหตุ จึงพยายามคิดว่าสิ่งทำให้เกิดความเครียดนั้น มันคืออะไร

ขั้นตอนที่ 2 การค้นปัญหา (Problem Finding) การพิจารณาความคิด ความเครียดนั้น ด้วยสติ จนสามารถเข้าใจถึงความรู้สึกกังวล วุ่นวายและสับสนนั้นว่า นั่นคือปัญหา

ขั้นตอนที่ 3 การค้นพบแนวคิด (Idea Finding) เมื่อทราบปัญหาแล้ว ก็จะตั้งสมมติฐาน ตลอดจนรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทดสอบความคิดนั้น

ขั้นตอนที่ 4 การค้นพบคำตอบ (Solution Finding) นับเป็นขั้นตอนที่พยายามทดสอบ สมมติฐานนั้น จนสามารถพบคำตอบ

ขั้นตอนที่ 5 การยอมรับผลจากการค้นพบ (Acceptance Finding) เมื่อพบคำตอบแล้ว ยอมรับคำตอบที่ค้นพบ เผยแพร่ และคิดต่อไปว่า การค้นพบนี้จะนำไปสู่หนทางที่ทำให้เกิดแนวคิด หรือสิ่งใหม่ต่อไป

จากการคิดค้นทฤษฎี ความคิดสร้างสรรค์ขึ้นมา ทอเรนซ์ ได้นำทฤษฎีนี้มาเป็น พื้นฐานในการสร้างรูปแบบการคิดแก้ปัญหาอนาคต ในปี พ.ศ. 2517 กรอบแนวคิดรูปแบบการ คิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดดังกล่าว ได้นำมาใช้ในการสร้างรูปแบบการคิดเพื่อแก้ปัญหา อนาคต ได้แก่ 1) ความหมายของรูปแบบการคิดแก้ปัญหาในอนาคต 2) องค์ประกอบของ รูปแบบการคิดแก้ปัญหาอนาคต และ 3) วิธีการ หรือขั้นตอนของการคิดแก้ปัญหาอนาคต (Crabbe, 1984)

5. ทฤษฎีเพื่อการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Advance Organizer) จะเกิดขึ้นเมื่อเนื้อหา หรือเรื่องราวใหม่ที่เรียนสามารถเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่มีอยู่ใน โครงสร้างของความรู้ หรือ โครงสร้างทางสติปัญญาของผู้เรียนได้ ความหมายของการเรียนรู้ที่มีความหมายในทฤษฎีนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ที่มีความหมายกับการเรียนรู้แบบท่องจำ โดยผู้เรียน จะเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายก็ต่อเมื่อ สามารถหาหนทางเชื่อมโยงความรู้ใหม่ให้เข้ากับความรู้ ของตนเองได้ ตรงกันข้ามถ้าผู้เรียนพยายามจำความรู้ใหม่ โดยไม่ได้เชื่อมโยงกับความรู้เดิมเลย ก็จะกลายเป็นการเรียนรู้แบบท่องจำ

ทั้งนี้ เดวิด ออซูเบล (David Ausubel) นักจิตวิทยาการศึกษาชาวอเมริกัน เชื่อว่า จุดประสงค์แรกที่ทำเป็นในการถ่ายทอดความรู้ นั้น เพื่อนำเสนอเนื้อหาหรือเรื่องราวอย่างเป็นระบบ โดยทำให้ข้อมูลนั้นมีลักษณะของข่ายสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน และแสดงให้เห็นทั้งผู้ถ่ายทอดความรู้ และผู้เรียนได้เห็นอย่างชัดเจน ซึ่งออซูเบล เสนอแนะให้ใช้วิธีถ่ายทอดความรู้แบบชี้แนะให้ค้นพบ ซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างวิธีถ่ายทอดความรู้แบบค้นพบด้วยตนเองของบรูเนอร์ และวิธีถ่ายทอด

ความรู้อย่างมีความหมาย ซึ่งเขาเสนอไว้ ออกซุเบลได้ให้เหตุผลว่า วิธีการถ่ายทอดความรู้แบบชี้แนะให้ค้นพบนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างฉับไว เมื่อมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจัดการกับข้อมูล โดยการชี้แนะของผู้ถ่ายทอดความรู้ นอกจากนั้นผู้เรียนยังมีโอกาสคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งผนวกเข้ากับความรู้และประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้ว วิธีการสอนที่ออกซุเบลเสนอไว้มี 2 วิธี ดังนี้ (กิ่งฟ้า สตินฐวงศ์, 2537)

วิธีที่ 1 การแยกความแตกต่างให้แจ่มชัด สามารถดำเนินการเป็นขั้นตอนตั้งแต่ 1) นำเสนอข้อมูลที่เป็นนามธรรมให้มีใจความครอบคลุมเรื่องที่จะสอนและเกี่ยวข้องกับเรื่อง que ผู้เรียนเคยเรียนมาแล้ว 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำความเข้าใจกับข้อมูลในข้อแรก จนได้เป็นความคิดรวบยอดเก็บไว้ในโครงสร้างของความรู้ 3) นำเสนอข้อมูลที่เป็นนามธรรมให้มีลักษณะเป็นรูปธรรมมากขึ้น อาจจะทำให้ได้โดยการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง และ 4) สอนเรื่องที่เป็นรูปธรรมมากขึ้นและมีใจความละเอียดมากขึ้นจนถึงระดับที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย

วิธีที่ 2 การใช้บทสรุปล่วงหน้า (Advance Organizer) เริ่มจาก 1) ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ซึ่งเป็นข้อความทั่วไปของเนื้อเรื่องที่จะสอนก่อนที่จะเรียนเรื่องนั้น 2) ข้อความทั่วไปนั้น อาจเป็นหลักการหรือมโนคติที่สำคัญ โดยสามารถนำไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิมของผู้เรียนได้บ้างหรือไม่มากนักน้อย เรียกว่า บทสรุปล่วงหน้า สามารถแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ บทสรุปล่วงหน้าที่เกี่ยวข้องกับความรู้เดิม และบทสรุปล่วงหน้าที่จะต้องเรียนรู้ใหม่ ซึ่งบทสรุปล่วงหน้าดังกล่าวไม่เพียงแต่จะเป็นหลักการหรือมโนคติเท่านั้น แต่ยังต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยในการนำเสนอ บทสรุปนั้นด้วย ได้แก่ ข้อความที่คัดลอกมา บทคัดย่อ การสาธิต การนำเสนอภาพนิ่ง หรือภาพยนตร์ บทสนทนา หรือเรื่องเล่าต่าง ๆ เป็นต้น

6. ทฤษฎีการพัฒนาสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ถูกคิดค้น โดย ชอง เพียเจต์ (Jean Piaget) นักจิตวิทยาชาวฝรั่งเศส เชื่อว่า “พัฒนาการ” เป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่วุฒิภาวะ (Readiness) อันเนื่องมาจากความเจริญทางด้านร่างกายและการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับจากประสบการณ์ แต่ละคนมีพัฒนาการเรียนรู้แตกต่างกัน เมื่อกล่าวถึงพัฒนาการสิ่งที่จะต้องคำนึงก็คือ ความพร้อม (Readiness) ซึ่งสำคัญมากต่อการเรียนรู้ เพียเจต์ กล่าวว่า พัฒนาการสติปัญญาของมนุษย์มีลักษณะเดียวกันในช่วงอายุเท่ากันและแตกต่างกันในช่วงอายุต่างกัน พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นผลจากการปะทะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยบุคคลพยายามปรับตัวให้อยู่ในสภาวะสมดุล ด้วยการใช้กระบวนการดูดซับและกระบวนการปรับให้เหมาะสมทำให้เกิดการเรียนรู้ เริ่มจากการสัมผัสต่อมาเกิดความคิดทางรูปธรรมและพัฒนา มาเรื่อย ๆ จนถึงนามธรรมเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามลำดับขั้น โดยการเรียนรู้ดังกล่าว

เพียเจต์ กล่าวว่า เป็นกระบวนการปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ หรือการสร้างโครงสร้างของความรู้ขึ้นมาใหม่เพื่อให้เข้ากับสิ่งเรานั้น ๆ โดยการปรับตัวได้ของบุคคลนั้นมักจะเรียกว่า บุคคลนั้นสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ (Adaptation) ซึ่งจะมีการสร้างรูปแบบ หรือเก็บไว้ในลักษณะที่เรียกว่า Schema ซึ่งเป็นรูปแบบที่ถูกจัดให้เป็นระบบ แล้วใช้ตีความหมายสิ่งที่เห็นที่ได้ยินได้สดุดม หรือสัมผัสกับสิ่งเรานั้น

7. ทฤษฎีการสอนแบบค้นพบ (Discovery Learning) ถูกคิดค้นโดย เจอโรม บรุนเนอร์ (Jerome Bruner) นักจิตวิทยาการศึกษาชาวอเมริกัน ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เชื่อว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาวิชาใดก็ได้ ถ้าจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน โดยการเรียนรู้ตามแนวคิดของบรุนเนอร์แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Enactive Representation) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัส เช่น การดูตัวอย่างแล้วทำตาม

ขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้ด้วยการลงดูและจินตนาการ (Iconic Representation) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้ที่เกิดจากมองเห็นและใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 3 การเรียนรู้โดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Representation) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้ที่สามารถเข้าใจการเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมต่าง ๆ ได้ หรือเป็นขั้นตอนในการเรียนรู้ขั้นที่สูงสุดของการพัฒนาทางด้านความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงสามารถคิดหาเหตุผลได้ จนในที่สุดก็จะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้

ทั้งนี้ วิธีการสอนแบบค้นพบ นับเป็นวิธีการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยยึดหลักการที่กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนลงมือกระทำเอง (Learning by Doing) ประกอบด้วย ขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา และมีความต้องการจะแก้ปัญห

ขั้นตอนที่ 2 ระบุปัญหาที่เผชิญให้ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 คิดตั้งสมมติฐานเพื่อการคาดคะเนคำตอบของปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้พิสูจน์สมมติฐานที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการค้นพบ

คำนิยามของประสบการณ์ มีดังนี้

จำนงค์ ทองประเสริฐ (2558) ได้ระบุความหมายของประสบการณ์ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง ความชัดเจนที่เกิดจากการกระทำ หรือได้พบเห็นมา

อารี สุทธิพันธ์ (2533) ให้ความหมายของประสบการณ์ หมายถึง การรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ โดยตรง หรือความเชี่ยวชาญ หรือความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

บุญยามาส แสงเงิน (2564) ให้ความหมายของประสบการณ์ หมายถึง การได้ประสบมาด้วยตัวเอง ความเข้าใจ ความรู้ความชำนาญ การประสบพบเจอ การผ่านสิ่งต่าง ๆ มาโดยประสบการณ์ มีตั้งแต่เริ่มแรก เช่น ประสบการณ์การศึกษา ประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์การทำงาน และประสบการณ์ที่ผ่านเรื่องราวดี หรือเรื่องเลวร้ายมา

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของประสบการณ์ หมายถึง การรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่านจากการกระทำ หรือประสบพบเจอ จนมีความเชี่ยวชาญและความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีส่วนช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จลุล่วงได้ดี

แนวคิดเกี่ยวกับประสบการณ์ มีสาระสำคัญ ดังนี้

ประสบการณ์ (Experience) เป็นที่มา หรือรากฐานของความรู้ของมนุษย์อย่างแท้จริง มนุษย์จะมีความรู้อะไร หรือสามารถทำอะไรได้อย่างแท้จริง ล้วนอาศัยประสบการณ์การรับรู้ทางประสาทสัมผัสเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น เรียกว่า ประสบการณ์นิยม (Empiricism) ที่มีนักคิดสำคัญหลากหลาย อาทิเช่น ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) จอห์น ล็อก (John Locke) จอร์จ เบอร์กเลย์ (George Berkeley) และเดวิด ฮูม (David Hume) ซึ่งนักคิดประสบการณ์นิยมล้วนให้เหตุผลว่า ความรู้ที่แท้จริงต้องมาจากประสบการณ์ โดยถือว่า ความรู้จากประสบการณ์ (Empirical Knowledge) เป็นจริง เพราะเป็นความรู้ที่สามารถยืนยันข้อเท็จจริงได้และตรงกับความจริงภายนอกที่เรารับรู้ ความรู้แบบเหตุผลนิยมเป็นความรู้ระดับรอง ถือว่าเป็นเพียงตัวเชื่อมประสานประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันเท่านั้น (เว็บ ไซต์บ้านจอมยุทธ, 2543)

ทฤษฎีเกี่ยวกับประสบการณ์ มีดังนี้

การที่เรามีประสบการณ์แต่ไม่ได้ตกผลึกแม้แต่น้อย ก็เหมือนกับการที่เรารู้เหมือนเดิม บางทีทำให้เราลืม ได้ง่าย หรือไม่รู้ เราควรนำไปใช้ต่อได้อย่างไร เพราะขาดสูตรสรุปประสบการณ์นั้น ๆ ให้แก่ตัวเอง นั่นทำให้ เดวิด โคลบ (David Kolb) เชื่อว่า ในแต่ละคนมีรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเขาได้นำเสนอว่า การที่จะนำทฤษฎีนี้ไปใช้ให้เกิดการเรียนรู้ จำเป็นต้องผ่านวงจรทั้ง 4 ขั้นตอน เรียกว่า วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Cycle : ELT Cycle) (อรุณฉัตร คุรุวานิชย์, ชนนัญญา น้อยสันเทียะ และ สรณร์ดี ภาคภากร, 2562) ประกอบด้วย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การนำตัวเองเข้าไปอยู่ในประสบการณ์ หรือสถานการณ์ใหม่ หรือการตีความประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมาใหม่ (Concrete Experience)

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อเราได้เข้าไปรับประสบการณ์ใหม่ ๆ นั้น มักทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกันระหว่างประสบการณ์และความเข้าใจ ในขั้นนี้เป็นการลองสะท้อน ลองทบทวนให้เกิดการตกผลึกความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ ซึ่งอาศัยวิธีการตั้งคำถาม (Reflective Observation of the New Experience)

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อเราได้เข้าไปรับประสบการณ์ใหม่ ๆ นั้น มักทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกันระหว่างประสบการณ์และความเข้าใจ ในขั้นนี้เป็นการลองสะท้อน ลองทบทวนให้เกิดการตกผลึกความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ ซึ่งอาศัยวิธีการตั้งคำถาม (Reflective Observation of the New Experience)

ขั้นตอนที่ 4 การเรียนรู้จะไม่จบลงเพียงแค่การได้แนวคิดใหม่ ๆ ดังนั้น ในขั้นนี้ผู้เรียนจะได้ลองใช้ความคิดกับบริบทรอบตัวของตัวเอง เพื่อดูว่าเกิดอะไรขึ้น (Active Experimentation)

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐานที่ว่า ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์เป็นหนึ่งในปัจจัยทุนมนุษย์ขององค์กร มีดังต่อไปนี้

ญาณิ พายัพสาย, สุมาลี สันติพลวุฒิ และปิยะพรรณ ช่างวัฒนชัย (2558) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือวิสาหกิจชุมชน จังหวัดละ 1 กลุ่ม รวม 77 วิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ ค่าดัชนีเชิงประกอบ และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุแบบเชิงชั้น

ผลการวิจัย พบว่า วิสาหกิจชุมชนตัวอย่างมีจำนวนการผลิตสินค้าหลักเฉลี่ย 4 ผลิตภัณฑ์ต่อวิสาหกิจชุมชนสินค้าหลักได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ อย่างน้อย 1 มาตรฐาน มีจำนวน 63 วิสาหกิจชุมชน ซึ่งวิสาหกิจตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 33 รายต่อวิสาหกิจชุมชน มีการจ้างแรงงานประจำจำนวน 44 วิสาหกิจชุมชน และมีกลุ่มที่นำเครื่องจักรมาใช้ในการผลิต จำนวน 66 วิสาหกิจชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ประธานกลุ่มมีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี ประธานกลุ่มมีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา และประธานกลุ่มมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจเฉลี่ยอยู่ที่ 10.63 ปี โดยจำนวนปีเฉลี่ยที่กลุ่มดำเนินการอยู่ที่ 12.36 ปี และมียอดขายต่อปีเฉลี่ยอยู่ที่ 3,864,636.67 ในส่วนระดับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย ทุนที่มีการประเมินอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ได้แก่ ทุนกายภาพและทุนธรรมชาติ ทุนที่มีการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

ได้แก่ ทูทางสังคม ส่วนทุนมนุษย์ได้รับการประเมินอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อในทิศทางเดียวกันกับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ วิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย 1) ตัวแปรด้านลักษณะของผู้ประกอบการ ได้แก่ ระยะเวลาการจัดตั้งกลุ่ม 2) ตัวแปรด้านการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ จำนวนสมาชิกและการวางแผนพัฒนากลุ่ม 3) ตัวแปรด้านการได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน และ 4) ตัวแปรด้านการตลาด ได้แก่ ยอดขายและความสม่ำเสมอของยอดขาย

อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์, พิสรวัศ ภูทอง และมนศักดิ์ มหิทธิ (2563) ศึกษา เรื่อง แนวทางเสริมสร้างศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสระแก้ว ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจักสานและผ้าทอ วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อหาแนวทางเสริมสร้างศักยภาพวิสาหกิจชุมชนจักสานและผ้าทอในจังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานด้านวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสระแก้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 – 2561 จำนวน 30 ราย

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 1) จัดกระบวนการการรวมกลุ่มของชุมชน โดยปรับกระบวนการคิดจากการทำงานคนเดียวมาสู่การรวมกลุ่มกัน เพื่อให้มีกำลังพลในการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็ง และหาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้สมาชิกดำเนินงานต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 2) สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน โดยการศึกษาดูงานที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีชีวิต โดยฝึกปฏิบัติกับเยาวชนกลุ่มเล็ก ๆ ในชุมชนให้เกิดแรงบันดาลใจในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมไทย 3) การจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายที่มีคณะกรรมการบริหารแบบยึดหยุ่นตามบริบทของชุมชน สร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ทั้งระดับอำเภอและจังหวัดจัดตั้งชมรมจักสาน หรือการทอผ้าในโรงเรียนระดับอำเภอ ซึ่งมีทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและเยาวชน โดยภาครัฐให้การสนับสนุนและจัดระบบการเงินให้โปร่งใส สมาชิกมีส่วนร่วม หรือเป็นหุ้นส่วน 4) นำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการผลิต หรือนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการรับรองมาตรฐาน และ 5) นำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยสร้างสื่อผ่านโทรศัพท์มือถือที่เป็นเรื่องราว และผลกระทบของผลิตภัณฑ์ที่ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น มีช่องทางการจำหน่ายทั้งศูนย์รวมผลิตภัณฑ์ของชุมชน และการขายตรงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อีกทั้งมีการให้บริการหลังการขาย หรือข้อเสนอแนะนำผลิตภัณฑ์ระหว่างการใช้งาน และจัดระบบการชำระเงินหลากหลายช่องทาง

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่า ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์เป็นปัจจัยย่อยของทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการ

ดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกนำทฤษฎีการเรียนรู้และประสบการณ์มาใช้
ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทฤษฎีนวัตกรรม

คำนิยามของทฤษฎีนวัตกรรม มีดังนี้

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (2549) ให้ความหมายของนวัตกรรม หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ อันเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธ์ศรผจง วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทร์ฉาย และประกอบ คุปรัตน์ (2553) ให้ความหมายของนวัตกรรม หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาขึ้น อาจจะมีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการใหม่ หรือกระบวนการใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

เฮิร์เคมา (Herkema, 2003) ให้ความหมายของนวัตกรรม หมายถึง การใช้ความคิด หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ในองค์กรและนวัตกรรมสามารถเป็นได้ทั้งผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการใหม่ หรือเทคโนโลยีใหม่ ซึ่งอาจจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเฉียบพลัน หรือค่อยเป็นค่อยไป

ชิลลิง (Schilling, 2008) ให้ความหมายของนวัตกรรม หมายถึง การนำความคิดไปใช้ในเชิงปฏิบัติ เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ หรือกระบวนการใหม่ขึ้นมา

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายในรูปของทฤษฎีนวัตกรรม หมายถึง การเกิดความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ทักษะประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากเดิม จนนำไปสร้างผลิตภัณฑ์ บริการ และกระบวนการที่แปลกใหม่ขึ้นมา อันเป็นประโยชน์แก่ทั้งองค์กร เศรษฐกิจและสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีนวัตกรรม มีรายละเอียด ดังนี้

โจเซฟ ชุมปีเตอร์ (Joseph Schumpeter) นักเศรษฐศาสตร์ยุคแรกๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของนวัตกรรม (Innovation) ในฐานะตัวกระตุ้นความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ซึ่งเห็นว่า การนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ออกสู่ตลาดมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อการแข่งขันมากกว่าการปรับเปลี่ยนของราคาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในตลาด (Schumpeter, 1939) โดยการศึกษาในยุคแรกได้เสนอแนะว่ารูปแบบในการพัฒนาทางเศรษฐกิจนั้นไม่ได้เป็นการเกิดขึ้นแบบปกติธรรมดา หากแต่เป็นลักษณะของคลื่นของกิจกรรม (Waves of Activity) ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน อันสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลที่สำคัญของปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งในมุมมองเชิงมหภาคเกี่ยวกับนวัตกรรมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะวัฏจักรขึ้นลงนี้ สามารถย้อนกลับไป ตั้งแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 19 โดยนิโคไล คอนดราตเยฟ (Nikolai Kondratieff) ได้เสนอทฤษฎีคลื่นยาว (Long – wave Theory) ในการอธิบายปรากฏการณ์ผันผวนของระบบเศรษฐกิจแบบทฤษฎีนี้

จะเกิดขึ้นในลักษณะของการสลับสับเปลี่ยนระหว่างความเจริญรุ่งเรืองกับความตกต่ำทางเศรษฐกิจ โดยระหว่างที่มีการทอขึ้นของคลื่นยาวนาน เศรษฐกิจจะเจริญรุ่งเรืองอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่งและระหว่างที่มีการทอกลงของคลื่นยาว เศรษฐกิจก็จะตกต่ำอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยวัฏจักรของการขึ้นลงนี้อาจต้องใช้ระยะเวลานานถึง 45 – 60 ปี (Kondratieff, 1935)

คอนดราตเทียฟ (Kondratieff) ตั้งข้อสังเกตว่า ในระหว่างที่เศรษฐกิจอยู่ในช่วงทอกลงของคลื่นยาว (Downswing) มักเกิดการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมต่าง ๆ สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในช่วงที่เศรษฐกิจมีความเจริญรุ่งเรือง สอดคล้องกับแนวคิดของชุมปีเตอร์ (Schumpeter) กับอเบอร์นาทีและอัทเทอร์แบ็ค (Abernathy & Utterback) ที่เห็นว่า ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจถูกผลักดันจากนวัตกรรมสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบรุนแรงและหยั่งรากลึก ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ ได้รับความสนใจและก่อให้เกิดการถกเถียงอย่างกว้างขวาง รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงวงจรชีวิตในอุตสาหกรรมทุกแห่ง อย่างไรก็ดี แนวคิดดังกล่าวก็ยังไม่สามารถอธิบายให้เกิดความเข้าใจว่า กระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จเกิดขึ้นได้อย่างไร (อดิศร ณ อุบล, 2558)

หลังจากสงคราม โลกครั้งที่ 2 นักเศรษฐศาสตร์ให้ความสนใจมากขึ้นเกี่ยวกับสาเหตุการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม ก็คือ การวิจัยและพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมอันเป็นผลมาจากการวิจัยและพัฒนาทางการทหารในช่วงสงคราม โลกครั้งที่ 2 ที่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่สำคัญ เช่น เทคโนโลยีเรดาร์ เทคโนโลยีอวกาศ หรืออาวุธใหม่ ๆ ซึ่งกลับมีค่าใช้จ่ายทางด้านวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมากในแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม นักเศรษฐศาสตร์กลับไม่พบความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการใช้จ่ายทางการวิจัยและพัฒนาด้วยอัตราเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ แต่สิ่งที่ปรากฏชัด คือ ความเชื่อมโยงระหว่างทั้งสองสิ่งนี้มีความซับซ้อนมากกว่าที่คิด ทร็อทท์ (Trott, 2055) ต่อมาการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมในปี พ.ศ. 2493 หันมาให้ความสนใจกับคุณลักษณะภายในของกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยผสมผสานทางสหสาขาวิชาทั้งเศรษฐศาสตร์ พฤติกรรมองค์กร ธุรกิจและการจัดการ ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการพัฒนาสินค้า หรือกระบวนการใหม่ ๆ รวมถึงการสร้างรายได้จากการนำสินค้าและบริการออกสู่ตลาด การศึกษาเหล่านี้เผยให้เห็นว่า องค์กรมีแนวทางในการปฏิบัติที่แตกต่างกัน (Carter & Williams, 1959)

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2503 การศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรม จึงเป็นไปเพื่อยืนยันผลการศึกษาเบื้องต้นดังกล่าว รวมทั้งเปิดเผยคุณลักษณะที่แตกต่างกันของแต่ละองค์กร (Burns & Stalker, 1961) ซึ่งกรอบแนวคิดที่เกิดขึ้นต่อมาจึงเน้นไปที่องค์กร ได้แก่ โครงสร้าง หน้าที่การงาน และกิจกรรม

ต่าง ๆ ภายในองค์กรในฐานะที่เป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรมและความสามารถทางด้านนวัตกรรมขององค์กรที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capabilities) ที่เห็นว่าความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กรขึ้นอยู่กับความสามารถในการบูรณาการ การสร้าง และการปรับปรุงความสามารถที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ความสามารถภายในองค์กร (Internal Capabilities) ได้แก่ ความสามารถของบุคลากร รวมไปถึงโครงสร้างและกระบวนการที่จะเข้ามาสนับสนุนบุคลากรในการสร้างความได้เปรียบขององค์กร ขณะที่ความสามารถภายนอกขององค์กร (External Capabilities) ได้แก่ ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ทั้งในรูปแบบการค้า การแข่งขัน และการร่วมมือระหว่างกัน เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไอเซนฮาร์ด ละมาร์ติน (Eisenhardt & Martin, 2000)

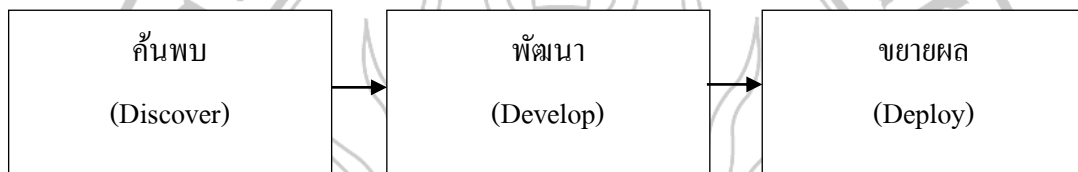
ทฤษฎีเกี่ยวกับทุนนวัตกรรม มีสาระสำคัญ ดังนี้

ในปัจจุบันยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัด หรือทฤษฎีทั่วไป (General Theory) ที่ว่า ด้วยนวัตกรรมเฉพาะเรื่อง ทำให้การศึกษาเรื่องนวัตกรรมเป็นเพียงความคิดที่กระจัดกระจาย เพราะนวัตกรรมเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความซับซ้อนเกินกว่ารูปธรรมที่ปรากฏชัดเจน ดังนั้น ทฤษฎีทั่วไปที่ว่าด้วยนวัตกรรมจึงยังไม่เกิดขึ้น แต่ก็ยังมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม ได้แก่ (ศิวนันท์ ศิวพิทักษ์, ม.ป.ป.)

1. ทฤษฎีว่าด้วยระบบ (Systems Theory) มีนักวิจัยได้อธิบายทฤษฎีนี้ไว้หลากหลายความหมาย เช่น เทเรซ่า อมาบิลี (Teresa Amabile) ได้กล่าวว่า กระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรมขององค์กรเกิดขึ้นในระดับของระบบงาน หมายถึง กลุ่มคนขนาดใหญ่ทำงานร่วมกันภายในหน่วยงาน หรือ แผนกงานต่าง ๆ ได้ศึกษาเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยนำเอาความคิดใหม่ ๆ มาใช้และพากเพียรจนงานสำเร็จลุล่วงไปได้ ในขณะที่ แมรี แฮตช์ (Marry Hatch) กล่าวว่า ทฤษฎีระบบ มีลักษณะที่สำคัญ คือ การร่วมกันดำเนินงานของหน่วยงานย่อยต่าง ๆ หน่วยงานที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันจนเป็นอันหนึ่งเดียวกัน นอกจากนี้ อมาบิลี (Amabile) เสนอแนะว่าองค์กรที่นำทฤษฎีระบบมาประยุกต์ใช้ต้องให้ความสำคัญต่อปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการภายในองค์กร (Internal Processes) และผลผลิต (Outputs) รวมทั้งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านี้ด้วย โดยทฤษฎีว่าด้วยระบบเครือข่ายทั่วไป (The General Systems Theory) ถูกสร้างขึ้น โดยลัดวิก แบร์ทาลันฟี (Ladwig Bertalanffy) เป็นนักฟิสิกส์ชีววิทยาชาวเยอรมันในช่วงปี พ.ศ. 2493 ทฤษฎีของแบร์ทาลันฟี (Bertalanffy) ได้พยายามรวบรวมศาสตร์ต่าง ๆ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์จากหน่วยเล็กที่สุดไปจนถึงระดับสังคม นั่นคือ การศึกษาสิ่งต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันโดยอาศัยระบบแบ่งระดับชั้น (A Hierarchy of Systems) ระบบที่อยู่

ในระดับสูงขึ้นไป ประกอบด้วย ระบบต่าง ๆ ที่อยู่ในระดับต่ำกว่า อย่างเช่น องค์กรเป็นระบบหนึ่ง ซึ่งอยู่ในระบบสูงจะประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ อาทิ ภาค/ส่วน (Divisions) แผนก (Department) ซึ่งแต่ละระดับจะมีปฏิสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อกัน

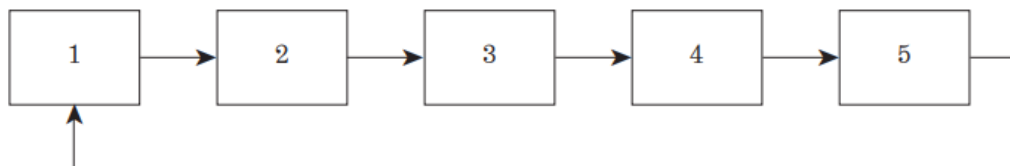
นอกจากนี้ นักวิจัยกลุ่มหนึ่ง อาทิ ทิม แพทมอร์ (Tim Padmore) ฮานส์ สชูเนสส์ (Hans Schuetze) และเฮอเว่ กีบีสัน (Hervey Gibson) รวมไปถึง ตาง (Tang) ได้สร้างแบบจำลองเพื่ออธิบายกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งแบบจำลองถูกพัฒนาขึ้นมาจากตัวแบบเชิงเส้นตรงที่ทำให้เข้าใจง่ายไปจนถึงแบบจำลองของขั้นตอน หรือกระบวนการ ดังภาพที่ 2.4 – 2.5

ภาพที่ 2.4 : แบบจำลองเชิงเส้นตรง (Linear Model)

กระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรม

ที่มา : Padmore, Schuetze, & Gibson, 1998

ภาพที่ 2.5 : แบบจำลองขั้นตอน (Stage Model)

ของกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรม

ที่มา : Padmore, Schuetze, & Gibson, 1998

จากภาพที่ 2.5 ข้างต้น แสดงขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าขั้นตอน ดังภาพที่ 2.4 โดยเพิ่มขั้นตอนให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loops) ไว้ด้วย ซึ่งข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากการทำงานของระบบ ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพให้การควบคุมการทำงานของระบบในอนาคต (Cumming & Worley, 1997) นอกจากนี้ แบบจำลองของขั้นตอน ดังภาพที่ 2.5 จะใช้เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ประกอบด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเช่น ขั้นตอนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ขั้นตอนการสร้างความคิด

รวบยอด ขั้นตอนการออกแบบ ขั้นตอนการทดสอบ ขั้นตอนการผลิต และขั้นตอนการจัดจำหน่าย รวมถึงการทำตลาดอีกด้วย แพทมอร์ และคนอื่น ๆ และถาง (Padmore et al., 1998; Tang, 1999) อย่างไรก็ตาม แบบจำลองที่ได้กล่าวมาข้างต้นมีจุดอ่อนอยู่ ประการแรก คือ แบบจำลองเหล่านั้นมุ่งอธิบายการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ต้องตัดคนวัตกรรมการกระบวนการ (Process Innovations) ออกไปและมักจะเป็นการพัฒนาจากการใช้แนวคิดจากภายนอกองค์กร ต่อมาประการที่สอง แบบจำลองเหล่านั้นให้ความสำคัญเพียงเล็กน้อยกับสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ลูกค้า หรือบทบาทของผู้ส่งปัจจัยการผลิตในการสร้างสรรค์นวัตกรรม และประการที่สาม แบบจำลองเหล่านั้น ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ รวมกันเป็นชุดถือว่า เป็นกระบวนการเข้มงวด เพื่อให้เกิดความสำเร็จ ซึ่ง ถาง (Tang) ได้นำเสนอแบบจำลองแบบบูรณาการ สามารถนำไปใช้ได้กับองค์กรประเภทต่าง ๆ ได้ดีกว่า และแบบจำลองบูรณาการนี้ยังประกอบการด้วยลักษณะสำคัญหลายประการของนวัตกรรม แม้กระนั้นก็ตาม แบบจำลองนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอกและข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ของแต่ละขั้นตอนในกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรมต่อไป

2. ทฤษฎีว่าด้วยสถาบัน (Institutional Theory) มีนักวิจัยที่ศึกษาแนวคิดทฤษฎีนี้ อาทิ สปรากกอน (Spraggon) และ โบโดลิคา (Bodolica) อธิบายว่า ทฤษฎีว่าด้วยสถาบันให้ความสำคัญต่อการศึกษบทบาทของอิทธิพลทางสังคมและแรงกดดัน เพื่อให้เกิดความเห็นพ้องต้องกันของคนในสังคมที่จะปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานขององค์กร บริบทของสถาบันจะทำหน้าที่ปรับแต่งและให้แรงเสริมทางสังคมแก่พฤติกรรมด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นที่ยอมรับด้วยการผ่านกรอบความคิดทางสังคมเกี่ยวกับบรรทัดฐาน (Norms) กระบวนการ (Procedures) และข้อสันนิษฐาน โดยเป็นที่รู้กันอยู่ดีเกี่ยวกับกิจกรรมของมนุษย์และธุรกิจ หากพิจารณาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของมุมมองด้านสถาบันจะพบว่า ความเห็นพ้องต้องกันที่มีต่อความคาดหวังทางสังคม มีส่วนช่วยสร้างความสำเร็จและความอยู่รอดขององค์กรธุรกิจปฏิบัติตามความคาดหวังของสังคม เนื่องจากองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องแลกเปลี่ยน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิตามกฎหมายและทรัพยากรที่มีค่าเป็นจำนวนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสร้างความมั่นคงที่ยั่งยืนให้แก่องค์กรได้ การเปลี่ยนแปลงด้าน โครงสร้างไม่ได้พัฒนาจากหลักการของความพอเพียง (The Efficiency Rationales) และการแข่งขันในตลาด (Marketplace Competition) แต่เกิดจากขอบเขตของสถาบันที่กำหนดโดยรัฐบาล ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนองค์กรให้เป็นตัวแทนด้านเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ (Efficient Economic Agents) จึงทำให้นักวิชาการที่ศึกษาด้านสถาบันมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการที่โครงสร้างขององค์กร (Corporate Structures) และกระบวนการต่าง ๆ (Processes) ได้ถูกทำให้กลายเป็นสถาบันหรือกลมกลืนกันได้เป็นอย่างดี (Homogenized) เมื่อเวลาผ่านไป แนวโน้มของธุรกิจจะเห็นพ้องต้องกัน

โดยยึดถือบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นอิทธิพลในสภาพแวดล้อมของสังคมได้นำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Homogeneity) ในระดับสูงระหว่างองค์กร ดังที่ พอล ดิแมกกีโอ (Paul DiMaggio) และวอลเตอร์ โปเวล (Walter Powell) ได้กล่าวว่า ความเห็นพ้องต้องกัน (Homogeneity) ที่เห็นได้ในรูปแบบ (Forms) และการปฏิบัติ (Practices) ขององค์กรเกิดขึ้นจากกลไก 3 ประการ ได้แก่ 1) ความเห็นพ้องต้องกันที่เกิดจากการถูกบังคับโดยอิทธิพลทางการเมืองและการแสวงหาซึ่งสิทธิกฎหมาย 2) กระบวนการเลียนแบบที่มุ่งใจให้บางองค์กรเลียนแบบองค์กรอื่น ซึ่งเป็นที่รับรู้ได้ว่า มีสิทธิทางกฎหมาย หรือประสบความสำเร็จมากกว่าในกิจการ หรือธุรกิจของพวกเขา และ 3) แรงกดดันที่เกิดจากบรรทัดฐานที่มีต้นกำเนิดมาจากความเป็นนักวิชาชีพ (Professionalization) อย่างเช่น การรับรองผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา หรือ เครือข่ายระหว่างบริษัท (Inter – firm Networks) ซึ่งเชื่อมโยงองค์กรต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน

ทั้งนี้ ทฤษฎีว่าด้วยสถาบัน (Institutional Theory) มีข้อสันนิษฐานว่า สถาบันทั้งหลายแสดงให้เห็นลักษณะร่วมสองประการ คือ สถาบันทั้งหลายมักหยุดยั้งการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เป็นตัวสรรค์สร้างสถาบันเอง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนมากได้เน้นถึงความไม่ต่อสู้ดิ้นรน (Passive) ของสถาบัน ซึ่งนำพาองค์กรไปสู่ความเฉื่อยชาและวิถีทางที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตรงกันข้ามแนวคิดที่อาศัยทรัพยากรเป็นฐาน (Resource – based View) มองว่า การปฏิบัติงานของธุรกิจไม่ได้เป็นกลยุทธ์ที่ได้รับการขับเคลื่อนจากศักยภาพทั้งหลายที่เกิดขึ้นภายในองค์กร แต่เป็นการเลือกใช้กลยุทธ์ที่ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งได้รับการกำหนดจากลักษณะ ขอบเขตเชิงองค์กรของธุรกิจและบริบทด้านสถาบันของบริษัทด้วย แต่ที่น่าสนใจในทฤษฎีนี้ ก็คือ มีงานวิจัยจำนวนน้อยในปัจจุบันที่ชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติทางสังคม (Social Action) เป็นตัวสร้างสถาบัน อันเป็นประเด็นสำคัญของทฤษฎีว่าด้วยสถาบันที่อธิบายเกี่ยวกับนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น จากรายละเอียดที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ทฤษฎีดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมในด้านความสามารถขององค์กรธุรกิจในการนำสินค้า บริการ และกระบวนการปฏิบัติงานใหม่ ๆ ให้ได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอก โดยสิ่งที่เป็นแรงผลักดันให้องค์กรมีการสร้างนวัตกรรม นั่นคือการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบ หรือ โครงสร้าง ซึ่งก่อให้เกิดค่านิยมและบรรทัดฐานใหม่ ๆ แต่กระนั้นการเปลี่ยนแปลงต้องเป็นไปตามหลักเศรษฐกิจและความชอบธรรมทางสังคม (สิวะนันท์ สิวพิทักษ์, ม.ป.ป.)

3. ทฤษฎีที่อาศัยทรัพยากรเป็นฐาน (Resource – based Perspective) แนวคิดของทฤษฎีนี้จะวิเคราะห์หับทบาทของทรัพยากรและศักยภาพด้านต่าง ๆ ขององค์กร ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างผลตอบแทนอันมหาศาล และสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Competitive Advantage) สำหรับทรัพยากรนั้น นักวิจัยมองว่าเป็นจุดแข็ง (Strength) ในเรื่อง

ของทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ขององค์กรซึ่งมีตัวตน หรือจับต้องได้ (Tangible) อย่างเช่น เครื่องมือเฉพาะด้าน โครงสร้างภายในองค์กร ทรัพย์สินทางการเงิน เทคโนโลยี เป็นต้น หรือ ทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) อย่างเช่น ความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร ต้นทุนของมนุษย์ ความรู้เฉพาะด้าน ทักษะการบริหารจัดการ ไมตรีจิต การปฏิบัติงานประจำวัน เครื่องหมายการค้า ตราสินค้า เป็นต้น ในส่วนของศักยภาพ (Capabilities) คือ ศักยภาพโดยรวมขององค์กร (Organization's Collective Capability) ในการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน ในกรณีที่ทรัพยากรไม่มีตัวตน หรือจับต้องไม่ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบท องค์กรจะประสบกับความลำบากอย่างมาก ในการใช้ ทรัพยากรเหล่านี้ภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน ทฤษฎีที่อาศัยทรัพยากรเป็นฐาน หากตั้งสมมติฐานว่า ความยั่งยืนของข้อได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) จะเกิดขึ้นได้ถ้าศักยภาพ ทั้งหลายที่ก่อให้เกิดข้อได้เปรียบดังกล่าวได้รับการสนับสนุนด้วยทรัพยากรที่คู่แข่งทางธุรกิจ ไม่สามารถผลิตซ้ำได้อีก (Barriers to Imitation) ซึ่งจะช่วยเหลือขังปรากฏการณ์เลียนแบบได้ (Bryan, 2009)

เดวิด มิลเลอร์ (David Miller) และจามาล แซมซี (Jamal Shamsie) ได้ทำการวิเคราะห์ ลักษณะพื้นฐาน 2 ประการที่ทำให้ทรัพยากรบางประเภทไม่สามารถถูกลอกเลียนแบบได้ ได้แก่ ประการแรก คือ การที่ทรัพยากรเหล่านี้ได้รับการปกป้องจากลิขสิทธิ์ทางทรัพย์สิน (Property Rights) เช่น สัญญา ใบอนุญาต และสิทธิบัตร และประการที่สอง คือ ผู้ลอกเลียนแบบไม่มีความรู้ และความชำนาญพอที่จะลอกเลียนแบบได้ ลักษณะของทรัพยากรเหล่านี้จะมีความโดดเด่น มากน้อย ก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของการแข่งขันที่ธุรกิจไม่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ ทรัพยากรที่อาศัยการปกป้องจากลิขสิทธิ์ก็จะมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองข้อได้เปรียบที่สามารถ แข่งขันได้ของธุรกิจ ในขณะที่สภาพแวดล้อมของธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่สามารถ พยากรณ์ได้ และนวัตกรรมก็ถูกทดแทนด้วยสิ่งใหม่ที่สร้างสรรค์โดยธุรกิจคู่แข่ง ทรัพยากรที่อาศัย ความรู้เป็นพื้นฐาน (Knowledge – based Resources) จะมีประโยชน์สูงสุดสำหรับการสร้างความ มั่นคงที่ยั่งยืนให้กับความสำเร็จขององค์กร ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า กระบวนการสร้างนวัตกรรมจะ เกิดขึ้นได้ก็ต่ออาศัยทรัพยากรขององค์กรที่จับต้องได้ เช่น เครื่องจักร เงินลงทุน ที่ดิน เป็นต้น และทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ เช่น ตราสินค้า ความรู้ ความสามารถของบุคลากรในองค์กร ตลอดจน วัฒนธรรมองค์กรที่ได้สั่งสมมา (ศิระนันท์ ศิวพิทักษ์, ม.ป.ป.)

4. ทฤษฎีว่าด้วยต้นทุนทางสังคม หรือเครือข่าย (Social Capital/Network Theory) เนื่องจากการก่อกำเนิดของเศรษฐกิจแนวใหม่ ตลาดเสรี และการพัฒนาการที่ไม่หยุดยั้งของ เทคโนโลยีสารสนเทศ การเกิดขึ้นเครือข่าย (Network) เป็นลักษณะเด่นที่อธิบายว่า องค์กร ร่วมสมัย (Contemporary Organization) มีลักษณะที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ 1) องค์กรเป็นเครือข่าย

ทางสังคม (Social Networks) ที่ถูกเชื่อมโยงโดยสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการก็ได้ ที่มีอยู่ภายในและระหว่างองค์กรต่าง ๆ และ 2) สภาพแวดล้อมขององค์กร คือ เครือข่ายของบริษัท หรือธุรกิจอื่น ๆ ที่คงอยู่ในตาข่าย (Webs) ของความสัมพันธ์ที่มากมาย ซับซ้อนกัน ซึ่งเรียกว่า สาขาขององค์กร (Organizational Fields) 3) การปฏิบัติงานของผู้กระทำ (Actors) ได้รับการอธิบายจากตำแหน่งงานในเครือข่ายงานที่ซึ่งตำแหน่งสำคัญเป็นเสมือน แหล่งข้อมูลอันมีค่า และอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ของเครือข่าย และ 4) พันธะผูกพัน ในเครือข่ายได้รับการสร้างขึ้นจากสัมพันธ์ทางสังคม เป็นความผูกพันที่สร้างขึ้นใหม่ และเป็นความผูกพันที่พัฒนาขึ้นมา อันเป็นผลมาจากการปฏิบัติงานของปัจเจกพนักงาน หรือ กลุ่มพนักงาน (ศิระนันท์ ศิวพิทักษ์, ม.ป.ป.)

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับทุนนวัตกรรม มีสาระสำคัญ ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐาน ที่ว่า ทุนนวัตกรรม เป็นหนึ่งในปัจจัยทุนมนุษย์ขององค์กร มีดังต่อไปนี้

ฟาตอนะห์ หะยีลาเตะ และยูทธชัย ฮารีป็น (2566) ศึกษา เรื่อง ความสามารถเชิงนวัตกรรม ที่มีผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดภูเก็ต วัตถุประสงค์การศึกษา 1) เพื่อศึกษาระดับความสามารถเชิงนวัตกรรม และผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดภูเก็ต 2) เพื่อศึกษาความสามารถเชิงนวัตกรรมส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดภูเก็ต เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บ ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 175 ราย จาก 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอกลาง และอำเภอกะทู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่อบรรยาย คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน การวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่ง หรือหน้าที่รับผิดชอบ เป็นประธานกลุ่ม โดยที่ตั้งของกิจการ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอกะทู้ ประเภทกลุ่มกิจการ เป็นกลุ่ม การผลิตสินค้า มีลักษณะการประกอบกิจการเป็นวิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน มีทุนเริ่มต้นกิจการ ต่ำกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาท ระยะเวลาดำเนินธุรกิจต่ำกว่า หรือเท่ากับ 3 ปี ด้านความสามารถ เชิงนวัตกรรม พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีนวัตกรรมด้านกระบวนการมากที่สุด รองลงมาเป็นนวัตกรรม ด้านกลยุทธ์ นวัตกรรมด้านพฤติกรรม นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ และนวัตกรรมด้านการตลาด ตามลำดับ โดยผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน พบว่า ด้านสังคมมากที่สุด รองลงมาด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการเงิน ตามลำดับ เมื่อทำการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความสามารถเชิงนวัตกรรมด้าน

กระบวนการ และนวัตกรรมด้านกลยุทธ์มีผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดภูเก็ต

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทุนนวัตกรรม เป็นปัจจัยย่อยของทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการดำเนินงาน ในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกนำทุนนวัตกรรมมาใช้ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทุนการเป็นผู้ประกอบการ

คำนิยามของทุนการเป็นผู้ประกอบการ มีดังนี้

สำคัญสุด สีหตุลานนท์ (2560) ให้ความหมายของผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ริเริ่มจัดตั้ง ธุรกิจด้วยตนเองและเป็นเจ้าของธุรกิจนั้น มีการประยุกต์ใช้ความรู้และความสามารถของตนเอง ในเรื่องของการบริหารจัดการ ใช้ความคิดสร้างสรรค์มาช่วยในการวางแผนดำเนินการจัดการ บริหารและพัฒนาธุรกิจ โดยผู้ประกอบการนั้น ต้องสามารถแบกรับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ในการดำเนินธุรกิจ โดยการบริหารจัดการธุรกิจนั้น มีจุดประสงค์หลัก คือ ความสำเร็จของธุรกิจ ในลักษณะของผลกำไรและความเจริญก้าวหน้าของธุรกิจ

พัทธรณ ชุระธรรมานนท์ (2564) ให้ความหมายของผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ที่เริ่มก่อตั้ง เป็นเจ้าของธุรกิจ หรือเป็นหุ้นส่วน โดยต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการในธุรกิจ โดยมีการวางแผนการดำเนินธุรกิจจากการนำปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินงาน เพื่อหวัง ผลกำไรและมองไปจนถึงความสำเร็จของธุรกิจ ซึ่งผู้ประกอบการมีหน้าที่คอยมองหาโอกาส ทางธุรกิจเพื่อนำมาใช้เป็นช่องทางสำหรับการดำเนินธุรกิจ โดยต้องเป็นผู้ที่สามารถแบกรับ ความเสี่ยงและยอมรับความเสี่ยง หรือปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

แมคเคลแลน (McClelland, 1961) ให้ความหมายของผู้ประกอบการ หมายถึง บุคคล ที่ต้องการความสำเร็จสูง โดยเป็นผู้มีความกระตือรือร้น และยอมรับความเสี่ยงในระดับปานกลาง

สกาโบลูท และซิมเมอร์ (Scarborough & Zimmer, 2003) ให้ความหมายของผู้ประกอบการ หมายถึง บุคคลที่ก่อตั้งธุรกิจใหม่ที่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน เพื่อผลกำไรและ ความก้าวหน้าขององค์กร โดยการใช้ประโยชน์จากโอกาสและทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กรตามที่ จำเป็น

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายในรูปของทุนการเป็นผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ที่เริ่มก่อตั้งธุรกิจที่มองเห็น โอกาสและช่องว่างการขายสินค้าและบริการที่ทำให้ตน ประสบความสำเร็จสูงสุด และต้องรับความเสี่ยงได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องมีการนำ ความรู้ และความสามารถทางการบริหารจัดการในการวางแผนการดำเนินธุรกิจด้วยการนำปัจจัย

การผลิตที่มีอยู่ในองค์กรมาสร้างสินค้าและบริการ แล้วจำหน่ายส่งผลให้ผู้ประกอบการ มีรายได้และกำไร รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางธุรกิจต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับทุนการเป็นผู้ประกอบการ มีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดของความเป็นผู้ประกอบการมีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดและทฤษฎีของ 4 สาขาวิชา ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์และสังคมวิทยา จิตวิทยา และการจัดการ กล่าวคือ นักเศรษฐศาสตร์ได้ศึกษาและพัฒนาแนวคิดของความเป็นผู้ประกอบการในแง่บทบาทของการพัฒนาเศรษฐกิจ ความเป็นผู้ประกอบการจะเชื่อมโยงกับการก่อตั้งกิจการธุรกิจและการสร้างสรรค์กิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจในพื้นที่ นักพฤติกรรมศาสตร์สนใจศึกษาคุณลักษณะ และความเป็นผู้นำที่มีบารมีของผู้ประกอบการ ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และนักจิตวิทยาศึกษานุคลิกภาพของผู้ประกอบการที่ชอบความเสี่ยง และมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ ความสามารถในการควบคุมและความมีอิสระในการตัดสินใจ นักวิชาการด้านการจัดการช่วยทำให้กระบวนการพัฒนาธุรกิจใหม่ให้มีกิจกรรม หรือขั้นตอนในการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (เกวลิน สมบูรณ์, ม.ป.ป.)

คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ มีดังนี้
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบผลสำเร็จและสามารถดำเนินธุรกิจได้ยั่งยืน ดังนี้

1. ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ และคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ
2. ต้องมีเป้าหมายที่จะประสบความสำเร็จ
3. มีความสามารถกระตุ้นและจูงใจพนักงานให้รักองค์กร
4. รู้จักความเสี่ยง สามารถบริหารความเสี่ยงได้ดี
5. สร้างความเชื่อมั่นให้แก่สถาบัน หรือหน่วยงาน
6. มีพลัง ไม่หยุดนิ่ง ไม่ท้อถอย พร้อมสู้ต่อไป
7. เชื่อมั่นในตัวเองไว้ใจตัวเอง
8. มีความพยายามและอดทน
9. มีความสามารถในการบริหารงานเป็นผู้นำลูกน้อง กระตุ้นให้ทุกคนทำงานเต็มที่
10. มีศักยภาพที่จะเรียนรู้เพิ่มเติมได้

วิลเลน และฮังเกอร์ (Wheelen & Hunger, 2012) กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่พึงมีไว้ดังนี้

1. ผู้ประกอบการสามารถมองสิ่งแวดล้อมให้เป็น โอกาส ไม่ใช่มองให้เป็นปัญหา และหมั่นศึกษา และแก้ไขปัญหากจากความล้มเหลวที่ผ่านมา

2. ต้องมีความสามารถและทักษะในการเปลี่ยนแนวความคิดให้เป็นความจริงได้อย่างรวดเร็ว เพื่อเข้าสู่ตลาดได้ในเวลาอันเหมาะสม

3. ต้องทราบว่า ปัจจัยสู่ความสำเร็จของธุรกิจ (Key Success Factors) คืออะไร แล้วคอยสนับสนุนปัจจัยเด่นนั้น ๆ

4. สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากภายนอกเพื่อเสริมสร้างทักษะ ความรู้และความสามารถ

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับทุนการเป็นผู้ประกอบการ มีสาระสำคัญ ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐานที่ว่าทุนการเป็นผู้ประกอบการเป็นหนึ่งในปัจจัยทุนมนุษย์ขององค์กร มีดังต่อไปนี้

ชนพงษ์ อารมณ์พิศาล (2560) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการและประสิทธิผลของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศ 2) ศึกษาปัจจัยด้านการบริหารจัดการที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทย และ 3) พัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการในการส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน 390 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ แบบจำลองสมการโครงสร้างทดสอบสมมติฐานการวิจัย แล้วเสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพสมรส มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี สำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา เป็นสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน ระหว่าง 1 – 5 ปี มีรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 10,000 – 19,999 บาทต่อเดือน อยู่ในวิสาหกิจประเภทแบบก้าวหน้าและทำหน้าที่ผลิตสินค้า ในส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการเป็นผู้ประกอบการในภาพรวม พบว่า ทุกปัจจัยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนแบบจำลองสมการโครงสร้างของประสิทธิผลของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทยที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาได้จากค่าดัชนีความสอดคล้อง $GFI = 0.966$, $AGFI = 0.935$, $CFO = 0.996$, $NFI = 0.976$ และ $RMSEA = 0.023$ ซึ่งมีค่าผ่านตามเกณฑ์ทุกค่า แสดงว่ายอมรับสมมติฐาน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการได้ ร้อยละ 55

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทุนการเป็นผู้ประกอบการเป็นปัจจัยย่อยของทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกนำทุนการเป็นผู้ประกอบการมาใช้ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทุนแรงงาน

คำนิยามของทุนแรงงาน มีดังนี้

ทวิ วงศ์พุก (2538) ได้ให้ความหมายของแรงงาน ดังนี้

1. การให้ความหมายของแรงงานในรูปแบบความหมายกว้าง หมายถึง ประชากรทุกคนที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ
2. การให้ความหมายของแรงงานในรูปแบบความหมายแคบ หมายถึง กำลังคน หรือประชากรทุกคนที่อยู่ในวัยทำงาน
3. การให้ความหมายของแรงงานในรูปแบบความหมายแคบที่สุด หมายถึง กรรมกร (Labour)

ณรงค์ศักดิ์ ธนวิบูลย์ชัย (2538) ได้ให้ความหมายของแรงงาน หมายถึง ผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานทั้งหมด แต่บางกรณีอาจหมายถึง เฉพาะผู้ปฏิบัติงานด้วยกำลังกายเท่านั้น ซึ่งได้แบ่งประเภทของแรงงาน ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. แรงงานฝีมือ (Skilled Labour) หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ทางทฤษฎีและปฏิบัติ ทั้งนี้ ความชำนาญในงานอาชีพสามารถตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานด้วยตนเองได้
2. แรงงานกึ่งฝีมือ (Semi – skilled Labour) หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ทางทฤษฎีและปฏิบัติที่มีความชำนาญเพียงบางส่วนของงานอาชีพ
3. แรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Labour) หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานโดยใช้กำลังกายและไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ความชำนาญ เพียงได้รับคำแนะนำบ้างเล็กน้อยก็สามารถปฏิบัติงานได้

สุมาลี ปิตยานนท์ (2539) ได้ให้ความหมายของแรงงาน หมายถึง กำลังกายและกำลังความคิดของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นปัจจัยในการผลิตชนิดหนึ่ง รวมทั้งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายในรูปของทุนแรงงาน หมายถึง ประชากรในประเทศที่อยู่ในวัยทำงานซึ่งสามารถปฏิบัติงานโดยใช้กำลังกายและความคิดที่มีระดับความรู้ ความสามารถในหลายระดับ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อทางสังคมและทางเศรษฐกิจของประเทศชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับทุนแรงงาน มีสาระสำคัญ ดังนี้

ในแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์นั้น แรงงาน (Labour) มีความสำคัญในฐานะเป็นปัจจัยการผลิตที่จำเป็นอย่างยิ่ง ตั้งแต่สมัยนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก และแรงงานสามารถเพิ่มผลิตภาพในการผลิตด้วยการแบ่งงานกันทำ จนทำให้เกิดความชำนาญในการทำงาน โดยระยะต่อมา สมัยของนักเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอ – คลาสสิก แรงงานได้กลายเป็นส่วนประกอบการของการผลิต ร่วมกับปัจจัยการผลิตประเภทเครื่องจักร สืบเนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม แต่อย่างไรก็ตาม แรงงานก็ยังเป็นปัจจัยการผลิตที่ยังมีความสำคัญด้วยเช่นกัน ถึงแม้จะลดบทบาทลงจากแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกก็ตาม หลังจากนั้น แรงงานจึงได้รับการพิจารณาเป็นทุนประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการผลิต โดยแรงงานสามารถพัฒนาสร้างเสริมความรู้ ทักษะความสามารถเพิ่มขึ้นได้ ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้นและส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยตรง ดังนั้น แรงงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลิตและการพัฒนาประเทศ (เกษศ พรตระกูลพิพัฒน์, 2553)

เอกซัย ก็สุขพันธ์ (2538) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะสำคัญของผู้ปฏิบัติงานในทุกระดับ ทุกตำแหน่งหน้าที่การงานไว้ว่า ควรมีลักษณะ ALERT ที่จะมีส่วนสร้างเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมได้ ซึ่งคุณลักษณะที่วางไว้ ได้แก่

A (Attitude) หมายถึง มีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะทัศนคติเชิงบวก และจะต้องมองงาน หรือมองปัญหาในเชิงสร้างสรรค์

L (Loyalty) หมายถึง ความจงรักภักดีต่อองค์กร

E (Effort to Improve) หมายถึง มีความพยายามที่จะปรับปรุงงานอย่างสม่ำเสมอ

R (Readiness) หมายถึง มีความพร้อมในการปฏิบัติงานตามนโยบายขององค์กร

T (Team Spirit) หมายถึง มีน้ำใจที่จะทำงานเป็นทีมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สังต์ อุทานันท์ (2530) ได้กล่าวว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ควรมีทักษะพื้นฐานที่สำคัญ 3 ด้าน อันได้แก่

1. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skills) กล่าวคือ เป็นทักษะที่สำคัญยิ่งสำหรับการดำรงชีวิตในมนุษย์ เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นหนทางนำไปสู่ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ

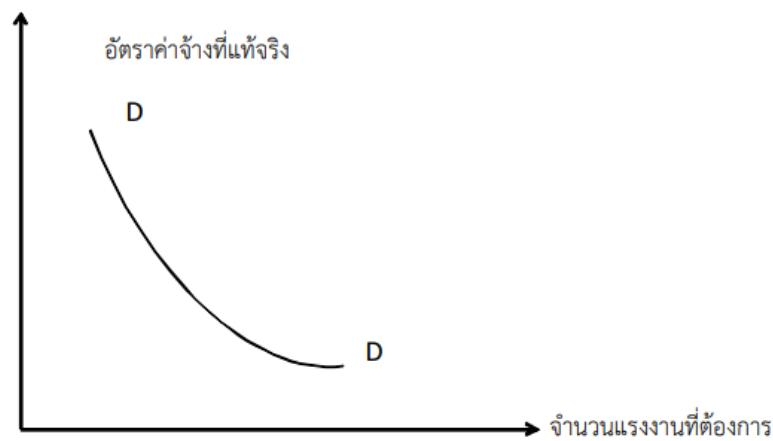
2. ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills) กล่าวคือ เป็นทักษะที่เกี่ยวกับการเข้าใจในความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง สามารถทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความราบรื่น โดยทักษะความคิดรวบยอด ได้แก่ ทักษะการมอง การวิเคราะห์ การวินิจฉัย การวิพากษ์วิจารณ์ และการซักถาม เป็นต้น

3. ทักษะด้านเทคนิควิธี (Technical Skills) กล่าวคือ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน หรือรูปแบบต่าง ๆ ผู้ที่มีเทคนิควิธีสูงย่อมสามารถเลือกวิธีการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับงาน และสถานการณ์ โดยทักษะด้านเทคนิควิธี ได้แก่ ทักษะในการพูด การเขียน การอ่าน การฟัง การกำหนดหัวข้อ โครงสร้าง การสาธิต การเขียนแผนภูมิ และการคำนวณ เป็นต้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับทุนแรงงาน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ทฤษฎีการจ้างงานของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก โดยนักวิชาการในสำนักนี้ มีความเห็นว่า ระดับการจ้างงานถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานแรงงาน ระดับการจ้างงานจะมีความสัมพันธ์ตรงกับระดับผลผลิต กล่าวคือ ถ้าระดับการจ้างงานเพิ่มขึ้น ระดับผลผลิตก็จะสูงขึ้นด้วย หรือถ้าระดับการจ้างงานลดลง ระดับผลผลิตก็จะลดลงด้วย หรือ ถ้าระดับการจ้างงานคงที่ ระดับผลผลิตจะคงที่ นั่นคือ ระดับผลผลิตจะขึ้นอยู่กับระดับการจ้างเท่านั้น โดยแต่ละองค์ประกอบสามารถนำเสนอได้ (กรมการจัดหางาน, 2561) ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 อุปสงค์แรงงาน (Demand for Labour) หมายถึง จำนวนความต้องการแรงงานซึ่งสำนักคลาสสิกเชื่อว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราค่าจ้างที่แท้จริง กล่าวคือ ถ้าระดับอัตราค่าจ้างสูง ผู้ผลิตมีอุปสงค์แรงงานน้อย แต่ถ้าอัตราค่าจ้างแท้จริงต่ำ อุปสงค์แรงงานก็จะเพิ่มขึ้น ดังนั้น ลักษณะเส้นอุปสงค์ในสินค้าธรรมดาทั่วไป คือ เส้นลาดลงจากซ้ายไปขวา ดังภาพที่ 2.6

ภาพที่ 2.6 : เส้นอุปสงค์แรงงานตามแนวคิดของสำนักคลาสสิก

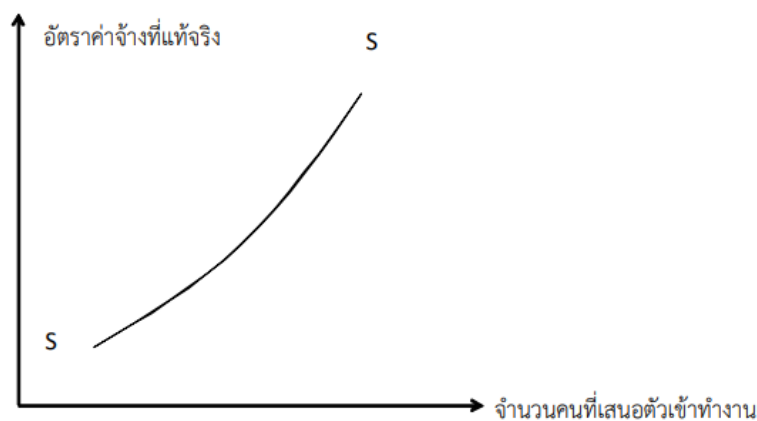
ที่มา : กรมการจัดหางาน, 2561

ค่าจ้างที่แท้จริง (Real Wage) หมายถึง อำนาจซื้อจากค่าจ้างที่เป็นตัวเงิน (Money Wage) นั่นคือ

$$\begin{aligned} \text{ถ้าให้ } W &= \text{ค่าจ้างที่แท้จริง} \\ P &= \text{ระดับราคาสินค้า} \\ W &= \text{ค่าจ้างที่เป็นตัวเงิน} \\ W &= W/P \end{aligned}$$

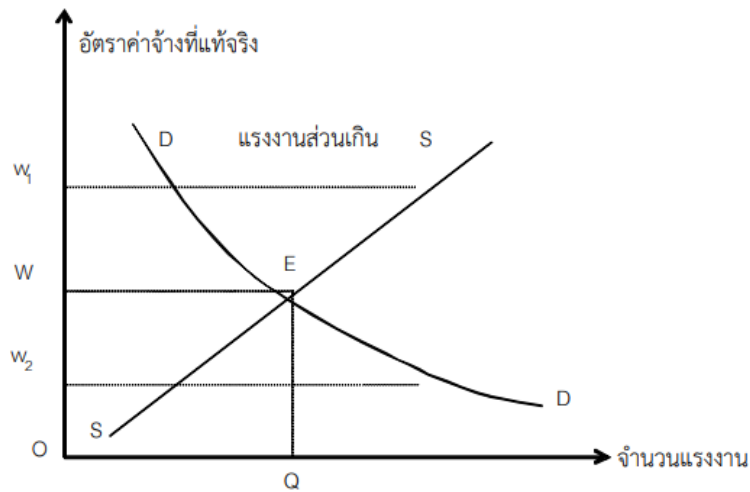
หรืออาจกล่าวได้ว่าค่าจ้างที่แท้จริงขึ้นอยู่กับค่าจ้างที่เป็นตัวเงินและระดับสินค้า ค่าจ้างที่แท้จริงจะลดลง ถ้าระดับราคาสินค้าเพิ่มเร็วกว่าอัตราเพิ่มค่าจ้างที่เป็นตัวเงินและอัตราค่าจ้างที่แท้จริงจะเพิ่มขึ้น ถ้าระดับราคาสินค้าเพิ่มช้ากว่าอัตราค่าจ้างที่เป็นตัวเงิน

องค์ประกอบที่ 2 อุปทานแรงงาน (Demand for Labour) หมายถึง จำนวนชั่วโมงการทำงานทั้งหมดของแรงงานในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือ หมายถึง จำนวนคนที่ต้องการทำงาน โดยได้รับค่าจ้าง หรือผลตอบแทน นักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกเชื่อว่า อุปทานแรงงานมีความสัมพันธ์ทางตรงกับอัตราค่าจ้างที่แท้จริง คือ ถ้าอัตราค่าจ้างสูง คนงานก็จะเสนอตัวเข้าทำงานจำนวนมากขึ้น แต่ถ้าค่าจ้างแรงงานที่แท้จริงลดต่ำลง คนงานก็จะเสนอตัวทำงานน้อยลง ดังนั้นเส้นอุปทานแรงงานจึงมีลักษณะเหมือนกับเส้นอุปทานในสินค้าทั่วไป คือ เียงลาดจากซ้ายมือขึ้นไปทางขวามือ ดังภาพที่ 2.7

ภาพที่ 2.7 : เส้นอุปทานแรงงานตามแนวคิดของสำนักคลาสสิก
ที่มา : กรมการจัดหางาน, 2561

องค์ประกอบที่ 3 อัตราค่าจ้างดุลยภาพ (Demand for Labour) นักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกเห็นว่าอุปสงค์และอุปทานแรงงานเป็นปัจจัยกำหนดระดับการจ้างงานและอัตราค่าจ้างที่แท้จริง ณ จุดตัดของเส้นอุปสงค์และอุปทานแรงงาน ดังภาพที่ 2.8

ภาพที่ 2.8 : อัตราค่าจ้างดุลยภาพ

ที่มา : กรมการจัดหางาน, 2561

เส้นอุปสงค์แรงงานตัดกับเส้นอุปทานแรงงาน ณ จุด E ระดับอัตราค่าจ้างที่แท้จริงเท่ากับ OW และระดับการจ้างงานเท่ากับ OQ ณ ระดับอัตราค่าจ้างและระดับการจ้างงาน ดังกล่าวเป็นระดับอัตราค่าจ้างดุลยภาพและระดับการจ้างงานดุลยภาพ กล่าวคือ ถ้าระดับอัตราค่าจ้างและระดับการจ้างงานเปลี่ยนแปลงไปจากระดับดุลยภาพแล้ว ก็จะปรับตัวเข้าสู่ระดับอัตราค่าจ้างและระดับการจ้างดุลยภาพในที่สุด อย่างเช่น ถ้าอัตราค่าจ้างสูงขึ้นชั่วคราว สมมติ ณ OW_1 จะเกิดอุปทานแรงงานส่วนเกิน ณ ระดับอัตราค่าจ้างนั้น แรงงานที่ว่างอยู่จะแข่งขันกันเสนอตัวเข้าทำงานในอัตราค่าจ้างที่ต่ำลง ณ ระดับ OW ซึ่งจำนวนอุปสงค์แรงงานจะเท่ากับอุปทานแรงงานพอดี หรือถ้าอัตราค่าจ้างที่ลดต่ำลงกว่าอัตราค่าจ้างดุลยภาพ สมมติ ณ ระดับ OW_2 ก็จะเกิดอุปสงค์ส่วนเกินขึ้นในตลาดแรงงาน การขาดแคลนแรงงานทำให้ผู้ผลิตเสนออัตราค่าจ้างสูงขึ้นจนถึงระดับ OW ซึ่งจำนวนอุปสงค์แรงงานเท่ากับอุปทานแรงงาน อย่างไรก็ตาม อัตราค่าจ้างดุลยภาพที่กำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานแรงงานนั้นมีเงื่อนไขว่า ตลาดแรงงานจะมีลักษณะเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ คือ มีผู้ต้องการจ้างงานและผู้ต้องการที่จะทำงานจำนวนมาก ไม่มีสหภาพแรงงาน องค์กรของนายจ้าง หรือรัฐบาลเข้ามาแทรกแซงอัตราค่าจ้างและผลิตภาพของแรงงานไม่ขึ้นกับอัตราค่าจ้าง

การเปลี่ยนแปลงอัตราค่าจ้างที่เป็นตัวเงินมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ที่แท้จริง ถ้าระดับราคาสินค้าทั่วไปเพิ่มเร็วกว่าอัตราค่าจ้างที่เป็นตัวเงินมีผล ทำให้รายได้ที่แท้จริงลดลง แต่ถ้าระดับราคาสินค้าเพิ่มช้ากว่าอัตราการเพิ่มค่าจ้างที่เป็นตัวเงิน รายได้ที่แท้จริงจะสูงขึ้น

2. ทฤษฎีการจ้างงานของเคนส์ (Keynes) ไม่ได้ปฏิเสธทฤษฎีของสำนักคลาสสิกโดยสิ้นเชิง โดยยอมรับว่าระดับผลผลิตมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการจ้างงาน คือ เมื่อมีการจ้างงานเพิ่มก็ทำให้ผลผลิตเพิ่ม และเมื่อลดการจ้างงานก็ทำให้ผลผลิตลดด้วย ทรานไคที่การจ้างงานยังต่ำกว่าระดับการจ้างงานเต็มที่ การขยายผลผลิตทำให้การจ้างงานเพิ่มขึ้น แต่จอห์น เคนส์ (John Keynes) มีความเห็นแย้งกับสำนักคลาสสิกว่า ระบบเศรษฐกิจอยู่ในระดับดุลยภาพ คือ อุปสงค์รวมเท่ากับอุปทานรวม และระดับการจ้างงานเต็มที่เสมอ ทั้งนี้ เขายังมีความเห็นว่า ผลผลิตจะถูกกำหนดด้วยอุปสงค์รวมของระบบเศรษฐกิจที่ไม่จำเป็นจะต้องเท่ากับอุปทานรวมเสมอไป อุปสงค์รวมอาจต่ำกว่าอุปทานรวมได้ ดังนั้น ระดับการจ้างงานจึงอาจต่ำกว่าระดับการจ้างงานเต็มที่ นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้ได้กล่าวว่า ถ้าอัตราค่าจ้างที่แท้จริงลดลงจะส่งผลให้รายจ่าย เพื่อการบริโภคลดลงและยังส่งผลให้เกิดการว่างงานรุนแรงยิ่งขึ้น ในขณะที่ระดับราคาสินค้ายังคงที่ หรือระดับราคาสินค้าเพิ่มขึ้น ส่งผลให้รายจ่ายเพื่อการบริโภคลดลงและการออกเพิ่มขึ้น เมื่อระบบเศรษฐกิจมีการออมเพิ่ม และรายจ่ายการบริโภคลดลง จึงส่งผลให้รายได้ประชาชาติและการจ้างงานลด หรือ การว่างงานเพิ่มขึ้น ซึ่งถ้าต้องการไม่ให้มีการว่างงานเกิดขึ้นจำเป็นต้องให้มีอุปสงค์รวมเพียงพอด้วยมาตรการ (กรมการจัดหางาน, 2561) ดังนี้

มาตรการที่ 1 ส่งเสริมการลงทุนทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยการส่งเสริมให้มีการลงทุนในอุตสาหกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น

มาตรการที่ 2 ส่งเสริมการส่งออก ถ้าหน่วยธุรกิจจะไม่มีแรงจูงใจให้ลงทุนทำการผลิตสินค้าใหม่ ๆ ถ้าไม่แน่ใจว่า จะสามารถขายได้ การส่งออกจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศที่มีตลาดภายในขนาดเล็ก ถ้าการส่งออกขยายตัวก็จะช่วยให้อุปสงค์แรงงานเพิ่ม

มาตรการที่ 3 ส่งเสริมการบริโภคสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ เพื่อกระตุ้นให้ลดการนำเข้า และจูงใจให้มีการลงทุนก็จะช่วยให้การจ้างงานเพิ่มขึ้น

มาตรการที่ 4 เพิ่มรายจ่ายรัฐบาล โดยรัฐบาลจะต้องใช้จ่ายงบประมาณในโครงการต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค เพื่อให้เกิดความต้องการแรงงานเพิ่มมากขึ้น

มาตรการที่ 5 การจัดตั้งสถาบันซึ่งดำเนินการโดยรัฐบาล หรือสหภาพแรงงาน หรือสภาอุตสาหกรรม ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ต้องการหางานทำ หรือต้องการโยกย้ายงาน หรือ

เปลี่ยนงานใหม่ นอกจากนี้ สถาบันอาจทำหน้าที่วิจัยและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการ
จ้างงานและพยากรณ์แนวโน้มความต้องการแรงงานในอนาคต

มาตรการที่ 6 การจัดระบบการศึกษาของประเทศให้สอดคล้องกับความต้องการ
และทิศทางของการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การจัดการศึกษาในสาขาวิชาการเกษตรผสมผสานด้วย
เทคโนโลยี เพื่อป้อนแรงงานเข้าสู่ธุรกิจตั้งแต่ขนาดเล็ก ไปจนถึง ขนาดใหญ่ เพื่อพัฒนาสินค้า
เกษตรให้มีคุณภาพและมีมาตรฐาน พร้อมส่งออกไปสู่ตลาดต่างประเทศได้

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับทุนแรงงาน มีสาระสำคัญ ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐานที่ว่า
ทุนแรงงานเป็นหนึ่งในปัจจัยทุนมนุษย์ขององค์กร มีดังต่อไปนี้

ฉัฐพล บัวเปลี่ยนสี, ปรีดาพร อารักษ์สมบุรณ์ และนิชชัชญา นราฐปนันท (2560) ศึกษา
เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจ
ชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน
เพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำไปสู่การ
สร้างกลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยแบ่ง
การวิจัย ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวม
ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 400 ตัวอย่าง
โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และส่วนที่ 2 การวิจัย
เชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้นำ หรือตัวแทนวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 8 ราย
ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย พบว่า วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราส่วนใหญ่มีศักยภาพในการ
ดำเนินงานด้านการจัดการสินค้า หรือบริการมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการบริหารการตลาด
ด้านทิศทางวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารวิสาหกิจชุมชนและลูกค้า ด้านการจัดการความรู้
และข้อมูล และด้านการวางแผนดำเนินการ ตามลำดับ สำหรับตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจ
ชุมชน พบว่า ศักยภาพและสามารถนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัด
ฉะเชิงเทรามากที่สุด ได้แก่ ด้านผู้นำ รองลงมาคือ ด้านการผลิต ด้านแรงงาน ด้านการตลาด ด้านการเงิน
หรือเงินทุน และด้านการบริหารจัดการ ตามลำดับ

ชมภูษ หนูนาค, ปภาวดี มนตรีวัต และวิพร เกตุแก้ว (2563) ศึกษา เรื่อง แนวทางจัดการ
วิสาหกิจชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค
จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตร
ร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี 2) ระบุปัญหาอุปสรรคในการจัดการ

วิสาหกิจชุมชน และ 3) นำเสนอแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา โดยศึกษาจากเอกสารหลักฐานการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน 2) คณะกรรมการบริหารร้านค้า 3) สมาชิกรายย่อยของวิสาหกิจชุมชน 4) กลุ่มชุมชนที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 5) โรงเรียนที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และ 6) เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 28 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ด้านการเงิน กลุ่มมีเงินทุนของตนเอง ไม่ได้พึ่งเงินกู้จากแหล่งภายนอกและสมาชิกกลุ่มมีหนี้สินลดลง หรือ ไม่มีหนี้สิน 2) ด้านการผลิต กลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ โดยเน้นการผลิตแบบอินทรีย์ 3) ด้านการตลาด กลุ่มมีการวางแผนการตลาด สืบหาความต้องการของลูกค้า โดยพิจารณาจากค่านิยมในการบริโภควัฒนธรรม ประเพณี เทศกาลที่จัดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาเป็นสำคัญ 4) ด้านการบริหารกลุ่มมีผู้นำที่ดี มีความเสียสละ มุ่งมั่น มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า 5) ด้านแรงงาน สมาชิกกลุ่มมีทักษะ ความเชี่ยวชาญ มีทัศนคติที่ดี รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน และ 6) ด้านการประสานความร่วมมือ กลุ่มมีการประสานงานอย่างต่อเนื่องระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ รวมถึงการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อขยายกำลังการผลิตและขยายโอกาสต่าง ๆ

กิตติกร ฮวดศรี, กิตติวินต์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์, รังสิมา สว่างทัพ, รพีพรรณ พงษ์อินทร์วงศ์ และชนินาด ทิพย์อักษร (ม.ป.ป.) ศึกษา เรื่อง ปัจจัยด้านทุนมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ทุนทางปัญญา และทุนแรงงานที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำกลุ่ม หรือหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 11 กลุ่ม วิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า ประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทุนมนุษย์ของผู้นำ หรือหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในด้านทุนแรงงาน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แรงงานที่ใช้หาได้ง่ายโดยทั่วไปในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะส่วนใหญ่ในชุมชนจะประกอบอาชีพที่คล้ายคลึงกัน หรือเหมือนกันทำให้สามารถเลือกแรงงานได้ไม่ยาก รองลงมา แรงงานที่มีอยู่ปัจจุบันมีเพียงพอ และต้องการลดต้นทุนในการจ้างแรงงานอยู่ในระดับมาก ลูกค้ำ

ตั้งสินค้าน้อย เลย์ให้ทำให้ลดจำนวนแรงงานอยู่ในระดับปานกลางแรงงานมีความพึงพอใจต่อค่าตอบแทนที่ได้รับอยู่ในระดับปานกลางอันเนื่องมาจากแรงงานหาได้โดยทั่วไปในชุมชน แล้วอีกทั้งสมาชิกในกลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นเป็นอย่างดี ทำให้สามารถดำเนินการเองได้ โดยที่ไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานเพิ่ม แนวโน้มแรงงานในหน่วยงานของท่าน ท่านอยากได้แรงงานเพิ่มอยู่ในระดับน้อย แรงงานไปอยู่กับกิจการอื่นที่เป็นประเภทเดียวกันอยู่ในระดับน้อย และผู้สมัครมีคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสมกับงานอยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทุนแรงงานเป็นปัจจัยย่อยของทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าทุนแรงงานมาใช้ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทุนสังคม

คำนิยามของทุนสังคม มีดังนี้

สินาค ตริวรรณไชย (2546) ให้คำนิยามของทุนสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคม หรือ โครงสร้างทางสังคมที่เราสามารถเรียกเอาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากมันได้ ตัวอย่างทุนทางสังคมที่มีถูกกล่าวถึงก็คือ ความเชื่อไว้วางใจกัน (Trust) เครือข่าย (Network) และสถาบัน (Institution) โดยความสัมพันธ์ทางสังคม หรือ โครงสร้างทางสังคมนั้นเป็นทุนทางสังคมนั้น อาจพิจารณาได้ว่ามันสามารถหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับเราได้หรือไม่นั่นเอง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) ให้คำนิยามของทุนสังคม หมายถึง ผลรวมของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ทั้งในสิ่งที่ได้จากการสังสรรค์และการต่อยอด รวมถึงการรวมตัวของคนที่มีความรู้เพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม ภายใต้พื้นฐานของความไว้วางใจกัน สายใยแห่งความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงาม

จาคอป (Jacobs, 1961) ให้คำนิยามของทุนสังคม หมายถึง มูลค่าของการทำงานเป็นเครือข่าย (Network) โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายเพื่อนบ้าน คุณค่าของทุนทางสังคมไม่สามารถจะมีทุนอย่างอื่นมาทดแทนได้ หากทุนทางสังคมหายไปไม่ว่าจากสาเหตุใด มูลค่าหรือผลประโยชน์ที่เคยได้รับก็จะหายไปด้วย

บอร์ดิเยอ และ วอคเคอว์น (Bourdieu & Wacquant, 1992) ให้คำนิยามของทุนสังคม หมายถึง ทรัพยากรที่มีศักยภาพทั้งหมดที่มีอยู่ โดยเชื่อมต่อเข้ากับความเป็นเจ้าของเครือข่าย (Network) ที่เหนียวแน่นคงทน ซึ่งมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์เชิงระบบสถาบันที่มีความร่วมมือกัน

หรือคุ้นเคยกันหรือไม่มากนัก ทั้งนี้ ทฤษฎีสังคมเกิดขึ้นจากความผูกพันทางสังคม และอาจมีลักษณะเป็นรูปแบบที่เป็นสถาบัน

พุดนาม (Putnam, 1993) ให้คำนิยามของทุนสังคม หมายถึง ความเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลและเครือข่ายของกลุ่มสังคม นำมาซึ่งบรรทัดฐานการปฏิบัติ (Norm) ของการต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน (Reciprocity) และความไว้วางใจ (Trustworthiness)

จากคำนิยามข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ทุนสังคม หมายถึง ทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีศักยภาพทั้งหมดอยู่ในที่แห่งนั้น ซึ่งได้ดำเนินการรวบรวม สังคม และต่อยอด โดยเริ่มจากปัจเจกบุคคลที่มีความเป็นเจ้าของทรัพยากร แล้วเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายของกลุ่มสังคมของตน ภายใต้ผลต่างตอบแทนระหว่างกัน ความไว้วางใจกัน สายใยผูกพันกัน และวัฒนธรรมอันดีงาม ส่งผลให้นำไปสู่การสร้างผลประโยชน์ร่วมกันของคนในสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับทุนสังคม มีสาระสำคัญ ดังนี้

ฟรานซิส อัดัม และ โบรุค รอนเซวิก (Frane Adam & Borut Roncevic) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่มีประวัติความเป็นมาเชิงวิชาการอยู่มากมาย ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 และคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยความคิดเหล่านี้มาจากนักวิชาการต่าง ๆ อาทิเช่น อาเล็กซีส ต็อกวิล (Alexis Tocqueville) จอห์น มิลล์ (John Mill) แฟร์ดินันท์ เทินนิส (Ferdinand Toennies) เอมีล ดูร์กายม์ (Émile Durkheim) แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) จอห์น ล็อก (John Locke) และฌ็อง ฌัก รูโซ (Rousseau) นอกจากนี้ อัดัมและรอนเซวิก (Adam & Roncevic) ยังได้เสนอว่า ทุนทางสังคมเกี่ยวข้องกับแนวคิดประชาสังคมและความเชื่อมโยงทางสังคม ในส่วนจอส วัตสัน (George Watson) และ สตีฟเวน ปาปามาคอส (Steven Papamarcos) เสนอว่า แนวคิดทุนทางสังคมสืบเนื่องมาจากนักคิดที่สำคัญอย่างเช่น ดูร์กายม์ (Durkheim) จอร์จ ซิมเมล (Georg Simmel) คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และเวเบอร์ (Weber) จากทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) และทฤษฎีพันธะทางจิตวิทยา (Psychological Contract Theory) ในขณะที่แนวคิดของเจมส์ โคลแมน (James Coleman) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากความเชื่อของไมเคิล พอตเตอร์ (Michael Porter) และแพทริเซีย แลนด์ดอยล์ (Patricia Landolt) มองเห็นว่า จุดเริ่มต้นของแนวคิดทุนสังคมมาจากสังคมวิทยาดั้งเดิมในยุคศตวรรษที่ 19 ดังที่ ดูร์กายม์ (Durkheim) ได้กล่าวถึง ชีวิตทางสังคมมนุษย์ว่า เป็นวิถีที่ทำลายความเป็นส่วนตัว และแนวคิดของดีเร็ก บริวเวอร์ (Derek Brewer) ที่ได้กำหนดลักษณะที่เชื่อมโยงกันระหว่างแนวคิดของอริสโตเติล (Aristotle) และนักปรัชญากรีกอื่น ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมพลเมืองและทฤษฎีทุนทางสังคม (เกสรศิริ อรุณชัยพร, 2559)

นักวิชาการส่วนมากยอมรับว่า ลิดา ฮานิฟาน (Lyda Hanifan) เป็นผู้ที่ใช้คำว่า ทุนทางสังคมเป็นแรก แม้ว่าจะมีผู้พบว่า จอห์น ดูว์อี้ (John Dewey) ได้เคยใช้คำว่า Social Capital ไว้ใน

หนังสือของเขามา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2442 แล้วก็ตามแต่ ดูอี้ (Dewey) ก็ไม่ได้ให้นิยาม หรือความหมาย เอาไว้ ฮานิฟาน (Hanifan) ในฐานะที่เป็นนักปฏิรูปสังคม ได้ใช้คำว่าทุนทางสังคม เพื่ออธิบายถึง ค่าความนิยม การคบหา ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับ กลุ่มบุคคลและครอบครัว นอกจากนี้ ไมเคิล วูลค็อก (Woolcock) และดีพา นารายัน (Deepa Narayan) ยังกล่าวถึงว่า ฮานิฟาน (Hanifan) ได้ใช้คำว่า ทุน เพื่อเน้นความสำคัญของโครงสร้างทางสังคมใน เศรษฐกิจและเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อบุคคล ซึ่งทั้งสองได้ให้คำอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับงานของ ฮานิฟาน (Hanifan) มากขึ้น โดยระบุว่า คำที่ใช้ในการอธิบายความสำคัญของการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของสถานศึกษา สามารถอธิบายได้ว่า เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน ที่สุดในชีวิตประจำวันของประชาชน คือ ค่าความนิยม มิตรภาพ ความเห็นอกเห็นใจ และการมี ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลและครอบครัว ซึ่งประกอบขึ้นเป็นหน่วยทางสังคม ความเห็นอก เห็นใจ และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลและครอบครัวที่ก่อตัวขึ้นเป็นหน่วยของ สังคม ถ้าบุคคลมาแต่ละคน มาคบหาติดต่อกับเพื่อนบ้านของเขาและพวกเขา กับเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ก็จะทำให้เกิดการสะสมของทุนทางสังคม โดยอาจจะช่วยตอบสนองต่อความต้องการทางสังคม ของเขาได้ทันที และอาจจะช่วยเพิ่มศักยภาพทางสังคมได้เพียงพอที่จะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ ในชุมชนทั้งหมดได้ ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ทุนสังคมเริ่มจากการที่มนุษย์ทำลายความเป็นส่วนตัวและ ก้าวเข้าสู่การรวมตัวกันเป็นสังคม เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ซึ่งการรวมตัวและเชื่อมโยงกันจะเป็นรูปแบบเครือข่าย อันจะช่วยให้สมาชิกของสังคมเกิด ประโยชน์ร่วมกัน (เกษรศิริ อรุณชัยพร, 2559)

ทฤษฎีเกี่ยวกับทุนสังคม มีสาระสำคัญ ดังนี้

พุดนาม (Putnum, 2002) กล่าวว่า ทุนทางสังคมจะประกอบด้วย ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norm) และเครือข่าย (Network) โดยการจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อความ ร่วมมือกันมีการสัมพันธ์เชื่อมโยงและมีความไว้วางใจกัน หรือเรียกว่า ทรัพยากรทางศีลธรรม (Moral Resource) ทุนทางสังคมยังมีลักษณะเป็นสาธารณสมบัติ โดยอาจมีองค์กรนิติบุคคล เป็นตัวแทนในการจัดการได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ทุนสังคมมีลักษณะเป็นผลพลอยได้ที่เกิดจาก กิจกรรมทางสังคม ซึ่งทุนสังคมจะมีข้อผูกมัด บรรทัดฐาน และความไว้วางใจที่สามารรถ แลกเปลี่ยนกันได้ ซึ่งเขาเห็นว่า ทุนสังคมสามารถอยู่ในรูปของผลประโยชน์สาธารณะ และก็สามารถ อยู่ในรูปของผลประโยชน์เฉพาะบุคคลด้วยเช่นกัน

พุดนาม (Putnum) ได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสำคัญของการตระหนักถึงภาระหน้าที่ ที่แต่ละคนพึงมีต่อสังคมของตนด้วยการมีจิตใจมุ่งมั่นที่จะเข้าไปช่วยกิจการสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งลักษณะนี้เรียกว่า เครือข่ายชุมชน (Civic Engagement) ซึ่งเครือข่ายชุมชนนำไปสู่ทุนสังคมและ

ความสำเร็จทางการพัฒนาผ่านช่องทางทางการเมืองมีเสียงของประชาชน ผ่านตัวผู้แทนประชาชนและการรับผิดชอบ (Accountability) (วารุณี โรมรัตน์พันธ์, 2548) ทั้งนี้ พุดนาม (Putnam) เห็นว่า เมื่อเครือข่ายชุมชนฝังเข้าไปในผู้คนจะไปเสริมให้เกิดการเอื้อประโยชน์ต่อกันและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นเหมือนกับตัวหล่อลื่นการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ความร่วมมือกับชุมชนของตัวกระทำจะเป็นตัวให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ หรือเพื่อประกันชื่อของปัจเจกบุคคลอื่น ๆ และจะลดการฉวยโอกาสและการกระทำผิดได้ ซึ่งพุดนาม (Putnam) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งในประเทศอิตาลี การทำวิจัยของเขาเกิดจากข้อสังเกตที่ว่า เพราะเหตุใดอิตาลี จึงมีความแตกต่างกันมากระหว่างทางเหนือกับทางใต้ โดยเฉพาะทางภาคใต้ที่เต็มไปด้วยมาเฟีย แต่ทางภาคเหนือกลับเต็มไปด้วยความเป็นประชาธิปไตย หลังจากทำการศึกษาก็พบว่า ความแตกต่างที่สำคัญนั้น เพราะทางภาคเหนือมีชุมชนที่เข้มแข็ง และมีความไว้วางใจกัน (Trust) ในขณะที่ทางใต้สังคมมีความไร้ระเบียบ (อภิชัย พันธเสน, 2546)

ด้วยเหตุนี้ พุดนาม (Putnam) จึงได้สรุปผลการศึกษาที่สำคัญที่พบว่า แม้รัฐบาลภูมิภาคเหล่านี้มีรูปแบบการจัดองค์กรแบบเดียวกัน แต่ความเข้มแข็งของการพัฒนาชุมชนต่างกันมาก บางแห่งประสบความสำเร็จ ในขณะที่บางแห่งมีการฉ้อราษฎร์บังหลวง เฉื่อยชา และไม่มีประสิทธิภาพ โดยนโยบายและโครงการของรัฐจะประสบความสำเร็จในพื้นที่ที่มีทุนสังคมมากกว่า สิ่งที่พุดนาม (Putnam) เรียกว่า ทุนสังคม คือ ค่านิยมความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน (Norm of Trust & Reciprocity) และเครือข่ายชุมชนของแต่ละชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า ความเป็นประชาสังคม (Civic Matter) ที่สมาชิกมีการติดต่อสื่อสารกันในเนวราบ ขณะเดียวกับขนบธรรมเนียมการเมือง วัฒนธรรมของชุมชนก็มีความสัมพันธ์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะค่านิยมที่เสริมความเข้มแข็งของประชาสังคม ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของรัฐบาลภูมิภาคที่ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้ ก็เพราะการมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือ มีประชาสังคมที่เข้มแข็ง หรือแต่ละชุมชนมีทุนสังคมนั้นเอง โดยปรากฏในรูปแบบของการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การเข้าถึงการศึกษาก่อนเป็นศาสนิกชนในชุมชนที่นับถือศาสนา และการเข้าชมรมต่าง ๆ เป็นต้น (อภิชัย พันธเสน, 2546)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนสังคม มีรายละเอียด ดังนี้

นงนุช ศรีสุข (2563) ศึกษา เรื่อง ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว จำนวน 58 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน คือ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า ทูนทางสังคมของวิสาหกิจศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านบรรทัดฐานทางสังคม ความไว้นือเชื่อใจ และเครือข่าย ในส่วนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนนั้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านทรัพยากร ส่วนผลการวิจัยทูนทางสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบว่า ด้านบรรทัดฐานทางสังคม ด้านความไว้นือเชื่อใจ และด้านเครือข่าย ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

สุนิตย์ เหมนิล (2564) ศึกษา เรื่อง ทูนทางสังคมกับการประกอบสร้างวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษากลุ่มประมงดอนแก้ว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี การศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) บริบทชุมชน และทูนทางสังคมที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างวิสาหกิจชุมชน และ 2) วิเคราะห์ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหของวิสาหกิจชุมชน เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ส่วนการนำเสนอผลการศึกษาใช้รูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า ด้านทูนทางสังคม พบว่ามี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านภูมิศาสตร์และแหล่งทรัพยากร 2) ด้านความสัมพันธ์ภายใน 3) ด้านความรู้และภูมิปัญญา และ 4) ด้านความสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอก โดยทั้ง 4 ด้านข้างต้น เป็นส่วนประกอบที่ทำให้กลุ่มประมงดอนแก้วได้ก่อเกิดและดำรงอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก จึงเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบในบางฤดูกาล รวมถึงข้อจำกัดทางการตลาด ดังนั้น เงื่อนไขที่จะสามารถดำรงอยู่ได้และเติบโตในอนาคต จึงควรเพิ่มเครือข่ายแหล่งวัตถุดิบและเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าให้มากขึ้น เพื่อเป็นพื้นที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนอย่างมั่นคง และยั่งยืนต่อไป ตลอดจนผลการศึกษางานชิ้นนี้ ยังสามารถนำไปปรับใช้ เพื่อวางแผน และเป็นแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกันได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทูนสังคมเป็นปัจจัยสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกนำทูนสังคมมาใช้ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

จากคำนิยาม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับทุนสังคม มีนักวิชาการต่าง ๆ นำทฤษฎีทุนสังคมมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญของทุนสังคม โดยปัจจัยสำคัญของทุนสังคมประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ 1) ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน 3) ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม 4) ทุนบรรทัดฐานทางสังคม 5) ทุนความไว้วางใจ และ 6) ทุนเครือข่าย โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำนิยามของทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์ และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน หรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีการคิดค้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมาสำหรับนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา การปรับตัว และการดำรงชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเรา โดยผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์ จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าว ไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็นศาสตร์ เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชนและในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกัน เกิดการยอมรับ การถ่ายทอด และการพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

ยุพาพร งานประดับ (2544) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ของท้องถิ่น หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่บุคคลในท้องถิ่นคิดขึ้นจากสติปัญญา และความสามารถของท้องถิ่นเอง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา หรือดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยมีกระบวนการสั่งสมมาอย่างยาวนาน

อัจฉรา ภาณุรัตน์ (2549) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการปรับเปลี่ยนแบบแผนดำเนินชีวิตของบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ท้องถิ่น เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข หรือสามารถแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตของคนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุค

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายในรูปของทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การมีองค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ ประสบการณ์ หรือทุกอย่างของคนในท้องถิ่นนั้น ที่เกิดขึ้นจากการใช้สติปัญญา การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ จนเกิดกระบวนการปรับเปลี่ยน แบบแผนการใช้ชีวิตของคนที่อาศัยอยู่ภายในท้องถิ่น ส่งผลให้การใช้ชีวิตมีความสุขและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมแต่ละยุคสมัยนั้น ๆ ได้

แนวคิดเกี่ยวกับทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ใช่เพียงความรู้เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องเป็นความรู้ที่เป็นองค์รวม โดยรวบรวมความรู้ต่าง ๆ ให้เชื่อมสัมพันธ์กันจนทำให้เกิดมิติรอบด้าน หรือเห็นวิถีชีวิตชุมชนนั่นเอง กล่าวคือ ภูมิปัญญาจะสะท้อนความคิด ความเชื่อ ความใฝ่ฝัน ซึ่งจะเห็นได้จากกฎเกณฑ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว คนในชุมชนท้องถิ่นมีความไว้วางใจกัน และจารีตประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดต่อกันมา จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่สำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสรรพวิชาความรู้ทั้งหมดที่ชุมชนท้องถิ่นใช้แก้ปัญหา หรือจรรโลงชีวิตของเขา เช่น ความรู้ที่มีการสั่งสม มีการประยุกต์ใช้มายาวนาน หรือความรู้ที่ชุมชนท้องถิ่นรับมาจากภายนอก ก็ล้วนแต่เป็นความรู้ที่ผ่านการพิสูจน์มาแล้วว่าเข้ากันได้กับวิถีด้านอื่น ๆ ของชุมชนท้องถิ่น เป็นประโยชน์ต่อการเลี้ยงชีพ หรือประโยชน์ด้านอื่น ๆ ในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและปัจเจกชน แม้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นรากฐานที่สำคัญ แต่การเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาในรูปแบบของทุนนิยมตามกระแสตะวันตกที่มีการนำความรู้ใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ กลับทำให้เราได้ับทรียการพัฒนาประเทศแบบสมัยใหม่ตามตะวันตกที่ก่อให้เกิดผลกระทบมากมาย เช่น พื้นที่เมืองใหญ่อุตสาหกรรมจากท้องถิ่นชนบทไป ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติก็ถูกทำลายไป ด้วยการถูกรอบงำความรู้และสติปัญญาจากส่วนกลาง แล้วทำให้สังคมขาดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เป็นต้น ซึ่งสภาพดังกล่าวส่งผลให้เกิดการสูญเสียภูมิปัญญาดั้งเดิม สถาบันครอบครัวและสถาบันอื่น ๆ ของสังคมอ่อนแอลง จนเกิดปัญหาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและรุนแรง กลายเป็นวิกฤติของสังคม (ชวน เพชรแก้ว, 2547)

จากสภาวะวิกฤตดังกล่าว จึงทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับความสนใจจากองค์กรต่าง ๆ เช่น องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และองค์กรอื่น ๆ ซึ่งหากพิจารณาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติจะพบว่ามีกำหนดแนวทางเกี่ยวกับการดำเนินงานภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ยอมรับและให้ความสำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (ชวน เพชรแก้ว, 2547)

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) ได้ระบุลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 5 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

ลักษณะที่ 1 เป็นความรู้แบบองค์รวมที่เกิดจากการเชื่อมโยงความรู้ หรือกิจกรรมทุกคนอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต โดยเฉพาะวิถีชีวิตในชุมชน

ลักษณะที่ 2 เป็นวิถีความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น การบูชาผี การเซ่นไหว้ผี และอื่น ๆ

ลักษณะที่ 3 เป็นพลวัต (Dynamics) กล่าวคือ เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและมีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา

ลักษณะที่ 4 มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน

ลักษณะที่ 5 มีลักษณะเฉพาะ หรือเอกลักษณ์ในตัวเอง เช่น ชุมชนขุนช่างเคี่ยนมีเอกลักษณ์การเพาะปลูกเมล็ดกาแฟ แล้วทำการแปรรูปเป็นกาแฟแบล็คฮันนี่ (Black Honey) แห่งแรกของภาคเหนือประเทศไทย

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

ทรงจิต พูลลาภ และคนอื่น ๆ (2546) ได้ทำการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นทั่วทั้งประเทศไทยจาก 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) และภาคใต้ ในหัวข้อเรื่อง ศึกษาวิจัยศักยภาพและสถานภาพของภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนในปี พ.ศ. 2544 – 2546 แบ่งออกเป็น 6 ประเภท อันได้แก่

ประเภทที่ 1 ด้านเกษตรกรรม โภชนาการ อาหารแปรรูป

ประเภทที่ 2 ด้านหัตถกรรม เช่น ผ้าไหม เครื่องใช้ จักสาน และอื่น ๆ

ประเภทที่ 3 ด้านการแพทย์แผนไทย และด้านสมุนไพร

ประเภทที่ 4 ด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชน และสวัสดิการชุมชน

ประเภทที่ 5 ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วรรณกรรม

ประเภทที่ 6 ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

ปัจจุบันสังคมได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ซึ่งความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นพอสรุปได้ (สุรศักดิ์ ปะดังตาโต, 2543) ดังนี้

ประการที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องสั่งสมกันมาแต่อดีต

ประการที่ 2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

ประการที่ 3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะถ่ายทอด โดยผ่านกระบวนการทางจารีต ประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

ประการที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน

ประการที่ 5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการบูรณาการสูง

ประการที่ 6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้ง สูงส่ง

ประการที่ 7 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

จากความสำคัญดังกล่าว จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาของมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ แต่เป็นความผูกพันอย่างแนบแน่นระหว่างภูมิปัญญากับท้องถิ่น หรือความรู้กับระบบนิเวศของท้องถิ่นที่มีการสั่งสมความรู้ ประสบการณ์ และพัฒนาเรื่อยมากลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะและมีการสืบทอดไปยังคนรุ่นหลัง ได้อีกด้วย

งานวิจัยเกี่ยวกับทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสาระสำคัญ ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐานที่ว่าทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหนึ่งในปัจจัยทุนสังคมขององค์กร มีดังต่อไปนี้

พิระศักดิ์ วรรณิธร (2561) ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะการบริหารวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะในการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ประชาชนที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จำนวน 672 ราย วิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ลักษณะการแจกแจงของตัวแปร ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ประชาชนที่ประกอบวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนแล้ว จำนวน 35 ราย และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ในข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีสถานภาพสมรส สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 9,000 บาทต่อเดือน และเป็นสมาชิกกลุ่มมากที่สุดเป็นระยะเวลา น้อยกว่า 2 ปี โดยผลการทดสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานที่เข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ปัจจัยการวางแผน ปัจจัยการปฏิบัติงาน ปัจจัยการตรวจสอบ ปัจจัยการปรับปรุงผลการปฏิบัติงาน

ปัจจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ปัจจัยการพัฒนาด้านการตลาด ปัจจัยนโยบายของรัฐ ปัจจัยการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยแนวคิดการพึ่งพาตนเอง ปัจจัยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และผลการศึกษาคำสัมพันธระหว่างปัจจัยการดำเนินงานที่เข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ปัจจัยทั้ง 12 ปัจจัยข้างต้นนั้น มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในระดับสูง และมีลักษณะความสัมพันธ์ทางบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.53 – 0.84 ผลการศึกษาตัวแปรในการพยากรณ์การดำเนินงานที่เข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 12 ตัว มีความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ประภัสรา ปราชญา และพีระพงษ์ ภักศิรี (2564) ศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง 3) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง และ 4) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรงให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ซึ่งเป็นคณะกรรมการกลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 ราย

ผลการวิจัย พบว่า วิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำสินค้าของวิสาหกิจชุมชนของตน นั่นคือ น้ำพริกต่าง ๆ มาใช้ จึงทำให้น้ำพริกมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในรสชาติ ทั้งนี้ ได้มีแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงาน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ควบคู่ไปกับเงื่อนไขความรู้ และมีคุณธรรม บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเพื่อให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยมีข้อเสนอแนะ คือ ควรมีส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้ามีส่วนร่วม ควรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในข้อมูลข่าวสาร การประสัมพันธ์และช่องทางการตลาด ควรสร้างเครือข่ายผู้ผลิตและผู้จำหน่าย ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรจัดการข้อมูลที่ดีและส่งเสริมให้เป็นศูนย์เรียนรู้ต่อไป

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยย่อยของทุนสังคมที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการ

ดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกนำทฤษฎีปัญหาท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษา การเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน

คำนิยามของทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน มีดังนี้

จินตวีร์ เกษมสุข (2554) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึงกระบวนการ ให้คนในชุมชน หรือคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญที่เหมาะสม และสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ที่แท้จริงจึงหมายถึง คนในชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการและควบคุม การใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและ สังคม และการตัดสินใจต่าง ๆ เป็นที่ยอมรับร่วมกัน

เนตรชนก แสงแป้น (2565) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ คนในชุมชนร่วมมือกันคิดร่วมกันปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบช่วยเหลือกันและกัน ไม่ว่าจะ เป็น ของบุคคลหรือชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการดำเนินงาน ดำเนินกิจกรรม เกิดการพัฒนา อนุรักษ์และ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลให้การดำเนินงาน หรือดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ หรือโครงการที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและ การที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มตัดสินใจเข้ามาร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตน และร่วมกันกระทำในสิ่งที่ลงความเห็นร่วมกันตามความต้องการของชุมชน และสิ่งที่ช่วยกันทำ ต้องเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและกำหนดปัญหา หรือ ความต้องการ ได้อย่างแท้จริง และเพื่อเสริมสร้างพลังให้แก่คนในชุมชน หรือกลุ่มบุคคล หรือ องค์กรที่ตั้งในชุมชนของตน

วาจานาสาวัตร (Wajanasawat, 2554) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่สมาชิกของชุมชน ซึ่งกระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่จะแสดงให้เห็นถึง ความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่มีเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ มติชุมชน ไม่ว่าจะ เป็นทางตรง หรือ ทางอ้อม

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายในรูปของทุนการมีส่วนร่วม ในชุมชน หมายถึง กระบวนการให้บุคคลที่อยู่ในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกชุมชน เพื่อร่วมมือกัน ระดมความคิดเห็น ร่วมลงมือปฏิบัติและร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ความเชี่ยวชาญของตน นำมาพัฒนา อนุรักษ์ หรือเปลี่ยนแปลงชุมชนให้เป็นไปในทิศทาง

ที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ตลอดจนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนใช้สิทธิแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการกำหนดกิจกรรมหรือ โครงการต่าง ๆ เพื่อสร้างให้ชุมชนของตนเองมีความเข้มแข็ง และยั่งยืนต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน มีสาระสำคัญ ดังนี้

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1981) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยกัน 4 มิติ คือ

มิติที่ 1 การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่า ควรทำอะไรและอย่างไร

มิติที่ 2 การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมถึงลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

มิติที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาในชุมชน รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

ลักษณะของการมีส่วนร่วมในชุมชน มีดังนี้

สุชาดา จักรพิสุทธิ์ (2547) แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่ 1 การมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิและหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การวางแผน การร่วมปฏิบัติ และการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ และสนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความเต็มใจ

ลักษณะที่ 2 การมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ กล่าวคือ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำที่บรรลุดุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมได้เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในชุมชน มีรายละเอียด ดังนี้

การเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ๆ โดยมีนักวิชาการได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีดังนี้

ฟอร์นารอฟ (Fornaroff, 1980) ได้เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ ทรัพยากร
ที่ใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 3 การใช้บริการจากโครงการ

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

นอกจากนี้ อภิญญา กังสนารักษ์ (2544) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า
ชุมชนต้องมีส่วนร่วมด้วยกัน 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ริเริ่มโครงการ ต้องร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน
แล้วร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงระบุ
ทรัพยากรและวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการ โครงการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ ด้วยไปร่วมช่วยเหลือ
ด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลโครงการเพื่อให้รู้ว่า ผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์
ที่กำหนดไว้ โดยสามารถกำหนดตัวชี้วัดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่อง หรือคราวเดียวกันก็ได้

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน มีสาระสำคัญ ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐาน
ที่ว่าทุนการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นหนึ่งในปัจจัยทุนสังคมขององค์กร มีดังต่อไปนี้

พงศกร ฉันทะกุล (2562) ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผล
วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วม
และระดับประสิทธิผลวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ และ 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการ
ดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัย
เชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประธานกลุ่มและเลขานุการ
วิสาหกิจชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 237 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่
ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน คือ
การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยในส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการ
เก็บข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย

ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลวิสาหกิจชุมชน
ในจังหวัดบุรีรัมย์ ตามสมมติฐานการวิจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการรับผลประโยชน์
ด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตามประเมินผล แต่มีอยู่เพียง 3 ด้านที่สามารถพยากรณ์การมี

ส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ คือ ด้านการวางแผน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการดำเนินงาน

จิรภรณ์ มีศรี (2563) ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาลี – วรรณ ชุมชนพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาลี – วรรณ ชุมชนพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 30 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเก็บข้อมูลจากผู้นำกลุ่ม จำนวน 1 ราย และตัวแทนสมาชิก 4 ราย เพิ่มเติม ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 50 – 59 ปี ความสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ประกอบอาชีพค้าขาย มีรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท ต่อเดือน มีประสบการณ์เกี่ยวกับการแปรรูปอาหารมากกว่า 15 ปี ส่วนผลการวิเคราะห์ลักษณะความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาลี – วรรณ ชุมชนพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ากลุ่มมีลักษณะความสำเร็จในการดำเนินงานดังกล่าว อันได้แก่ มีการดำเนินงานต่อเนื่อง สมาชิกมีความพึงพอใจและมีส่วนร่วม และมีการผลิตและพัฒนาคุณภาพสินค้าอย่างต่อเนื่อง ในส่วนผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาลี – วรรณ ชุมชนพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานของกลุ่ม 2) ด้านลักษณะของผู้นำกลุ่ม 3) ด้านการบริหารงานกลุ่ม 4) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมกลุ่ม 5) ด้านการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 6) ด้านการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ภาคเอกชน และ 7) ด้านการได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทุนการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นปัจจัยย่อยของทุนสังคมที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเลือนำทุนการมีส่วนร่วมในชุมชนมาใช้

ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทฤษฎีได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะขอนำเสนอนิยาม แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งความสอดคล้องกับทฤษฎีได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม เพราะการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่มในชุมชนก็ต้องเกิดจากการสนับสนุนจากภายนอกนั่นเอง

คำนิยามของการสนับสนุนทางสังคม มีดังนี้

พิชามณชู โตโถมงาม (2552) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การแสดงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนจะแสดงออกถึงความสนใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้านวัตถุ สิ่งของ ข้อมูลข่าวสาร หรืออารมณ์ โดยที่มีลักษณะของการติดต่อสัมพันธ์กัน ประกอบด้วย การถ่ายทอดข้อมูลสาระสำคัญที่ทำให้ผู้รับเชื่อว่า มีคนเอาใจใส่และมีความรักความหวังดี และรู้สึกว่าคุณค่า เป็นที่ยอมรับในสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและเป็นประโยชน์แก่สังคม

ไพศาล แยมวงษ์ (2555) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ กับแหล่งเอื้ออำนวยทางสังคมของตน เช่น ครอบครัว เพื่อน คนในชุมชน หรือหน่วยทางสังคมอื่น ๆ

คอบบ์ (Cobb, 1976) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด หรือความเข้าใจเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล รวมถึงการได้รับความช่วยเหลือ คำแนะนำและสิ่งของต่าง ๆ จากกลุ่มบุคคลทางสังคมที่เป็นแหล่งประโยชน์ส่วนบุคคล ซึ่งทำให้ได้รับรู้ว่า ได้รับความรักใคร่ผูกพัน ได้รับความช่วยเหลือคำแนะนำและสิ่งของ ทำให้รู้สึกว่า มีคนรักและสนใจ มีคนยกย่องเห็นคุณค่า รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความผูกพันซึ่งกันและกัน

ฮาเบอร์ (Haber, 2003) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การรับรู้ต่อความเอาใจใส่ ความเคารพนับถือและการให้ความช่วยเหลือ ซึ่งบุคคลได้รับรู้จากบุคคลอื่น โดยการสนับสนุนทางสังคมอาจได้รับจากคู่สมรส สมาชิกของครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนร่วมงาน

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายการสนับสนุนทางสังคมที่สอดคล้องกับรูปแบบทฤษฎีได้รับความช่วยเหลือในกลุ่ม หมายถึง การแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน หรือระหว่างกลุ่มชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือ คำแนะนำ

ความเอาใจใส่ ความเคารพนับถือ จนรู้สึกว่าได้ได้รับความรักและได้รับการดูแลเอาใจใส่ ทำให้รู้สึกมีบทบาทและมีคุณค่าของสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม มีดังนี้

การที่บุคคลรับรู้การสนับสนุนทางสังคม บุคคลจะเกิดการรับรู้ว่าคุณค่าได้รับความรัก ความเอาใจใส่ การเห็นคุณค่า และการยอมรับ อันจะส่งผลทางบวกต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจ ทำให้บุคคลสามารถเผชิญกับเหตุการณ์ที่มาคุกคามชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลทางจิตใต้สำนึก ทำให้เกิดอารมณ์ที่มั่นคงต่อเหตุการณ์ที่กำลังเผชิญ มีจิตใจในการแก้ไขปัญหาจากการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับปัจเจกบุคคลและสถานการณ์ รวมถึงความเครียดลดลง ในส่วนผลทางด้านร่างกาย คือ ส่งผลต่อการทำงานของระบบต่อมไร้ท่อ ระบบฮอร์โมน และระบบภูมิคุ้มกัน ทำให้ร่างกายรู้สึกสบายและผ่อนคลายและมีสุขภาพที่แข็งแรง รวมถึงมีภูมิคุ้มกันต้านทานกับตัวเองสูง (คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

ประเภทของการสนับสนุนทางสังคม

ประเภทที่ 1 การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ (Emotional Support) คือ ความรู้สึกของความรักและห่วงใย การทำให้ไว้วางใจรวมถึงความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของให้แก่บุคคล เมื่อบุคคลรู้สึกว่าเป็นเรื่องต่าง ๆ มีคนรับฟังและให้คุณค่า เขาก็จะพัฒนาการตระหนักรู้ในการดูแลสุขภาพ ดูแลตัวเองและเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง เพราะการสนับสนุนทางอารมณ์ที่มีความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งและคงที่กับสุขภาพที่ดี (Haber, 2003)

ประเภทที่ 2 การสนับสนุนทางด้านสิ่งของและบริการ (Instrumental Support) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรมและการให้บริการ ซึ่งได้ช่วยบุคคลที่มีความต้องการโดยตรง ยกตัวอย่างเช่น การให้ความช่วยเหลือทางการเงินให้แก่กลุ่มชุมชนที่ประสบปัญหาแหล่งเงินทุนในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ซึ่งเป็นเครื่องช่วยที่มีความสัมพันธ์กับการช่วยลดอาการของโรคเครียด (Psychosomatic) รวมถึงความทุกข์และความเจ็บป่วยทางอารมณ์ ขณะเดียวกันยังสามารถทำให้เพิ่มความพึงพอใจในชีวิตให้มากขึ้น (Revicki & Mitchell, 1990) ซึ่งเรียกการสนับสนุนประเภทนี้ว่า การสนับสนุนทางด้านสิ่งที่จับต้องได้ (Tangible Support) (สุริย์ กาญจนวงศ์, 2551)

ประเภทที่ 3 การสนับสนุนทางด้านข้อมูล (Instrumental Support) หมายถึง การให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง การให้ผลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้สถานการณ์ของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ (Haber, 2003)

ประเภทที่ 4 การสนับสนุนทางด้านศักดิ์ศรี (Esteem Support) หมายถึง ลักษณะของการสนับสนุน ซึ่งทำให้นักบุคคลได้รับการปฏิบัติ หรือการแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ในลักษณะที่

เห็นด้วยกับความคิด หรือความรู้สึก หรือให้กำลังใจจะทำให้บุคคลนั้นมีความรู้สึกว่าคุณค่า มีความหมาย และพร้อมจะต่อสู้กับปัญหา หรือความเครียดที่เกิดขึ้น การสนับสนุนในลักษณะนี้ จึงช่วยให้บุคคลมองตนเองในแง่ดี และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น (สุริย์ กาญจนวงศ์, 2551)

แหล่งของการสนับสนุนทางสังคม มีดังนี้

จรรยาวัตร คมพยัคฆ์ (2531) ได้แบ่งแหล่งของการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 สังคมปฐมภูมิ คือ กลุ่มสังคมขนาดเล็ก สมาชิกในกลุ่มมีความใกล้ชิดสนิทสนม มีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว การติดต่อสื่อสารเป็นแบบไม่เป็นทางการ มีลักษณะผ่อนคลาย กลุ่มปฐมภูมิเป็นแหล่งสนับสนุนทางอารมณ์ที่สำคัญมาก บุคลิกภาพของบุคคลจะได้รับอิทธิพล จากกลุ่มปฐมภูมิ ตัวอย่างกลุ่มนี้ ได้แก่ ครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน หรือเรียกว่ากลุ่มที่มีความผูกพันกันตามธรรมชาติ

กลุ่มที่ 2 สังคมทุติยภูมิ คือ กลุ่มสังคมขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ได้ เนื่องจากเป็นกลุ่ม ไม่ได้เน้นที่ความผูกพันของสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นการรวมกันเพื่อปฏิบัติงานเฉพาะอย่าง ดังนั้น กลุ่มจะถือเอาผลงานและการแสดงบทบาทของสมาชิกเป็นสำคัญ การติดต่อสื่อสารจึงมีลักษณะ เป็นทางการ ตัวอย่างกลุ่มนี้ ได้แก่ กลุ่มวิชาชีพและกลุ่มสังคมอื่น ๆ หรือเรียกว่า กลุ่มที่ช่วยเหลือ ในวิชาชีพ

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับทุนการได้รับความช่วยเหลือกลุ่ม มีสาระสำคัญ ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐาน ที่ว่า ทุนการได้รับความช่วยเหลือกลุ่ม เป็นหนึ่งในปัจจัยทุนสังคมขององค์กร มีดังต่อไปนี้

นุชตรา คำมัน, ชานินทร์ คงศิลา และพัฒนา สุขประเสริฐ (ม.ป.ป.) ศึกษา เรื่อง ปัจจัย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี การวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน 2) ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยการเป็นสมาชิก ปัจจัยด้านโครงสร้าง และปัจจัยด้านการดำเนินงานกับ ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนที่ผ่านการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในระดับปานกลางขึ้นไปในเขตอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 142 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน คือ ค่าไคสแควร์

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 49 ปี ส่วนมากไม่ได้ ศึกษา หรือศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้เฉลี่ยต่อปี จำนวน

165,969.01 บาท มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน และมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 17.42 ไร่ ในส่วนการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นคณะกรรมการ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 5.56 ปี มีการลงทุนตั้งแต่ 10 บาทขึ้นไป มีรายได้จากกลุ่มเฉลี่ย 6,221.20 บาท และมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการประชุมกลุ่ม ในส่วนผลการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยการดำเนินงานนั้นพบว่า ในด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ฉัฐพนธ์ สกุลพงษ์ (2565) ศึกษา เรื่อง รูปแบบการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเศรษฐกิจสังคม และปัจจัยแวดล้อมของสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ 2) การบริหารจัดการของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ 3) การดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ 4) ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 5) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 182 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน คือ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 47 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ย 99,230 บาทต่อปี วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ในเครือข่ายเป็นประเภทการผลิต โดยใช้ทุนตนเองและจัดจำหน่ายผลผลิตตามคำสั่งซื้อ การก่อตั้งเครือข่ายเกิดจากผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นคนริเริ่ม โดยกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมเครือข่ายมาแล้ว 3 ปี ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเครือข่ายจากสมาชิก ประธานและคณะกรรมการเครือข่าย สมาชิกโดยส่วนใหญ่เคยติดต่อเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเครือข่าย แต่กลับไม่ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ ในส่วนการทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ปัจจัยแวดล้อม ในด้านการได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจากนักส่งเสริมการเกษตรที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทุนการได้รับความช่วยเหลือกลุ่ม เป็นปัจจัยย่อยของทุนสังคมที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของ

การดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าทุนการได้รับความช่วยเหลือกลุ่มมาใช้ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทุนบรรทัดฐานทางสังคม

คำนิยามของทุนบรรทัดฐานทางสังคม มีดังนี้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532) ได้ให้ความหมายของบรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง แนวทาง หรือวิถีทางการกระทำ หรือความประพฤติเฉพาะอย่าง โดยเป็นที่ยอมรับกันทางสังคมตามความคาดหมายของกลุ่ม หรือตามคำนิยามของสังคมนั้น ๆ

กนิษฐา เกิดฤทธิ์ (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของบรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง แบบแผน กฎเกณฑ์ข้อบังคับ หรือมาตรฐานในการปฏิบัติของคน ซึ่งสังคมยอมรับว่า สมควรจะปฏิบัติ เช่น บิดา มารดา ต้องเลี้ยงดูบุตร บุตรต้องมีความกตัญญูต่อบิดา มารดา ข้าราชการต้องบริการประชาชน เป็นต้น

เว็บบไซต์บ้านจอมยุทธคอทคอม (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของบรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง มาตรฐานที่คนส่วนใหญ่ในกลุ่มยึดถือ หรือนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ กฎ ระเบียบ แบบแผน และความประพฤติต่าง ๆ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของบรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่เป็นที่คาดหวังของสังคม เป็นมาตรฐานที่สมาชิกของสังคมถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตาม จึงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคมต่าง ๆ

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายในรูปของทุนบรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง แนวทางของวิถีการกระทำที่กลายเป็นแบบแผนควบคุมพฤติกรรม กฎ กติกา ข้อบังคับ ให้เป็นไปตามมาตรฐานของสังคมที่ยอมรับกันมา

แนวคิดเกี่ยวกับทุนบรรทัดฐานทางสังคม ดังนี้

บรรทัดฐานทางสังคมจะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกในสังคมมีความคิดเห็นร่วมกันว่าการแสดงพฤติกรรมอย่างใดที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ ก็จะยอมรับและปฏิบัติกัน แต่ถ้าสมาชิกกลับมีความคิดเห็นว่าการแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ก็จะไม่นำมาปฏิบัติ และอาจเกิดการโต้แย้ง หรือคัดค้านกับการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นก็ได้ เมื่อมีการปฏิบัติหรือละเลยการปฏิบัติกันสืบมาเรื่อย ๆ ก็จะกลายเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติของสมาชิกของสังคม อันถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ โดยมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมายังคนรุ่นหลัง ซึ่งกระบวนการขัดเกลาทางสังคม จะทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดและการประพฤติของสมาชิกในสังคมได้ ดังนั้น บรรทัดฐานทางสังคมนั้นจะมีทั้งแนวทางให้ปฏิบัติตามกับแนวทางให้ละเว้น

การปฏิบัติตาม ในทางสังคมวิทยาจะเรียกสิ่งที่เป็นแนวทางที่ให้ละเลยต่อการปฏิบัตินี้ว่าข้อห้าม (Taboo) (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ม.ป.ป.)

ประเภทของบรรทัดฐานทางสังคม ดังนี้

โดยทั่วไปแล้วจะแบ่งบรรทัดฐานทางสังคม ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ม.ป.ป.)

ประเภทที่ 1 วิถีประชา (Folkways) หรือเรียกว่า วิถีชาวบ้าน หรือขนบประเพณี หมายถึงแนวทางในการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ทุกคนยอมรับแล้วปฏิบัติกัน โดยทั่วไปจนเกิดความเคยชินเป็นปกติหรือปฏิบัติกันมา โดยทั่วไปการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้ความสะดวกสบายแก่สมาชิกในการปฏิบัติ เพราะสมาชิกไม่ต้องคิด หรือกังวลว่า จะปฏิบัติอะไร อย่างไร โดยวิถีประชาเป็นแนวทางปฏิบัติที่ไม่มีความสำคัญมากนักสำหรับสังคมในปัจจุบัน เพราะถ้าสมาชิกละเมิด หรือฝ่าฝืนก็จะไม่ก่อให้เกิดข้อขัดแย้ง หรือความเสียหายต่อสังคมรุนแรงแต่ประการใด ดังนั้น การละเมิด หรือฝ่าฝืน จึงได้รับการลงโทษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่น ได้รับความติฉินนินทา หรือได้รับการหัวเราะเยาะเย้ย เป็นต้น โดยตัวอย่างของวิถีประชา ได้แก่ การยกมือไหว้ที่กทายกัน ในสังคมไทย การแต่งกายที่เหมาะสมกับโอกาสต่าง ๆ และการใช้ภาษาพูดที่สุภาพไพเราะ เป็นต้น ซึ่งวิถีประชายังแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้แก่

1) กลุ่มที่ 1 สมัยนิยม (Fashion) หมายถึง การแสดงออกของสมาชิกตามสมัยนิยม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งนานพอสมควรแต่ในที่สุดก็จะเสื่อมความนิยมลงไป และอาจมีความนิยมใหม่ขึ้นมาแทนที่ สมัยนิยมมักจะเกี่ยวกับความนิยมในเรื่องการแต่งกาย หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ชุดพื้นเมืองที่ใช้พีชในการตัดเย็บ เครื่องประดับจากฝีมือหัตถกรรมในชุมชน

2) กลุ่มที่ 2 ความนิยมชั่วคราว (Fad) หมายถึง การแสดงออกของสมาชิกตามความนิยม แต่จะมีช่วงระยะเวลาในการแสดงออกสั้น ๆ ก็จะเสื่อมไป เช่น การสื่อสารด้วยภาษาแสดงต่าง ๆ

3) กลุ่มที่ 3 ความคลั่งไคล้ (Craze) หมายถึง การแสดงออกตามความนิยม โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลว่าเป็นเพราะเหตุใด จึงต้องนิยม หรือปฏิบัติเช่นนั้น อย่างเช่น การคลั่งไคล้ในผ้าทอพื้นเมืองจากวัตถุดิบที่เป็นพีชต่าง ๆ

4) กลุ่มที่ 4 งานพิธี (Ceremonies) หมายถึง การแสดงออกเพื่อแสดงให้เห็นถึงความมีเกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความมีหน้ามีตาของตนเอง โดยมักจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของบุคคล เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวชนาค งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น

5) กลุ่มที่ 5 พิธีการ (Rites, Rituals) หมายถึง พิธีการที่จัดทำขึ้น โดยบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด หรือพิธีการที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ต้องมีขั้นตอนในการปฏิบัติวางไว้อย่างแน่นอนและมีจุดมุ่งหมาย หรือแนวทางปฏิบัติเป็นไปตามความต้องการของสังคม

6) กลุ่มที่ 6 มารยาทสังคม (Etiquette) หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่มีความเหมาะสมกับบุคคล เวลา และสถานที่ เช่น มารยาทในการแต่งกาย มารยาทในการรับประทานอาหาร และมารยาทในการต้อนรับแขก เป็นต้น

ประเภทที่ 2 จารีต (Mores) หรือเรียกว่า กฎแห่งศีลธรรม หรือวินัยแห่งจรรยา เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่อ้างกฎศีลธรรมทางศาสนา และค่านิยมของสังคมในการกำหนดความผิดถูกของการปฏิบัติ มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพและทรัพย์สินของสังคมมากกว่าวิถี ประชาสังคม จึงมีการบังคับให้สมาชิกปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ถ้าสมาชิกในสังคมไม่ปฏิบัติตามก็จะเกิดผลเสียหายต่อสังคมมาก จึงมีการลงโทษผู้ละเมิด หรือฝ่าฝืนอย่างรุนแรง อย่างเช่น การสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียว ซึ่งในสังคม นอกจากมีแนวทางในการปฏิบัติแล้ว ยังมีข้อห้ามปฏิบัติ (Taboos) อีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อความเป็นระเบียบในการปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น

ประเภทที่ 3 กฎหมาย (Law) หมายถึง คำสั่ง หรือข้อห้ามของรัฐที่กำหนด หรือควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงาม และจะต้องมีการบังคับให้ปฏิบัติตาม โดยมีกำลังเจ้าหน้าที่ หรืออำนาจของรัฐอย่างเป็นทางการคอยควบคุมตรวจตราดูแลในการปฏิบัติของสมาชิกในสังคมอีกด้วย

งานวิจัยเกี่ยวกับทุนบรรทัดฐานทางสังคม มีสาระสำคัญ ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐานที่ว่าทุนบรรทัดฐานทางสังคมเป็นหนึ่งในปัจจัยทุนสังคมขององค์กร มีดังต่อไปนี้

นงนุช ศรีสุข (2563) ศึกษา เรื่อง ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว การศึกษารั้ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว จำนวน 58 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน คือ การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า ทุนทางสังคมของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านบรรทัดฐานทาง

สังคม ความไว้นือเชื่อใจ และเครือข่าย ส่วนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านทรัพยากร ส่วนผลการวิจัยทุนทางสังคม พบว่า ด้านบรรทัดฐานทางสังคม ด้านความไว้นือเชื่อใจ และด้านเครือข่าย ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วทัญญู ใจบริสุทธิ์ และจิตสุภา กิติผดุง (2564) ศึกษา เรื่อง ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุทรไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุทรไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ควบคู่ไปกับการวิจัยเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดทุนทางสังคม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้นำและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุทรไพรลาดใหญ่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วบรรยายวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ภัยคุกคามจากการพัฒนาเป็นสาเหตุของการดึงคุณค่าจากเกลือในฐานะของทุนภายในชุมชนมาพัฒนาเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามภายในชุมชนลาดใหญ่ยังมีทุนทางวัฒนธรรมอีกหลายอย่างที่กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนยังไม่ได้นำมาพัฒนา ต่อมา 2) ปัจจัยสาเหตุของทุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจ บรรทัดฐานการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน และเครือข่ายมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ศักยภาพผู้นำ โครงสร้างเชิงสถาบัน และบรรทัดฐานความพอเพียง และ 3) ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ศักยภาพผู้นำ โครงสร้างเชิงสถาบัน และบรรทัดฐานความพอเพียง เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุทรไพรลาดใหญ่

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทุนบรรทัดฐานทางสังคมเป็นปัจจัยย่อยของทุนสังคมที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าทุนบรรทัดฐานทางสังคมมาใช้ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทุนความไว้วางใจ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะขอนำเสนอนิยาม แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องความไว้วางใจ ซึ่งความสอดคล้องกับทุนความไว้วางใจ เพราะความไว้วางใจในชุมชนด้วยกันย่อมต้องเกิดความไว้วางใจกันและกัน อันนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

คำนิยามของความไว้วางใจ มีดังนี้

พรทิพย์ เกษรานนท์ (2552) ได้ให้ความหมายของความไว้วางใจ หมายถึง ความเชื่อที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้มีให้กับบุคคลอื่นว่า บุคคลนั้นจะซื่อสัตย์ต่อเขาไม่ทำร้าย หรือเอาเปรียบเขา ถือเป็นปัจจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน และเกิดความตั้งใจที่จะทำสิ่งดี ๆ ให้กัน ให้ความร่วมมือในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยใจจริงและเกิดความภักดีต่อกัน

ธัญนันท์ บุญอยู่ (2562) ได้ให้ความหมายของความไว้วางใจ หมายถึง การที่บุคคลมีทัศนคติที่ดีสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในองค์กรร่วมกันในทิศทางบวก และสามารถสร้างความเต็มใจร่วมกันที่จะกระทำ หรือดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ภายในองค์กรให้สำเร็จผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นพพล นพรัตน์ (2563) ได้ให้ความหมายของความไว้วางใจ หมายถึง ความเชื่อมั่นที่เรามีต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลว่า เขาหรือพวกเขาเหล่านั้นมีเจตนา มีการกระทำ และการแสดงออกในทิศทางเหมาะสม เป็นไปตามที่เราคาดหวังไว้ในแต่ละ โอกาส ซึ่งทำให้เรามั่นใจว่าสามารถคาดการณ์ผลลัพธ์ของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้

เมเยอร์, เดวิส และชอร์วแมน (Mayer, Davis, & Schoorman, 1995) ได้ให้ความหมายของความไว้วางใจ หมายถึง ความตั้งใจที่กระทำต่อผู้อื่นบนพื้นฐานความคาดหวังเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล ภายใต้เงื่อนไขของความเลื่อมใสและการพึ่งพากัน

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของความไว้วางใจ หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเกิดความเชื่อ ทัศนคติที่ดี และเชื่อมั่นต่อบุคคลอื่น ๆ ด้วยความรู้สึกอันดีต่อกันและทำสิ่งที่ดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างตั้งใจแน่วแน่ เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความไว้วางใจ มีสาระสำคัญ ดังนี้

ลูห์แมนน์ (Luhman, 1979) ได้ทำการเสนอแนวคิดความไว้วางใจ จนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางถึงรูปแบบความไว้วางใจ คือ

รูปแบบที่ 1 ความไว้วางใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Trust) เป็นความไว้วางใจในผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำ

รูปแบบที่ 2 ความไว้วางใจในระบบ (System Trust) เป็นความไว้วางใจในองค์กรโดยภาพรวม

ทฤษฎีของเขามองว่าความไว้วางใจถือเป็นตัวแทนของระดับความมั่นใจของบุคคลหนึ่งที่มีต่อผู้อื่นในการกระทำที่เป็นธรรม มีจริยธรรม และสามารถพยากรณ์ได้ โดยผลงานของ ลูห์แมนน์ (Luhmann) ได้ให้ความสำคัญกับความไว้วางใจในองค์กร (Organization Trust) เป็นระบบขององค์กรที่แสดงถึงการยอมรับคุณค่าและเป้าหมายขององค์กร รวมถึงความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะอยู่ร่วมกับองค์กร ซึ่งลูห์แมนน์ (Luhmann) ได้จำแนกความไว้วางใจของบุคคลออกจากความไว้วางใจในองค์กร แม้เขาจะเสนอว่าความไว้วางใจก่อให้เกิดกรอบของการปฏิสัมพันธ์ที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากบุคคลและระบบสังคม จึงได้จำแนกความไว้วางใจ คือ ความไว้วางใจระหว่างบุคคลที่เป็นการวัดประเมินความไว้วางใจในผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำ และความไว้วางใจในระบบ (ความไว้วางใจในองค์กร) เป็นการวัดประเมินความแตกต่างของความไว้วางใจในองค์กร และความไว้วางใจในผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำ โดยจะสามารถอธิบายลักษณะความแตกต่างของการรับรู้พนักงานต่อความไว้วางใจได้อย่างครอบคลุม และในการศึกษาความไว้วางใจทั้ง 2 มิติ นับเป็นปัจจัยในการส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในองค์กร การมีปฏิสัมพันธ์อย่างเสมอภาคระหว่างผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตาม และผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำ ย่อมส่งผลถึงความไว้วางใจในผู้บังคับบัญชา หรือผู้นำ ถือเป็นแก่นของสัมพันธภาพทั้งหลายที่ช่วยยึดเหนี่ยวบุคคลให้อยู่ร่วมกันได้ด้วยความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย บรรยากาศของความไว้วางใจที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตาม และผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำ ในหน่วยงานจะทำให้ทุกคนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ทั้งนี้ ตามแนวคิดความไว้วางใจของลูห์แมนน์ (Luhmann) สามารถสรุปได้ (รัชพล ถิ่นพรกุล, 2561) ดังนี้

ประการที่ 1 ความไว้วางใจ ประกอบด้วย ความไว้วางใจในผู้บังคับบัญชา หรือผู้นำ และความไว้วางใจในองค์กร

ประการที่ 2 ความไว้วางใจ เป็นการแสดงถึงการมีสัมพันธภาพที่เหนียวแน่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวให้บุคคลมาอยู่ร่วมกัน และทำงานกันดีเป็นปกติ

ประการที่ 3 บรรยากาศของความไว้วางใจที่เกิดขึ้นจะทำให้บุคคลมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นทั้งยังมีส่วนร่วมในการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้

การนำแนวคิดความไว้วางใจของลูห์แมนน์ (Luhmann) สามารถไปประยุกต์ใช้ในการทำงานด้วยการสร้างบรรยากาศในการทำงานให้เกิดความไว้วางใจในตัวผู้บังคับบัญชาหรือผู้ตาม และตัวองค์กรเอง เมื่อเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ก็ย่อมแสดงถึงการมีสัมพันธภาพที่ดีและเหนียวแน่น สามารถทำงานร่วมกันดีเป็นปกติ ดังนั้น ความไว้วางใจเหล่านี้มีความสำคัญ

และความจำเป็นในการมีส่วนร่วมในการทำงาน ตั้งใจทำงานของคนในองค์กร เพื่อให้เกิดผลปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และบรรลุเป้าหมายขององค์กรในที่สุด (รัชพล ลิ้มพรกุล, 2561)

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับความไว้วางใจ มีสาระสำคัญ ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐานที่ว่าทุนความไว้วางใจเป็นหนึ่งในปัจจัยทุนสังคมขององค์กร มีดังต่อไปนี้

ธัญนันท์ บุญอยู่ (2562) ศึกษา เรื่อง อิทธิพลของความไว้วางใจและการแบ่งปันความรู้ ในฐานะปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาสู่ผลการปฏิบัติงานของพนักงานวิสาหกิจขนาดย่อมของอุตสาหกรรมผลิตเซรามิกในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ทุนทางจิตวิทยา ความไว้วางใจ การแบ่งปันความรู้ และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน และ 2) ความไว้วางใจและการแบ่งปันความรู้ที่เป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงทุนทางจิตวิทยาสู่ผลการปฏิบัติงานของพนักงานวิสาหกิจขนาดย่อมของอุตสาหกรรมผลิตเซรามิกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานวิสาหกิจขนาดย่อมของอุตสาหกรรมผลิตเซรามิกในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 100 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน คือ การวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วยโปรแกรม SmartPLS 2

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ช่วงอายุ 41 – 50 ปี สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีระยะเวลาปฏิบัติงาน มากกว่า 10 ปี และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 5,001 – 10,000 บาท โดยทุนทางจิตวิทยา ความไว้วางใจและการแบ่งปันความรู้ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และผลการวิจัยปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงทุนทางจิตวิทยาสู่ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน พบว่า อิทธิพลของความไว้วางใจและการแบ่งปันความรู้เป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาสู่ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยมีค่าผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่าง เท่ากับ 0.202 และขอบเขตบน เท่ากับ 0.479 ซึ่งผลลัพธ์ของการศึกษาที่แตกต่างกันสามารถสร้างผลการปฏิบัติงานที่ต้องอาศัยเจตคติทางจิตใจให้เกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมกันเพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพ

จงพีชน์ จันทรธา (2563) ศึกษา เรื่อง ความไว้วางใจกับความสำเร็จของคลัสเตอร์ด้านการแปรรูปอาหาร กรณีศึกษาตำบลท่าสุด จังหวัดเชียงราย การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการจัดคลัสเตอร์ของชุมชนตำบลท่าสุด จังหวัดเชียงราย และ 2) เงื่อนไขด้านความไว้วางใจ

ที่ส่งเสริมความสำเร็จและความเข้มแข็งของคลัสเตอร์ในชุมชนตำบลท่าสุต จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 36 ราย วิเคราะห์ด้วยการตีความ การเชื่อมโยงทั้งเชิงเหตุผลทางทฤษฎีและบริบท

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการจัดคลัสเตอร์ของชุมชนตำบลท่าสุต สมาชิกมีการร่วมมือพึ่งพิงช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน เชื่อมโยงกัน ปრაกฏให้เห็นทั้งแนวตั้งและแนวนอน ส่วนเงื่อนไขที่ส่งเสริมความไว้วางใจในกลุ่มเครือข่ายคลัสเตอร์ให้ประสบความสำเร็จและเข้มแข็งของกลุ่มคลัสเตอร์ พบว่า เกิดจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมเดิมของชุมชน ลักษณะการก่อเกิดของกลุ่มมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อแก้ปัญหาของกลุ่มเครือข่าย และที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย รวมถึงผู้นำมีความซื่อสัตย์ มีความรู้ มีความสามารถ โดยใช้หลักการนำความห่วงใยเอาใจใส่กัน (Care) การแบ่งปัน (Share) และเป็นธรรม (Fair) และมีระบบที่บริหารจัดการอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญ นอกจากนี้ ความไว้วางใจเป็นพื้นฐานในการช่วยเหลือพึ่งพากันระหว่างสมาชิกในกลุ่มและระหว่างกลุ่มคลัสเตอร์ และเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาคลัสเตอร์แปรรูปอาหารให้ขับเคลื่อนไปด้วยกันตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทุนความไว้วางใจเป็นปัจจัยย่อยของทุนสังคมที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกนำทุนความไว้วางใจมาใช้ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ทุนเครือข่าย

คำนิยามของทุนเครือข่าย มีดังนี้

อนุก นาคะบุตร (2533) ได้ให้ความหมายของเครือข่าย หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลในชุมชน บุคคลระหว่างชุมชน กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนกับชุมชน โดยยึดหลักตามขอบเขตพื้นที่ ประเด็นปัญหาและสถานภาพทางสังคม โดยไม่แยกกระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การเรียนรู้และการปฏิบัติ เนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหนึ่งเดียว

ปาน กิมปี (ม.ป.ป., อ้างถึงใน รุ่งโรจน์ เพชรบูรณิณ, 2546) ได้ให้ความหมายของเครือข่าย หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล หรือ กลุ่มบุคคล จนเกิดปฏิสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนสิ่งของ หรือข้อมูลข่าวสารขึ้นมา ซึ่งจะมีวงกว้างมากน้อยแค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์และการเชื่อมโยงของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล

กลุทัต หงส์ชยางกูร และปรัชญานันท์ เทียงจรรยา (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของเครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงของคน กลุ่มของคน หรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยน

ข่าวสารร่วมกัน หรือการทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้เป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

มาริน และเวลส์แมน (Marin & Wellman, 2011) ได้ให้ความหมายของเครือข่าย หมายถึง กลุ่มของสมาชิกเครือข่าย (Nodes) ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน โดยมีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความเป็นเพื่อน ญาติพี่น้อง ผู้ร่วมงาน การพูดคุย การให้คำแนะนำ การให้ความไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารผ่านอีเมล (E-mail) และสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) การให้ความร่วมมือ ความเป็นผู้แต่งร่วม และการอ้างอิงผลงานวิจัย เป็นต้น

จากคำนิยามข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของเครือข่ายในรูปแบบของทุนเครือข่าย หมายถึง การรวมกันเป็นกลุ่มกับกลุ่ม หรือชุมชนกับชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และสิ่งของที่มีมูลค่า รวมทั้งการให้คำแนะนำและความไว้วางใจระหว่างกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานของกลุ่ม หรือชุมชนเป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จร่วมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับทุนเครือข่าย มีรายละเอียด ดังนี้

เครือข่ายทางสังคมถือเป็นทุนสังคม (Social Capital) ที่จะเพิ่มความสำเร็จให้แก่ตัวบุคคล และองค์กร ความสัมพันธ์ที่ดีทำให้บุคคลในองค์กรมีการเชื่อมโยงประสานงานกันดีขึ้น ทั้งยังสามารถดึงทรัพยากรของแต่ละองค์กรมาประสานเชื่อมโยงกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเครือข่ายที่เกิดขึ้นอยู่ในหลายลักษณะตามมิติต่าง ๆ (กลุ่ตัก หงส์ชยางกูร และปรัชญานันท์ เทียงจรรยา, ม.ป.ป.) ดังต่อไปนี้

มิติที่ 1 เครือข่ายตามพื้นที่ดำเนินการ เช่น เครือข่ายเกษตรกรปลูกชาจังหวัดเชียงใหม่ เครือข่ายปลูกฝ้ายจังหวัดลำปาง

มิติที่ 2 เครือข่ายตามประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เครือข่ายข้าวไร่

มิติที่ 3 เครือข่ายอาชีพ หรือ สถานภาพสังคม เช่น เครือข่ายอาสาสมัครชุมชน เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่ายวิชาการ เครือข่ายธุรกิจ

มิติที่ 4 เครือข่ายตามรูปแบบโครงสร้าง หรือความสัมพันธ์ ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยแนวตั้งเป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน เช่น เครือข่ายเกษตรและสหกรณ์ ในส่วนเครือข่ายแนวนอน เป็นเครือข่าย

ที่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายเท่าเทียมกัน เช่น เครือข่ายศูนย์ประสานงานภาคีพัฒนาจังหวัด

คุณลักษณะของเครือข่ายที่ดี มีดังนี้

บอยซ์เซเวียน (Boussevain, n.d., อ้างถึงใน ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2533) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของเครือข่ายที่ดี มีดังนี้

ประการที่ 1 ต้องเป็นการปฏิบัติงานแบบดาวกระจายไม่รวมศูนย์ตัวศูนย์กลาง คือ ผู้ประสานงาน

ประการที่ 2 องค์กรสมาชิกมีความเท่าเทียม

ประการที่ 3 มีความไว้วางใจกันและกัน

ประการที่ 4 มีการสื่อสารหลายทาง

ประการที่ 5 มีกิจกรรมร่วมกันที่ต่อเนื่องเป็นผลประโยชน์โดยได้รับความร่วมมือจากสมาชิก

ประการที่ 6 มีการประสานงานทั้งแนวนอนและแนวตั้ง

ประการที่ 7 มีแกนกลางที่มีประสิทธิภาพ

รูปแบบของเครือข่าย มีดังนี้

รูปแบบของเครือข่ายพิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกและแกนกลาง ประสานเครือข่ายมี 3 รูปแบบ (ประพนธ์ ช่วงภูศิริ, ม.ป.ป., อ้างถึงใน รุ่งโรจน์ เพชรบูรณิน, 2546) คือ

รูปแบบที่ 1 แบบรวมศูนย์ จะเป็นเครือข่ายที่องค์กร หรือ กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิก มีความร่วมมือประสานงาน และมีความสัมพันธ์กับกลุ่มแกนกลางสูง ความเป็นเครือข่ายกันระหว่างสมาชิกมีน้อยมากหรือไม่มีเลย

รูปแบบที่ 2 แบบกระจาย เป็นเครือข่ายขององค์กรแกน หรือกลุ่มแกนกลาง ตลอดจนสมาชิก มีการติดต่อสื่อสาร ประสานงานร่วมมือซึ่งกันและกัน กระจายการประสานงานเชื่อมประสานสัมพันธ์กันในระหว่างสมาชิกด้วยกันและกับกลุ่มแกน โดยกลุ่มแกนจะคอยทำหน้าที่เฝ้าอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่สมาชิก

รูปแบบที่ 3 แบบกระจายเชิงซ้อน เป็นเครือข่ายกระจายที่สมาชิกเครือข่าย สามารถติดต่อประสานงานความร่วมมือซึ่งกันและกัน และขยายการติดต่อไปยังกลุ่ม หรือองค์กรอื่น ๆ โดยกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน มีลักษณะเป็นเครือข่ายเชิงซ้อน ซึ่งกลุ่มแกนหรือองค์กรแกนจะมีผู้ประสานงานหรือเลขานุการเครือข่ายหลายคน

แนวทางการสร้างเครือข่าย มีดังนี้

ฟูไท วงศ์อนุตรโรจน์ (2544) พบว่า แนวทางการสร้างพัฒนาเครือข่าย ประกอบด้วย ความสัมพันธ์แบบเครือข่าย เพื่อนบ้าน และกลุ่มเพื่อนฝูง ความสัมพันธ์ผ่านกระบวนการประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ผ่านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรม และ โครงสร้าง ช่องทางการติดต่อสื่อสาร กลายเป็นรากฐานที่สำคัญนำไปสู่ความร่วมมือในชุมชน และความสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ นี้ ได้พัฒนาไปสู่กลุ่มที่เป็นทางการมากขึ้น ในการสร้างความสัมพันธ์กับภายนอกพบว่า เครือข่ายความสัมพันธ์ของบุคคลดังกล่าวที่จะเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลองค์กร หรือหน่วยงานภายนอกกับชุมชน มีการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมของชุมชน สามารถแยกพิจารณาระดับความสัมพันธ์ออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นฐานความสัมพันธ์ของชุมชน ชั้นกลุ่มต่าง ๆ หรือพลเมืองที่ตื่นตัว ชั้นกลาง หรือแกนนำมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายทางสังคมของชุมชน คือ ฐานความสัมพันธ์ที่หลากหลาย สถานภาพของแต่ละกลุ่มและบุคคล ผู้นำภูมิศาสตร์และทรัพยากร ศูนย์รวมจิตใจและสำนึกร่วมของคนในชั้นคม โครงสร้างและช่องทางการสื่อสาร ธรรมเนียมประเพณี ผลประโยชน์ร่วมกันกับความเข้าใจของคนในชุมชนและกระแสด้านความคิดในสังคม

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับทุนเครือข่าย มีดังนี้

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทดสอบและสนับสนุนถึงสมมติฐานที่ว่าทุนเครือข่ายเป็นหนึ่งในปัจจัยทุนสังคมขององค์กร มีดังต่อไปนี้

ฉันทชา ฉัฐโชติกิน, อนุวัติ กระสังข์ และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง (2562) ศึกษา เรื่องกระบวนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลไร่จึง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลไร่จึง 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับกระบวนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตำบลไร่จึง และ 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อกระบวนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชนตำบลไร่จึง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลไร่จึง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 180 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ในส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 ราย แบบตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนของตำบลไร่จึง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกระบวนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน

พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับสูง จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหา อุปสรรค คือ ขาดการผลักดันในการสร้างคนรุ่นใหม่ สมาชิกยังขาดองค์ความรู้ในการดำเนินการ ไม่มีแหล่งเงินทุน เพื่อมาสนับสนุน สถานที่การดำเนินงานเป็นพื้นที่เอกชนทำให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการ และยังมี การเปลี่ยนผังเมืองจากที่ดินประเภทการเกษตรเป็นที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ทำให้เกิดมลพิษ สภาพภูมิอากาศปัจจุบันแปรปรวน ส่งผลให้ผลผลิตน้อยลง ตลอดจนขาดการยกระดับผลิตภัณฑ์ เดิมของชุมชน เพื่อพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ทำให้ความสนใจในผลิตภัณฑ์ชุมชนลดลง

จินดา ชำรงอารีย์กุล (2564) ศึกษา เรื่อง บทบาทเครือข่ายทางสังคมที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอายุวัฒนะ ตำบลเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโครงสร้างการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนยาสมุนไพร อายุวัฒนะ และ 2) ศึกษาบทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่มีต่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยาสมุนไพร อายุวัฒนะ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึกแบบ กึ่งโครงสร้าง โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 ราย ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ตัวแทนบริษัทท่องเที่ยวโดยชุมชน และครูสอนดนตรี

ผลการวิจัย พบว่า 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอายุวัฒนะมีการจัดโครงสร้างกลุ่ม ที่ชัดเจน รูปแบบการบริหารกลุ่มมีความโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณภายในกลุ่มเป็นไปตาม ข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม และ 2) ด้านเครือข่ายทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อการเติบโต และคงอยู่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอายุวัฒนะแบ่งได้เป็น 3 เครือข่าย ได้แก่ เครือข่าย ภาครัฐมีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมกลุ่ม พร้อมทั้งช่วยให้แนวทางการทำงานของกลุ่มเป็นไป ตามมาตรฐาน เครือข่ายภาคเอกชนมีบทบาทในการส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายยาลูกกลอน สมุนไพร รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ ส่วนเครือข่ายภาคประชาชนและหน่วยงาน การศึกษามีบทบาทในการทำองค์ความรู้ทางวิชาการเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่ม

ดังนั้น จากการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าทุนเครือข่าย เป็นปัจจัยย่อยของทุนสังคมที่มีความสำคัญนำไปสู่เป้าหมาย หรือความสำเร็จของการดำเนินงาน ในวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกนำทุนเครือข่ายมาใช้ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เพื่อความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

สามารถนำเสนอคำนิยามและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนได้ ดังต่อไปนี้

คำนิยามของความยั่งยืน

เว็บไซท์จีคิว ไทยแลนด์ (GQ Thailand, 2566) ได้ให้นิยามของความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน ในขณะที่ไม่ทำให้ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลังลดน้อยลง

พรพรหม สุธาธร (2566) ได้ให้นิยามของความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน โดยไม่ทำให้การตอบสนองความต้องการของคนรุ่นถัดไปนั้นลดลงได้ กล่าวคือ สิ่งใดที่เราสามารถมีได้ในวันนี้ คนรุ่นหลังเองก็ต้องสามารถมีได้เช่นเดียวกัน

บริษัท เสนาดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) (2566) ได้ให้นิยามของความยั่งยืน หมายถึง การคิดเพื่อพัฒนาความยั่งยืนเพื่อลดผลกระทบกับทุกคนในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตดีและสิ่งแวดล้อมน่าอยู่แบบระยะยาวไปถึงคนรุ่นต่อไปในอนาคต

ดังนั้น จึงสรุปนิยามความยั่งยืนในบริบทวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การพัฒนาสินค้าและบริการของกิจการชุมชนให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันเรื่อยมา จนถึงคนรุ่นใหม่โดยไม่ลดน้อยลง รวมถึงส่งต่อไปให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสิ่งแวดล้อมรอบตัวน่าอยู่ตลอดไป

แนวคิดเกี่ยวกับความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นคำศัพท์ของการพัฒนาที่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ด้วยสาเหตุของความกดดันที่เกิดจากความไม่สมดุลของการเร่งรัดพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การลงทุน และการใช้วัตถุดิบจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ขอบเขต โดยเป็นการพัฒนาที่มาจากแนวคิดการพัฒนาที่เน้นคุณภาพ ระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล ซึ่งในมิติทางเศรษฐกิจนั้น มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ เพื่อลดการปล่อยมลพิษให้อยู่ในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายได้ ในด้านสังคมเน้นการส่งเสริมองค์ความรู้และบทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ทัศนชัย ศิริวรรณ, 2564)

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดและแนวทางการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนและชุมชนให้ดีขึ้น โดยไม่เอนเอียงไปทางวัตถุนิยมจนลืมการพิจารณาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ แต่ควรจะผสมผสานกลมกลืนไปกับการพัฒนา การบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคม (อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2548) ซึ่งในระยะเวลากว่า 20 ปี ได้มีผู้ให้ความสนใจในด้านความยั่งยืนของการพัฒนา (Sustainable Development) เป็นผลจากการพัฒนาที่ผ่านมาได้มุ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความเจริญเติบโตทางวัตถุที่ก่อให้เกิดปัญหาในการพัฒนาและปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายไปมากภายหลังการพัฒนาปัจจัยอื่นหลายด้าน (ทัศนชัย ศิริวรรณ, 2564)

ในปัจจุบันคำนิยามและความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะครอบคลุมด้วยหลักการที่สำคัญที่สุด 3 หลักการ คือ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2540)

หลักการที่ 1 การประเมินสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนมักให้ความสำคัญแก่การประเมินค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ด้วยเหตุผลที่ว่า ระบบนิเวศ คือ ระบบที่หล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์ ดังนั้น การรักษาธรรมชาติ ก็คือ การรักษาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ นั่นเอง

หลักการที่ 2 การขยายมิติของกาลเวลา แม้ว่าจะมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในช่วงระยะเวลา 5 ปี หรือ 10 ปี อย่างไรก็ตามการพัฒนานั้นควรคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของอนาคตคนรุ่นหลังต่อ ๆ ไปด้วย

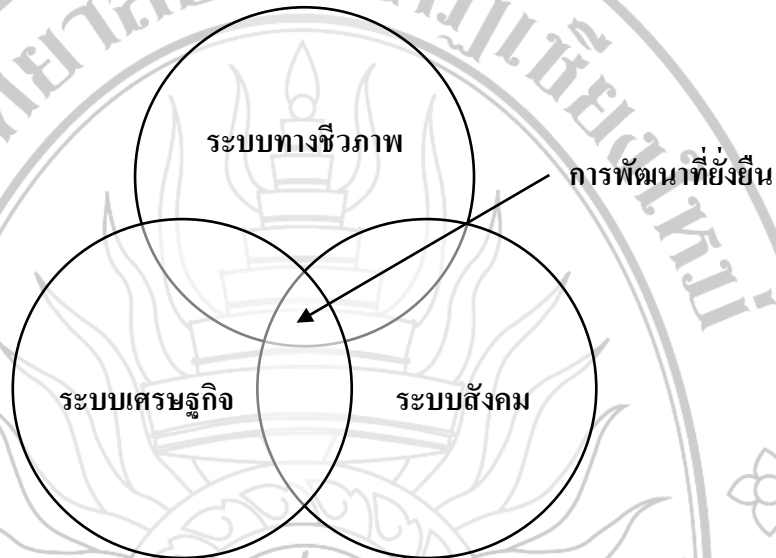
หลักการที่ 3 ความเสมอภาคและความยุติธรรม การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องเน้นความเท่าเทียมกันในสังคมและมุ่งตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนผู้ยากไร้และคนด้อยโอกาสในสังคม นอกจากนั้น ต้องคำนึงถึงการปฏิบัติอย่างยุติธรรมต่อคนรุ่นหลัง โดยให้พวกเขามีโอกาสและมีระดับความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับคนปัจจุบัน

ทั้งนี้ เป้าหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืน ในความหมายแบบกว้าง (บงกชมาศ เอกเอี่ยม, 2548) มีดังนี้

เป้าหมายที่ 1 มิติระบบทางชีววิทยา กล่าวคือ การนำไปสู่ความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic Diversity) ความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งความสามารถในการกลับคืนสู่สมดุล ในกรณีที่ถูกรบกวน หรือถูกใช้ไป (Resilience) และความสามารถในการให้ผลผลิตทางชีวภาพ (Biological Productivity) เพื่อความเพียงพอต่อการบริโภค

เป้าหมายที่ 2 มิติระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ การนำไปสู่การได้รับความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ การส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมกัน (Equity – Enhancing) มีสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น รวมทั้งความยุติธรรมและเท่าเทียมกันในการบริโภค และอุปโภคสินค้าและบริการ

เป้าหมายที่ 3 มิติระบบสังคม กล่าวคือ การนำไปสู่ความหลากหลายในวัฒนธรรม (Cultural Diversity) การมีสถาบันที่ยั่งยืนยาวนาน มีความเป็นธรรมทางสังคม และมีส่วนร่วมจากผู้คนต่าง ๆ ในสังคม รวมทั้งการอยู่อย่างมีความสุข ปลอดภัย และได้รับการปฏิบัติปกป้องดูแลรักษาสถาบันทางสังคมที่เท่าเทียมกันและทั่วถึง

ภาพที่ 2.9 : เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 ระบบ
ที่มา : บงกชมาศ เอกเอี่ยม, 2548

จากเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 ระบบ ที่กล่าวข้างต้นแล้ว ทำให้ มนตรี กรรพุมมาลย์ (2539) การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นเป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกันในการจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาทั้งในระดับชุมชน สังคม และความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 สิ่งแวดล้อมยั่งยืน (Environmental Sustainability) โดยคำนึงถึงปัจจัยทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological Diversity) และสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างประชากรและทรัพยากรธรรมชาติ และตระหนักถึงขีดความสามารถเฉพาะในพื้นที่ (Carrying Capacity) หรือความสามารถระดับสูงสุดของสิ่งแวดล้อมที่จะรองรับจำนวนประชากรได้อย่างต่อเนื่อง หากประชากรมากเกินไปก็จะเกิดมลภาวะความเสื่อมโทรมทางนิเวศ หรือการขาดดุลยภาพในธรรมชาติ จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์และความไม่ยั่งยืน

ด้านที่ 2 เศรษฐกิจยั่งยืน (Economic Sustainability) ประกอบด้วย นโยบายการพัฒนา เศรษฐกิจที่เหมาะสม การจัดสรรทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุด และสร้างความเสมอภาคในการ เข้าถึงทรัพยากร ตลอดจนการกระจายรายได้

ด้านที่ 3 วัฒนธรรมยั่งยืน (Cultural Sustainability) เป็นการให้ความสำคัญกับความ แตกต่างทางวัฒนธรรมของชาวบ้านและชุมชน โครงการพัฒนาต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้ สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านและชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดการยอมรับในแนวทางและ ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาได้

ด้านที่ 4 สังคมยั่งยืน (Social Sustainability) เกี่ยวข้องกับการกระจายรายได้อย่างเสมอ ภาคให้กับกลุ่มคนทุกระดับ ร่วมด้วยการคำนึงความเท่าเทียมกันทางเพศและเชื้อชาติ ด้วยการ สนับสนุนให้มีการลงทุนด้านบริการ โครงสร้างขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา และการสาธารณสุข

ด้านที่ 5 การเมืองยั่งยืน (Political Sustainability) กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับความมั่นคง ปลอดภัยของประชาชนส่วนรวม เน้นความเท่าเทียมและการมีสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น การทำประชาพิจารณ์ การใช้สิทธิ์เลือกตั้งการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

ดังนั้น การพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องเป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ คนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการพัฒนาของคนรุ่นใหม่ในอนาคต ลดลง หรือไม่เป็นการทำลายต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติ โดยมีรูปแบบของการพัฒนาที่ประกอบ ไปด้วยความสมดุลระหว่าง 3 ระบบ ได้แก่ เป้าหมายระบบทางชีววิทยา หรือสิ่งแวดล้อม เป้าหมาย ระบบเศรษฐกิจ และเป้าหมายระบบสังคมแล้ว ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของ การการนำทุนมนุษย์และทุนสังคม การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในรูปของวิสาหกิจชุมชน นำมากำหนดแนวทางความยั่งยืนให้แก่วิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ที่เป็นวิสาหกิจที่ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติในการสร้างสินค้าและบริการ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและ สังคมให้เกิดความยั่งยืนแก่รุ่นลูกหลานในอนาคตต่อไป

ดังนั้น ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนข้างต้นจะเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมได้นั้นก็ต่อเมื่อ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านั้น ๆ มีความเข้มแข็งนั่นเอง ทั้งนี้ มีนักวิชาการต่าง ๆ ได้นำเสนอคำนิยาม และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

คำนิยามของชุมชนเข้มแข็ง

ดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว และวิชญา ปาณบุญฉั่ง (2541) ได้ให้นิยามของชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่คนในชุมชนมีความสุข ครอบครัวยุบอุ่น เศรษฐกิจมั่นคง สิ่งแวดล้อมยั่งยืน อันเป็น ผลลัพธ์จากสถานะพื้นฐาน โดยเริ่มตั้งแต่วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ การรวมพลังชุมชนในการ ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และวิถีดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น

นพดล เหล่ากอ (2555) ได้ให้นิยามของชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมือง หรือชนบท รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้ การจัดการ และการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของชุมชน แล้วถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อผู้ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ

จารุวรรณ แก้วมะโน (2556) ได้ให้นิยามของชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่ตระหนักถึงศักยภาพของตน สามารถรวบรวมและดึงเอาทุนทางสังคมและทรัพยากรอันหลากหลายที่ตนมีอยู่มาเป็นฐานของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ โดยการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ นั้น จะริเริ่มจากชุมชนเองที่ให้ความร่วมมือ หรือพึ่งพาอาศัยกัน

นงนุช ศรีสุข (2563) ได้ให้นิยามของชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ความสามารถพลิกฟื้นความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพอเพียงให้คงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสทุนนิยมที่แทรกเข้ามาในหมู่บ้านชุมชนต่าง ๆ

ดังนั้น จึงสรุปนิยามชุมชนเข้มแข็งในบริบทวิสาหกิจชุมชน หมายถึง ชาวบ้านภายในชุมชนของเมืองต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงศักยภาพและความสามารถในการรวบรวมทุนมนุษย์ ทุนสังคม และทรัพยากรอันมากมายที่ตนมีอยู่ ร่วมมือกันสร้างองค์กรที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมขึ้นมา เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้ มีความมั่นคง มีความยั่งยืนของตัวเอง ภายใต้ระบบทุนนิยมที่เข้าแทรกซึมในชุมชนของตน

แนวคิดเกี่ยวกับของชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็ง (Community Strengthening) เกิดจากการที่ประชาชนภายในชุมชนต่าง ๆ ของตัวเมือง หรือตัวชนบท มารวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน (Community Organization) ซึ่งมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของชุมชนแล้ว ถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อผู้ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน และเครือข่าย หรืออื่น ๆ ที่มีการแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันและความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจจะพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เพราะเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2565)

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2565) ประกอบด้วย

ลักษณะที่ 1 สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

ลักษณะที่ 2 สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน

ลักษณะที่ 3 มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิตของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดโอกาสให้สมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใสและพร้อมที่จะให้ตรวจสอบได้

ลักษณะที่ 4 สมาชิกทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน

ลักษณะที่ 5 สมาชิกทุกคนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

ลักษณะที่ 6 มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งพาตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อทุกคนในสมาชิกชุมชน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน การพึ่งพาช่วยเหลือจากภายนอก โดยเป็นพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

ลักษณะที่ 7 มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจจะเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐราชการ องค์กรภาคเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

สมพันธ์ เตชะอธิก, วิเชียร แสงโชติ, มานะ นาคำ และอกนิษฐ์ ป้องภัย (2540) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย

องค์ประกอบที่ 1 การมีอุดมการณ์ร่วม กล่าวคือ การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนร่วมกันและยอมรับในอุดมการณ์และทิศทางการพัฒนา ซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญในการยึดเหนี่ยวการรวมกลุ่มหรือ องค์กรไว้

องค์ประกอบที่ 2 การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยมีการจัดทำข้อตกลงในเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการพัฒนาร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 3 การมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นความพยายามขององค์กรชุมชนในการสร้างผลประโยชน์และกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมตัวขององค์กรชุมชน โดยมีการกระจายอย่างเป็นธรรม

องค์ประกอบที่ 4 ทรัพยากรบุคคล อันเป็นส่วนสำคัญขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านความคิด ศิลธรรม การประกอบอาชีพ การพูด การประสานงาน และผู้นำที่มีบาร์มี ผู้นำด้านต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีบทบาทและความสำคัญต่อองค์กรชุมชน

องค์ประกอบที่ 5 สมาชิกทั้งที่เป็นสมาชิกในองค์กรชุมชนและชาวบ้านทั่วไปที่ไม่เข้าร่วม แต่มีผลกระทบต่อองค์กรทั้งในด้านความร่วมมือ ข้อวิพากษ์วิจารณ์ และผลประโยชน์ร่วมของชุมชน

องค์ประกอบที่ 6 การบริหารจัดการ นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยในด้านการบริหารจัดการ ซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญ คือ การตัดสินใจร่วมกัน การจัดโครงสร้างองค์กรและกำหนดบทบาทหน้าที่ การกำหนดคกฏระเบียบ กำหนดคคกฏการร่วมกัน สถานที่ และทรัพยากรที่เป็นวัสดุและอุปกรณ์ การสื่อสารและการประสานงาน กระบวนการควบคุมตรวจสอบและการประเมินผล

องค์ประกอบที่ 7 กิจกรรม การมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องและมีประโยชน์ต่อองค์กร สมาชิก และชุมชน อันแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของการพัฒนาชุมชน

องค์ประกอบที่ 8 ทรัพยากรที่เป็นทุนและงบประมาณ เช่น ทรัพยากรในด้านความรู้ ประสบการณ์เทคโนโลยี ทรัพยากรในด้านการระดมทุนและงบประมาณ และการประสานทุนจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน จากองค์ประกอบดังกล่าว ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ รู้จักการจัดการกับตนเอง การมีจิตวิญญาณ และการมีสันติภาพในชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เนื่องจากการยกระดับความสามารถของคนในชุมชนในการคิด การวิเคราะห์ปัญหา การหาสาเหตุ การกำหนดทางเลือกของการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจทางเลือกในการแก้ไขปัญหา และสรุปบทเรียน เพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น โดยกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมในเรื่องการปลูกจิตสำนึกของคนให้มุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาและพึ่งพาตนเองได้ รวมถึงการพัฒนาความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นให้รับมือต่อการเปลี่ยนแปลงได้ (สีลาภรณ์ นาคทรพ, 2542) ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเผชิญปัญหาวิกฤติ (2542) ได้กล่าวถึง กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างจิตสำนึกของประชาชน กลุ่มหรือองค์กรให้มีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหาผลกระทบของวิกฤติ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถของผู้นำหมู่บ้าน ด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ การจัดทำแผนปฏิบัติการ และการดำเนินงานตามแผน การจัดเวทีประชาพิจารณ์ การวิเคราะห์ผลกระทบของวิกฤติที่มีต่อชุมชน วางแผน แก้ไขปัญหา ติดตาม การปฏิบัติ

ตามแผนและประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน รวมถึงการส่งเสริมเครือข่ายระหว่างหมู่บ้านในการ
ทำแผนร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาทัศนคติของหน่วยงานปกครองท้องถิ่น อันได้แก่ องค์การบริหาร
ส่วนตำบลหรือสภาตำบลให้เกิดการยอมรับ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไข
ปัญหาวิกฤติ และการเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือสภาตำบล
ในการบริหารจัดการกระบวนการแก้ปัญหาผลกระทบของวิกฤติ รวมถึงส่งเสริมบทบาทของ
องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ สภาตำบล ในการสนับสนุนกรรมการหมู่บ้านจัดเวทีการแลกเปลี่ยน
รับฟังความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ 3 การสนับสนุนการส่งเสริมศักยภาพของกรรมการหมู่บ้านและองค์การ
บริหารส่วนตำบล ด้วยการจัดตั้งกลุ่มแกนนำระดับตำบลให้สนับสนุนการบริหารจัดการพัฒนาและ
วิชาการความรู้ให้แก่คนในหมู่บ้าน การสร้างและพัฒนาเครือข่ายระหว่างกรรมการหมู่บ้าน องค์การ
บริหารส่วนตำบลหรือสภาตำบลให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการสนับสนุนศูนย์ข้อมูลของ
กรรมการพัฒนาชุมชนในการให้ข้อมูลแก่หมู่บ้านในการจัดทำแผน

ทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง มีสาระสำคัญ ดังนี้

ในประเด็นเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงในฐานะที่เป็น
ทางเลือกสำคัญของการพัฒนาชุมชน โดย นภากาศ หะวานนท์, เพ็ญศิริ จิระเดชากุล, สุรวุฒิ ปัดไธสง,
อุษณีย์ ธโนสุวรรณย์, โสมพรรณ ถิ่นว่อง, ศศิธร ศิริประเสริฐกุล, พิศมัย รัตนโรจนย์สกุล, พนารัช
ปรีดากรณ์, พรใจ ลีทองอิน, อภิชัย ศรีโสภิต, อัจฉรา วงศ์มงคล, ทศพร มณีศรีขำ, วันชัย ธรรมสัง
การ, จิรศักดิ์ สุขวัฒนา และฉัตรวีรณ องค์กรสิงห์ (2550) ได้เสนอทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็ง
ของชุมชน เพื่อนำมาใช้อธิบายความเข้มแข็งของชุมชน อันจะมีประโยชน์ต่อการที่ผู้วางนโยบาย
และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชน จะนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการประเมินความเข้มแข็งของชุมชน
ที่มีบริบทต่าง ๆ กัน ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวที่จะนำไปสู่การสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย 4 มิติ
ที่สำคัญ ได้แก่

มิติที่ 1 ด้านเศรษฐกิจ พิจารณาจากศักยภาพของชุมชนในการจัดระบบเศรษฐกิจที่เอื้อ
ให้สมาชิกในชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับการผลิต เพื่อการจำหน่าย คือ มีกลไกในการระดม
เงินทุนของชุมชน เพื่อเป็นสินเชื่อให้กับสมาชิกในชุมชน มีการจัดระบบการผลิตที่สามารถลด
ต้นทุนการผลิตทั้งในด้านการใช้เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถในการหาวัตถุดิบ
ที่มีคุณภาพและราคาถูก ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้
ให้มีความหลากหลาย เช่น การพัฒนาธุรกิจชุมชน การจัดการเรื่องการตลาด เป็นต้น

หากชุมชนปฏิบัติตามจนมีความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจจะส่งผลให้มีความกินดีอยู่ดี มีอำนาจต่อรองกับนายทุน มีอิสระในการจัดการทรัพยากรของชุมชน ไม่มีหนี้สิน มีทุนสำรองสำหรับกิจการสาธารณะและสวัสดิการของชุมชน การที่ชุมชนมีทรัพยากรเพียงพอกับการบริโภค การมีโอกาสเข้าถึงและใช้ทรัพยากรในชุมชน เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสิ่งที่มีค่าน้อยหรือไม่มีค่าของชุมชน การปลอดจากการพึ่งพิงของตลาดทุน และปัจจัยในการผลิตจากภายนอก เพื่อลดการพึ่งพิงให้เหลือน้อยที่สุด การขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม มีความสามารถในการจัดการระบบธุรกิจของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดการความเสี่ยงในการผลิต หรือมีความเสี่ยงน้อย

มิติที่ 2 ด้านสังคม พิจารณาจากการที่ชุมชนสามารถสร้างกลไกที่จะทำให้คนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีความผูกพันกับสมาชิกอื่น ๆ ภายในชุมชน โดยเฉพาะการดำรงรักษาการจัดระเบียบความสัมพันธ์แบบเดิมที่คนสามารถรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อช่วยเหลือกันในด้านแรงงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดระเบียบทางสังคมที่จะขจัดปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง หรือภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนได้ นอกจากนี้ ยังอาจดูได้จากความสามารถของชุมชนที่จะจัดระบบสวัสดิการ และเพื่อตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน

มิติที่ 3 ด้านวัฒนธรรม พิจารณาจากความสามารถของชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสานภูมิปัญญาและความรู้ ชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และความภาคภูมิใจในชุมชน ซึ่งการศึกษาควรเลือกศึกษาชุมชนที่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จนสามารถสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ ความหลากหลายของชุมชนที่เลือกจะมาศึกษานี้ ช่วยให้เห็นทฤษฎีนี้มีอำนาจในการอธิบายสูง ซึ่งชุมชนที่มีเศรษฐกิจแบบเพียงพอ คือ มีการผลิตที่มีการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตและตลาดภายนอกน้อย อย่างเช่น ชุมชนที่มีการเกษตรแบบผสมผสานที่มีปลูกพืชไร่ พืชสวน การเลี้ยงสัตว์บก และสัตว์น้ำในพื้นที่ชุมชนเดียวกัน

หากชุมชนปฏิบัติตามจนมีความเข้มแข็ง ทั้งในด้านสังคมและด้านวัฒนธรรม จะส่งผลให้มีความสามัคคีในชุมชน มีความไว้วางใจกันระหว่างคนในชุมชน สามารถร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหาของชุมชน มีจิตสำนึกต่อกัน มีศีลธรรมอันดี มีความมั่นใจในศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาในชุมชน รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีการพึ่งพาอาศัยกันและกันได้ในยามจำเป็น มีวิธีคิดที่จะพึ่งพาตนเอง มีกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน มีสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความสามารถปรับใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชน มีความปลอดภัยในชีวิต สุขภาพ และทรัพย์สิน

มิติที่ 4 ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พิจารณาจากความสามารถของชุมชนในการจัดระบบการดูแลและจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ และเป็นธรรมแก่สมาชิกของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้ (ประเวศ วะสี, 2536)

หากชุมชนปฏิบัติตามจนมีความเข้มแข็งในด้านสิ่งแวดล้อมจะทำให้มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี มีการจัดระบบการรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนตัวเอง และมีวิถีชีวิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

จากนิยาม แนวคิด ลักษณะ องค์ประกอบ กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จึงเลือกศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนในบริบทของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช

วิสาหกิจชุมชน

สามารถนำเสนอคำนิยามและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนได้ ดังนี้

คำนิยามของวิสาหกิจชุมชน

กรมสรรพากร (2562) ได้ให้นิยามของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนที่มีการผลิตสินค้าและการให้บริการ หรือบริการอื่น ๆ ซึ่งดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการ เพื่อสร้างรายได้และพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน

จิรภรณ์ มีศรี (2563) ได้นิยามคำว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กระบวนการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเป็นการประกอบการบนพื้นฐานการใช้ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่า เพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน โดยมุ่งประโยชน์ทางสังคมแก่ชุมชนมากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุด มุ่งต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ การมีสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตของชุมชนและมุ่งต่อการรักษาระบบนิเวศของสังคมโดยรวม

ศิริพร วีระสุวรรณ (2563) ได้ให้ความหมายวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยที่ทุนของชุมชนไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่รวบรวมคนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่น้องไว้ใจกัน)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนที่มีการผลิตสินค้าและบริการ ดำเนินการ โดยกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน ด้วยการประกอบกิจการที่เน้นการจัดการทุนของชุมชน ได้แก่ เงินทุน ทรัพยากร ผลผลิต ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคมให้เกิดรายได้และกำไรสูงสุดในการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้กำหนดองค์ประกอบวิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่ 7 ข้อ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548 อ้างถึงใน เพียงตะวัน พลอาจ, 2562) คือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง แต่อย่างไรก็ตาม คนนอกอาจมีส่วนร่วมในการถือหุ้นได้ เพื่อมีส่วนร่วมร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่หุ้นใหญ่ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยอาจจะนำวัตถุดิบบางส่วนจากภายนอกได้ แต่ต้องเน้นใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นของคนให้ได้มากที่สุด
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่มีภูมิปัญญา หากมีกระบวนการเรียนรู้เหมาะสมก็จะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยไม่ต้องเลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล โดยฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเป็นฐานทุนที่สำคัญ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการปรับประยุกต์ให้มีความทันสมัย และผสมผสานภูมิปัญญาสากลจากที่อื่น
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ซึ่งไม่ใช่ทำแบบโครงการเดี่ยว คล้ายกับการปลูกพืชเดี่ยว แต่เป็นการทำแบบวนเกษตร กล่าวคือ มีหลาย ๆ กิจกรรมที่ประสานผนึกพลัง (Synergy) และเกื้อกูลกัน (Cluster)
6. กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหัวใจหลัก โดยการเรียนรู้ คือ หัวใจกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมี การเลียนแบบ และการหาสูตรสำเร็จที่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งหากไม่มีการเรียนรู้ ก็จะไม่มีการวิสาหกิจชุมชนบนพื้นฐานความรู้ แต่กลับเป็นบนพื้นฐานความรู้สึก ความอยาก ความต้องการ ตามที่กระแสในสังคมกระตุ้นให้เกิด ทำให้ความอยากกลายเป็นความจำเป็นสำหรับชีวิตไปหมด
7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย โดยการพึ่งตนเองคือเป้าหมายอันดับแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ถ้าหากพลาดเป้าหมายนี้ไป วิสาหกิจชุมชนจะกลายเป็นธุรกิจที่มีเป้าหมาย มีกำไรก่อนที่จะคิดทำให้วิสาหกิจชุมชนอยู่รอด และไม่พัฒนาเป็นขั้นตอนให้เกิดความมั่นคงก่อนที่ก้าวไปพัฒนาเป็นธุรกิจ

ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 6 ประการ (สมชาย น้อยคำ, วรินทร์ธร ธารสารสมบัติ และสุภา แสงจินดาวงษ์, 2561, อ้างถึงใน วริศรา คลังนุ่ม, 2562) คือ

1. ชุมชนหรือเจ้าของหรือผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ทรัพยากรหรือวัตถุดิบมาจากชุมชนหรือจากภายนอก
4. ริเริ่มสร้างสรรค์ให้เป็นนวัตกรรมของชุมชน
5. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล
6. มีการพึ่งพาตัวเองของครอบครัว และชุมชนเป็นเป้าหมาย

กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องหรือการดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ (รัชพล ырรอง, พระมหากิตติ กิตติเมธี, และพระมหาอนันต์ ่องกุลศิริ, 2561) ดังต่อไปนี้

1. การแปรรูปหรือการเพิ่มมูลค่าจากผลผลิตของชุมชน โดยเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร
2. การผลิตสินค้าและบริการจากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน อย่างเช่น ชา น้ำสมุนไพร ผลไม้ที่แปรรูปจากพืชผักผลไม้สดต่าง ๆ สินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว และพิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น
3. การผลิตสินค้าเพื่อใช้ภายในชุมชน เช่น ปุ๋ย น้ำปลา เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารและยาสมุนไพร เป็นต้น
4. การพัฒนาระบบตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน ได้แก่ ร้านค้าชุมชน ตลาดชุมชน และศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (กาญจนา อินทหว่าง, สุพจน์ อินทหว่าง และอภิชาติ วรรณภีระ, 2554) คือ

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน หมายถึง การผลิตเพื่อการใช้ในท้องถิ่นเป็นหลัก มีอยู่ 5 อย่าง ได้แก่ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้และปุ๋ย ที่อยู่ในขีดความสามารถของชาวบ้านทั่วไปมาทำเป็นของรับประทานในชีวิตประจำวัน โดยมีมูลค่ามากกว่าครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของแต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้านทั่วไปไม่ว่าอยู่ใกล้เมืองหรือไกลเมือง ต่างก็ซื้อกินและซื้อใช้
2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า หมายถึง วิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำสินค้าออกสู่ตลาดใหญ่ได้ เช่น ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นบางอย่าง

อาจมีสูตรเด็ดเคล็ดลับ หรือคุณภาพดีมีมาตรฐาน สามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าทั่วไปได้ ซึ่งสินค้าที่ได้รับหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็เป็นหนึ่งในวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า

เป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน

เมื่อองค์การชุมชนหรือเครือข่ายองค์การชุมชนพัฒนากิจกรรมแล้ว จะต้องมีการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ จึงทำให้เกิดระบบวิสาหกิจชุมชนที่มีเป้าหมาย (รัชพล ธรรมง, พระมหากิตติ กิตติเมธี และพระมหานันต์ อนุกรสิริ, 2561) ดังนี้

1. เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชน แก่จุดอ่อนแล้วเสริมจุดแข็งให้ชุมชน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และทุนทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. เพื่อกระบวนการเรียนรู้และระบบการพัฒนา เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ที่ครอบคลุมถึงการจัดการทุกด้านให้มีระบบการจัดการ การผลิต การแปรรูป การตลาด การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และการจัดสวัสดิการชุมชน ที่ดำเนินการโดยองค์การของชุมชน ในการวางแผน การดำเนินการ และประสานงานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

3. เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนให้มีอิสระ พึ่งพาตนเองได้ มีระบบการจัดการที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน มีต้นทุนการจัดการต่ำ และเป็นสถาบันทางสังคมที่ชาวบ้าน ได้พึ่งพาอาศัย

4. เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่กระจายการพัฒนาไปสู่ทุกส่วนของชุมชน โดยไม่ใช่ระบบที่ให้โอกาสกับผู้ที่เหนือกว่าทางด้านเศรษฐกิจหรือการเมือง

ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน

สามารถนำเสนอประโยชน์ของการประกอบกิจการในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน (รัชพล ธรรมง, พระมหากิตติ กิตติเมธี และพระมหานันต์ อนุกรสิริ, 2561) มีดังนี้

1. เกิดการร่วมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจระดับชุมชน มีความมั่นคง และได้รับการรับรองตามกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

2. เกิดการส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาความสามารถต่อการจัดการให้ตรงตามความต้องการที่แท้จริง

3. เกิดระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ และมีความพร้อมที่พัฒนาสำหรับการแข่งขันทางธุรกิจในอนาคตได้

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ว่าด้วย การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความใน (2) ของมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(2) กรรมการจากส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนสิบสามคน ได้แก่ รัฐมนตรี ประจำสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน อธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้า อธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม อธิบดีกรมสรรพากร ผู้จัดการธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ และผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม”

มาตรา 4 ให้ยกเลิกความในวรรคสองของ มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร ผู้แทนกรมพัฒนาชุมชน และผู้แทนสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นผู้ช่วยเลขานุการ”

มาตรา 5 ให้ยกเลิกความใน (2) ของมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(2) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และกองทุนที่เกี่ยวข้องกับกิจการวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ”

มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา 20 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดทุกจังหวัด ดังต่อไปนี้

“(1) ในกรุงเทพมหานครให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ผู้ว่าราชการ

กรุงเทพมหานครมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ปลัดกรุงเทพมหานคร ผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชน ผู้แทนกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ผู้แทนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้แทนธนาคารออมสิน ผู้แทนสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจำนวนสี่คน ซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชน ในกรุงเทพมหานครตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสามคน ซึ่งผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคน ในกรุงเทพมหานครเป็นกรรมการและเกษตรกรุงเทพมหานครเป็นกรรมการและเลขานุการ”

“(2) ในจังหวัดอื่นให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือรองผู้ว่าราชการจังหวัด ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ปลัดจังหวัด นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด พัฒนาการจังหวัด พาณิชย์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่มีสาขาตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนธนาคารออมสินที่มีสาขาตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดหนึ่งคน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจำนวนหกคน ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนั้นตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสามคน ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคน ในจังหวัดนั้นเป็นกรรมการและเกษตรจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ”

มาตรา 7 ให้ยกเลิกความในมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 24 ให้กรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ โดยให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

“(1) รับผิดชอบงานธุรการ งานประชุม และกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ”

“(2) จัดทำแผนการพัฒนาและส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ”

“(3) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และกองทุนที่เกี่ยวข้องกับกิจการ วิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนเป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ”

“(4) จัดให้มีข้อมูลสถิติเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคใน การประกอบการของวิสาหกิจชุมชน เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้สามารถเติบโตอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน”

“(5) จัดให้มีการอบรมและให้ความรู้แก่วิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการประกอบการ การนำวัตถุดิบ ทรัพยากร หรือภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นในชุมชนนั้น ๆ รวมทั้งให้ความรู้ เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการธุรกิจทุกด้านที่จำเป็นแก่วิสาหกิจชุมชนไม่ว่าการบริหารงานบุคคล การบัญชี การจัดหาทุน หรือการตลาด”

“(6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย ให้สำนักงานเกษตรจังหวัด ทำหน้าที่และรับผิดชอบงานตามวรรคหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัด”

มาตรา 8 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 26/1 และมาตรา 26/2 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

มาตรา 26/1 เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวก และลดขั้นตอนของวิสาหกิจชุมชน ในการติดต่อกับส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐให้กรมส่งเสริมการเกษตร หรือสำนักงานเกษตรจังหวัด แล้วแต่กรณีทำหน้าที่เป็นศูนย์บริการรับเรื่องประสานงาน ติดตามผลการดำเนินการ ให้แก่วิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์จะขอจัดตั้งเป็นนิติบุคคลในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิวิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์จะดำเนินการติดต่อกับส่วนราชการ หรือหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องด้วยตนเอง

เมื่อได้รับคำขอจากวิสาหกิจชุมชนตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ส่งคำขอไปยังส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการต่อไป

กรมส่งเสริมการเกษตรอาจจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดวิธีการในการดำเนินการรับเรื่อง และส่งต่อคำขอในเรื่องต่าง ๆ ของวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ ภายใต้อาณัติว่าด้วยการนั้น

มาตรา 26/2 เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนจัดตั้งเป็นนิติบุคคล ให้การจดทะเบียนโอนอสังหาริมทรัพย์ให้แก่วิสาหกิจชุมชนซึ่งได้จัดตั้งเป็นนิติบุคคลได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมตามประมวลกฎหมายที่ดิน ทั้งนี้ เฉพาะกรณีที่มีการโอนอสังหาริมทรัพย์ เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจการของวิสาหกิจชุมชนและมีอยู่ก่อนวันยื่นคำขอจัดตั้งเป็นนิติบุคคล ระหว่าง

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งได้จัดตั้งเป็นนิติบุคคลนั้น โดยมีหนังสือรับรองจากกรมส่งเสริมการเกษตรตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา 9 ให้ยกเลิกมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

มาตรา 10 ให้กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชนและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ใน วันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับคงอยู่ในตำแหน่งต่อไปจนครบวาระ

มาตรา 11 ระเบียบที่ออกตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ที่ใช้บังคับอยู่ใน วันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ยังคงใช้บังคับได้ต่อไป เพียงเท่าที่ไม่ขัด หรือแย้งกับพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีระเบียบที่ออกตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

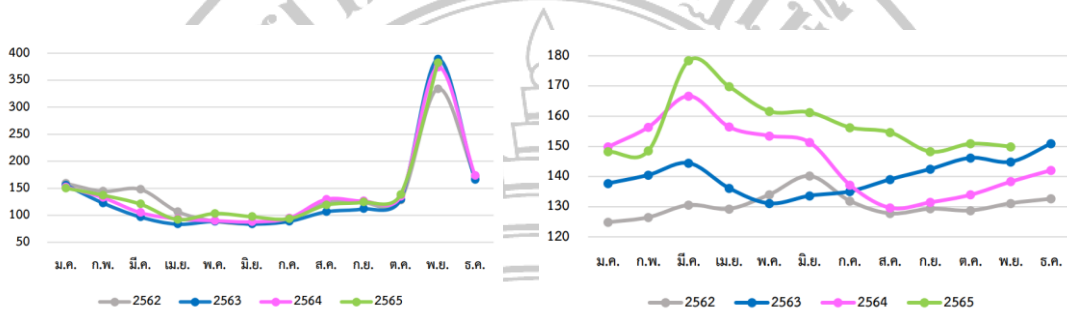
มาตรา 12 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และองค์ประกอบคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ทั้งในระดับชาติและในระดับจังหวัด ยกเลิกคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุน เพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน และกำหนดหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรในการทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างคล่องตัว และสามารถส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชน มีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมได้ต่อไป ตลอดจนสมควรกำหนดให้กรมส่งเสริมการเกษตรและสำนักงานเกษตรจังหวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์บริการรับเรื่องประสานงาน ติดตามผลการดำเนินการให้แก่วิสาหกิจชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่วิสาหกิจชุมชนในการติดต่อกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งสมควรยกเว้นค่าธรรมเนียมในการ โอนอสังหาริมทรัพย์ให้แก่วิสาหกิจชุมชนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของวิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งเป็นนิติบุคคลนั้นด้วย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สภาพการณ์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในประเทศไทย

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เปิดเผยข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ประจำปี พ.ศ. 2565 พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ โดยภาพรวมมีการขยายตัว ร้อยละ 1.40 ซึ่งมีปัจจัยสำคัญมาจากการขยายตัวภาคการผลิตการเกษตรที่ได้จากการผลิตพืชหลักสำคัญ เช่น อ้อย ปาล์ม น้ำมัน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผัก และผลไม้ต่าง ๆ ส่งผลให้ภาคการผลิตประเภทนี้มีการขยายตัวอยู่ร้อยละ 3.60 ซึ่งเร่งตัวขึ้นจากที่ลดลงร้อยละ 2.2

(ไตรมาสที่ 3/2565) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ประกอบกับ
 ดัชนีผลผลิตหมวดพืชผลเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 141.50 เพิ่มขึ้นจากปีก่อน (พ.ศ. 2564) อยู่ที่ระดับ 138.10
 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.50 ขณะที่ดัชนีราคาหมวดพืชผลที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 157.10
 เพิ่มขึ้นจากปีก่อน ซึ่งอยู่ที่ระดับ 145.90 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.7 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร,
 2566) สามารถนำเสนอองค์ภาพที่ 2.10

ภาพที่ 2.10 : ดัชนีผลผลิตหมวดพืชผล (ด้านซ้าย) และ
 ดัชนีราคาหมวดพืชผลที่เกษตรกรขายได้ (ด้านขวา)
ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

นอกจากนี้ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่มีโครงการขับเคลื่อนการดำเนินงาน
 วันถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเริ่มต้นฤดูการผลิตพืชใหม่ (Field Day) มีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดความรู้อ
 เทคโนโลยีการผลิตนวัตกรรมแก่เกษตรกรในพื้นที่ให้สอดคล้องกับชนิดพืชที่เกษตรกรเพาะปลูก
 ใน 25 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
 สินค้าเกษตร อย่างเช่น การผลิตพืชเป็นจุดดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานบูรณาการ สังกัดกระทรวง
 เกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีเกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ถ่ายทอด
 องค์ความรู้ดังกล่าวแก่เกษตรกรที่สนใจการเพาะปลูกพืช เพื่อนำไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพ
 การเกษตร โดยเฉพาะการผลิตพืชเพื่อจำหน่ายสู่ตลาดต่อไป ซึ่งโครงการดังกล่าวเริ่มจัดที่อำเภอ
 สาราภีเป็นจุดแรกของจังหวัดเชียงใหม่ และจะมีการจัดโครงการอีก 24 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่
 ในครั้งถัดไป (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2566)

ภาพที่ 2.11 : กิจกรรมโครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อเริ่มต้นฤดูกาลผลิตพืชใหม่ (Field Day) อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2566

จากสถานการณ์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชของประเทศไทยช่วยย้าให้เห็นถึงความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชที่มีแนวโน้มขยายตัวและเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ผู้วิจัย จึงเลือกที่จะศึกษารับทวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากยังไม่มีนักวิชาการท่านใดศึกษาบริบทและพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะช่วยยกให้วิสาหกิจชุมชนของตนมีประสิทธิภาพ มีความเข้มแข็งและอยู่ได้อย่างยั่งยืนภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนส่งเสริมประเภทวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในประเทศและต่างประเทศ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในรูปแบบการวิจัยดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เนื่องจากเน้นที่ข้อมูลเชิงตัวเลขและได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) รวมทั้งสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA) เพื่อวิเคราะห์หาแนวโน้มอิทธิพลของปัจจัยทุนมนุษย์ และปัจจัยทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่
2. งานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยการสร้างแบบสอบถามขึ้นมา และลงพื้นที่ในการติดตามการเก็บข้อมูลทุกครั้ง
3. งานวิจัยขั้นสำรวจ (Exploratory Research) เนื่องจากยังมีผู้วิจัยในเรื่องนี้ในประเทศไทยมีน้อยมาก โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชมากที่สุดฐานข้อมูลจากกรมส่งเสริมการเกษตร (2566) และยังไม่พบงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้เลย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมด จำนวน 231 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 231 แห่ง โดยแต่ละแห่งจะเก็บกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลระดับฝ่ายบริหารในตำแหน่งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือรองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือเลขานุการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คนใดคนหนึ่งเท่านั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย จากบทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามฉบับร่าง
2. สร้างแบบสอบถามฉบับร่างให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. นำแบบสอบถามฉบับร่างนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความครบถ้วนครอบคลุมเนื้อหา และความถูกต้องอีกครั้ง
4. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามฉบับร่างตามข้อเสนอแนะอาจารย์ที่ปรึกษา
5. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้ว นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และปรับปรุงแก้ไขตามที่ยุเชี่ยวชาญเสนอแนะ
6. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับแก้สมบูรณ์ออกไปทดสอบ (Try – out) กับวิสาหกิจชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 ชุด
7. นำมาทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)
8. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามอีกครั้งก่อนจะดำเนินการเก็บข้อมูลพื้นที่จริง ทั้งนี้ ชุดแบบสอบถาม ประกอบด้วยก้อนอยู่ 5 ตอน สำหรับการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยเรื่องนี้ อันได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ สำเร็จระดับการศึกษา ประกอบอาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ภาระหนี้สิน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน) และตำแหน่งที่ทำหน้าที่วิสาหกิจชุมชน โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นทั้งแบบปลายปิดที่เป็นแบบเลือกตอบ (Check – list) และแบบปลายเปิดที่เป็นแบบเขียนคำตอบลงไป ซึ่งปรากฏในข้อคำถามเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย อำเภอที่ตั้งวิสาหกิจชุมชน ระยะเวลาดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน (ปี) และจำนวนสมาชิกในปัจจุบัน (คน) โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นทั้งแบบปลายปิดที่เป็นแบบเลือกตอบ (Check list) และแบบปลายเปิดที่เป็นแบบเขียนคำตอบลงไป ซึ่งปรากฏในข้อคำถามของระยะเวลาดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกับจำนวนสมาชิกในปัจจุบัน

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 6 ทุน ดังนี้ ทุนทางปัญญา ทุนความคิดสร้างสรรค์ ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ ทุนนวัตกรรม ทุนการเป็นผู้ประกอบการ และทุนแรงงาน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับทุนสังคมของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 6 ทุน ดังนี้ ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม ทุนบรรทัดฐาน ทุนความไว้วางใจ และทุนเครือข่าย มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 5 ข้อคำถามเกี่ยวกับความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

โดยเกณฑ์การให้คะแนนในแบบสอบถาม ตอนที่ 3 จนถึงตอนที่ 5 เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายขั้นตอนการกำหนดเกณฑ์ประเมินวัดระดับความสำคัญ ได้แก่ ระดับ 5 คือ สำคัญมากที่สุด ระดับ 4 คือ สำคัญมาก ระดับ 3 คือ สำคัญ ระดับ 2 คือ สำคัญน้อย และระดับ 1 คือ สำคัญน้อยที่สุด ระบุไว้ในหัวข้อการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาเรียบร้อยแล้ว

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เป็นการตรวจสอบว่าเนื้อหาของข้อคำถามในแบบสอบถามใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมและชัดเจน อีกทั้งยังครอบคลุมถึงสิ่งที่ต้องการจะวัดตามวรรณกรรมที่ผู้วิจัยได้ทบทวนมาแล้ว ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ในการพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้แก่

- 1) อาจารย์ ดร.ศันสนีย์ กระจ่างโหม นักวิจัยศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2) อาจารย์ ดร.อาชว์บารมี ฤปะติวงศ์ อาจารย์ประจำสาขาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนวันต์ สิทธิไทย นักวิจัยอิสระ

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน +1 หมายถึง คำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน -1 หมายถึง คำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ทั้งนี้ จะนำผลการให้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อคำถามที่มีความถูกต้องด้านเนื้อหาให้มากที่สุด โดยใช้สูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\text{สูตรการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC)} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC แทน	ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับแบบทดสอบ
	$\sum R$ แทน	ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	N แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้แล้วก็จะนำไปแปลผลคะแนน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมาย (ชานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) ดังนี้

ค่า $IOC \geq 0.50$ หมายถึง คำถามตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถนำไปใช้ได้

ค่า $IOC < 0.50$ หมายถึง คำถามไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต้องปรับปรุง และยังไม่สามารถนำไปใช้ได้

ผลการทดสอบ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC) ในภาพรวม คือ 67.37/76 เท่ากับ 0.89 ($IOC \geq 0.50$) กล่าวคือ ข้อคำถามของชุดแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 76 ข้อ นั้น ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการทดสอบ (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 ราย ทั้งนี้ ค่าเฉลี่ยที่ได้จากการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ในแต่ละข้อคำถามจะแสดงอยู่ในภาคผนวก

2. การทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับแก้สมบูรณ์แล้วออกไปทดสอบ (Try – out) กับกลุ่มประชากร แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 ราย สาเหตุที่ทดสอบ จำนวน 30 ราย เนื่องมาจากตามทฤษฎีแนวโน้มนำเข้าสู่ศูนย์กลาง (The Central Limit Theorem) ถ้าข้อมูลมี 30 ชุด ขึ้นไป ข้อมูลจะมีลักษณะแจกแจงเป็น โค้งปกติ ดังนั้น จำนวน 30 ชุด จึงเป็นจำนวนขั้นต่ำที่สามารถใช้เป็นกลุ่มสำหรับทดสอบคุณภาพของเครื่องมือได้ และนำข้อมูลที่ได้มาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการหาความเชื่อมั่น และจะพิจารณาว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคที่ได้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้หรือไม่ กล่าวคือ ควรอยู่ในระดับ 0.70 ขึ้นไป (George & Mallery, 2003) ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำเสนอผลทดสอบหาความเชื่อมั่น ดังตารางที่ 3.1 – 3.3

ตารางที่ 3.1 การทดสอบหาความเชื่อมั่นเป็นรายด้านของทุนมนุษย์ (Try – out = 30 ชุด)

ทุนมนุษย์	จำนวนข้อคำถาม ก่อนทดสอบ ค่าความเชื่อมั่น	จำนวนข้อคำถาม หลังทดสอบ ค่าความเชื่อมั่น	ค่าความเชื่อมั่น (α) จำนวน 30 ชุด
ทุนทางปัญญา	6	3	0.70
ทุนความคิดสร้างสรรค์	5	5	0.71
ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์	5	4	0.71
ทุนนวัตกรรม	4	4	0.85
ทุนการเป็นผู้ประกอบการ	5	5	0.79
ทุนแรงงาน	5	4	0.72
รวมจำนวนข้อคำถาม	30	25	
ค่าความเชื่อมั่น (α) ทั้งหมดในภาพรวม			0.85

จากตารางที่ 3.1 ข้างต้น ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งหมด เท่ากับ 0.85 และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ กล่าวคือ อยู่ในระดับมากกว่า 0.70 ขึ้นไป โดยค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.70 – 0.85 แสดงว่า ชุดแบบสอบถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยเรื่องนี้ได้

ตารางที่ 3.2 การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านของทุนสังคม (Try – out = 30 ชุด)

ทุนสังคม	จำนวนข้อคำถาม ก่อนทดสอบ ค่าความเชื่อมั่น	จำนวนข้อคำถาม หลังทดสอบ ค่าความเชื่อมั่น	ค่าความเชื่อมั่น (α) จำนวน 30 ชุด
ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น	5	2	0.71
ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน	5	5	0.75
ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม	6	6	0.75
ทุนบรรทัดฐาน	3	3	0.72
ทุนทุนความไว้วางใจ	3	2	0.80
ทุนเครือข่าย	3	3	0.78
รวมจำนวนข้อคำถาม	25	21	
ค่าความเชื่อมั่น (α) ทั้งฉบับในภาพรวม			0.79

จากตารางที่ 3.2 ข้างต้น ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.79 และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ กล่าวคือ อยู่ในระดับมากกว่า 0.70 ขึ้นไป โดยค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.71 – 0.80 แสดงว่า ชุดแบบสอบถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยเรื่องนี้ได้

ตารางที่ 3.3 การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านของความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน (Try – out = 30 ชุด)

ความยั่งยืนจากการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน	จำนวนข้อคำถาม ก่อนทดสอบ ค่าความเชื่อมั่น	จำนวนข้อคำถาม หลังทดสอบ ค่าความเชื่อมั่น	ค่าความเชื่อมั่น (α) จำนวน 30 ชุด
เศรษฐกิจ	4	4	0.82
สังคม	3	2	0.73
วัฒนธรรม	4	4	0.74

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ความยั่งยืนจากการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน	จำนวนข้อคำถาม ก่อนทดสอบ ค่าความเชื่อมั่น	จำนวนข้อคำถาม หลังทดสอบ ค่าความเชื่อมั่น	ค่าความเชื่อมั่น (α) จำนวน 30 ชุด
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	3	3	0.86
รวมจำนวนข้อคำถาม	14	13	
ค่าความเชื่อมั่น (α) ทั้งฉบับในภาพรวม			0.79

จากตารางที่ 3.3 ข้างต้น ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.79 และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ กล่าวคือ อยู่ในระดับมากกว่า 0.70 ขึ้นไป โดยค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.73 – 0.86 แสดงว่า ชุดแบบสอบถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสามารถลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยเรื่องนี้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างร่วมกับทีมแจกแบบสอบถามด้วยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย และรายละเอียดของคำถามในแบบสอบถามก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ทีมแจกแบบสอบถามมีความเข้าใจที่ตรงกัน และหากผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความไม่เข้าใจในข้อคำถามประการใด ทีมผู้แจกแบบสอบถามสามารถอธิบายให้กับผู้ตอบแบบสอบถามได้

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

เพื่ออธิบายคุณลักษณะของการแจกแจงข้อมูลของตัวแปร ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับอธิบายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ต่อมาเป็นค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) สำหรับการประเมินระดับความสำคัญจากมาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยการคำนวณหาค่าอันตรภาคชั้นเพื่อกำหนดช่วงชั้นด้วยการใช้สูตรคำนวณแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.80$$

แล้วจึงไปกำหนดช่วงชั้นทั้ง 5 ระดับ ได้ดังนี้

ช่วงระดับคะแนน	แปลความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	สำคัญมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	สำคัญมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	สำคัญ
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	สำคัญน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	สำคัญน้อยที่สุด

2. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis:

MRA) ในการทดสอบผลกระทบของทุนมนุษย์และทุนสังคมที่มีต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95.00 หรือความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5.00 ดังนั้น จึงสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ คือ

$$\text{สมการที่ 1 } SSCE = \beta_0 + \beta_1 ILC + \beta_2 CC + \beta_3 ELC + \beta_4 INC + \beta_5 EC + \beta_6 LC + \epsilon$$

$$\text{สมการที่ 2 } SSCE = \beta_0 + \beta_7 LWC + \beta_8 CPC + \beta_9 GAC + \beta_{10} SNC + \beta_{11} TC + \beta_{12} NC + \epsilon$$

เมื่อ SSCE แทน ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดยรวม

ILC แทน ทุนมนุษย์ ด้านทุนทางปัญญา

CC แทน ทุนมนุษย์ ด้านทุนความคิดสร้างสรรค์

ELC แทน ทุนมนุษย์ ด้านการเรียนรู้และประสบการณ์

INC แทน ทุนมนุษย์ ด้านทุนนวัตกรรม

EC แทน ทุนมนุษย์ ด้านทุนการเป็นผู้ประกอบการ

LC แทน ทุนมนุษย์ ด้านทุนแรงงาน

LWC แทน ทุนสังคม ด้านทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

CPC แทน ทุนสังคม ด้านทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน

GAC แทน ทุนสังคม ด้านทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม

SNC แทน ทุนสังคม ด้านทุนบรรทัดฐานทางสังคม

TC แทน ทุนสังคม ด้านทุนความไว้วางใจ

NC แทน ทุนสังคม ด้านทุนเครือข่าย

ตารางที่ 3.4 คำอธิบายอักษรย่อแต่ละตัวแปรที่นำมาใช้ในการเขียนสมการพยากรณ์จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA)

อักษรย่อ	ข้อความเต็ม	แทนตัวแปร
SSCE	Sustainability from strengthening community enterprises	ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนโดยรวม
ILC	Intellectual Capital	ทุนมนุษย์ ด้านทุนทางปัญญา
CC	Creative Capital	ทุนมนุษย์ ด้านทุนความคิดสร้างสรรค์
ELC	Experience & Learning Capital	ทุนมนุษย์ ด้านการเรียนรู้และประสบการณ์
INC	Innovation Capital	ทุนมนุษย์ ด้านทุนนวัตกรรม
EC	Entrepreneur Capital	ทุนมนุษย์ ด้านทุนการเป็นผู้ประกอบการ
LC	Labor Capital	ทุนมนุษย์ ด้านทุนแรงงาน
LWC	Local Wisdom Capital	ทุนสังคม ด้านทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น
CPC	Community in Participation Capital	ทุนสังคม ด้านทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน
GAC	Group of Assistance Capital	ทุนสังคม ด้านทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม
SNC	Social Norm Capital	ทุนสังคม ด้านทุนบรรทัดฐานทางสังคม
TC	Trustworthiness Capital	ทุนสังคม ด้านทุนความไว้วางใจ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นสองส่วน คือ

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย

เชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัด

เชียงใหม่

ตอนที่ 2 ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

เชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

การวิจัย เรื่อง การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์

ที่แสดงถึงการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา คือ เพื่อศึกษาระดับการให้ความสำคัญ ทั้งทุนมนุษย์ ทุนสังคม และความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภท การผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเหตุนี้ จึงได้เลือกการวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในฐานะผู้ตอบแบบสอบถามของ งานวิจัยเรื่องนี้ ต่อมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่อประเมินระดับความสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญทั้งทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ประกอบด้วย ทุนทางปัญญา ทุนความคิดสร้างสรรค์ ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ ทุนนวัตกรรม ทุนการเป็นผู้ประกอบการ และทุนแรงงาน ต่อมาเป็นทุนสังคม ประกอบด้วย ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม ทุนบรรทัดฐานทางสังคม ทุนความไว้วางใจ และทุนเครือข่าย รวมทั้งความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยสามารถนำเสนอรายละเอียดแต่ละตอนได้ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

เนื่องด้วยผู้วิจัยต้องการทราบลักษณะต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 231 คน เพื่อนำไป ใช้ประกอบการอธิบายผลการวิจัยในบทถัดไป ด้วยเหตุนี้ จึงทำการหาค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับอธิบายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ สำเร็จระดับการศึกษา ประกอบอาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ภาระหนี้สิน จำนวน สมาชิกในครัวเรือน (คน) และตำแหน่งที่ทำหน้าที่วิสาหกิจชุมชน สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ ในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ค่าความถี่และค่าร้อยละข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในจังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในจังหวัดเชียงใหม่	ค่าความถี่ (จำนวนคน)	ค่าร้อยละ (%)
1. เพศ		
ชาย	132	57.14
หญิง	99	42.86
รวม	231	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในจังหวัดเชียงใหม่	ค่าความถี่ (จำนวนคน)	ค่าร้อยละ (%)
2. อายุ		
อายุ 20 – 30 ปี	2	0.87
อายุ 31 – 40 ปี	34	14.72
อายุ 41 – 50 ปี	42	18.18
อายุ 51 – 60 ปี	70	30.30
อายุมากกว่า 60 ปี	83	35.93
รวม	231	100.00
3. สถานภาพ		
โสด	23	9.96
สมรส	203	87.88
หย่าร้าง / หม้าย / แยกกันอยู่	5	2.16
รวม	231	100.00
4. สำเร็จระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	79	34.20
ปริญญาตรี	121	52.38
สูงกว่าปริญญาตรี	31	13.42
รวม	231	100.00
5. ประกอบอาชีพ		
พนักงานบริษัทเอกชน / รับจ้าง	52	22.51
พนักงานรัฐวิสาหกิจ / รับราชการ	16	6.93
ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย	80	34.63
ข้าราชการบำนาญ	70	30.30
ไม่ได้ประกอบอาชีพ /ว่างงาน	11	4.76
อื่น ๆ ไปรตระบุ : เกษตรกร	2	0.87
รวม	231	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในจังหวัดเชียงใหม่	ค่าความถี่ (จำนวนคน)	ค่าร้อยละ (%)
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
รายได้น้อยกว่าหรือเทียบเท่า 10,000 บาท	26	11.26
รายได้ 10,001 – 20,000 บาท	65	28.14
รายได้ 20,001 – 30,000 บาท	91	39.39
รายได้มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป	49	21.21
รวม	231	100.00
7. ภาระหนี้สิน		
ไม่มี	41	17.75
มี	190	82.25
รวม	231	100.00
8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
มี 2 คน	8	3.46
มี 3 คน	53	22.94
มี 4 คน	66	28.57
มี 5 คน	52	22.51
มี 6 คน	23	9.96
มี 7 คน	14	6.06
มี 8 คน	10	4.33
มี 9 คน	2	0.87
มี 10 คน	2	0.87
มี 12 คน	1	0.43
รวม	231	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในจังหวัดเชียงใหม่	ค่าความถี่ (จำนวนคน)	ค่าร้อยละ (%)
9. ตำแหน่งที่ทำงานทำหน้าที่ในวิสาหกิจชุมชน		
ประธานวิสาหกิจชุมชน	125	54.11
รองประธานวิสาหกิจชุมชน	58	25.11
เลขานุการวิสาหกิจชุมชน	48	20.78
รวม	231	100.00

จากตารางที่ 4.1 ข้างต้น แสดงผลการวิจัยข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 231 คน โดยเพศของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 และเพศหญิง จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ตามลำดับ

อายุของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 35.93 รองลงมา คือ อายุ 51 – 60 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30 และอายุ 41 – 50 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 ตามลำดับ

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 87.88 รองลงมา คือ โสด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 9.96 และหย่าร้าง / หม้าย / แยกกันอยู่ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.16 ตามลำดับ

ระดับการศึกษาที่สำเร็จของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่สำเร็จระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 52.38 รองลงมา คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 13.42 ตามลำดับ

อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 34.63 รองลงมา คือ ข้าราชการบำนาญ จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30 และพนักงานบริษัทเอกชน / รับจ้าง จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 22.51 ตามลำดับ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 39.39 รองลงมา คือ มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 28.14 และรายได้มากกว่า 30,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 21.21 ตามลำดับ

ภาระหนี้สินของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 82.25 และไม่มีภาระหนี้สิน จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 รองลงมา คือ มีสมาชิกในครัวเรือน 3 คน จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 22.94 และมีสมาชิกในครัวเรือน 5 คน จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 22.51 ตามลำดับ

ตำแหน่งหน้าที่วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามครั้งนี้ ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งประธานวิสาหกิจชุมชน จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 54.11 รองลงมา คือ รองประธานวิสาหกิจชุมชน จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 25.11 และเลขานุการวิสาหกิจชุมชนจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 20.78 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

เนื่องจากผู้วิจัยต้องการทราบลักษณะการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสิ้น 231 คน เพื่อนำไปใช้ประกอบการอธิบายผลการวิจัยในบทถัดไป ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ประกอบด้วย อำเภอที่ตั้งวิสาหกิจชุมชน ระยะเวลาดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน (ปี) และจำนวนสมาชิกในปัจจุบัน (คน) ดังแสดงผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ค่าความถี่และค่าร้อยละข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในจังหวัดเชียงใหม่	ค่าความถี่ (จำนวนคน)	ค่าร้อยละ (%)
1. อำเภอที่ตั้งวิสาหกิจชุมชน		
กัลยาณิวัฒนา	0	0.00
จอมทอง	1	0.43
เชียงดาว	16	6.93
ไชยปราการ	0	0.00
ดอยสะเก็ด	18	7.79
ดอยหล่อ	4	1.73
ฝาง	14	6.06

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในจังหวัดเชียงใหม่	ค่าความถี่ (จำนวนคน)	ค่าร้อยละ (%)
พร้าว	11	4.76
เมืองเชียงใหม่	8	3.46
แม่แจ่ม	19	8.23
แม่แตง	14	6.06
แม่ริม	4	1.73
แม่वाद	9	3.90
แม่อาว	11	4.76
สะเมิง	12	5.19
สันกำแพง	8	3.46
สันทราย	11	4.76
สันป่าตอง	15	6.49
สารภี	12	5.19
หางดง	4	1.73
อมก๋อย	2	0.87
ฮอด	20	8.66
เวียงแหง	9	3.90
ดอยเต่า	7	3.03
แม่อน	2	0.87
รวม	231	100.00
2. ระยะเวลาดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน (เกิน 6 เดือน นับเป็น 1 ปี)		
1 – 5 ปี	124	53.70
6 – 10 ปี	92	39.80
11 – 15 ปี	13	5.60
16 – 20 ปี	2	0.90
รวม	231	100.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ในจังหวัดเชียงใหม่	ค่าความถี่ (จำนวนคน)	ค่าร้อยละ (%)
3. จำนวนสมาชิกในปัจจุบัน (คน)		
1 – 10 คน	37	16.00
11 – 20 คน	170	73.60
21 – 30 คน	17	7.40
มากกว่า 30 คน	7	3.00
รวม	231	100.00

จากตารางที่ 4.2 ข้างต้น แสดงผลการวิจัยข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมด 231 คน โดยอำเภอที่ตั้งวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตส่วนใหญ่ตั้งอยู่ ณ อำเภอฮอด จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 8.66 รองลงมา คือ อำเภอแม่แจ่ม จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 8.23 และอำเภอคอกยสะเก็ด จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 7.79 ตามลำดับ

ระยะเวลาดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชส่วนใหญ่ดำเนินงานเป็นช่วงระยะเวลา 1 – 5 ปี จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 53.70 รองลงมา คือ ดำเนินงานเป็นช่วงระยะเวลา 6 – 10 ปี จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 39.80 และดำเนินงานเป็นช่วงระยะเวลา 11 – 15 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.60 ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในปัจจุบันของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชส่วนใหญ่มีสมาชิก 11 – 20 คน จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 73.60 รองลงมา คือ มีสมาชิก 1 – 10 คน จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 และมีสมาชิก 21 – 30 คน จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 7.40 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่
 เนื่องด้วยผู้วิจัยต้องการทราบทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสิ้น 231 คน ที่มีต่อการมุ่งเน้นให้ความสำคัญของทุนมนุษย์ในบริบทของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเหตุนี้ จึงทำการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) สำหรับการประเมินระดับความสำคัญของทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ทุนทางปัญญา ทุนความคิดสร้างสรรค์ ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ ทุนนวัตกรรม ทุนการเป็นผู้ประกอบการ และทุนแรงงาน ซึ่งได้แสดงเกณฑ์การประเมินผลค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญ รวมถึงสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 4.3 – 4.9

ช่วงระดับคะแนน	แปลความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	สำคัญมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	สำคัญมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	สำคัญ
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	สำคัญน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	สำคัญน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานทุนมนุษย์ในภาพรวม

ทุนมนุษย์	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
ทุนทางปัญญา	4.61	0.307	สำคัญมากที่สุด
ทุนความคิดสร้างสรรค์	4.48	0.248	สำคัญมากที่สุด
ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์	4.41	0.339	สำคัญมากที่สุด
ทุนนวัตกรรม	4.40	0.373	สำคัญมากที่สุด
ทุนการเป็นผู้ประกอบการ	4.54	0.320	สำคัญมากที่สุด
ทุนแรงงาน	4.63	0.319	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.51	0.192	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.3 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.192 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุด นั่นคือ ทุนแรงงาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.319 รองลงมา คือ ทุนทางปัญญา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.307 ต่อมาทุนการเป็นผู้ประกอบการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.320 ทุนความคิดสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.248 ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.339 และทุนนวัตกรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.373

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนทางปัญญา

ทุนทางปัญญา	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้และ ความสามารถในการผลิตพืช	4.90	0.309	สำคัญมากที่สุด
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเชี่ยวชาญ ในการผลิตพืช	4.67	0.489	สำคัญมากที่สุด
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการยอมรับว่า มีทักษะความรู้ ความสามารถที่ดีและ โดดเด่น กว่ากลุ่มอื่น ๆ	4.25	0.573	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.61	0.307	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.4 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนทางปัญญาของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.307 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในสัดส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้และ
ความสามารถในการผลิตพืช ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.90 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.309 รองลงมาคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเชี่ยวชาญในการผลิตพืช ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.489 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการยอมรับว่ามีทักษะความรู้ ความสามารถที่ดีและ โดดเด่นกว่ากลุ่มอื่น ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.573

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนความคิดสร้างสรรค์

ทุนความคิดสร้างสรรค์	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำความคิดนั้นมาปรับใช้ในการทำงานของกลุ่มจริง	4.52	0.526	สำคัญมากที่สุด
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ความเชี่ยวชาญ ในการคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ	4.50	0.566	สำคัญมากที่สุด
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักจะพยายามหาวิธีการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในกลุ่ม	4.50	0.543	สำคัญมากที่สุด
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักค้นหาหาข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำมาพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพ	4.42	0.599	สำคัญมากที่สุด
5. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนระลึกเสมอว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ต้องเกิดขึ้นได้จริง เห็นผลจริงและเป็นประโยชน์ต่องานที่ทำเสมอ	4.43	0.592	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.48	0.248	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.5 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนความคิดสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.248 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในสัดส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำความคิดนั้นมาปรับใช้ในการทำงานของกลุ่มจริง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.526 รองลงมา คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในการคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.566 ลำดับถัดมา สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักจะพยายามหาวิธีการ

ใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในกลุ่ม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.543 ลำดับถัดมา สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนระลึกเสมอว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ต้องเกิดขึ้นได้จริงเห็นผลจริง และเป็นประโยชน์ต่องานที่ทำเสมอ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.592 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำมาพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิผล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.599

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนการเรียนรู้และประสบการณ์

ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาและผสมผสานกับภูมิปัญญาให้เกิดการผลิตพืชและนวัตกรรมใหม่ ๆ	4.55	0.540	สำคัญมากที่สุด
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำความรู้ความสามารถมาใช้ในการจัดการการผลิตพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.55	0.541	สำคัญมากที่สุด
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมและสนับสนุนการใช้อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ แท็บเล็ต เป็นต้น มาสร้างสรรค์สินค้าของชุมชน	4.11	0.758	สำคัญมาก
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำเอาวิธีการใหม่ ๆ มาปรับใช้ในการดำเนินงาน โดยพยายามเรียนรู้และใช้ความคิดสร้างสรรค์และใช้นวัตกรรมให้เหมาะสม	4.44	0.571	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.41	0.339	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.6 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนการเรียนรู้ และประสบการณ์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุดโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.339 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในสัดส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำความรู้ ความสามารถมาใช้ในการจัดการการผลิตพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.541 รองลงมา คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาและผสมผสานกับภูมิปัญญาให้เกิดการผลิตพืชและนวัตกรรมใหม่ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.540 ลำดับถัดมา สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำเอาวิธีการใหม่ ๆ มาปรับใช้ในการดำเนินงาน โดยพยายามเรียนรู้และใช้ความคิดสร้างสรรค์ และใช้นวัตกรรมให้เหมาะสม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.571 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมและสนับสนุนการใช้อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ แท็บเล็ต เป็นต้น มาสร้างสรรค์สินค้าของชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.758

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนนวัตกรรม

ทุนนวัตกรรม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างจุดเด่น-จุดขายให้แตกต่างจากคู่แข่งในในตลาด	4.48	0.566	สำคัญมากที่สุด
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์มาช่วยสนับสนุนในการดำเนินงาน	4.35	0.627	สำคัญมากที่สุด
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำนวัตกรรมเข้ามาปรับใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น	4.41	0.559	สำคัญมากที่สุด
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญกับการนำนวัตกรรมเข้ามาพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.36	0.595	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.40	0.374	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.7 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนนวัตกรรมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.374 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุดในส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างจุดเด่น-จุดขายให้แตกต่างจากคู่แข่งกันในตลาด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.566 รองลงมา คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำนวัตกรรมเข้ามาปรับใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.559 ลำดับถัดมา สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญกับการนำนวัตกรรมเข้ามาพัฒนาผลิตภัณฑ์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.595 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์มาช่วยสนับสนุนในการดำเนินงาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.627

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนการเป็นผู้ประกอบการ

ทุนการเป็นผู้ประกอบการ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. ผู้ประกอบการเป็นคนที่กำหนดทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	4.73	0.499	สำคัญมากที่สุด
2. การเป็นผู้ประกอบการต้องสามารถยอมรับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้	4.64	0.540	สำคัญมากที่สุด
3. การเป็นผู้ประกอบการไม่มีเงินเดือน หรือรายได้ที่แน่นอน แต่จะได้รับผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน	4.19	0.605	สำคัญมาก
4. ความสามารถในการบริหารจัดการ ในทุก ๆ ด้านของการเป็นผู้ประกอบการ	4.53	0.558	สำคัญมากที่สุด
5. การเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมก่อนจะตัดสินใจดำเนินการใด ๆ	4.59	0.551	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.54	0.320	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.8 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนการเป็นผู้ประกอบการของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.320 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในสัดส่วนสูงที่สุด นั่นคือ ผู้ประกอบการเป็นคนที่กำหนดทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.499 รองลงมา คือ การเป็นผู้ประกอบการต้องสามารถยอมรับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.540 ลำดับถัดมา การเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมก่อนจะตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.551 ลำดับถัดมา ความสามารถในการบริหารจัดการในทุก ๆ ด้านของการเป็นผู้ประกอบการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.558 และลำดับสุดท้าย การเป็นผู้ประกอบการไม่มีเงินเดือน หรือรายได้ที่แน่นอน แต่จะได้รับผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.605

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนแรงงาน

ทุนแรงงาน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน	4.81	0.418	สำคัญมากที่สุด
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย	4.65	0.486	สำคัญมากที่สุด
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกระจายอำนาจให้แก่สมาชิกตามโครงสร้างการบริหารหรือ อำนาจหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม	4.60	0.542	สำคัญมากที่สุด
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ	4.46	0.580	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.63	0.319	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.9 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนแรงงานของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.319 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุดในส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.418 รองลงมา คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใช้ความรู้ ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.486 ลำดับถัดมา สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกระจายอำนาจให้แก่สมาชิกตามโครงสร้างการบริหาร หรืออำนาจหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.542 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.580

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนสังคมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

เนื่องจากผู้วิจัยต้องการทราบทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสิ้น 231 คน ที่มีต่อการมุ่งเน้นให้ความสำคัญของทุนสังคมในบริบทของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเหตุนี้ จึงทำการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) สำหรับประเมินระดับความสำคัญของทุนสังคมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ที่ประกอบด้วย ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม ทุนบรรทัดฐาน ทุนความไว้วางใจ และทุนเครือข่าย ซึ่งได้แสดงเกณฑ์การประเมินผลค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญ รวมถึงแสดงผลการวิเคราะห์ ตั้งแต่ตารางที่ 4.10 – 4.16

ช่วงระดับคะแนน	แปลความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	สำคัญมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	สำคัญมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	สำคัญ
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	สำคัญน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	สำคัญน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานทุนสังคมในภาพรวม

ทุนสังคม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.55	0.396	สำคัญมากที่สุด
ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน	4.57	0.290	สำคัญมากที่สุด
ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม	4.36	0.337	สำคัญมากที่สุด
ทุนบรรทัดฐานทางสังคม	4.58	0.343	สำคัญมากที่สุด
ทุนความไว้วางใจ	4.55	0.368	สำคัญมากที่สุด
ทุนเครือข่าย	4.33	0.449	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.48	0.196	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.10 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมทุนสังคมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.196 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุด นั่นคือ ทุนบรรทัดฐานทางสังคม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.343 รองลงมา คือ ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.290 ต่อมาทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.396 ทุนความไว้วางใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.368 ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.337 และทุนเครือข่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.449

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทฤษฎีปัญหาท้องถิ่น

ทฤษฎีปัญหาท้องถิ่น	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำ ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาผลิต เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้	4.63	0.502	สำคัญมากที่สุด
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีมาตรฐานในการ ผลิตพืชสอดคล้องกับศักยภาพท้องถิ่น	4.48	0.526	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.55	0.396	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.11 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทฤษฎีปัญหาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.396 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในสัดส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.502 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีมาตรฐานในการผลิตพืชสอดคล้องกับศักยภาพท้องถิ่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.526

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านทฤษฎีการมีส่วนร่วมในชุมชน

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในชุมชน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการ ประชุมวางแผนแนวทางการจัดการวิสาหกิจ ชุมชน	4.68	0.496	สำคัญมากที่สุด

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเปิดโอกาสให้ เสนอความคิดเห็นในการบริหารจัดการ วิสาหกิจชุมชน	4.54	0.525	สำคัญมากที่สุด
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมและ ตั้งใจร่วมรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน เป็นอย่างดี	4.55	0.524	สำคัญมากที่สุด
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีหลักเกณฑ์ พิจารณาผลตอบแทนให้กับสมาชิก อย่างเป็นธรรม	4.54	0.565	สำคัญมากที่สุด
5. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการจัดสรร ผลประโยชน์อย่างเหมาะสมจากการดำเนินงาน	4.57	0.530	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.57	0.290	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.12 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนการมีส่วนร่วมในชุมชนของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.290 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในสัดส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.496 รองลงมา คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเหมาะสมจากการดำเนินงาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.530 ลำดับถัดมา สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วม และตั้งใจร่วมรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานเป็นอย่างดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.524 ลำดับถัดมา สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีหลักเกณฑ์พิจารณาผลตอบแทนให้กับสมาชิกอย่างเป็นธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.565 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

เปิดโอกาสให้เสนอความคิดเห็นในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.525

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม

ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้คำปรึกษาในการทำงานของกลุ่ม	4.48	0.550	สำคัญมากที่สุด
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้ความรู้และทักษะการดำเนินงานของกลุ่ม	4.49	0.543	สำคัญมากที่สุด
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐช่วยประสานงานในการจัดสรรงบประมาณโครงการต่าง ๆ ให้แก่กลุ่ม	4.40	0.595	สำคัญมากที่สุด
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐช่วยจัดหาตลาดเพื่อรองรับสินค้า	4.42	0.612	สำคัญมากที่สุด
5. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้แก่กลุ่ม	4.34	0.603	สำคัญมากที่สุด
6. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ของภาครัฐสนับสนุนวัสดุ / อุปกรณ์ จุดสาธิตการเรียนรู้การผลิตให้แก่กลุ่ม	4.02	0.679	สำคัญมาก
ภาพรวม	4.36	0.337	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.13 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.337 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้ความรู้และทักษะการดำเนินงานของกลุ่ม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49

และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.543 รองลงมา คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เข้ามาให้คำปรึกษาในการทำงานของกลุ่ม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.550 ลำดับถัดมา สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐช่วยจัดหาตลาดเพื่อรองรับสินค้า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.612 ลำดับถัดมา สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐช่วยประสานงานในการจัดสรรงบประมาณ โครงการต่าง ๆ ให้แก่กลุ่ม ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.40 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.595 ลำดับถัดมา สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้แก่กลุ่ม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.603 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ ของภาครัฐสนับสนุนวัสดุ / อุปกรณ์ จุดสาธิตการเรียนรู้การผลิตให้แก่กลุ่ม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.679

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนบรรทัดฐานทางสังคม

ทุนบรรทัดฐานทางสังคม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการพึ่งพาอาศัย และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน	4.74	0.468	สำคัญมากที่สุด
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติหน้าที่ของ ตนเองอย่างเต็มความสามารถ และประพฤติตน เป็นคนดีเพื่อชื่อเสียงที่ดีของกลุ่ม	4.52	0.526	สำคัญมากที่สุด
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมมือร่วมใจกัน ทำกิจกรรมต่อส่วนรวมอย่างเต็มที่ เพื่อให้ กลุ่มประสบความสำเร็จอย่างมั่นคงและยั่งยืน	4.49	0.551	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.58	0.343	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.14 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนบรรทัด ฐานทางสังคมของกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญ มากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.343 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ

พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการพึ่งพาอาศัย และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.468 รองลงมา คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถ และประพฤติตนเป็นคนดีเพื่อชื่อเสียงที่ดีของกลุ่ม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.526 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมต่อส่วนรวมอย่างเต็มที่ เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จอย่างมั่นคงและยั่งยืน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.551

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนความไว้นื้อเชื่อใจ

ทุนความไว้นื้อเชื่อใจ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เสนอความคิดเห็นในโครงการต่าง ๆ	4.78	0.446	สำคัญมากที่สุด
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการส่งเสริม / สนับสนุนในเรื่องของการปลูกฝังจิตสำนึกทัศนคติ ความคิดเห็น ความรักดีต่อผู้อื่น และพฤติกรรมที่คงเส้นคงวา	4.33	0.540	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.55	0.368	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.15 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนความไว้นื้อเชื่อใจของกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.368 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เสนอความคิดเห็นในโครงการต่าง ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.446 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการส่งเสริม / สนับสนุนในเรื่องของการปลูกฝังจิตสำนึก ทัศนคติ

ความคิดเห็น ความรักดีต่อผู้อื่น และพฤติกรรมที่คงเส้นคงวา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.540

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทุนเครือข่าย

ทุนเครือข่าย	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวและชุมชน	4.73	0.482	สำคัญมากที่สุด
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเครือข่ายในการกระจายข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน เช่น หอกระจายข่าวชุมชน และประชาสัมพันธ์	4.08	0.687	สำคัญมาก
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศูนย์ประสานงานประชาชน เพื่อเพิ่มพูนการตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	4.18	0.661	สำคัญมาก
ภาพรวม	4.33	0.449	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.16 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทุนเครือข่ายของกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.449 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในส่วนสูงที่สุด นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวและชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.482 รองลงมา คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศูนย์ประสานงานประชาชน เพื่อเพิ่มพูนการตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.661 และลำดับสุดท้าย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเครือข่ายในการกระจายข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน เช่น หอกระจายข่าวชุมชน และประชาสัมพันธ์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.687

**ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน
ประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่**

เนื่องด้วยผู้วิจัยต้องการทราบทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสิ้น 231 คน ที่มีต่อการมุ่งเน้นให้ความสำคัญของความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในบริบทของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเหตุนี้ จึงทำการด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) สำหรับการประเมินระดับความสำคัญของความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แสดงเกณฑ์การประเมินผลค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญ รวมถึงสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ ตั้งแต่ตารางที่ 4.17 – 4.21

ช่วงระดับคะแนน	แปลความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	สำคัญมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	สำคัญมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	สำคัญ
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	สำคัญน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	สำคัญน้อยที่สุด

**ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความยั่งยืนจากการเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในภาพรวม**

ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของวิสาหกิจชุมชน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
เศรษฐกิจ	4.56	0.278	สำคัญมากที่สุด
สังคม	4.46	0.498	สำคัญมากที่สุด
วัฒนธรรม	4.50	0.358	สำคัญมากที่สุด
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	4.50	0.411	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.51	0.223	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.17 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.223 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุด นั่นคือ เศรษฐกิจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.278 รองลงมา คือ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.411 ต่อมาวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.358 และสังคม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.498

ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพในการจัดการเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มได้ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับการผลิต	4.72	0.460	สำคัญมากที่สุด
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชน เพื่อลดต้นทุนการผลิต	4.58	0.494	สำคัญมากที่สุด
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเพิ่มแหล่งรายได้ให้กับชุมชน สร้างความหลากหลายและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า	4.46	0.525	สำคัญมากที่สุด
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า	4.47	0.550	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.56	0.278	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.18 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.278 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในสัดส่วนสูงที่สุด นั่นคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพในการ

จัดการเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มได้ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับการผลิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.460 รองลงมา คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชน เพื่อลดต้นทุนการผลิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.494 ลำดับถัดมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.550 และลำดับสุดท้าย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเพิ่มแหล่งรายได้ให้กับชุมชน สร้างความหลากหลายและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.525

ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านสังคม

สังคม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยไม่ต้องรอภาครัฐ	4.33	0.695	สำคัญมากที่สุด
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดระเบียบระบบสวัสดิการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการภายในชุมชน	4.60	0.542	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.46	0.498	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.19 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านสังคมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.498 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในสัดส่วนสูงที่สุด นั่นคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดระเบียบระบบสวัสดิการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการภายในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.542 และลำดับสุดท้าย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยไม่ต้องรอภาครัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.695

ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรม	4.42	0.568	สำคัญมากที่สุด
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ	4.43	0.562	สำคัญมากที่สุด
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศีลธรรม จริยธรรม ที่ดีงาม	4.49	0.535	สำคัญมากที่สุด
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความปลอดภัย สุขภาพ และทรัพย์สินในชีวิต	4.65	0.539	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.50	0.359	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.20 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านวัฒนธรรมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.359 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในสัดส่วนสูงสุด นั่นคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความปลอดภัย สุขภาพ และทรัพย์สินในชีวิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.539 รองลงมาคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศีลธรรม จริยธรรมที่ดีงาม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.535 ลำดับถัดมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.562 และลำดับสุดท้าย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสืบสานภูมิปัญญาวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.568

ตารางที่ 4.21 ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ เช่น ดิน น้ำ ป่า เป็นต้น	4.40	0.638	สำคัญมากที่สุด
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดระบบดูแลแบ่งปัน/จัดสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด	4.52	0.542	สำคัญมากที่สุด
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการอนุรักษ์ให้ทรัพยากรธรรมชาติดำรงอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการสร้างระบบนิเวศที่ดีให้กับชุมชน	4.57	0.584	สำคัญมากที่สุด
ภาพรวม	4.50	0.411	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4.21 ข้างต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในภาพรวมด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุดโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.411 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญมากที่สุดในสัดส่วนสูงสุด นั่นคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการอนุรักษ์ให้ทรัพยากรธรรมชาติดำรงอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการสร้างระบบนิเวศที่ดีให้กับชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.584 รองลงมาคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดระบบดูแล แบ่งปัน / จัดสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.542 และลำดับสุดท้าย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ เช่น ดิน น้ำ ป่า เป็นต้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.638

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

การวิจัย เรื่อง การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แสดงถึงการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน คือ เพื่อทดสอบอิทธิพลของทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเหตุนี้ จึงได้เลือกการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA) เพื่อศึกษาว่ามีตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่ร่วมกันพยากรณ์หรืออธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม ซึ่งได้แสดงการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่ออธิบายผลการทดสอบในงานวิจัยดังนี้ (สุทิน ชนะบุญ, 2560)

สัญลักษณ์การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA)

เมื่อ Sig. แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ โดยการวิจัยเรื่องนี้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $.05$ ($p \leq 0.05$) และแสดงเครื่องหมายดอกจัน (*) เนื่องจากค่านัยสำคัญทางสถิติมีตัวเลข 3 ตัวหลังจุดทศนิยม ดังนั้น เฉพาะค่า Sig. จึงจะใช้ตัวเลขหลังจุดทศนิยม 3 หลักขึ้นไปในงานวิจัยนี้

R^2 แทน ค่าสัมประสิทธิ์ที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรอิสระทั้งหมดในสมการที่มีต่อตัวแปรตาม หรือตัวแปรอิสระทั้งหมดที่อยู่ในสมการสามารถอธิบายการผันแปรตัวแปรตามได้มากน้อยเพียงใด โดยอธิบายว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอยู่ร้อยละ $R^2 \times 100$ ส่วนที่เหลือจะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้นำมาวิเคราะห์ หรือตัวแปรอิสระทั้งหมด สามารถทำนายตัวแปรตามได้ร้อยละ $R^2 \times 100$

b แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ เพื่อเขียนสมการให้อยู่ในรูปคะแนนดิบ

S.E. แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่แสดงระดับของความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการใช้ตัวแปรอิสระ (X) ทั้งหมดมาพยากรณ์ตัวแปรตาม (Y) ทั้งนี้ การพิจารณาค่าความคลาดเคลื่อนนั้น จะพิจารณาจากหน่วยที่ใช้ด้วยจึงสามารถบอกได้ว่าความคลาดเคลื่อนนี้สูงหรือต่ำ

t แทน ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบว่าตัวแปรอิสระใดบ้างที่สามารถพยากรณ์ตัวแปรตามได้

B แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในแบบคะแนนมาตรฐานที่แสดงในตารางผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ (Coefficients) โดยที่ค่า B จะแสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงของค่าตัวแปรอิสระ (X) ต่อค่าตัวแปรตาม (Y) กล่าวคือ ถ้าค่าตัวแปรอิสระ (X) เปลี่ยนไป 1 หน่วย จะทำให้ค่าตัวแปรตาม (Y) เปลี่ยนไป

Tolerance แทน ค่าการทดสอบว่าอำนาจการพยากรณ์มาจากตัวแปรอิสระตัวอื่นหรือไม่ กล่าวคือ ถ้าค่า Tolerance มีค่าน้อยเกือบเป็นศูนย์ แสดงว่าตัวแปรอิสระนั้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ สูงมากซึ่งไม่ควรจะใส่เข้าไปในสมการ

VIF แทน ค่าความแปรปรวนของตัวแปรที่ผันไปตามโทเลอแรนซ์ (Tolerance) โดยค่า VIF ของตัวแปรอิสระต้องมีค่าไม่เกิน 5.0 (Zikmund, Babin, Carr & Griffin, 2013) หากเกินกว่านี้จะเกิดมัลติคอลลิเนียริตี้ (Multicollinearity) แสดงว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองส่งผลให้ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (ค่า b) มีเครื่องหมายตรงกันข้ามที่ควรจะเป็น (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2546)

Enter แทน วิธีการเอาตัวแปรอิสระทุกตัวทั้งตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเข้าไปวิเคราะห์ในสมการถดถอย

สัญลักษณ์ตัวแปรย่อทั้งหมดมนุษย์และทุนสังคม สำหรับการเขียนสมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA)

เมื่อ SSCE แทน ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนโดยรวม

ILC แทน ทุนมนุษย์ ด้านทุนทางปัญญา

CC แทน ทุนมนุษย์ ด้านทุนความคิดสร้างสรรค์

ELC แทน ทุนมนุษย์ ด้านการเรียนรู้และประสบการณ์

INC แทน ทุนมนุษย์ ด้านทุนนวัตกรรม

EC แทน ทุนมนุษย์ ด้านทุนการเป็นผู้ประกอบการ

LC แทน ทุนมนุษย์ ด้านทุนแรงงาน

LWC แทน ทุนสังคม ด้านทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

CPC แทน ทุนสังคม ด้านทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน

GAC แทน ทุนสังคม ด้านทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม

SNC แทน ทุนสังคม ด้านทุนบรรทัดฐานทางสังคม

TC แทน ทุนสังคม ด้านทุนความไว้วางใจ

NC แทน ทุนสังคม ด้านทุนเครือข่าย

จากการให้ความหมายและคำอธิบายข้างต้นสามารถแสดงผลวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยของทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ในเบื้องต้นก่อนการทดสอบหาอิทธิระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามของงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรในตัวแบบที่ใช้ในการทำวิจัยเพื่อป้องกันการเกิดมัลติคอลลิเนียริตี้ (Multicollinearity) คือ การมีสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ ซึ่งการที่ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับที่สูงมาก อาจส่งผลให้สมการตัวแบบที่ใช้ในการพยากรณ์ตัวแปรตามมีความคลาดเคลื่อน ดังนั้น จึงต้องตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระเพื่อให้แน่ใจว่า ตัวแปรอิสระสามารถคงอยู่ในสมการตัวแบบได้

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์จะพิจารณาจากค่านัยสำคัญ (Sig.) (2 – tailed) หากค่าดังกล่าวมีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า ตัวแปรสองตัวมีความสัมพันธ์กัน ในทางตรงกันข้ามหากค่าดังกล่าวกลับมีค่ามากกว่า 0.05 แสดงว่า ตัวแปรสองตัวไม่มีความสัมพันธ์กัน หลังจากนั้นจึงจะทำการวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้ (อโนทัย ศรีวานิช, 2552)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง 0.91 – 1.00 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก
 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง 0.71 – 0.90 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ระดับสูง
 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง 0.31 – 0.70 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง
 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง 0.01 – 0.30 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ
 ความสัมพันธ์ระหว่างทุนมนุษย์ ประกอบด้วย 6 ทุน โดยนำเสนออักษรย่อ ดังต่อไปนี้

เมื่อ	ILC	แทน	ทุนมนุษย์ ด้านทุนทางปัญญา
	CC	แทน	ทุนมนุษย์ ด้านทุนความคิดสร้างสรรค์
	ELC	แทน	ทุนมนุษย์ ด้านการเรียนรู้และประสบการณ์
	INC	แทน	ทุนมนุษย์ ด้านทุนนวัตกรรม
	EC	แทน	ทุนมนุษย์ ด้านทุนการเป็นผู้ประกอบการ
	LC	แทน	ทุนมนุษย์ ด้านทุนแรงงาน
กับ	SSCE	แทน	ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนโดยรวม

สามารถนำเสนอผลการทดสอบ ดังตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างทุนมนุษย์ กับ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ตัวแปร	SSCE	ILC	CC	ELC	INC	EC	LC	VIFs
\bar{X}	4.51	4.61	4.48	4.41	4.40	4.54	4.63	-
S.D.	0.223	0.307	0.248	0.339	0.373	0.320	0.319	-
SSCE	-							-
ILC	0.286**	-						1.087
CC	0.384**	0.137*	-					1.319
ELC	0.286**	0.136*	0.280**	-				1.391
INC	0.161**	0.174**	0.403**	0.425**	-			1.429
EC	0.386**	0.223**	0.202**	0.356**	0.142*	-		1.289
LC	0.482**	0.162*	0.277**	0.196**	0.013	0.342**	-	1.238

**p ≤ 0.01, *p ≤ 0.05

จากตารางที่ 4.22 ข้างต้น พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวม (SSCE) กับทุนมนุษย์ ทั้ง 6 ด้านนั้น มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน อันได้แก่ ทุนทางปัญญา (ILC) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและมีความสัมพันธ์ทิศทางบวก ($r = 0.286^{**}$)

ทุนความคิดสร้างสรรค์ (CC) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและมีความสัมพันธ์ทิศทางบวก ($r = 0.384^{**}$)

ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ (ELC) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและมีความสัมพันธ์ทิศทางบวก ($r = 0.286^{**}$)

ทุนนวัตกรรม (INC) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและมีความสัมพันธ์ทิศทางบวก ($r = 0.161^{**}$)

ทุนการเป็นผู้ประกอบการ (EC) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและมีความสัมพันธ์ทิศทางบวก ($r = 0.386^{**}$)

ทุนแรงงาน (LC) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและมีความสัมพันธ์ทิศทางบวก ($r = 0.482^{**}$)

จากข้อมูลดังกล่าว ยังพบว่า ค่าองค์ประกอบการขยายความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF) พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระมีค่าตั้งแต่ 1.087 – 1.429 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 5.0 แสดงว่า ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง หรือเกิดมัลติคอลลิเนียริตี้ (Multicollinearity) แต่อย่างใด (Zikmund et al., 2013) จึงสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ทุนทางปัญญา ทุนความคิดสร้างสรรค์ ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ ทุนนวัตกรรม ทุนการเป็นผู้ประกอบการ และทุนแรงงาน ซึ่งถือเป็นตัวแปรอิสระที่ใช้ในการทดสอบหาอิทธิพลต่อตัวแปรตามคือ ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ดังตารางที่ 4.23

ตารางที่ 4.23 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter ของทุนมนุษย์ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ทุนมนุษย์	ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่						
	b	S.E.	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
ทุนทางปัญญา	0.115	0.040	0.158	2.862	0.005*	0.920	1.087
ทุนความคิดสร้างสรรค์	0.202	0.055	0.224	3.685	0.000*	0.758	1.319
ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์	0.058	0.041	0.088	1.410	0.160	0.719	1.391
ทุนนวัตกรรม	-0.013	0.038	-0.022	-0.355	0.723	0.700	1.429
ทุนการเป็นผู้ประกอบการ	0.117	0.042	0.168	2.802	0.006*	0.776	1.289
ทุนแรงงาน	0.224	0.041	0.319	5.421	0.000*	0.808	1.238
ค่าคงที่ (Constant)	1.315	0.295	-	4.465	0.000	-	-
$R^2 = 0.372$, Adjusted R Square = 0.355, F = 22.090, * $p \leq 0.05$							

จากตารางที่ 4.23 ข้างต้น ผลจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณด้วยวิธี Enter พบว่า ปัจจัยทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) คือ ทุนทางปัญญา (Sig. = 0.005*)

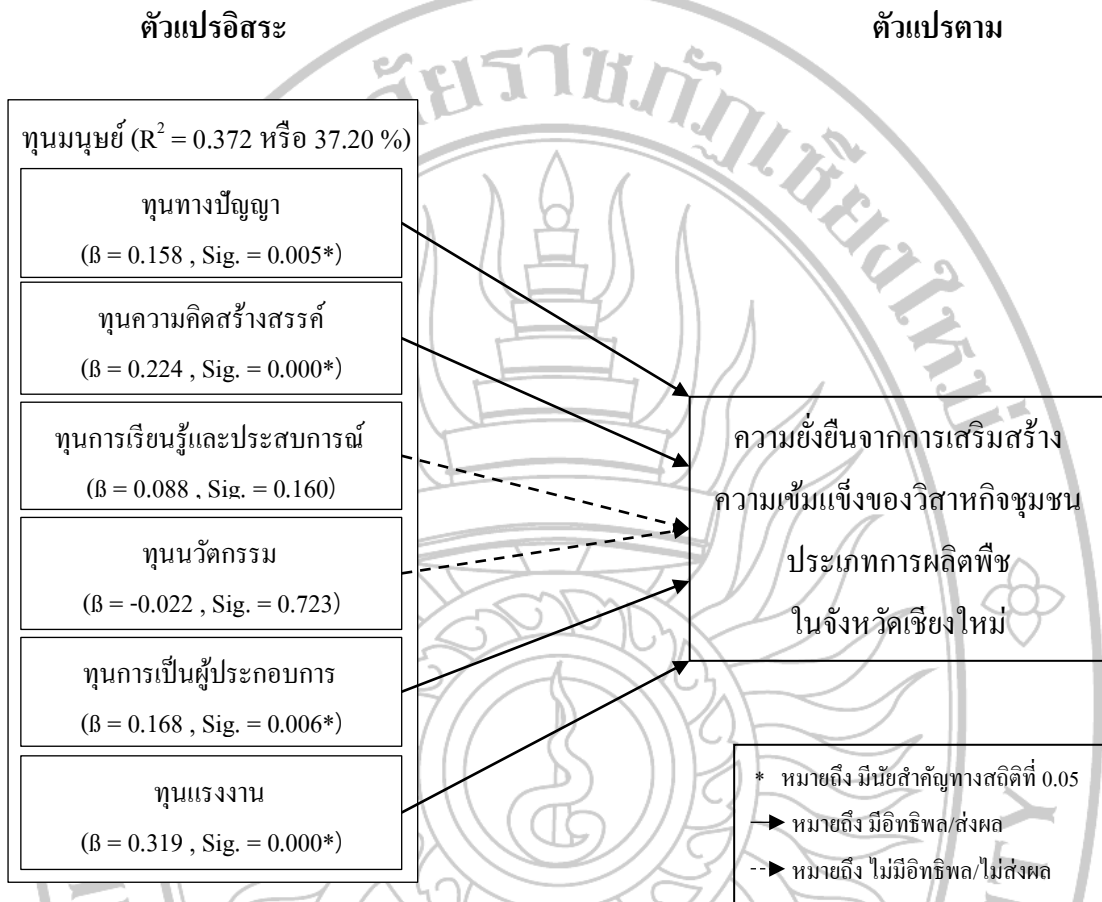
ทุนความคิดสร้างสรรค์ (Sig. = 0.000*) ทุนการเป็นผู้ประกอบการ (Sig. = 0.006*) และทุนแรงงาน (Sig. = 0.000*) โดยที่ทุนแรงงาน ($\beta = 0.319$) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด รองลงมา คือ ทุนความคิดสร้างสรรค์ ($\beta = 0.224$) ทุนการเป็นผู้ประกอบการ ($\beta = 0.168$) และทุนทางปัญญา ($\beta = 0.158$) ตามลำดับ ในขณะที่ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ (Sig. = 0.160) และทุนนวัตกรรม (Sig. = 0.723) กลับไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

นอกจากนี้ สัมประสิทธิ์การกำหนด ($R^2 = 0.372$) แสดงให้เห็นว่า ทุนทางปัญญา ทุนความคิดสร้างสรรค์ ทุนการเป็นผู้ประกอบการ และทุนแรงงาน ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 37.20 ที่เหลืออีกร้อยละ 62.80 เป็นผลสืบเนื่องจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้นำมาศึกษา ซึ่งจากผลการทดสอบค่าทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ (Independent) ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ทุนทางปัญญา (ILC) ทุนความคิดสร้างสรรค์ (CC) ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ (ELC) ทุนนวัตกรรม (INC) ทุนการเป็นผู้ประกอบการ (EC) และทุนแรงงาน (LC) สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการเชิงเส้นได้จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เพื่อทำนายความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดังนี้

$$SSCE = 1.315 + 0.115 (ILC) + 0.202 (CC) + 0.117 (EC) + 0.224 (LC) \quad (*p \leq 0.05)$$

จากสมการเชิงเส้นตรงดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์ (b) ของทุนทางปัญญา เท่ากับ 0.115 ทุนความคิดสร้างสรรค์เท่ากับ 0.202 ทุนการเป็นผู้ประกอบการเท่ากับ 0.117 และ ทุนแรงงานเท่ากับ 0.224 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ถือว่ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่เป็นทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ ก่อนจะนำตัวแปรอิสระใด ๆ เข้าสู่สมการถดถอยควรพิจารณารายละเอียดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระก่อนว่า แต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด โดยใช้วิธีการตรวจสอบด้วยค่าองค์ประกอบการขยายความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว ซึ่งจากการตรวจสอบมัลติคอลลิเนียริตี้ (Multicollinearity) โดยใช้ค่าองค์ประกอบการขยายความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF) พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระมีค่าตั้งแต่ 1.087 – 1.429 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 5.0 แสดงว่า ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง

(Zikmund et al., 2013) โดยผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) ของทุนมนุษย์ ดังตารางที่ 4.23 ข้างต้น สามารถนำเสนอแผนภาพผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

ภาพที่ 4.1 : ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

จากภาพที่ 4.1 ข้างต้น พบว่า ทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ทุนทางปัญญา ทุนความคิดสร้างสรรค์ ทุนการเป็นผู้ประกอบการ และทุนแรงงาน ขณะที่ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ และ ทุนนวัตกรรม กลับไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยของทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ในเบื้องต้นก่อนการทดสอบหาอิทธิระหว่างตัวแปรอิสระ กับ ตัวแปรตามของงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรในตัวแบบที่ใช้ในการทำวิจัย เพื่อป้องกันการเกิดมัลติคอลลิเนียริตี้ (Multicollinearity) คือ การมีสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ ซึ่งการที่ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับที่สูงมาก อาจส่งผลให้สมการตัวแบบที่ใช้ในการพยากรณ์ตัวแปรตามมีความคลาดเคลื่อน ดังนั้น จึงต้องตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระเพื่อให้แน่ใจว่า ตัวแปรอิสระสามารถคงอยู่ในสมการตัวแบบได้

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์จะพิจารณาจากค่านัยสำคัญ (Sig.) (2 – tailed) หากค่าดังกล่าวมีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า ตัวแปรสองตัวมีความสัมพันธ์กัน ในทางตรงกันข้ามหากค่าดังกล่าวกลับมีค่ามากกว่า 0.05 แสดงว่า ตัวแปรสองตัวไม่มีความสัมพันธ์กัน หลังจากนั้นจึงจะทำการวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้ (อโนทัย ศรีวานิช, 2552)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง 0.91 – 1.00 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก
 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง 0.71 – 0.90 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ระดับสูง
 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง 0.31 – 0.70 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง
 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง 0.01 – 0.30 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ
 ความสัมพันธ์ระหว่างทุนสังคม ประกอบด้วย 6 ทุน โดยนำเสนออักษรย่อ ดังต่อไปนี้

เมื่อ	LWC	แทน	ทุนสังคม ด้านทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น
	CPC	แทน	ทุนสังคม ด้านทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน
	GAC	แทน	ทุนสังคม ด้านทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม
	SNC	แทน	ทุนสังคม ด้านทุนบรรทัดฐานทางสังคม
	TC	แทน	ทุนสังคม ด้านทุนความไว้วางใจ
	NC	แทน	ทุนสังคม ด้านทุนเครือข่าย
กับ	SSCE	แทน	ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนโดยรวม

สามารถนำเสนอผลการทดสอบ ดังตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.24 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างทุนสังคมกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ตัวแปร	SSCE	LWC	CPC	GAC	SNC	TC	NC	VIFs
\bar{X}	4.51	4.55	4.57	4.36	4.58	4.55	4.33	-
S.D.	0.223	0.396	0.290	0.337	0.343	0.368	0.449	-
SSCE	-							-
LWC	0.236**	-						1.246
CPC	0.454**	0.069	-					1.207
GAC	0.133*	0.282**	0.037	-				1.125
SNC	0.450**	0.161*	0.247**	-0.046	-			1.104
TC	0.220**	0.219**	0.299**	0.050	0.116	-		1.149
NC	0.298**	0.310**	0.229**	0.222**	0.124	0.115	-	1.190

**p ≤ 0.01, *p ≤ 0.05

จากตารางที่ 4.24 ข้างต้น พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวม (SSCE) กับทุนสังคม ทั้ง 6
ด้าน มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 อันได้แก่

ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น (LWC) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและมีความสัมพันธ์ทิศทางบวก
($r = 0.236^{**}$)

ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน (CPC) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและมีความสัมพันธ์
ทิศทางบวก ($r = 0.454^{**}$)

ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม (GAC) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและมีความ
สัมพันธ์ทิศทางบวก ($r = 0.133^{*}$)

ทุนบรรทัดฐานทางสังคม (SNC) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและมีความสัมพันธ์
ทิศทางบวก ($r = 0.450^{**}$)

ทุนความไว้วางใจ (TC) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและมีความสัมพันธ์ทิศทางบวก
($r = 0.220^{**}$)

ทุนเครือข่าย (NC) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและมีความสัมพันธ์ทิศทางบวก ($r = 0.298^{**}$)

จากข้อมูลดังกล่าว ยังพบว่า ค่าองค์ประกอบการขยายความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF) พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระมีค่าตั้งแต่ 1.104 – 1.246 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 5.0 แสดงว่า ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง หรือเกิดมัลติคอลลิเนียริตี้ (Multicollinearity) แต่อย่างใด (Zikmund et al., 2013) จึงสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของทุนสังคม ประกอบด้วย ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม ทุนบรรทัดฐานทางสังคม ทุนความไว้วางใจ และทุนเครือข่าย ซึ่งถือเป็นตัวแปรอิสระที่ใช้ในการทดสอบหาอิทธิพลต่อตัวแปรตาม คือ ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ดังตารางที่ 4.25

ตารางที่ 4.25 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter ของทุนสังคมส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ทุนสังคม	ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่						
	b	S.E.	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น	0.048	0.033	0.085	1.439	0.152	0.803	1.246
ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน	0.243	0.045	0.316	5.456	0.000*	0.828	1.207
ทุนการได้รับความช่วยเหลือ ของกลุ่ม	0.054	0.037	0.081	1.454	0.147	0.889	1.125
ทุนบรรทัดฐานทางสังคม	0.222	0.036	0.340	6.145	0.000*	0.906	1.104
ทุนความไว้วางใจ	0.029	0.034	0.048	0.849	0.397	0.870	1.149
ทุนเครือข่าย	0.067	0.029	0.134	2.331	0.021*	0.840	1.190
ค่าคงที่ (Constant)	1.510	0.284	-	5.320	0.000	-	-
R ² = 0.378, Adjusted R Square = 0.361, F = 22.683, *p ≤ 0.05							

จากตารางที่ 4.25 ข้างต้น ผลจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณด้วยวิธี Enter พบว่า ปัจจัยทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) คือ ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน (Sig. = 0.000*) ทุนบรรทัดฐานทางสังคม (Sig. = 0.000*) และทุนเครือข่าย (Sig. = 0.021*) โดยที่

ทุนบรรทัดฐานทางสังคม ($\beta = 0.340$) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด รองลงมา คือ ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ($\beta = 0.316$) และทุนเครือข่าย ($\beta = 0.134$) ตามลำดับ ในขณะที่ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น (Sig. = 0.152) ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม (Sig. = 0.147) และทุนความไว้วางใจ (Sig. = 0.397) กลับไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

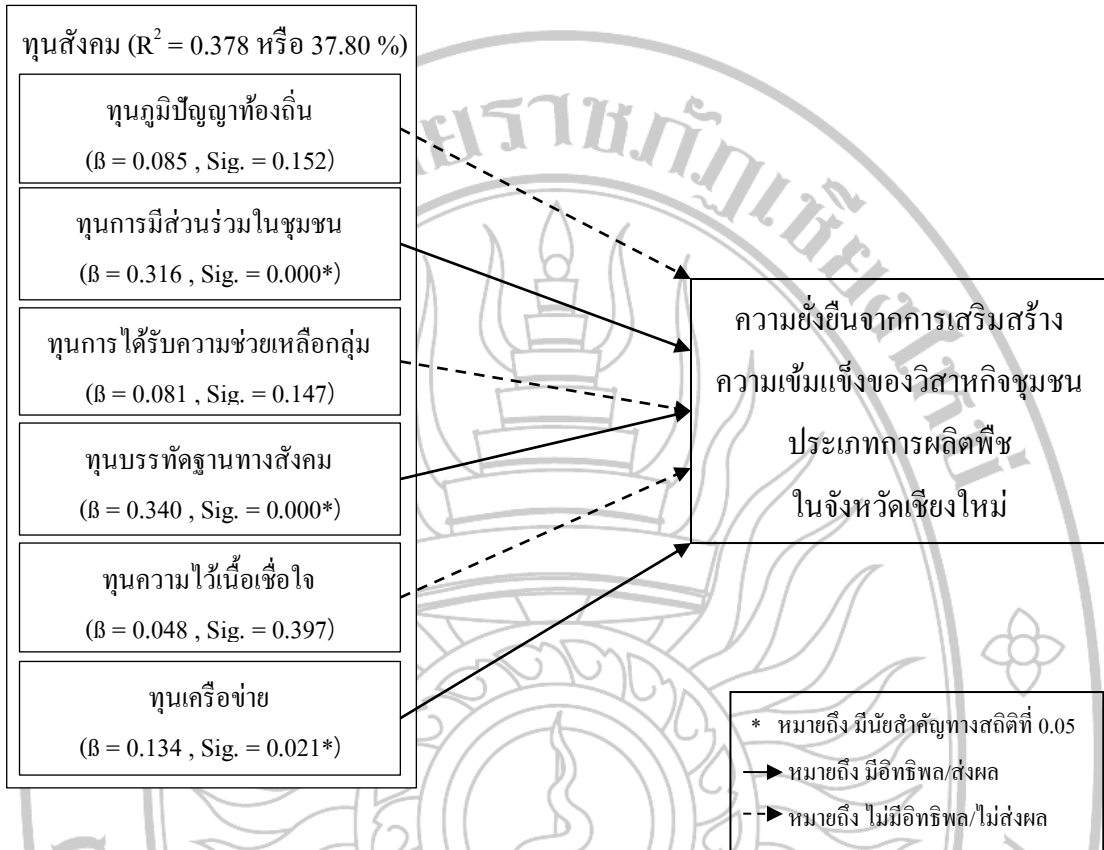
นอกจากนี้ สัมประสิทธิ์การกำหนด ($R^2 = 0.378$) แสดงให้เห็นว่า ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทุนบรรทัดฐานทางสังคม และทุนเครือข่าย ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 37.80 ที่เหลืออีกร้อยละ 62.20 เป็นผลสืบเนื่องจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้นำมาศึกษา ซึ่งจากผลการทดสอบค่าทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ (Independent) ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น (LWC) ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน (CPC) ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม (GAC) ทุนบรรทัดฐานทางสังคม (SNC) ทุนความไว้วางใจ (TC) และทุนเครือข่าย (NC) สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการเชิงเส้นได้จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เพื่อทำนายความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดังนี้

$$SSCE = 1.510 + 0.243(CPC) + 0.222(SNC) + 0.067(NC) \quad (*p \leq 0.05)$$

จากสมการเชิงเส้นตรงดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์ (b) ของทุนการมีส่วนร่วมในชุมชนเท่ากับ 0.243 ทุนบรรทัดฐานทางสังคมเท่ากับ 0.222 และทุนเครือข่ายเท่ากับ 0.067 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกถือว่า มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่เป็นทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ ก่อนจะนำตัวแปรอิสระใด ๆ เข้าสู่สมการถดถอยควรพิจารณารายละเอียดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระก่อนว่า แต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด โดยใช้วิธีการตรวจสอบด้วยค่าองค์ประกอบการขยายความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว ซึ่งจากการตรวจสอบมัลติคอลลิเนียริตี้ (Multicollinearity) โดยใช้ค่าองค์ประกอบการขยายความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF) พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระมีค่าตั้งแต่ 1.104 – 1.246 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 5.0 แสดงว่า ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง (Zikmund et al., 2013) โดยผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) ทุนสังคมในตารางที่ 4.25 ข้างต้น สามารถนำเสนอแผนภาพผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 4.2 : ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

จากภาพที่ 4.2 ข้างต้น พบว่า ทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทุนบรรทัดฐานทางสังคม และทุนเครือข่าย ขณะเดียวกันกลับพบว่า ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนการได้รับความช่วยเหลือกลุ่ม และทุนความไว้วางใจ กลับไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 231 แห่ง โดยแต่ละแห่งจะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำหน้าที่ระดับฝ่ายบริหารของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือรองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือเลขานุการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนใดคนหนึ่ง รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 231 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุมากกว่า 60 ปี สถานภาพสมรสสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท ส่วนใหญ่เป็นผู้มีภาระหนี้สิน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งประธานวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนประเภทนี้ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ ณ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีช่วงระยะเวลาดำเนินงาน 1 – 5 ปี และมีจำนวนสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน 11 – 20 คน

ขณะเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ในด้านทุนแรงงานมากที่สุด เพราะมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน ทำให้สมาชิกกลุ่มได้ใช้ความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจากประธานวิสาหกิจชุมชนอย่างเต็มที่ รวมถึงวิสาหกิจชุมชนมีการบริหารงานแบบกระจายอำนาจตามโครงสร้างการบริหารหรืออำนาจหน้าที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการปฏิบัติงานแต่ละครั้งจะมีการประเมินผลการปฏิบัติงานจากสมาชิกกลุ่มด้วยกันเองอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ รองลงมาเป็นด้านทุนทางปัญญา เพราะการจะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มได้จำเป็นต้องมีความรู้และความสามารถ ตลอดจนมีความชำนาญในการผลิตพืชเพื่อให้ได้การยอมรับว่า เป็นผู้ที่มีทักษะความรู้ ความสามารถที่ดีและโดดเด่นกว่ากลุ่มอื่น ๆ จากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ถัดมาเป็นด้านทุนการเป็นผู้ประกอบการ เพราะประธานวิสาหกิจชุมชนในฐานะผู้ประกอบการต้องเป็นผู้ที่กำหนดทิศทาง

การดำเนินงานของสมาชิกทุกคนในองค์กรและต้องยอมรับความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ได้ โดยจะต้องมีกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสมก่อนจะตัดสินใจดำเนินการใด ๆ อันจะทำให้ประธานวิสาหกิจชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการทุกด้านภายในองค์กรจนประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ ประธานวิสาหกิจชุมชนต้องพึงระลึกเสมอว่า การเป็นผู้ประกอบการแม้จะไม่มีเงินเดือน รายได้ หรือกำไรจากการขายสินค้าและบริการที่แน่นอน แต่จะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนสินทรัพย์หมุนเวียนและสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนแทน

ส่วนด้านทุนความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งหมายถึงการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานภายในองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ซึ่งการจะมีความคิดสร้างสรรค์ได้ต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความพยายามในการคิดค้นและหาวิธีการใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอแล้วสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกลุ่มได้ ซึ่งจะต้องระลึกเสมอว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ต้องเกิดขึ้นได้จริง เห็นผลจริง และเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเสมอ ตลอดจนต้องค้นคว้าหาข้อมูลใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร เพื่อนำมาพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม ต่อมาเป็นด้านทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มต้องแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ โดยผสมผสานกับความรู้ทางภูมิปัญญาที่จะก่อให้เกิดการผลิตพืชและนวัตกรรมใหม่ ๆ รวมทั้งนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาความสามารถในการจัดการผลิตพืชภายในองค์กรของตนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะออกแบบคู่มือการปฏิบัติงานที่มีการระบุเนื้อหาวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการดำเนินงาน โดยพยายามบูรณาการความคิดสร้างสรรค์ของตนและนวัตกรรมด้วยอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ แท็บเล็ต และอื่น ๆ นำมาสร้างสรรค์สินค้าของวิสาหกิจชุมชนได้อย่างเหมาะสมและเพิ่มผลผลิตได้จริง และสุดท้ายด้านทุนนวัตกรรม เพราะสมาชิกกลุ่มต้องมีการนำนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์สินค้า เพื่อสร้างจุดเด่นและจุดขายให้แตกต่างจากคู่แข่ง รวมถึงนำมาปรับใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อลดต้นทุนการผลิตและยกระดับการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มก็ต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการนำนวัตกรรมเข้ามาพัฒนาสินค้าและบริการ อย่างเช่น การใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์มาช่วยสนับสนุนในการดำเนินงาน

ในขณะที่ กลุ่มตัวอย่างยังได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับทุนสังคมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ในด้านบรรทัดฐานทางสังคมมากที่สุด เพราะสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการพึ่งพาอาศัย และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จึงร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมต่อส่วนรวมอย่างเต็มที่ เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จอย่างมั่นคงและยั่งยืน นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่มทุกคนก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถ และประพฤติตนเป็นคนดีเพื่อชื่อเสียงที่ดีขององค์กร รองลงมาเป็นด้านทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะสมาชิกกลุ่มทุกคนจะต้องมีส่วนร่วม

ในการประชุมวางแผนแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน และเปิดโอกาสให้เสนอความคิดเห็นในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ทำให้สมาชิกกลุ่มทุกคนเกิดความรู้สึกว่า ตัวเองมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานต่าง ๆ และเกิดความตั้งใจร่วมรับผิดชอบการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี โดยการปฏิบัติงานแต่ละครั้งจะมีการกำหนดมีหลักเกณฑ์พิจารณาผลตอบแทนให้กับสมาชิกอย่างเป็นธรรม รวมถึงสมาชิกทุกคนจะได้รับการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเหมาะสมจากการปฏิบัติงาน ต่อมาเป็นด้านทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสมาชิกกลุ่มสามารถนำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้และมีมาตรฐานในการผลิตพืชที่สอดคล้องกับศักยภาพท้องถิ่นของตน

ลำดับถัดมาเป็นด้านทุนความไว้วางใจ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เสนอความคิดเห็นในโครงการต่าง ๆ รวมถึงมีการส่งเสริม / สนับสนุนในเรื่องของการปลูกฝังจิตสำนึกทัศนคติ ความคิดเห็น ความรักดีต่อผู้อื่น และพฤติกรรมที่คงเส้นคงวา ต่อมาด้านทุนเครือข่ายเนื่องด้วยสมาชิกกลุ่มต้องมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวและชุมชนอย่างเข้มแข็ง โดยควรจะมีศูนย์ประสานงานประชาชน เพื่อเพิ่มพูนการตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงมีเครือข่ายในการกระจายข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน เช่น หอกระจายข่าวชุมชน และประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนรับรู้ถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของวิสาหกิจชุมชน และสุดท้ายด้านทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม โดยจะต้องการให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้ความรู้และทักษะการดำเนินงานของกลุ่ม ให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม และจัดหาตลาดเพื่อรองรับสินค้า รวมไปถึงช่วยประสานงานในการจัดสรรงบประมาณโครงการต่าง ๆ ให้แก่วิสาหกิจชุมชน ซึ่งอาจจะมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้ หรือสนับสนุนวัสดุ / อุปกรณ์ หรือสร้างจุดสาธิตการเรียนรู้การผลิตให้แก่วิสาหกิจชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สนใจอยากเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม หรือต้องการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในพื้นที่ของตนที่ทรัพยากรเหมาะสมแก่ผลิตพืชและจำหน่ายสินค้าที่ผลิตจากพืช

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ด้านเศรษฐกิจมากที่สุด เพราะวิสาหกิจชุมชนต้องมีศักยภาพในการจัดการเศรษฐกิจระดับชุมชนเพื่อปรับตัวให้เข้ากับการผลิตได้ โดยอาศัยกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ตลอดจนมีการเพิ่มแหล่งรายได้ให้กับชุมชน สร้างความหลากหลายและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า รองลงมาเป็นด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยสมาชิกกลุ่มทุกคนต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของตนให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการสร้างระบบนิเวศที่ดีให้กับชุมชน เพราะในพื้นที่วิสาหกิจชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ เช่น ดิน น้ำ ป่า เป็นต้น ต่อมา

เป็นด้านวัฒนธรรม เพราะภายในพื้นที่ของวิสาหกิจชุมชนต้องมีความปลอดภัยต่อสุขภาพและทรัพย์สินในชีวิต สมาชิกกลุ่มมีศีลธรรม จริยธรรมที่ดีงาม มีจิตสำนึกสาธารณะ และมีการสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และสุดท้ายด้านสังคม เพราะวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชมีการจัดระเบียบระบบสวัสดิการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการภายในชุมชน รวมถึงต้องมีการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยไม่ต้องรอกจากหน่วยงานภาครัฐเสมอไป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดสอบสมมติฐานการวิจัยเกี่ยวกับทุนมนุษย์ทั้ง 6 ด้านว่า มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช ซึ่งจากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มี 4 ด้าน คือ ทุนทางปัญญา ทุนความคิดสร้างสรรค์ ทุนการเป็นผู้ประกอบการ และทุนแรงงาน ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ในขณะที่ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ และทุนนวัตกรรม กลับไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนการทดสอบสมมติฐานการวิจัยเกี่ยวกับทุนสังคมที่ประกอบด้วยทุน 6 ด้าน พบว่า มี 3 ด้าน ได้แก่ ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทุนบรรทัดฐานทางสังคม และทุนเครือข่ายส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ขณะเดียวกันพบว่า ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนการได้รับความช่วยเหลือกลุ่ม และทุนความไว้วางใจ กลับไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

อภิปรายผล

จากผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับทุนมนุษย์ พบว่า มี 4 ด้าน ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ทุนทางปัญญา ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุดในเรื่องของการมีความรู้และความสามารถในการผลิตพืช ตั้งแต่กระบวนการเพาะปลูกพืชจนถึงขั้นผลิตสินค้าตลอดจนปรับปรุงสินค้าต่อเนื่องเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนของตนได้เปรียบทางการแข่งขันสอดคล้องกับผลการศึกษาของชมพูนุท ศรีพงษ์, นัทที ขจรกิตติยา, ปิยะดา มณีนิล และสัสดี กำแพงดี (2564) ที่ศึกษา เรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ทุนทางปัญญา เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน ด้วยการที่บุคลากรมีความคิดและความสามารถปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เผชิญ และผลการศึกษาของกิตติกร ฮวดศรี, กิตติกวินต์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์, รังสิมา สว่างทัพ, รพีพรรณ พงษ์อินทร์วงศ์ และชนินาถ ทิพย์อักษร (ม.ป.ป.)

ที่ศึกษา เรื่อง ปัจจัยด้านทุนมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องอาศัยทุนทางปัญญาในเรื่องของความสามารถในการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการทำงานในอาชีพของตน มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในอาชีพ และมีโอกาสแสวงหาความรู้ใหม่ได้ รองลงมาเป็นทุนความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเล็งเห็นความสำคัญมากที่สุดในเรื่องการเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำความคิดนั้นมาปรับใช้ในการทำงานของกลุ่มได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวนัสรา จันทร์กมล (2563) ที่ศึกษาเรื่อง เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยการสร้างความแตกต่างและหลากหลายให้กับผู้บริโภค เป็นเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ต่อมาทุนการเป็นผู้ประกอบการ ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุดของการเป็นผู้ประกอบการในเรื่องการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารจัดการภายในองค์กร สอดคล้องกับผลการศึกษาของชนพงษ์ อารณพิศาล (2560) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทย พบว่า การเป็นผู้ประกอบการ นับเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทย และสุดท้ายทุนแรงงาน ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุดในการกำหนดบทบาทหน้าที่ปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน โดยอาจพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และอื่น ๆ ส่งผลให้การบริหารงานภายในองค์กรมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับผลการศึกษาของชมภูษุ หุ่นนาค, ปภาวดี มนตรีวัต และวิพร เกตุแก้ว (2563) ที่ศึกษา เรื่อง แนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบล ท่าเสา อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ด้านแรงงาน ถือเป็นสิ่งที่ทำให้การจัดการภายในวิสาหกิจชุมชนมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ โดยแรงงานจะเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีทักษะความเชี่ยวชาญแล้ว ต้องมีทัศนคติที่ดีและรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน และผลการศึกษาของณัฐพล บัวเปลี่ยนสี, ปรีดาพร อารักษ์สมบูรณ์ และนิชชัชญา นารัฐปนนท์ (2560) ที่ศึกษา เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ด้านแรงงาน ถือเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด

ขณะเดียวกัน ในการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับทุนมนุษย์ก็กลับพบว่า มี 2 ทุนที่ไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ คือ ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ ทั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่

เป็นกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีความรู้และประสบการณ์การผลิตพืชแบบดั้งเดิม โดยเป็นการเพาะปลูกพืชโดยใช้อุปกรณ์เครื่องมือเกษตรกร เช่น ซ้อนปลูก จอบ เสียม เท่านั้น แต่ขาดความรู้และประสบการณ์การผลิตพืชแบบใหม่ที่ใช้นวัตกรรมและอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในผลิตพืชผลทางการเกษตร ประกอบกับวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชพึ่งพิงตัวจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด – 19 (COVID – 19) จึงต้องการที่จะจำหน่ายสินค้าให้มีรายได้และกำไรจากการขายสินค้าโดยเร็วที่สุดเพื่อนำไปบำรุงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตนให้อยู่รอดก่อนเป็นอันดับแรกและยังมองว่า การใช้นวัตกรรมและอุปกรณ์เทคโนโลยีทางการเกษตรนั้นมีราคาแพงมาก และมีค่าใช้จ่ายในการดูแลบำรุงรักษาที่สูงมากจึงไม่เหมาะที่จะลงทุนในช่วงเวลานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ทุนนวัตกรรมกลับไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่อีกด้วยเช่นกัน

ส่วนผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับทุนสังคม พบว่า มี 3 ด้านที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุดในการให้สมาชิกกลุ่มของตนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชนทุกคน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็น รวมทั้งนำข้อสรุปที่ได้ไปออกแบบกลยุทธ์การจัดการภายในองค์กรของตนให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับผลการศึกษาของจิรภรณ์ มีศิริ (2563) ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาติ – วรรณ ชุมชนพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมกลุ่มในเรื่องการเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มทุกคนมีสิทธิ์ตัดสินใจในการประชุม หรือวางแผนการทำงานของกลุ่ม นับเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการในวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด ต่อมาทุนบรรทัดฐานทางสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุดในเรื่องของการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จนเกิดความสัมพันธ์อันดีและความสามัคคีของสมาชิกภายในองค์กร จะส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับผลการศึกษาของนงนุช ศรีสุข (2563) ที่ศึกษา เรื่อง ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว พบว่า ด้านบรรทัดฐานทางสังคม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด และผลการศึกษาของวาทัญญู ใจบริสุทธิ์ และจิตสุภา กิตติผดุง (2564) ที่ศึกษา เรื่อง ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า บรรทัดฐานเป็นปัจจัยสาเหตุของทุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจ การเกื้อกูลระหว่างกันและกัน และเครือข่ายทางสังคม และ

สุดท้ายทุนเครือข่าย ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุดในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวและชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของฉันทา ธิฐะโชติภักดี, อนุวัติ กระสังข์ และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง (2562) ที่ศึกษา เรื่อง กระบวนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และผลการศึกษาของจินดา ชำรงอารีย์กุล (2564) ที่ศึกษา เรื่อง บทบาทเครือข่ายทางสังคมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอายุวัฒนะ ตำบลเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เครือข่ายทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อการเติบโตและคงอยู่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนต่อไป

ในขณะที่ การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับทุนสังคมกลับพบว่า มี 3 ทุนที่ไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ คือ ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชส่วนใหญ่ตั้งอยู่นอกตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ อำเภอฮอด ที่มีจำนวนวิสาหกิจชุมชนประเภทนี้มากที่สุด รองลงมา คือ อำเภอแม่แจ่ม และอำเภอดอยสะเก็ด ตามลำดับ ซึ่งมีทรัพยากรในการผลิตพืชอย่างหลากหลายแต่ยังขาดองค์ความรู้ (Know – How) ในการนำทรัพยากรเหล่านั้นมาสร้างสายผลิตภัณฑ์อื่น ๆ (Product Line) นำมาเพิ่มมูลค่า (Added – Value) ประกอบกับการผลิตพืชส่วนมากมักไม่ค่อยได้มาตรฐานตามที่กำหนด เช่น มาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice) และมาตรฐาน HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point System) เพราะกลุ่มวิสาหกิจยังเลือกใช้กรรมวิธีเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตแบบดั้งเดิม ด้วยพื้นที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนประเภทดังกล่าวอยู่ห่างไกลจากหน่วยงานส่วนราชการระดับท้องถิ่น และหน่วยงานส่วนราชการระดับภูมิภาค ทำให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ของวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้เพื่อให้ความช่วยเหลือได้ รวมทั้งยังติดขัดระเบียบราชการในเรื่องของงบประมาณจัดทำโครงการช่วยเหลือและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่สามารถตอบสนองความช่วยเหลือแก่วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ได้ทันทีทันใด รวมทั้งสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังมีทัศนคติเชิงลบต่อหน่วยงานภาคเอกชนที่เกรงว่า จะมาเอาผลประโยชน์จากพวกเขาไปอย่างเดียวและไม่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ทำให้ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่มไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชบางแห่ง ไม่ได้มีความไว้วางใจแก่บุคคลภายนอก เพราะกลัวว่าจะเข้าลอกเลียนแบบกรรมวิธีการผลิตพืชแล้วจัดตั้งแข่งขันกัน หรือเข้ามาเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ ความคิดและความเชื่อต่าง ๆ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาให้พลวัตไปตามกระแสโลกาภิวัตน์

(Globalization) นอกเหนือจากเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งทำให้ทุนความไว้เนื้อเชื่อใจไม่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เนื่องจากผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่พบว่า ทุนมนุษย์ ในด้านทุนแรงงานส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด เพราะสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน ดังนั้น ผู้ส่วนเกี่ยวข้องซึ่งการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนประเภทนี้ควรจัดทำแผนภาพเกี่ยวกับผัง โครงสร้างองค์กรให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น รวมถึงระบุขอบเขต อำนาจ และหน้าที่ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้สมาชิกกลุ่มเกิดข้อสงสัยในภาระหน้าที่ตำแหน่งงานของตน รวมทั้งสามารถป้องกันการทำงานข้ามสายงานในวิสาหกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี รองลงมาคือ ทุนมนุษย์ ในด้านความคิดสร้างสรรค์ เพราะสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำความคิดนั้นมาปรับใช้ในการทำงานของกลุ่มได้จริง ดังนั้น ผู้ประกอบการ หรือคณะผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชนประเภทนี้ ควรเปิดโอกาสและพื้นที่ทางความคิดสร้างสรรค์ให้กับสมาชิกอย่างเต็มที่ โดยไม่ควรลงไปกำหนดด้วยตัวเอง หรือบังคับให้สมาชิกกลุ่มปฏิบัติตามความต้องการของตน เช่น สมาชิกต้องการนำผลผลิตจากการเพาะปลูกพืชมาแปรรูปเป็นขนมขบเคี้ยวหรือเครื่องดื่ม นอกจากการเก็บเกี่ยวพืชสดมาขายต่อให้แก่วิสาหกิจชุมชน หรือตลาดรับซื้อเพียงอย่างเดียว ซึ่งผู้ประกอบการ หรือคณะผู้บริหารก็ควรให้การสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าวในรูปแบบของการสรรหาวิทยากรมาจัดอบรมให้ความรู้ หรือหาแหล่งทุนเพื่อจัดซื้อเครื่องจักรและเครื่องมือ หรือห้องทำการทดลองการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ต่อมาทุนมนุษย์ในด้านผู้ประกอบการ เพราะผู้ประกอบการของวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องระบุอยู่ในนโยบายและแผนการดำเนินงานระยะสั้น ระยะปานกลาง ระยะยาวให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถรับรู้แล้วนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามที่ผู้ประกอบการคาดหวังไว้ และทุนมนุษย์ในด้านทุนทางปัญญา เพราะสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้และความสามารถในการผลิตพืช ดังนั้น ผู้ประกอบการ หรือคณะผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชนประเภทดังกล่าว ควรให้ความสำคัญในการเสริมสร้างองค์ความรู้การเพาะปลูกพืชใหม่ ๆ เช่น การปลูกพืชแบบไม่กลับหน้าดิน การปลูกพืชแบบไร้ดินและอื่น ๆ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดองค์ความรู้ ทักษะและความสามารถใหม่ ๆ นอกเหนือ

จากการปลูกพืชวิธีแบบเดิม ซึ่งจะช่วยให้ผลผลิตทางการเกษตร มีคุณภาพและเพียงพอต่ออุปสงค์ของตลาด หรือความต้องการของผู้บริโภคที่มีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องเปิดรับความรู้ใหม่ๆ และพัฒนาความรู้ ทักษะการเพาะปลูกพืชให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงกรรมวิธีเพาะปลูกแบบใหม่ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีมากขึ้นและได้ส่วนแบ่งทางการตลาดเพิ่มขึ้นอีกด้วย

2. เนื่องจากผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่พบว่า ทูมนมนุษย์ ในด้านทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ และทุนนวัตกรรมนั้น ไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ เพราะข้อจำกัดของการเรียนรู้ การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการผลิตพืชนั้น สถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการเกษตร และด้านบริหารธุรกิจ เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ควรจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับหน่วยงานส่วนราชการระดับท้องถิ่นและภูมิภาค และวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ทุกแห่ง ร่วมมือกันการออกแบบหลักสูตรการอบรมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี และหลักสูตรธุรกิจชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่มเกิดการรับรู้ เข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้จริง โดยหลังจากเข้าอบรมเรียบร้อยแล้วจะมีการวัดและประเมินผลอยู่เป็นระยะ รวมทั้งสนับสนุนการจัดซื้ออุปกรณ์เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตพืชให้แก่วิสาหกิจชุมชน เช่น แผ่นพลังงานแสงอาทิตย์ โดรนพ่นยากำจัดศัตรูพืช เตามาเชื้อและตั้งตกค้างในพืชหลังเก็บเกี่ยว และอื่น ๆ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการลงทุนแก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเป็นการยกระดับสมรรถนะการดำเนินของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งสร้างพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ในรูปแบบเว็บไซต์ (Website) หรือแอปพลิเคชัน (Application) หรือผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) ของหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา ในการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์และจำหน่ายสินค้า นอกจากนี้เนื่องจากการขายสินค้าผ่านพ่อค้าคนกลางเพียงอย่างเดียว เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถขยายส่วนแบ่งทางการตลาด (Market Share) ได้มากขึ้น และยังเป็นการสร้างการรับรู้วิสาหกิจชุมชนแต่ละแห่งให้ผู้ใช้งานออนไลน์ (Users) หรือผู้บริโภครู้จักมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์ และทุนนวัตกรรมสามารถส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ได้

3. เนื่องจากผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่พบว่า ทุนสังคม ในด้านทุนบรรทัดฐานทางสังคม ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ มากที่สุด เพราะสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการพึ่งพาอาศัย และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้น ผู้ประกอบการ หรือคณะผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชนประเภทดังกล่าว

ควรทำหน้าที่เป็นที่พึ่งให้แก่สมาชิกกลุ่มหากเกิดปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงาน เช่น พืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหายจากแมลงที่เป็นศัตรูต่อพืช หรือพืชผลไม่เจริญเติบโต อันเกิดจากภัยแล้ง ทำให้ไม่สามารถได้ผลผลิตทางการเกษตรตามความต้องการของตลาดได้ เป็นต้น ซึ่งผู้ประกอบการ หรือคณะผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชนอาจช่วยเหลือในการจัดซื้อยากำจัดศัตรูพืช หรือช่วยกันผลิตน้ำยากำจัดศัตรูพืชด้วยการนำสมุนไพรพื้นบ้านที่ตนมีอยู่และมีสรรพคุณในการกำจัดศัตรูพืช นำมาเป็นส่วนประกอบการผลิต แล้วแจกจ่ายให้แก่สมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง หรือการหาวิธีการต่าง ๆ ให้พืชผลเจริญเติบโตในช่วงภัยแล้ง เช่น การขุดบ่อน้ำสำรอง การจัดซื้อ จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชที่สามารถให้ผลผลิตช่วงภัยแล้งได้ เป็นต้น อันจะทำให้สมาชิกกลุ่มมีทัศนคติที่ดี และมีความผูกพันที่ดีต่อผู้ประกอบการ หรือคณะผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชนของตน จนรู้สึกว่สมาชิกกลุ่มทุกคนเป็นเสมือนครอบครัวเดียวกันที่มีปัญหาต่าง ๆ ต้องร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือกัน เพื่อให้ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ รองลงมา คือ ทุนสังคม ในด้านทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นผู้ประกอบการ หรือคณะผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชนประเภทดังกล่าว ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิและเสรีภาพในการเสนอแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชนอย่างเต็มที่ โดยไม่ยึดติดกับความคิดของตัวเอง หรือความคิดบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ต้องนำข้อคิดเห็นมาหารือร่วมกัน แล้วสรุปออกมาเป็นแนวทางการบริหารจัดการที่ทุกคนในสมาชิกมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียอย่างเท่าเทียมกัน และไม่เกิดข้อขัดแย้งที่รุนแรงต่อสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสุดท้ายทุนสังคม ในด้านทุนเครือข่าย เพราะสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวและชุมชน ดังนั้น ผู้ประกอบการ หรือคณะผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชน จำเป็นต้องเข้าไปสนับสนุนและส่งเสริมเครือข่ายดังกล่าว ในรูปของการให้ทุนในการบำรุงเครือข่ายให้มีความแข็งแกร่ง รวมถึงการยื่นกิจกรรมต่าง ๆ หรือโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยให้เครือข่ายมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ นอกจากความเข้มแข็ง ทั้งนี้ ในแง่ของสมาชิกกลุ่มมีทำหน้าที่สร้างเครือข่ายขึ้นมาั้น จำเป็นต้องเน้นการมีประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความอยู่รอดและยั่งยืนของเครือข่ายอยู่เสมอ ถ้าบุคคลใดบุคคลหนึ่งของเครือข่ายสมาชิกยึดผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ย่อมทำให้เครือข่ายเกิดความอ่อนแอทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน อาจเกิดข้อขัดแย้งตามมาก็เป็นไปได้

4. เนื่องจากผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่พบว่า ทุนสังคม ในด้านทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนการได้รับความช่วยเหลือกลุ่ม และทุนความไว้นื้อเชื่อใจไม่ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ เพราะข้อจำกัดองค์ความรู้ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่สามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนมาสร้างคุณค่า

สินค้าอื่น ๆ ประกอบกับภูมิศาสตร์ที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นอุปสรรคที่เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานส่วนราชการไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือและพัฒนาได้ทันที นอกจากนี้ ทัศนคติของวิสาหกิจชุมชนบางแห่งก็ไม่ต้องการให้คนภายนอกที่ไม่ใช่คนในพื้นที่แต่กำเนิด หรือเจ้าหน้าที่จากองค์การภาครัฐ เข้ามาช่วยเหลือเพียงเพราะกลัวจะมหาผลประโยชน์ของตัวเอง ด้วยเหตุนี้สถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงในด้านการพัฒนาท้องถิ่นและการจัดการชุมชน อย่างเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ควรเป็นตัวกลางที่คอยประสานงาน หรือเชื่อมโยงหน่วยงานส่วนราชการระดับท้องถิ่นและระดับส่วนภูมิภาค หน่วยงานเอกชนต่าง ๆ ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในพื้นที่นอกตัวเมืองเชียงใหม่รูปแบบการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน โดยระบุเงื่อนไขที่สำคัญว่า จะต้องเข้าไปส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเหล่านั้นโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน และต้องทำให้วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชมีความเข้มแข็งและยั่งยืนได้เป็นรูปธรรมจริง ซึ่งจะมีการวัด การประเมินผล และติดตามอย่างเป็นระยะ นอกจากนี้สถาบันการศึกษาจะต้องคอยสนับสนุนงบประมาณต่าง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนนำเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อวิสาหกิจชุมชน เช่น โครงการเพิ่มมูลค่าจากทรัพยากรในพื้นที่วิสาหกิจชุมชน โครงการจัดหาอุปกรณ์และเครื่องมือผลิตพืช โครงการอบรมทักษะกลยุทธ์และการบริหารการขาย และอื่น ๆ นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาควรมีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเรื่องการให้ทุนการศึกษาต่อแก่สมาชิก หรือบุตรหลานของพวกเขาให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นบัณฑิตที่พร้อมพัฒนาวิสาหกิจชุมชนหรือชุมชนของตนให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน รวมถึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมุมมองและทัศนคติต่อสมาชิกกลุ่มและชุมชนในพื้นที่ให้เปิดรับสิ่งใหม่และพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ โดยพบว่าคณะผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบด้วย ประธานวิสาหกิจชุมชน รองประธานวิสาหกิจชุมชน และเลขานุการวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ให้ความสำคัญกับทุนแรงงานมากที่สุด ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาทุนแรงงานที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ เพราะทุนแรงงานเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

2. เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ โดยพบว่า คณะผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบด้วย ประธานวิสาหกิจชุมชน รองประธานวิสาหกิจชุมชน และเลขานุการวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ได้มุ่งให้ความสำคัญกับทุนบรรทัดฐานทางสังคมมากที่สุด ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาทุนบรรทัดฐานทางสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ เพราะทุนบรรทัดฐานทางสังคมถือเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

3. เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ที่เกิดจากทุนมนุษย์และทุนสังคมเป็นตัวกำกับในการบริหารวิสาหกิจชุมชนของตน ซึ่งจากการวิจัย พบว่า คณะผู้บริหารของวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบด้วย ประธานวิสาหกิจชุมชน รองประธานวิสาหกิจชุมชน และเลขานุการวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ได้มุ่งเน้นความสำคัญทางเศรษฐกิจมากที่สุด ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ เพราะเศรษฐกิจถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืนได้

4. เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทอื่น ๆ ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ อย่างเช่น ประเภทการผลิตปศุสัตว์ ประเภทการแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร และอื่น ๆ เป็นต้น

5. เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งในรูปแบบธุรกิจอุตสาหกรรมประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ หรือจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทยที่มีสถิติจำนวนการจัดตั้งอุตสาหกรรมประเภทนี้มากที่สุด

6. เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาทุนมนุษย์ ทุนสังคม และทุนโครงสร้างที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้ทุนมนุษย์ที่เชื่อมต่อด้วยทุนสังคมนั้นคงอยู่ต่อไป ตราบเท่าที่วิสาหกิจชุมชนนั้นยังดำเนินกิจการอยู่ แม้ผู้ก่อตั้ง หรือสมาชิกจะไม่ได้อยู่ในองค์กรแล้วก็ตาม

บรรณานุกรม

- กรมจัดหางาน. (2561, 1 กรกฎาคม). *ความต้องการแรงงานในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก*.
https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/lmia_th/f628ce0abc376c33f425da7d3aac36b.pdf
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2535). *ความคิดสร้างสรรค์ หลักการ ทฤษฎี การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). องค์การค่าครูสภา.
- กรมสรรพากร. (2562, 1 พฤษภาคม). *คู่มือภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชน*.
https://www.rd.go.th/fileadmin/user_upload/SMEs/infographic/SME_lv2_3.pdf
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566, 2 พฤศจิกายน). *รายงานสรุปประเภทกิจการวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน*. https://smce.doae.go.th/smce1/report/select_report_smce.php
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (ม.ป.ป.). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*.
<http://new.research.doae.go.th>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กลุ่ต หงส์ขางกูร และปรัชญานันท์ เทียงจรยา. (ม.ป.ป.). *การสร้างและการบริหารเครือข่าย*.
http://hsmi2.psu.ac.th/upload/forum/paper_1598_5f69ce9304e915f69ce.pdf
- กนิษฐา เกิดฤทธิ์. (ม.ป.ป.). *การจัดระเบียบสังคม*. <https://ajkanittha.files.wordpress.com>
- กวี วงศ์พุด. (2538). *แรงงานสัมพันธ์ (Labour Relations)*. พี.เอ.ลิฟวิ่ง.
- กิตติกร ฮวดศรี, กิตติกวินต์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์, รังสิมา สว่างทัฬ, รพีพรรณ พงษ์อินทร์วงศ์ และชนินาถ ทิพย์อักษร. (2562, 1 มกราคม). *ปัจจัยด้านทุนมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์*.
<https://dspace.bru.ac.th/xmlui/handle/123456789/5712>
- กิตติกร ฮวดศรี, กิตติกวินต์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์, รังสิมา สว่างทัฬ, รพีพรรณ พงษ์อินทร์วงศ์ และชนินาถ ทิพย์อักษร. (2562). *ปัจจัยด้านทุนมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 1 – 7.
- กิ่งฟ้า สินธุวงษ์. (2537). *ประมวลสาระชุดวิชาแต่ละและวิทยวิธีทางวิทยาศาสตร์ หน่วยที่ 5 – 7* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- กัญญามน อินหว่าง, สุพจน์ อินหว่าง และอภิชาติ วรรณภีระ. (2554). *การจัดการวิสาหกิจชุมชน*. มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- กัลย์ ปิ่นเกษร, เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน และจิราวรรณ คงคล้าย. (2551). *ทูนมนุษย์: ตัวชี้วัด* *ทูนมนุษย์ระดับองค์กร*. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์* *ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(2), 193 – 202.
- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2546). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล* (พิมพ์ครั้งที่ 6). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกวลิน สมบูรณ์. (ม.ป.ป.). *แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้ประกอบการ*.
<https://linsomboon.files.wordpress.com>
- เกษรศิริ อรุณชัยพร. (2559). *ทูนทางสังคม*. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 5(2), 1 – 8.
- ขนิษฐา จิตรหลัง. (2566, 2 พฤษภาคม). *การคิดสร้างสรรค์*. <https://library.wu.ac.th>
- คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562, 30 กันยายน). *การสนับสนุนทางสังคม (Social Support)*. <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/social-support>
- คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤติ. (2542). *วิกฤติสังคมไทย 2540 กับบทบาทวิทยากรกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดเวทีประชาคม*. คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤติ.
- คณะยุทธศาสตร์พัฒนา. (2553). *รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาผลการดำเนินงาน โครงการคุ้มโฮม ยามแลง ถกแถลง เรื่อง แรงงาน. สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน*.
<http://library.mol.go.th/opac/ebook/15632.2.pdf>
- จงพีชนัน จันทร์ลา. (2563). *ความไว้วางใจกับความสำเร็จของคลัสเตอร์ด้านการแปรรูปอาหาร: กรณีศึกษาตำบลท่าสุด จังหวัดเชียงราย*. *วารสารพัฒนาสังคม*, 22(2), 126 – 146.
- จารุวรรณ แก้วมะโน. (2556, 1 กันยายน). *แผนพัฒนาจังหวัดฉบับเจ้าเมือง*. สถาบันพระปกเกล้า.
https://www.kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M10_300.pdf
- จิรภรณ์ มีศรี. (2563). *รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มชาติ – วรรณ ชุมชนพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2554). *การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินดา ชำรงอารีย์กุล. (2564). *บทบาทเครือข่ายทางสังคมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน* *สมุนไพรอายูวัฒนะ ตำบลเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. *วารสารวิชาการอุษายาศึกษา*, 13(1), 100 – 118.

จีคิว ไทยแลนด์ (GQ Thailand). (2566, 1 มกราคม). *ทำไมธุรกิจถึงต้องใส่ใจความยั่งยืน*.

<https://www.gqthailand.com//guest-editors/article/the-importance-of-sustainability-in-business>

จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2558, 1 มกราคม). *ประสบการณ์ – ประสบการณ์*. <http://legacy.orst.go.th>

ชนนิกานต์ อินทรเฟือก, ประเพศ ไกรจันทร์ และทวิศักดิ์ รูปสิงห์. (2564). รูปแบบการจัดการ
วิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม
พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 12(2), 46 – 56.

ชมพูนุท ศรีพงษ์, นันทิ ขจรกิตติยา, ปิยะดา มณีนิล และลัสดี กำแพงดี. (2564). *รายงานการวิจัย
เรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน
ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
ชวน เพชรแก้ว. (2547). การยกระดับและการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานการณ์ปัจจุบัน.
สารภาษาไทย, 2(3), 14 – 23.

ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2533). *การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนการพัฒนาของ
องค์กรประชาชน*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ญาณี พายัพสาย, สุมาลี สันติพลวุฒิ และปิยะพรรณ ช่างวัฒนชัย. (2558). การวิเคราะห์ความเข้มแข็ง
ของวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน. ใน *สำนักหอสมุด
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บ.ก.), ตามรอยพระยุคลบาท เกษตรศาสตร์กำแพงแสน.
การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 12
(น. 1246 – 1254), คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.

ชนพงษ์ อารณพิศาล. (2560). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน
ในภาคกลางของประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสยาม].
ฐานข้อมูลงานวิจัย มหาวิทยาลัยสยาม.

<https://e-research.siam.edu/kb/factors-affecting-effective-management/>

ชมภูนุช หุ่นนาค, ปภาวดี มนต์รีวัต และวิพร เกตุแก้ว. (2563). แนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน:
ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค
จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 13(2), 21 – 53.

ณรงค์ศักดิ์ ธนวิบูลย์ชัย. (2538). *ผลกระทบของนโยบายค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 300 บาท*.

กลุ่มงานวิจัยและข้อมูล สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

ณัชชา ณัฐ โชติภคิน, อนุวัติ กระสังข์ และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2562). กระบวนการสร้างเครือข่าย
วิสาหกิจชุมชนตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม.

วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 1(1), 31 – 40.

ณัฐพล บัวเปลี่ยนสี, ปรีดาพร อารักษ์สมบูรณ์ และนิชชัชญา นราฐปนนท์. (2560). การพัฒนา
ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน
จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, 1(1),
43 – 50.

ณัฐพนธ์ สกฤตพงษ์. (2565). รูปแบบการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนภายใต้กรอบแนวคิด
การพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยแม่โจ้
คลังปัญญามหาวิทยาลัยแม่โจ้].

<http://ir.mju.ac.th/dspace/bitstream/123456789/918/1/6301333006.pdf>

ดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว และวิชชญา ปาณบุญฉิ่ง. (2541). ชุมชนเข้มแข็งชุมชนแห่งการเรียนรู้:
ข้อคิดและความเคลื่อนไหวจากชุดโครงการวิจัยการศึกษาชุมชน. วารสารประชาคมวิจัย, 11,

11 – 12.

ทรงจิต พูลลาภ และคนอื่น ๆ. (2546). ศึกษาวิจัยภูมิปัญญาไทย ทั้ง 4 ภาค. สำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ.

ทิสนา เขมมณี. (2540). การวิจัยทางการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิสนา เขมมณี. (2550). การสอนจิตวิทยาการเรียนรู้ เรื่อง ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัด
กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 5). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทัศนชัย สิริวรรณ. (2564). การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสำเร็จอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถี
ตำบลน้ำเกีฮัน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้]. คลังปัญญามหาวิทยาลัยแม่โจ้.

http://ir.mju.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1118/1/Thatchai_Siriwan.pdf

ธนวรรณ เจริญทิพย์. (2561). ผลของทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) ต่อการดำเนินงานของ
บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังสารสนเทศดิจิทัล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2018/TU_2018_6002112966_10035_10610.pdf

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS
(พิมพ์ครั้งที่ 13). สถาบันวิจัยและพัฒนาธุรกิจ.

- รัชพล ธรรมง, พระมหากิตติ กิตติเมธี และพระมหาอนันต์ อนุกรสิริ. (2561). รายงานการวิจัย เรื่อง กระบวนการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : วิสาหกิจชุมชนจังหวัดน่าน. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธัญนันท์ บุญอยู่. (2562). อิทธิพลของความไว้วางใจและการแบ่งปันความรู้ในฐานะปัจจัยคั่นกลาง แบบอนุกรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาสู่ผลการปฏิบัติงานของ พนักงานวิสาหกิจขนาดย่อมของอุตสาหกรรมผลิตเซรามิก ในเขตกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 24(1), 175 – 186.
- นงนุช ศรีสุข. (2563). ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว. *วารสารสหวิทยาการ*, 17(2), 79 – 101.
- นพพล เหล่าก่อ. (2555, 20 มิถุนายน). *ชุมชนเข้มแข็ง*. <https://www.gotoknow.org/posts/32079>
- นพพล นพรัตน์. (2563, 1 เมษายน). *การสร้างควมไว้วางใจ (Trust)*. <https://www.noppol.net/>
- นภาพรณัฏ หะวานนท์, เพ็ญสิริ จีระเดชากุล และสุรวุฒิ ปัดไชสง. (2550). *ทฤษฎีฐานรากในเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชน*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นภาพรณัฏ หะวานนท์, เพ็ญสิริ จีระเดชากุล, สุรวุฒิ ปัดไชสง, อุษณีย์ ชโนศวรรย์, โสมพรรณ ถิ่นว่อง, ศศิธร ศิริประเสริฐกุล, พิศมัย รัตนโรจนย์สกุล, พนารัช ปรีดาภรณ์, พรใจ ถีทองอิน, อภิชัย ศรีโสภิต, อัจฉรา วงศ์มงคล, ทศพร มณีศรีขำ, วันชัย ธรรมสังการ, จิรศักดิ์ สุขวัฒนา และฉัตรวิญญ์ องค์กรสิงห์. (2550). *ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็ง ของชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นุชสราร คำมัน, ธานินทร์ คงศิลา และพัฒนา สุขประเสริฐ. (ม.ป.ป.) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี. *วารสารการวิจัยกาสะลองคำ*, 9(2), 131 – 146.
- นิสดารค์ เวชยานนท์. (2551). *มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์*. กราฟิโก ซิสเต็มส์.
- เนตรชนก แสงแป้น. (2565). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริม การรักษาคัมภรณมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีปทุม]. Knowledge Bank @ SPU. <http://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/7990?locale=th>
- บงกชมาศ เอกเอี่ยม. (2548). รายงานการวิจัย เรื่อง การวางแผน การดำเนินการ และการสร้าง การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรเครือข่ายในการป้องกันแก้ไขปัญหาเอดส์ การใช้ความช่วยเหลือ คู่มือและจัดสวัสดิการสำหรับผู้ติดเชื้อเอดส์และครอบครัว ผู้ติดเชื้อ: กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

บริษัท เสนาดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน). (2566, 11 เมษายน). *Sustainability คืออะไร?*

<https://www.sena.co.th/articles/what-sustainability>

บุญยมาศ แสงเงิน. (2564, 24 เมษายน). *ประสบการณ์ (Experience)*.

<https://www.gotoknow.org/posts/687559>

บ้านจอมยุทธ. (2543, 1 สิงหาคม). *แนวทางการใช้เหตุผลของมนุษย์แนวตะวันตก*.

https://www.baanjommyut.com/library_2/extension2/guidelines_for_the_rational_use_of_human_west/02.html

บ้านจอมยุทธ. (ม.ป.ป.). *การจัดระเบียบทางสังคม*.

https://www.baanjommyut.com/library_3/extension-5/social_organization/01.html.

ประภัสรา ปราชญา และพีระพงศ์ ภัคศิริ. (2564, 14 ธันวาคม). *แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร*. <http://www.pol.ru.ac.th/graduate/index.php/is/6314880001>

ประเวศ วะสี. (2536). *แนวคิดและยุทธศาสตร์ สังคมสมานภาพและวิชา*. มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พิไท วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). *กระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคม: กรณีศึกษา บ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหิดล]. ศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital “วช”.

<https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/110567>

พงศกร ฉันทะกุล. (2562). *การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์*. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 6(2), 199 – 214.

พรลักษ์มี พลเดช. (2563). *การกำกับดูแลกิจการ ทนทานปัญหาและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยแม่โจ้]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

http://ir.mju.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1156/1/Pornlaksmi_Phondet.pdf

พรพรหม สุชาทร. (2566, 11 กรกฎาคม). *Sustainable Development Goals: ความยั่งยืนและ ESG ความหมายและความสำคัญต่อธุรกิจและองค์กร: ความยั่งยืนคืออะไร*.

<https://nida.ac.th/what-is-sustainability/>

พรทิพย์ เกษรานนท์. (2552, 1 มกราคม). *ความไว้วางใจนั้นสำคัญไฉน*.

https://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/1_2552/Relax.htm

พละกริต คอนซัลแทนท์. (2566, 1 มกราคม). *ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์*.

<https://www.palagrit.com/creativity-theory/>

พัทธรณ ชูระธรรมานนท์. (2564). ปัจจัยธุรกิจ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ และการสร้าง
ความได้เปรียบทางการแข่งขันที่นำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจเบเกอรี่บนออนไลน์.

[สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

iThesis Srinakharinwirot University.

<http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1540/1/gs631110144.pdf>

พิชามณูช โตโถมงาม. (2552). ปัจจัยทางจิตและการสนับสนุนทางสังคมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมด้านการป้องกันโรคเอดส์ของเด็กเร่ร่อนในศูนย์สร้างโอกาสเด็กกรุงเทพมหานคร. [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว.

<http://bsris.swu.ac.th/thesis/47299080039RB899f.pdf>

พีระศักดิ์ วรฉัตร. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุรินทร์. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 10(2), 285 – 310.

เพียงตะวัน พลอาจ. (2562). รายงานการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบของกลยุทธ์การจัดการวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ไพตอนะห์ หะยีลาเตะ และยุทธชัย ฮารีปิ่น. (2566). ความสามารถเชิงนวัตกรรมที่มีผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดภูเก็ต. ใน ฝ่ายเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ สำนักวิจัยและพัฒนา (บ.ก.), *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 140* (น. 1074 – 1091). สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.

ไพศาล เข้มวงษ์. (2555). การศึกษาสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตดำเนินงานของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. คลังสถาบันมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

https://ir.swu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/3622/2/Phaisarn_Y.pdf

มนตรี กรรพุมมาลย์. (2539). *การพัฒนาชุมชน: แนวคิดและการปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 3).

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (ม.ป.ป.). *บทที่ 14 การจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization)*.

<http://www.udru.ac.th/oldsite/attachments/elearning/02/19.pdf>

- ยุพาพร จานประดับ. (2544). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา*
สังกัด กรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รุ่งโรจน์ เพชรบุรณิน. (2546). *เครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริต*
คอร์รัปชัน. [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
 ศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital “วช.”. <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/130073>
- รุ่งโรจน์ เพชรบุรณิน. (2546). *รายงานการวิจัย เรื่อง เครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกัน และ*
แก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน: กรณีศึกษา เครือข่ายประชาชนด้านคอร์รัปชัน (คปต.).
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัชพล ลิ้มพรกุล. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจและพฤติกรรมการปฏิบัติงานของ*
พนักงานในบริษัท หัวเว่ย เทคโนโลยี (ประเทศไทย) จำกัด. [การค้นคว้าอิสระ
ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม]. Knowledge Bank @ SPU.
<http://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/5555>
- วาทัญญู ใจบริสุทธิ์ และจิตสุภา กิตติผดุง. (2564). *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม:*
กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเกลือสมุนไพรราดใหญ่ จังหวัดสมุทรสงคราม.
วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, 9(7), 2940 – 2962.
- วรรณวิไล ยก่อง. (2558). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยองค์กรกับการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อรองรับ*
การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน มหาวิทยาลัย
ราชภัฏกลุ่มภาคตะวันตก. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
 คลังข้อมูลวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
<http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/534/1/>
- วรวิภา โรมรัตนพันธ์. (2548). *ทุนทางสังคม. โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.*
- วันสรา จันทร์กลม. (2563). *เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมของวิสาหกิจ*
ชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
 คลังข้อมูลวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
<http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/3120/1/61260303.pdf>
- วิศรา คลังนุ่ม. (2562). *การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกผักและผลไม้ปลอดสารพิษ*
ดอกบัว ตำบลบ้านคูน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,
สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก]. คลังงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา.
https://www.ipacific.ac.th/index/pdf/2_69.pdf

- วันชัย ธรรมสังการ, อัสวถักษ์ ราชพลสิทธิ์, ปรีดี โชติช่วง, อังคณา ธรรมสังการ และสมฤดี สงวนแก้ว. (2551). ทุนชุมชนและศักยภาพในการจัดการตนเองเพื่อการพัฒนายั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, 14(1), 22 – 32.
- ศิระนันท์ ศิวพิทักษ์. (ม.ป.ป.). ทฤษฎีค่านวัตกรรม. *วารสารเซนตจ้อหัน*. 251 – 265.
https://sju.ac.th/pap_file/a96c0e1e91fc860c1ee2e155f088ab71.pdf
- ศิริพร วีระสุวรรณ. (2563). การกำหนดกลยุทธ์การตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านชุมชนพัฒนาบ่อนไก่. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
 คลังสารสนเทศดิจิทัล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:187605
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (ม.ป.ป.). *การจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization)*.
http://library1.nida.ac.th/nida_jour0/NJv25n3_04.pdf
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2565). *การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยการดำเนินงานอย่างบูรณาการ*. สหมิตร พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง. <https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2022/>
- สมชาย รัตนทองคำ. (2556, 1 มกราคม). *ทฤษฎีการเรียนรู้ของนักการศึกษาที่มักถูกนำมาใช้พัฒนาการเรียนการสอน*.
https://ams.kku.ac.th/aalearn/resource/edoc/tech/56web/4learn_edu56.pdf
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธ์พงษ์ วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทร์ฉาย และประภอบ กุปรัตน์. (2553). นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 33(128), 49 – 65.
- สมพันธ์ เตชะอธิก, วิเชียร แสงโชติ, มานะ นาคำ และอกนิษฐ์ ป้องภัย. (2540). *การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน*. เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สังัด อุทรานันท์. (2530). *การนิเทศการศึกษา : หลักการทฤษฎีและปฏิบัติ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม) (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. มิตรสยาม.
- สินาด ตีรวรรณไชย. (2546, 14 มกราคม) *ทุนทางสังคม: ความหมายและความสำคัญ*.
<https://prachatai.com/journal/2005/01/2262>
- สีลาภรณ์ นาคทรพรพ. (2542). *แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมระดับกลุ่ม / ชุมชนในการพัฒนาเรื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมไทย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ลำค้ำญสุด สีสเหตุลำนนท้. (2560). *ป้จ้ญ้แเวดล้้อมท้เก้ือหนูนต้อการเป็นผู้ประกอบการรूंนเยอว้*
กรณีสึ่กษา น้กสึ่กษาคณะวิทยาการจ้ดการ มหาวิตยาลัยสึลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ
เพชรบุรี [วิทยานิพนธ์ป้ริญญามหาบัณฑิต, มหาวิตยาลัยสึลปากร].
 คลังข้อมูลวิทยานิพนธ์ มหาวิตยาลัยสึลปากร.
<http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1710/1/59602715.pdf>
- ล้ำนก้งานเกษตรจ้หวัดเชียงใหม่. (2566, 15 ธันวาคม). *เกษตรเชียงใหม่ KICK OFF* เปิดงาน
วันถ้ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเริ่มต้นฤดูกาลผลิตใหม่ประจำปี พ.ศ. 2566.
<https://chiangmai.doae.go.th/province/?p=17108>
- ล้ำนก้งานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2559, 1 มกราคม). *การคิดเชิงสร้างสรรค้.*
<https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/ocsc-2017-eb13.pdf>
- ล้ำนก้งานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคัมแห่งชาตึ. (2546, 29 – 30 พฤศจิกายน).
ทุนทางสังคัมกับการเพิ่มความมั่นค้งของมนุษย์.
https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2013/07/YE2003_2_06.pdf
- ล้ำนก้งานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2566, 30 พฤศจิกายน).
ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน (SMCE).
https://smce.doae.go.th/smce1/assess55/assess_report_c1.php?assess_id=364555&smce_id=595011610001
- ล้ำนก้งานนวัตกรรมแห่งชาตึ. (2549). *สุดยอคนนวัตกรรมไทย*. กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- ล้ำนก้งานสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคัมแห่งชาตึ. (2566). *ผลิตภัณฑ้มวลรวมในประเทศ*
ไตรมาสที่ 1/2566. ล้ำนก้งานสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคัมแห่งชาตึ.
- ล้ำนก้งานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2565 และแนวโน้มปี 2566*.
 ล้ำนก้งานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สุทิน ชนະบุญ. (2560). *สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยด้านสุขภาพเบื้องต้น*.
 ล้ำนก้งานสาธารณสุขจ้หวัดขอนแก่น.
- สุนิตย้ เหมนิล. (2564). ทุนทางสังคัมกับการประกอบสร้างวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มประมง
 คอนแก้ว อำเภอกุมภวาปี จ้หวัดอุดรธานี. *วารสารพัฒนาสังคัม*, 23(1), 118 – 142.
- สุมาลึ ปิตยานนท้. (2539). เศรษฐศาสตร์แรงงาน (พิมพ์ครั้งที่ 2). คณะเศรษฐศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรวงค้ ใค้วัตระกุล. (2541, 1 มกราคม). *ทฤษฎีการเรียนรู้และกระบวนการจัดการเรียนรู้*.
https://eledu.ssru.ac.th/wipada_pr/pluginfile.php/

- สุรศักดิ์ ปะดังดาโต. (2543). การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสารจอกเก่า สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา. [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น]. ศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital “วช.”. <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/101423>
- สุวภัทร หนู่มคำ และอิสราวัชร เพ็ญอ้อม. (2565). ทุมนมนุษย์กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนขนมเทียนแก้ว: ในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านหนองจากพัฒนาอำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารพิภพ*, 20(1), 267 – 287.
- สุริย์ กาญจนวงศ์. (2551). จิตวิทยาสุขภาพ. โรงพิมพ์มูลนิธิมหาเมฆราชวิทยาลัยนครปฐม. อนุก นาคะบุตร. (2533). *ชนบทไทยในสามทศวรรษที่ผ่านมา* กับบทเรียนของภูมิปัญญาไทยสู่ทิศทางการพึ่งตนเองของชนบทในอนาคต. *เจริญวิทย์การพิมพ์*.
- อดิสร ฅ อุบล. (2558). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางส่งเสริมนวัตกรรมแบบเปิดในกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรมของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อภิชัย พันธเสน. (2546). เศรษฐกิจพอเพียงในฐานะรูปแบบที่พึงปรารถนาของระบบสวัสดิการสังคมไทย น. 42 – 43. ใน *วรรณกรรมปริทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.
- อาภรณ์ แก้วทองค. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเงินทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไรและมูลค่าตามราคาตลาดของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต]. ศูนย์เรียนรู้และหอสมุด มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. <https://opacdb02.dpu.ac.th/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=186312>
- อารี สุทธิพันธ์. (2543). *ประสบการณ์สุนทรียะ*. องค์การคำคุณสุภา.
- อภิรักษ์ ธรรมวิมุตติ และธีระวัฒน์ จันทิก. (2560). ทุมนมนุษย์เชิงนวัตกรรมและสร้างสรรค์ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน. *วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(1), 1572 – 1589.
- อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2548). รายงานการวิจัย เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม: การเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเชียงใหม่. เลือข่ายงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- อรุณฉัตร คุรุวานิชย์, ชนนัญญา น้อยสันเทียะ และสรณ์รดี ภาคภากร. (2562, 1 มกราคม). *ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือ Experiential Learning Theory (ELT)*. <https://www.lifeeducation.in.th/positive-education/>

- อโนทัย ตรีวานิช. (2552). *สถิติธุรกิจ*. สำนักพิมพ์ขอนแก่นการพิมพ์.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2549). *ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์, พิศรวีส ภู่ทอง และมนศักดิ์ มหิงษ์. (2563). แนวทางเสริมสร้างศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสระแก้ว ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจักสานและผ้าทอ. *วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 12(23), 125 – 136.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2538). *การบริหาร: ทักษะและการปฏิบัติ*. สุขภาพใจ.
- Apibunyopas, P., & Songmuang, D. (2007). Thai SME'S critical success factors: A case study of ABC furniture company limited. *International conference on business & Information*.
- Baron, R. A., & May, D. R. (1960). *Psychology the essential science*. RenslaerPolyte.
- Bhutta, M. K. S., Rana, A. I., & Asad, U. (2008). Owner characteristics & health of SMEs in Pakistan. *Journal of Small Business & Enterprise Development*, 16(1), 60 – 77.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. P. D. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. University of Chicago Press.
- Bryan, J. W. (2009). A theory of organizational readiness for change. *Implementation Science*, 4, 67.
- Butsalee, P. & Sincharoonsak, T. (2020). Intellectual capital as an enterprise value measurement. *Academic Journal of Buriram Rajabhat University*, 12(1), 127 – 141.
- Carter, C. F., & Wiliams, B. R. (1959). The characteristics of technically progressive firms. *Journal of Industrial Economics*, 7(2), 87 – 104.
- Cobb, S. (1976). Social support as moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*, 38, 300 – 314.
- Cummings, T. G., & Worley, C. G. (1997). *Organization development & change*. South Western College Publishing.
- Edvinsson, L., & Malone, M. S. (1997). *Intellectual capital: Realizing your company's true value by finding its hidden brainpower*. Harper Business.
- Eisenhardt, K. M., & Martin, J. (2000). Dynamic capabilities: What are they? *Strategic Management Journal*, 21(10), 1105 – 1121.
- George, D., & Mallery, P. (2003). *SPSS for windows step by step: A simple guide & reference* (4th ed.). Allyn & Bacon.

- Haber, D. (2003). *Health promotion & Aging* (3rd ed.). Springer Publishing Company.
- Herkema, S. (2003). A complex adaptive perspective on learning within innovation projects. *The Learning Organization*, 10(6), 340 – 346.
- Jacobs, J. (1961). *The death & Life of great American cities*. Random House.
- Klein, S. B. (1991). *Learning*. McGraw – Hill.
- Kondratieff, N. D. (1935). The long waves in economic life. *The Review of Economic Statistics*, 17(6), 105 – 115.
- Luhmann, N. (1979). *Trust & Power*. Wiley.
- Marin, A., & Wellman, B. (2011). *Social network analysis: An introduction*. In *The SAGE Handbook of Social Network Analysis*. SAGE.
- Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of Management Review*, 20(3), 709 – 734.
- McClelland, D., C. (1961). *The achieving society*. D. Van Nostrand Company Inc.
- Mehralian, G., Rasekh, H. R., Akhavan, P., & Ghatari, A. R. (2013). Prioritization of intellectual capital indicators in knowledge – based industries: evidence from pharmaceutical industry. *International Journal of Information Management*, 33(1), 209 – 216.
- Padmore, T., Schuetze, H., & Gibson, H. (1998). Modeling systems of innovation: An enterprise – centered view. *Research Policy*, 26(6), 605 – 624.
- Pinkesorn, K., Kittisaknawin, C., & Kongklai, C. (2017). Human capital: Corporate human capital scorecard. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 11(2), 193 – 202.
- Pulic, A. (1998). Measuring the Performance of Intellectual Potential (IP) in Knowledge Economy. In C. Tiffany, & S. Jennifer (Eds.). *Proceedings of 19th Annual National Business Conference*. DeGroote School of Business.
<https://www.bib.irb.hr/35384>
- Putnum, R. D. (1993). The prosperous community: Social capital & economic growth. *Current*, 356, 4 – 9.
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2002). Bowling together. *The American Prospect*, 13(3), 20 – 22.

- Revicki, D. A., & Mitchell, J. P. (1990). Strain, social support & mental health in rural elderly individuals. *Journal of Gerontology*, 45, 267 – 274.
- Scarborough, N. M., & Zimmerer, T. W. (2003). *Effective small business management: An entrepreneurial approach* (7th ed.). Pearson Education.
- Schilling, M. A. (2008). *Strategic management of technological innovation* (2nd ed.) McGraw – Hill Education.
- Schultz, T. W. (1961). *Human resources, Human capital*. Human Migration.
- Stewart, T. A. (1991, 3 June). BRAINPOWER Intellectual capital is becoming corporate America's most valuable asset and can be its sharpest competitive weapon. The challenge is to find what you have -- and use it. *Fortune Magazine*.
https://money.cnn.com/magazines/fortune/fortune_archive/1991/06/03/75096/
- Torrance, E. P., & Myers, R. E. (1972). *Creative learning & teaching*. Dook Mead & Company.
- Wang, C. H., Yen, C. D., & Liu, G. H. (2015). How intellectual capital influences individual performance: A multi-level perspective. *Computers in Human Behavior*, 51, 930 – 937.
- Wajanasawat, K. (2007). *People's participation in policy implementation government recruitment services*. Department of Employment Ministry of Labor.
- Wayne, W. (2001). *Psychology: Themes & Variations* (5th ed.). Thomson Learning.
- Wheelen, T. L, Hunger, J., D. (2012). *Strategic management & business policy: toward global sustainability* (13th ed.). Prentice Hall.
- Zikmund, W. G., Carr, J. C., & Griffin, M. (2013). *Business research methods*. Cengage Learning.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของชุดแบบสอบถาม

รายชื่อและหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 :

ชื่อ – นามสกุล

อาจารย์ ดร. ศันสนีย์ กระจ่างโหม

ตำแหน่ง

นักวิจัยศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว

หน่วยงานที่สังกัด

สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หมายเลขโทรศัพท์

053 – 942456

อีเมล (E – mail)

sansanee.k@cmu.ac.th

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 :

ชื่อ – นามสกุล

อาจารย์ ดร. อาชว์บารมี ฤปะติวงศ์

ตำแหน่ง

อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา

หน่วยงานที่สังกัด

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หมายเลขโทรศัพท์

053 – 943232

อีเมล (E – mail)

archabaramee.m@cmu.ac.th

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 :

ชื่อ – นามสกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนวันต์ สิทธิไทย

ตำแหน่ง

นักวิจัยอิสระ

อีเมล (E – mail)

evefyvefy@gmail.com

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนบรูปภาพหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ซึ่งออกโดยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อเป็นการยืนยันว่าเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและข้อเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญ จนสามารถจัดเก็บข้อมูลในพื้นที่จริงได้ และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไปได้

ที่ ขว. ๐๖๑๒.๑๔.๐๑/ว.๔๓

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๒๐๒ ถ.ช้างเผือก อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการทำการค้นคว้าอิสระ

เรียน ดร.คันสนีย์ กระจ่างโฉม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการทำการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้อนุมัติให้ นางสาวปวรวรรณ ดวงสนิท นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ การทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่” โดยมี อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ศรชัช รัตนดำรงอักษร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการทำการค้นคว้าอิสระ

บัณฑิตวิทยาลัย เห็นว่าท่านเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี โดยนักศึกษาได้ประสานกับท่านแล้ว บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจ และให้ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำการค้นคว้าอิสระ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ โชติเดชานรงค์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๕๓-๒๖๓-๕๑๘๑

ที่ อว. ๐๖๑๒.๑๔.๐๑/๓๓๓

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๒๐๒ ถ.ช้างเผือก อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตบุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการทำการค้นคว้าอิสระ
เรียน คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้อนุมัติให้ นางสาวปวรพรรณ คงสนธิ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ การทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่” โดยมี อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ดร.ชธา รัตนดำรงอักษร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการทำการค้นคว้าอิสระ

บัณฑิตวิทยาลัย เห็นว่าบุคลากรของท่านเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับ เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี บัณฑิตวิทยาลัย จึงขออนุญาตให้บุคลากรในสังกัด อาจารย์ ดร.อาชว์บารมี ฤปะติวงศ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการทำการค้นคว้าอิสระ และให้ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำการค้นคว้าอิสระต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ โชติกเดชาณรงค์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๙๓๗-๒๖๓-๙๑๘๑

ที่ อว. ๐๖๑๒.๑๔.๐๑/ว.๔๓

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๒๐๒ ถ.ช้างเผือก อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการทำการค้นคว้าอิสระ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนวันต์ สิทธิไทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการทำการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้อนุมัติให้ นางสาวปวรพรรณ ดวงสนิท นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ การทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่” โดยมี อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ศรุต รัตนดำรงอักษร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการทำการค้นคว้าอิสระ

บัณฑิตวิทยาลัย เห็นว่าท่านเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี โดยนักศึกษาได้ประสานกับท่านแล้ว บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจ และให้ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำการค้นคว้าอิสระ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ โชติเดชานรงค์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๕๓-๒๖๓-๕๑๔๑

ภาคผนวก ข

แบบสรุปการประเมินการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ

เรื่อง การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัย : นางสาวปวรพรรณ ดวงสนิท รหัสนักศึกษา 65864205

หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ : อาจารย์ วาที่ร้อยตรี ดร.ดรุชา รัตนดำรงอักษร

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ ดร.ศินฉินย์ กระจ่างใจดม	อาจารย์ ดร.อาชว์เกียรติ์ประเสริฐวงศ์	ผศ.ณัฐเดช หนึ่งใจดี			
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่						
1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. อายุ ☐ อายุ 20 – 30 ปี ☐ อายุ 31 – 40 ปี ☐ อายุ 41 – 50 ปี ☐ อายุ 51 – 60 ปี ☐ อายุมากกว่า 60 ปี	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง / หม้าย / แยกกันอยู่	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. สำเร็จระดับการศึกษา ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ จัดระดับ คะแนน จาก 1-5	อาจารย์ จัดระดับ คะแนน จาก 1-5	ศต.ดร. บัณฑิต วิทยาลัย ไทย			
5. ประกอบอาชีพ ☐ พนักงานบริษัทเอกชน / รับจ้าง ☐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ / ราชการ ☐ ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย ☐ ข้าราชการบำนาญ ☐ ไม่ได้ประกอบอาชีพ /ว่างงาน ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ:	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ☐ รายได้น้อยกว่าหรือเทียบเท่า 10,000 บาท ☐ รายได้ 10,001 – 20,000 บาท ☐ รายได้ 20,001 – 30,000 บาท ☐ รายได้มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7. ภาระหนี้สิน ☐ ไม่มี ☐ มี โปรดระบุ:บาท	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
9. อำเภอที่ตั้งวิสาหกิจชุมชน ☐ กัลยาณิวัฒนา ☐ แม่วาง ☐ จอมทอง ☐ อาย ☐ เชียงดาว ☐ สะเมิง ☐ ไชยปราการ ☐ สันกำแพง ☐ ดอยสะเก็ด ☐ สันทราย ☐ ดอยหล่อ ☐ สันป่าตอง ☐ ฟาง ☐ สารภี ☐ พร้าวก ☐ หางดง ☐ เมืองเชียงใหม่ ☐ อมก๋อย ☐ แม่แจ่ม ☐ ฮอด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ ดร.สันติย์ กระจ่าง โคม	อาจารย์ ดร.อาชว์ ปารมย์ ประติวงค์	ศต. ดร.ชนวันต์ ฉิม ไทย			
☐ แม่แดง ☐ แม่ริม ☐ แม่ออน ☐ เวียงแหง ☐ คอยเต่า						
10. ระยะเวลาดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน..... ปี (เกิน 6 เดือน นับเป็น 1 ปี)	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
11. จำนวนสมาชิกในปัจจุบัน.....คน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
12. ตำแหน่งในวิสาหกิจชุมชน ☐ ประธานวิสาหกิจชุมชน ☐ รองประธานวิสาหกิจชุมชน ☐ เลขานุการวิสาหกิจชุมชน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ: อาจารย์ ดร.สันติย์ กระจ่าง โคม ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้ 1) ข้อคำถามในส่วนภาระหนี้สิน จากเดิม ☐ ไม่มี ☐ มี โปรดระบุ: บาท ให้แก้ไขเป็น ☐ ไม่มี ☐ มี แบบนี้แทน เนื่องจากการให้ผู้ตอบสอบถามระบุจำนวนหนี้สินเป็นข้อมูลอ่อนไหวมาก 2) ควรแยกหัวข้อตอบแบบสอบถามอีกหัวข้อ จากเดิมเป็น ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน ประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ ให้แยกออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ สำเร็จระดับการศึกษา ประกอบอาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ภาระหนี้สิน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ตำแหน่งในวิสาหกิจชุมชน ต่อมาตอนที่ 2 ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ อำเภอดั้งของวิสาหกิจ ชุมชน ระยะเวลาดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และจำนวนสมาชิกในปัจจุบัน						

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ระดับ ปริญญาโท	อาจารย์ระดับ ปริญญาตรี	ศ.ดร.ชนวันต์ ลิขิตไชย			
ตอนที่ 2 ทุมนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่						
ทุมนมนุษย์ (Human Capital) ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่						
1. ทุมนปัญญา (Intellectual Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความสามารถ และ มีความเชี่ยวชาญในการผลิตพืช	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการยอมรับว่ามีทักษะ ความรู้ ความสามารถที่ดีและโดดเด่นกว่ากลุ่มอื่น ๆ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ หรือ พัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ในการผลิตพืช	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความมุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อความสำเร็จของกลุ่ม	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
5) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความไว้วางใจต่อกัน และ ร่วมมือกันในการทำงาน	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
2. ทุมนความคิดสร้างสรรค์ (Creative Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำความคิดนั้นมาปรับใช้ในการทำงาน ของกลุ่มจริง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำมาพัฒนากลุ่มให้มี ประสิทธิผล	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนระลึกเสมอว่าการพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ต้องเกิดขึ้นได้จริง เห็นผลจริง และเป็นประโยชน์ต่องานที่ทำเสมอ	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ คณะ เกษตรศาสตร์ อุบลราชธานี	อาจารย์ คณะ เกษตรศาสตร์ อุบลราชธานี	ศ.ดร.ชนวัน ชัย ชัยไทย			
5) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ แท็บเล็ต เป็นต้น มาสร้างสรรค์สินค้าของชุมชน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. ทักษะการเรียนรู้และประสบการณ์ (Experience & Learning Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาและผสมผสานกับภูมิปัญญา ให้เกิดการผลิตพืชและนวัตกรรมใหม่ๆ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำความรู้ ความสามารถมาใช้ในการจัดการการผลิตพืช ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความสามารถที่เป็น ประโยชน์ต่อการบริหารจัดการกลุ่มและการผลิตพืช	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำเอาวิธีการใหม่ ๆ ในการผลิต พืชมาปรับใช้ในการดำเนินงาน โดยพยายามเรียนรู้ จากประสบการณ์	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. ทักษะนวัตกรรม (Innovation Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำนวัตกรรมเข้ามา ประยุกต์ใช้ในการผลิตภัณฑ์เพื่อสร้าง จุดเด่น – จุดขาย ให้แตกต่างจากคู่แข่งในตลาด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาช่วยสนับสนุนในการดำเนินงาน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำนวัตกรรมเข้ามา ปรับใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อความ	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ ประเมิน ผล	ผู้ ประกอบการ ประเมิน	ผ.ด.ร. ประเมิน ผล			
4) วิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญกับการนำนวัตกรรมเข้ามาพัฒนาผลิตภัณฑ์	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
5. ทุนการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur Capital)						
1) ผู้ประกอบการเป็นคนที่กำหนดทิศทางการค้าเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
2) การเป็นผู้ประกอบการต้องสามารถยอมรับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
3) การเป็นผู้ประกอบการไม่มีเงินเดือนหรือรายได้ที่แน่นอน แต่จะได้รับผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน	0	0	+1	1	0.33	ใช้ไม่ได้
4) ผลตอบแทนที่ได้รับจากการดำเนินงานจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการในทุก ๆ ด้านของการเป็นผู้ประกอบการ	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
5) การเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมก่อนจะตัดสินใจดำเนินการใด ๆ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6. ทุนแรงงาน (Labor Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใช้ความรู้ ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกระจายอำนาจให้แก่สมาชิกตามระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อความ	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ ดร.ศันสนีย์ กระจ่างโสม	อาจารย์ ดร.อาชว์บริม ฤกษ์ชัชวาลย์	ผศ.ดร.ธนวันต์ สิทธิไทย			
5) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการปฏิบัติงานในหน้าที่ โดยใช้กฎ ระเบียบ และข้อบังคับของกลุ่ม อย่างชัดเจนและเป็นระบบ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
<p>ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ :</p> <p>อาจารย์ ดร.ศันสนีย์ กระจ่างโสม ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้</p> <p>1) ทุกข้อคำถามที่มีประโยชน์นำหน้าว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชน..... แก้ไขเป็น สมาชิก..... แทน เพื่อให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายเมื่อนำไปเก็บแบบสอบถามจากพื้นที่จริง แต่หากเขียนในรายงานอาจใช้คำศัพท์ทางวิชาการได้</p> <p>ผศ. ดร.ธนวันต์ สิทธิไทย ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้</p> <p>1) ด้านทุนแรงงานในข้อคำถามที่ 3 จากเดิมเป็น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกระจายอำนาจให้แก่สมาชิกตามระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ควรแก้ไขเป็น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกระจายอำนาจให้แก่สมาชิกตามโครงสร้างการบริหาร หรือ อำนาจหน้าที่ ได้อย่างเหมาะสม</p> <p>อาจารย์ ดร.อาชว์บริม ฤกษ์ชัชวาลย์ ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้</p> <p>1) ด้านทุนทางปัญญาในข้อคำถามที่ 1 ควรแยกเป็นอีก 1 ข้อคำถาม</p> <p>2) ด้านทุนการเป็นผู้ประกอบการในข้อคำถามที่ 3 และ 4 ควรใช้คณิศัพท์เฉพาะ เพราะ 2 ข้อนี้เน้นเรื่องผลตอบแทนมากกว่า</p> <p>3) ด้านทุนการเป็นผู้ประกอบการในข้อคำถามที่ 4 จากเดิมเป็น ผลตอบแทนที่ได้รับจากการดำเนินงานจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการในทุก ๆ ด้านของการเป็นผู้ประกอบการ แก้ไขประโยคใหม่เป็น ความสามารถในการบริหารจัดการในทุก ๆ ด้านของการเป็นผู้ประกอบการ แทน</p> <p>4) ทุกข้อคำถามที่มีประโยชน์นำหน้าว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชน..... แก้ไขเป็น สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน..... แทน</p>						

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ คณะ ศึกษาศาสตร์ อุบลราชธานี	อาจารย์ คณะ ศึกษาศาสตร์ อุบลราชธานี	ผ.ด.ร. บัณฑิต วิทยาลัย			
ตอนที่ 3 ทุนสังคมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่						
ทุนสังคม (Social Capital) ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่						
1. ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการผลิตพืชที่สามารถสร้าง เอกลักษณ์ของท้องถิ่น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำทรัพยากรในท้องถิ่น มาผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีมาตรฐานในการผลิตพืช สอดคล้องกับศักยภาพท้องถิ่น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4) การเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยทำให้เกิดการยอมรับ และเสียดสีเพื่อส่วนรวมต่อการดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
5) การผลิตพืชของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีคุณภาพและ คุณค่าที่สร้างความทรงจำและประทับใจต่อลูกค้า วิสาหกิจชุมชน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน (Community in Participation Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุม วางแผนแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเสนอความคิดเห็น ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตั้งใจร่วมรับผิดชอบต่อ ผลการดำเนินงานเป็นอย่างดี	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ ผู้สอน ประเมิน คะแนน	อาจารย์ ผู้สอน ประเมิน คะแนน	ศ. ดร.บงกช เกียรติ เกียรติ เกียรติ			
4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีหลักเกณฑ์พิจารณา ผลตอบแทนให้กับสมาชิกอย่างเป็นธรรม	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
5) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการจัดสรรผลประโยชน์ อย่างเหมาะสมจากการดำเนินงาน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม (Group of Assistance Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามา ให้คำปรึกษาในการทำงานของกลุ่ม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้ ความรู้และทักษะการดำเนินงานของกลุ่ม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐช่วย ประสานงานในการจัดสรรงบประมาณ โครงการ ต่าง ๆ ให้แก่กลุ่มในการจัดหาตลาดเพื่อรองรับ สินค้า	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐและ ภาคเอกชนสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้แก่กลุ่ม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
5) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ สนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ จุดสวัสดิการเรียนรู้ การผลิตให้แก่กลุ่ม เป็นต้น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. ทุนบรรทัดฐาน (Social Norm Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือ เกื้อกูลและกัน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง อย่างเต็มความสามารถและประพฤติตนเป็นคนดี เพื่อชื่อเสียงที่ดีของกลุ่ม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ ดร. ศันสนีย์ กระจ่างโหม	อาจารย์ ดร. อรวรรณ ฤๅปะติงศ์	ศต. ดร. มนต์ ภูมิไทย			
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรม ต่อส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เพื่อให้กลุ่มประสบ ความสำเร็จอย่างมั่นคงและยั่งยืน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
5. ทนความไว้นือเชื่อถือ (Trustworthiness Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความซื่อสัตย์/ ซื่อตรง รักษาสัจจะทั้งตนเองและผู้อื่น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เสนอความคิดเห็นในโครงการต่างๆ	+1	-1	+1	1	0.33	ใช้ไม่ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการส่งเสริม / สนับสนุน ในเรื่องของการปลูกฝังจิตสำนึก หักสนคติ ความคิดเห็น ความภักดีต่อผู้อื่น และพฤติกรรม ที่พึงเสียนกวาง	+1	-1	+1	1	0.33	ใช้ไม่ได้
6. ทนเครือข่าย (Network Capital)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสร้างเครือข่าย ความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวและชุมชน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเครือข่ายในการกระจาย ข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน เช่น หอกระจายข่าวชุมชน และประชาสัมพันธ์ เป็นต้น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศูนย์ประสานงานประชาชน เพื่อเพิ่มพูนการตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ : อาจารย์ ดร. ศันสนีย์ กระจ่างโหม ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้ 1) ทุกข้อคำถามที่มีประโยชน์น่าจะ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน..... แก้ไขเป็น สมาชิก..... แทน เพื่อให้เป็นภาษา ที่เข้าใจง่ายเมื่อนำไปเก็บแบบสอบถามจากพื้นที่จริง แต่หากเขียนในรายงานอาจใช้คำศัพท์ทางวิชาการได้						

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ ดร. ศันสนีย์ กระจ่างใจดม	อาจารย์ ดร. อาชว์วารม ธิประวงศ์	ศส. ดร. มนต์ ภิรมย์ไทย			
<p>อาจารย์ ดร. อาชว์วารม ธิประวงศ์ ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ด้านทฤษฎีปัญหาท้องถิ่นในข้อคำถามที่ 3 ประโยคที่ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีมาตรฐานในการผลิตพืช สอดคล้องกับศักยภาพท้องถิ่น ได้เสนอแนะว่า การมีมาตรฐาน (Standard) ที่แน่นอนอยู่แล้ว 2) ด้านทฤษฎีปัญหาท้องถิ่นในข้อคำถามที่ 4 ประโยคที่ว่า การเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยทำให้เกิดการยอมรับและเสถียรเพื่อส่วนรวมต่อการดำเนินกรวิสาหกิจชุมชน ได้เสนอแนะว่า หากการยอมรับ – เสถียรมาจากตัวอื่นได้หรือไม่ 3) ด้านทฤษฎีปัญหาท้องถิ่นในข้อคำถามที่ 5 ให้แก้ไขประโยคข้อคำถามจากเดิมคือ การผลิตพืชของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีคุณภาพและคุณค่าที่สร้างความทรงจำและประทับใจต่อลูกค้าวิสาหกิจชุมชน แก้ไขเป็นการผลิตพืชของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่นเกิดคุณค่าที่สร้างความทรงจำและประทับใจต่อลูกค้าวิสาหกิจชุมชน แทน 4) ด้านทฤษฎีการมีส่วนร่วมในชุมชนในข้อคำถามที่ 2 ให้แก้ไขประโยคข้อคำถามจากเดิมคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเสนอความคิดเห็นในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน แก้ไขเป็น สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเปิดโอกาสให้เสนอความคิดเห็นในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน 5) ด้านทฤษฎีการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่มในข้อคำถามที่ 3 ควรแยกข้อคำถามที่เกี่ยวกับ 1) งบประมาณ และ 2) หาดตลาด 6) ด้านทฤษฎีบรรทัดฐาน ได้เสนอแนะว่า จะมีข้อคำถามเรื่องแนวปฏิบัติหรือไม่ 7) ขอให้ผู้วิจัยตรวจสอบนิยามศัพท์เฉพาะ และข้อคำถามที่มีเนื้อความทับซ้อนกัน 						

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ ประเมิน ระดับ ดีมาก 5	อาจารย์ ประเมิน ระดับ พอใช้ 3	ผ ประเมิน ระดับ พอใช้ 3			
ตอนที่ 4 ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่						
ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่ (Sustainability from strengthening Community Enterprises in Crop Production in Chiang Mai Province) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่						
1. เศรษฐกิจ (Economy)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพในการจัดการเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มได้ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับการผลิต	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชน เพื่อลดต้นทุนการผลิต	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเพิ่มแหล่งรายได้ให้กับชุมชน สร้างความหลากหลายและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. สังคม (Social)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้เอื้อประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในชุมชน เช่น การทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ / แม่น้ำลำคลอง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยไม่ต้องรอภาครัฐ	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดระเบียบระบบสวัสดิการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการภายในชุมชน	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
3. วัฒนธรรม (Culture)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสืบสานภูมิปัญญาวัฒนธรรม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ ดร.คันสนีย์ กระจ่างโหม	อาจารย์ ดร.อาชว์วารมี ถปะวงค์	ผ. ศ.ร.ชนวันต์ สิทธิไทย			
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ มีศีลธรรม จริยธรรม	+1	0	0	1	0.33	ใช้ไม่ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความปลอดภัย สุขภาพ และทรัพย์สินในชีวิต	0	0	+1	1	0.33	ใช้ไม่ได้
4. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (Environment & Resource)						
1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติ ที่สมบูรณ์ เช่น ดิน น้ำ ป่า เป็นต้น	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดระบบดูแล แบ่งปัน / จัดสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการอนุรักษ์ให้ ทรัพยากรธรรมชาติดำรงอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการสร้างระบบนิเวศที่ดีให้กับชุมชน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
<p>ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ :</p> <p>อาจารย์ ดร.คันสนีย์ กระจ่างโหม ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ในกรณีที่เก็บข้อมูลลงพื้นที่จริงนั้น หัวข้อแต่ละด้านอาจไม่ต้องใส่ภาษาอังกฤษต่อท้ายก็ได้ ควรเอาไปใส่ในรายงานจึงจะเหมาะสมกว่า 2) บางข้อคำถามที่คลุมเครืออาจเขียนให้เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้ตอบสอบถามเข้าใจง่ายมากขึ้น <p>ผศ. ดร.ชนวันต์ สิทธิไทย ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ด้านวัฒนธรรมในข้อคำถามที่ 2 สามารถแยกออกเป็นอีก 1 ข้อคำถามได้ <p>อาจารย์ ดร.อาชว์วารมี ถปะวงค์ ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ด้านเศรษฐกิจในข้อคำถามที่ 3 ควรแยกข้อคำถามอีก 1 คำถาม 						

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็น			ผลรวม คะแนน แต่ละข้อ คำถาม	ค่าเฉลี่ย IOC	แปลผล
	อาจารย์ ศร.สินธุ์ กระจำนงค์	อาจารย์ ศร.อาษา มีถนง	ผ. ศร.ธนวัน เดชะ ไชย			
2) ด้านทุนความไว้เนื้อเชื่อใจในข้อคำถามที่ 2 และ 3 ควรตรวจสอบว่า เป็นคำถามที่เกี่ยวกับทุนความไว้เนื้อเชื่อใจหรือไม่ แล้วข้อคำถามที่ 2 และ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความไว้วางใจ หรือ ควรตรวจสอบนิยามศัพท์ด้วย						
			รวม	202	0.89 (67.37/76)	ใช้ได้

หมายเหตุ :

คะแนน +1 หมายถึง คำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน -1 หมายถึง คำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ภาคผนวก ค

แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง แบบสอบถามการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความ
ยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่
โดยคำตอบที่ได้จะนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น จึงขอความร่วมมือให้ข้อมูลอย่างเที่ยงตรงและ
เป็นประโยชน์ และในโอกาสนี้ ผู้วิจัย คือ นางสาวปวรวรรณ ดวงสนิท นักศึกษาระดับปริญญาโท
หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านในครั้งนี้เป็นอย่างสูง โดยแบบสอบถามการวิจัยเรื่องนี้
แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 4 ทุนสังคมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 5 ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิต
พืชในจังหวัดเชียงใหม่

ทั้งนี้ หากผู้ตอบแบบสอบถามท่านใดมีข้อสงสัยในการตอบข้อคำถาม หรือต้องการ
สอบถามในรายละเอียดเพิ่มเติม สามารถติดต่อทางหมายเลขโทรศัพท์ 095 – 6953375 หรือ
บัญชีอีเมล pjduangsanit@gmail.com

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง โปรดเติมเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง หรือเติมข้อความในช่องว่าง

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ

อายุ 20 – 30 ปี อายุ 31 – 40 ปี อายุ 41 – 50 ปี

อายุ 51 – 60 ปี อายุมากกว่า 60 ปี

3. สถานภาพ

โสด สมรส หย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่

4. สำเร็จระดับการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

5. ประกอบอาชีพ

พนักงานบริษัทเอกชน / รับจ้าง พนักงานรัฐวิสาหกิจ/รับราชการ

ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย ข้าราชการบำนาญ

ไม่ได้ประกอบอาชีพ /ว่างงาน อื่น ๆ โปรดระบุ:

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้น้อยกว่าหรือเทียบเท่า 10,000 บาท รายได้ 10,001 – 20,000 บาท

รายได้ 20,001 – 30,000 บาท รายได้มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป

7. ภาระหนี้สิน

ไม่มี มี

8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน

9. ตำแหน่งที่ท่านทำหน้าที่ในวิสาหกิจชุมชน

ประธานวิสาหกิจชุมชน รองประธานวิสาหกิจชุมชน

เลขานุการวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 2 ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

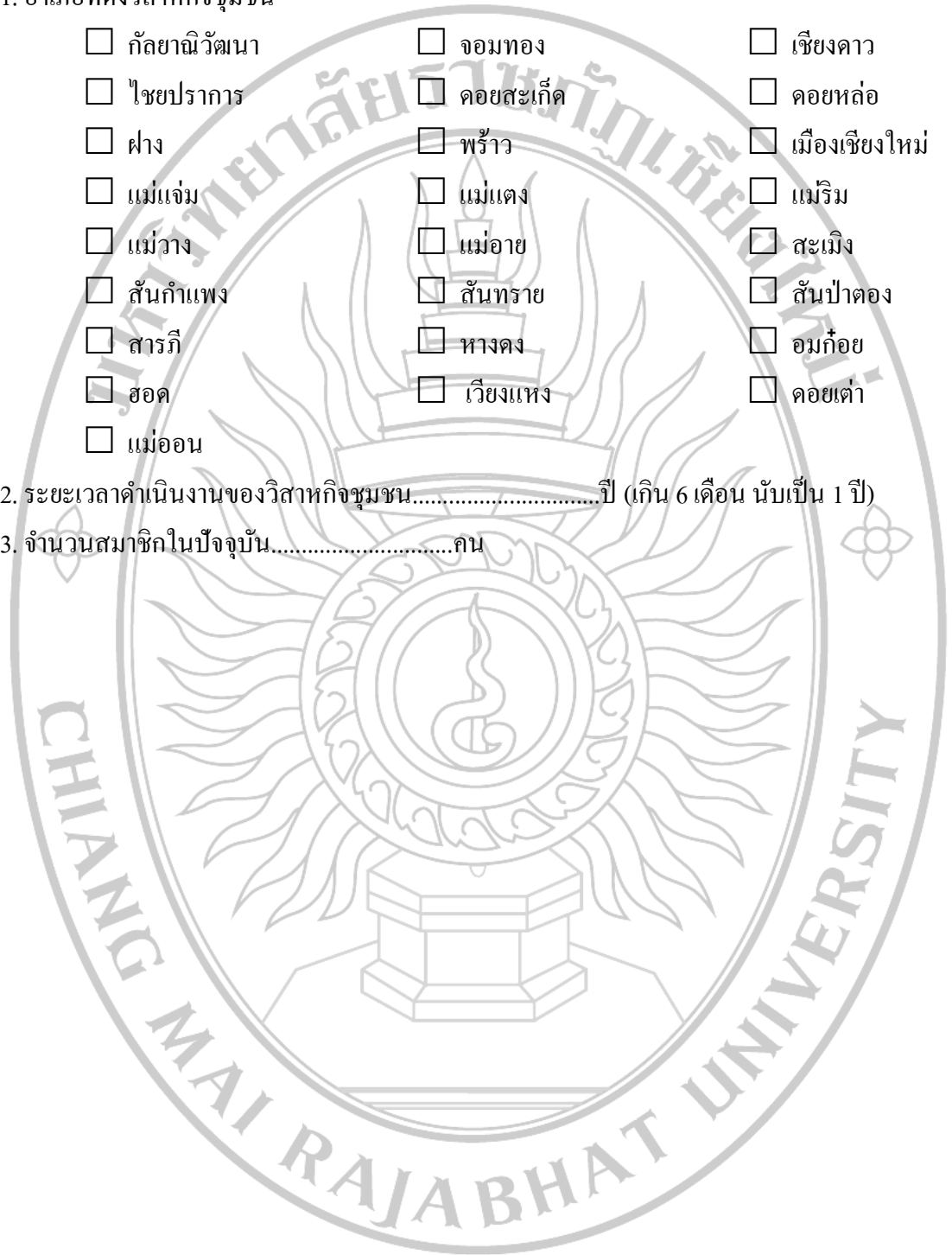
คำชี้แจง โปรดเติมเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง □ หรือเติมข้อความในช่องว่าง

1. อำเภอที่ตั้งวิสาหกิจชุมชน

☐ กัลยาณิวัฒนา	☐ จอมทอง	☐ เชียงดาว
☐ ไชยปราการ	☐ ดอยสะเก็ด	☐ ดอยหล่อ
☐ ฝาง	☐ พร้าวก	☐ เมืองเชียงใหม่
☐ แม่แจ่ม	☐ แม่แตง	☐ แม่ริม
☐ แม่วาง	☐ แม่อาลัย	☐ สะเมิง
☐ สันกำแพง	☐ สันทราย	☐ สันป่าตอง
☐ สาราภี	☐ หางดง	☐ อมก๋อย
☐ ฮอด	☐ เวียงแหง	☐ ดอยเต่า
☐ แม่ฮอน		

2. ระยะเวลาดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน.....ปี (เกิน 6 เดือน นับเป็น 1 ปี)

3. จำนวนสมาชิกในปัจจุบัน.....คน

ตอนที่ 3 ทุมนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง □ ที่ตรงกับความเห็นของท่าน

ระดับ 5 หมายถึง สำคัญมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง สำคัญมาก

ระดับ 3 หมายถึง สำคัญ

ระดับ 2 หมายถึง สำคัญน้อย

ระดับ 1 หมายถึง สำคัญน้อยที่สุด

ทุมนมนุษย์	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
ทุนทางปัญญา					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้และความสามารถในการผลิตพืช					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเชี่ยวชาญในการผลิตพืช					
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการยอมรับว่ามีทักษะความรู้ ความสามารถที่ดีและโดดเด่นกว่ากลุ่มอื่น ๆ					
ทุนความคิดสร้างสรรค์					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำความคิดนั้นมาปรับใช้ในการทำงานของกลุ่มจริง					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ					
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักจะพยายามหาวิธีการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในกลุ่ม					
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำมาพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิผล					
5. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนระลึกเสมอว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ต้องเกิดขึ้นได้จริง เห็นผลจริง และเป็นประโยชน์ต่องานที่ทำเสมอ					

ทุนมนุษย์	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
ทุนการเรียนรู้และประสบการณ์					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาและผสมผสานกับภูมิปัญญาให้เกิดการผลิตพืช และนวัตกรรมใหม่ ๆ					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำความรู้ ความสามารถมาใช้ในการจัดการการผลิตพืชได้ อย่างมีประสิทธิภาพ					
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น มาสร้างสรรค์สินค้าของชุมชน					
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำเอาวิธีการใหม่ ๆ มาปรับ ใช้ในการดำเนินงาน โดยพยายามเรียนรู้และใช้ความคิด สร้างสรรค์และใช้นวัตกรรมให้เหมาะสม					
ทุนนวัตกรรม					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำนวัตกรรมเข้ามา ประยุกต์ใช้ในการผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างจุดเด่น – จุดขาย ให้แตกต่างจากคู่แข่งในตลาด					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาช่วยสนับสนุนในการดำเนินงาน					
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการนำนวัตกรรมเข้ามา ปรับใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น					
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญกับ การนำนวัตกรรมเข้ามาพัฒนาผลิตภัณฑ์					
ทุนการเป็นผู้ประกอบการ					
1. ผู้ประกอบการเป็นคนที่กำหนดทิศทางการทำงาน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน					

ทุนมนุษย์	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
2. การเป็นผู้ประกอบการต้องสามารถยอมรับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้					
3. การเป็นผู้ประกอบการไม่มีเงินเดือน หรือรายได้ที่แน่นอน แต่จะได้รับผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน					
4. ความสามารถในการบริหารจัดการในทุก ๆ ด้านของการเป็นผู้ประกอบการ					
5. การเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมก่อนจะตัดสินใจดำเนินการใด ๆ					
ทุนแรงงาน					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใช้ความรู้ ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย					
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการกระจายอำนาจให้แก่สมาชิกตามโครงสร้างการบริหาร หรืออำนาจหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม					
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ					

ตอนที่ 4 ทุนสังคมของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง □ ที่ตรงกับความเห็นของท่าน

ระดับ 5 หมายถึง สำคัญมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง สำคัญมาก

ระดับ 3 หมายถึง สำคัญ

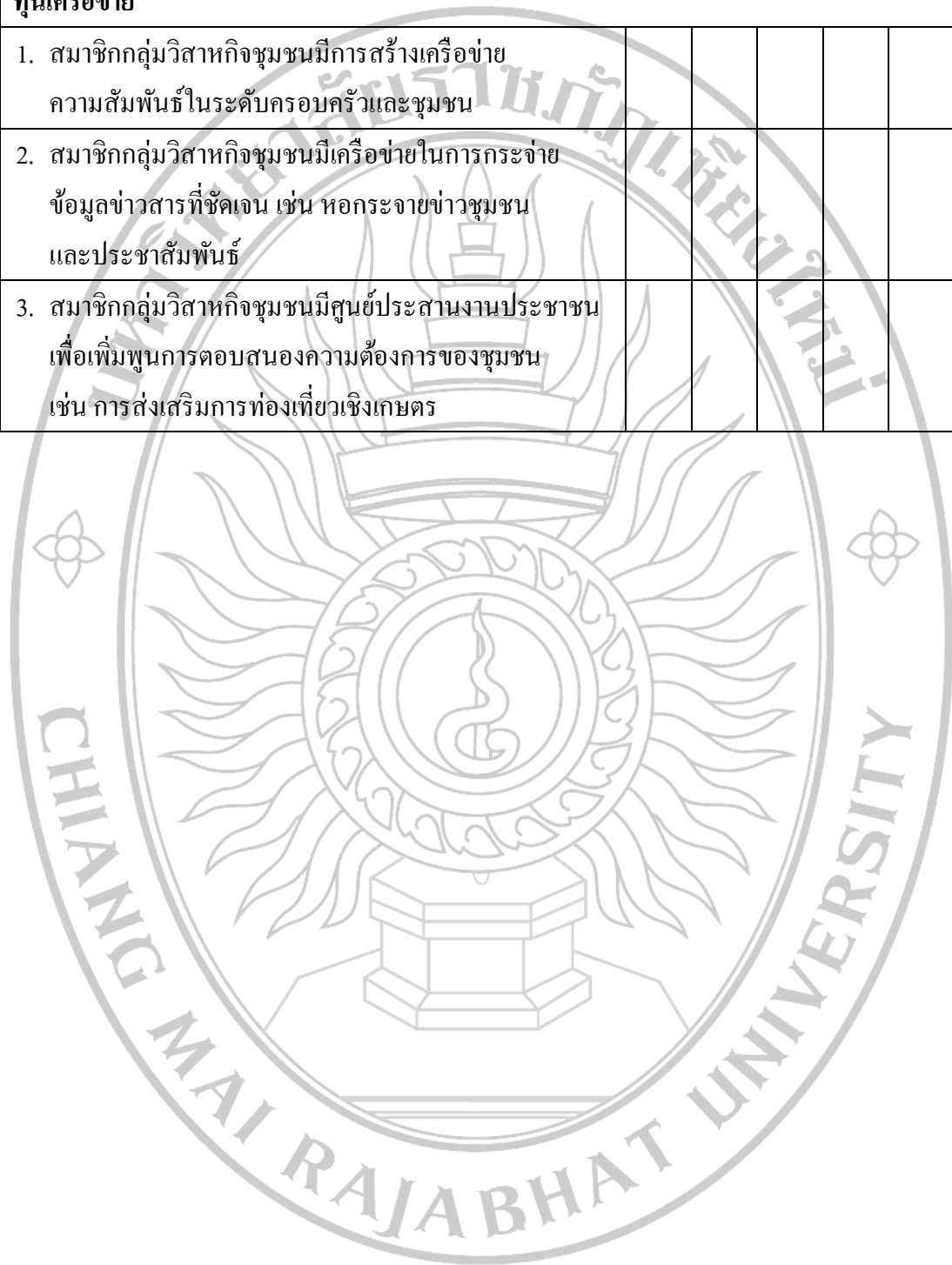
ระดับ 2 หมายถึง สำคัญน้อย

ระดับ 1 หมายถึง สำคัญน้อยที่สุด

ทุนสังคม	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีมาตรฐานในการผลิตพืชสอดคล้องกับศักยภาพท้องถิ่น					
ทุนการมีส่วนร่วมในชุมชน					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเปิดโอกาสให้เสนอความคิดเห็นในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน					
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมและตั้งใจร่วมรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานเป็นอย่างดี					
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีหลักเกณฑ์พิจารณาผลตอบแทนให้กับสมาชิกอย่างเป็นธรรม					
5. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเหมาะสมจากการดำเนินงาน					
ทุนการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่ม					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้คำปรึกษาในการทำงานของกลุ่ม					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้ความรู้และทักษะการดำเนินงานของกลุ่ม					

ทุนสังคม	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ช่วยประสานงานในการจัดสรรงบประมาณ โครงการ ต่าง ๆ ให้แก่กลุ่ม					
4. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ช่วยจัดหาตลาดเพื่อรองรับสินค้า					
5. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐและ ภาคเอกชนสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้แก่กลุ่ม					
6. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ สนับสนุนวัสดุ / อุปกรณ์ จุดสาธิตการเรียนรู้การผลิต ให้แก่กลุ่ม					
ทุนบรรทัดฐานทางสังคม					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการพึ่งพาอาศัย และ ช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง อย่างเต็มความสามารถ และประพฤติตนเป็นคนดี เพื่อชื่อเสียงที่ดีของกลุ่ม					
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรม ต่อส่วนรวมอย่างเต็มที่ เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จ อย่างมั่นคงและยั่งยืน					
ทุนความไว้วางใจ					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เสนอความ คิดเห็นในโครงการต่าง ๆ					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการส่งเสริม / สนับสนุน ในเรื่องของการปลูกฝังจิตสำนึก ทักษะคิด ความคิดเห็น ความภาคภูมิใจต่อผู้อื่น และพฤติกรรมที่คงเส้นคงวา					

ทุนสังคม	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
ทุนเครือข่าย					
1. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสร้างเครือข่าย ความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวและชุมชน					
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเครือข่ายในการกระจาย ข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน เช่น หอกระจายข่าวชุมชน และประชาสัมพันธ์					
3. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศูนย์ประสานงานประชาชน เพื่อเพิ่มทุนการตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร					

ตอนที่ 5 ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืช
ในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง □ ที่ตรงกับความเห็นของท่าน

ระดับ 5 หมายถึง สำคัญมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง สำคัญมาก

ระดับ 3 หมายถึง สำคัญ

ระดับ 2 หมายถึง สำคัญน้อย

ระดับ 1 หมายถึง สำคัญน้อยที่สุด

ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็ง	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
เศรษฐกิจ					
1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพในการจัดการเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มได้ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับการผลิต					
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชน เพื่อลดต้นทุนการผลิต					
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเพิ่มแหล่งรายได้ให้กับชุมชนสร้างความหลากหลายและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า					
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า					
สังคม					
1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยไม่ต้องรอภาครัฐ					
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดระเบียบระบบสวัสดิการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการภายในชุมชน					
วัฒนธรรม					
1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรม					
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ					
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศีลธรรม จริยธรรมที่ดีงาม					
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความปลอดภัย สุขภาพ และทรัพย์สินในชีวิต					

ความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็ง	ระดับความสำคัญ				
	5	4	3	2	1
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม					
1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ เช่น ดิน น้ำ ป่า เป็นต้น					
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดระบบดูแล แบ่งปัน / จัดสรร ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด					
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการอนุรักษ์ให้ทรัพยากรธรรมชาติ ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการสร้างระบบนิเวศที่ดี ให้กับชุมชน					

ภาคผนวก ง

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

วุฒิบัตรและหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่จริง

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มอบวุฒิบัตรฉบับนี้ไว้เพื่อแสดงว่า

นางสาวปวรวรรณ ดวงสนิท

ได้ผ่านการอบรม

“จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับคณาจารย์ บุคลากรและนักศึกษา”

วันพุธที่ 16 สิงหาคม 2566 เวลา 13.00 – 16.30 น.

ณ ห้องประชุมเอื้องคำ ชั้น 3 อาคาร 27 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

วุฒิบัตรฉบับนี้มีผลตั้งแต่วันที่ 16 สิงหาคม 2566 – วันที่ 15 สิงหาคม 2568

(อาจารย์ ดร.อัสสิทธิ์ บุญส่งแท้)
ประธานกรรมการประจำ คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

(รองศาสตราจารย์ ดร.นิมิตร มรกต)
ที่ปรึกษาคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Institutional Review Board, Chiang Mai Rajabhat University
หนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
(Certificate of Approval)

การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาเข้าข่ายการพิจารณา แบบยกเว้น และการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมายข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

This research has been considered as an Exemption Review and conducted in accordance with international ethical principles. As well as national laws, regulations and regulations. It is deemed appropriate to conduct research in accordance with this research proposal.

ชื่อโครงการ : การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่
Study Title : A STUDYING HUMAN CAPITAL AND SOCIAL CAPITAL THAT AFFECT SUSTAINABILITY FROM STRENGTHENING COMMUNITY ENTERPRISES IN CROP PRODUCTION IN CHIANG MAI PROVINCE

รหัสโครงการ (Project Code) : IRBCMRU 2024/143.21.03

หัวหน้าโครงการและผู้ร่วมวิจัย :
นางสาวปวีรวรรณ ดวงสนิท คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Head of the Project and Co-Researcher :
Miss Pawonwan Duangsanit FACULTY OF MANAGEMENT SCIENCES CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

(อาจารย์ ดร.อัคราสีห์ บุญส่งแท้)
(Dr. Akharasit Bunsongthae)

ประธานคณะกรรมการประจำจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Chairman the Institutional Review Board, Chiang Mai Rajabhat University
วันที่ 29 มีนาคม 2567
March 29, 2024

หมายเลขรับรอง (Certificate Number) : IRBCMRU 2024/143.21.03

วันที่ให้การรับรอง : 29 มีนาคม 2567

Date of Approval : March 29, 2024

วันหมดอายุใบรับรอง : 28 มีนาคม 2568

Expiration Date : March 28, 2025

ที่ อว ๐๖๑๒.๑๔.๐๑/๒๓๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๒๐๒ ถนนช้างเผือก อ.เมือง
จ. เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๘ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อทำการค้นคว้าอิสระ

เรียน เกษตรอำเภอย

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้อนุมัติให้ นางสาวปวรพรรณ ดวงสนิท นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ การทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง "การศึกษาทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตพืชในจังหวัดเชียงใหม่" โดยมี อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ศุขารัตน์คำรงค์อักษร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการทำการค้นคว้าอิสระ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จึงขออนุญาตให้นักศึกษาเก็บข้อมูล เพื่อทำการค้นคว้าอิสระ ในระหว่างวันที่ ๑๑ มีนาคม - ๓๐ เมษายน ๒๕๖๗ ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะประสานกับท่านโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ไชติกะเดชาณรงค์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๕๓-๒๖๓-๕๑๔๑
ผู้วิจัย ๐๕๕-๖๕๕-๓๓๗๕

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล	นางสาวปวีวรรณ ดวงสนิท
วัน เดือน ปีเกิด	29 ตุลาคม 2527
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 100 หมู่ที่ 4 ตำบลคอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50140
อีเมลแอดเดรส	pjduangsanit@gmail.com
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2548 – 2550 หลักสูตรบัญชีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีและการเงิน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ประสบการณ์การทำงาน	พ.ศ. 2562 – ปัจจุบัน เจ้าพนักงานธุรการ สำนักงานเกษตรอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2553 – 2562 เจ้าหน้าที่จัดซื้อ บริษัท ซีทีซี มิวสิคเฮ้าส์ จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2550 – 2553 เจ้าหน้าที่บัญชี ห้างหุ้นส่วนชั้นยพรการบัญชี จังหวัดเชียงใหม่